

ปีที่ 17 เล่มที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2567

วารสาร กระบวนการยุติธรรม

Journal of Thai Justice System

ISSN 2985-2595 (Print)

ISSN 2985-2609 (Online)

ผ่านการรับรองคุณภาพ กลุ่มที่ 1

► ตราสัญลักษณ์

คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ตาชั่ง-พระธรรม	หมายถึง	ความเที่ยงตรงที่บ่งบอกได้ถึงความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน
พานรัฐธรรมนูญ	หมายถึง	สิ่งที่เป็นตัวแทนของความเป็นประชาธิปไตย ในราชอาณาจักรไทย
ลายไทย	หมายถึง	การบ่งบอกถึงความเป็นไทยที่มีความอ่อนช้อย และความงดงามที่มีระเบียบในตัวเอง
ริบบิ้นสีแดง	หมายถึง	การผูกความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสีแดงนั้นยังหมายถึงชาติที่เป็นศูนย์กลางของ ความเป็นไทย

วารสารกระบวนการยุติธรรม

ISSN 2985-2595 (Print)

ISSN 2985-2609 (Online)

- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านการกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
 2. เพื่อเป็นเวทีหรือเป็นสื่อกลางสำหรับการแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่ หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านการกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป
 3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ตลอดจนเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

บรรณาธิการ พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

รองบรรณาธิการ นายชาติรี จันทรพิชญ์ รองผู้อำนวยการกิจการยุติธรรม

กองบรรณาธิการภายในสำนักงานกิจการยุติธรรม

นายสายชล ยักรอด	ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนานุเคราะห์ในการกระบวนการยุติธรรม
ดร.ชัตติยา รัตนดิกล	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
นายนิทัศน์ แสงวัฒนะ	ผู้อำนวยการกองนโยบาย และประสานแผนกระบวนการยุติธรรม
นายไชยสุวัฒน์ ถุงเงิน	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาระบบงานยุติธรรม
นางสาวศิรินุช ศรีเมือง	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและแผน
ดร.จิตติยา พุกษามะธานันท์	หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
นางสาวปริยานุช สันติวงษ์	หัวหน้ากลุ่มสื่อสารองค์กร

กองบรรณาธิการภายนอก

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วันชัย วัฒนศัพท์	นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.พัชรา ลินลอยมา	กรรมการสภามหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก สุธรรม เขื่อประกอบกิจ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ พันตำรวจตรี ดร.ชวนสร์ เจนการ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์พรชัย วิสุทธิศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์จิรา เชิดชู	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
นางน้ำผึ้ง ปุระณสุคนธ์	นักวิชาการอิสระ
นายไพสิฐ พาณิชย์กุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวปริญญ์ จรุงจิตร์

นางสาวศศิญา แก้วอ่อน

ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการ

พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

กำหนดตีพิมพ์

ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ฝ่ายประสานงาน

นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช, นายคณิจ นันทธนจินดา, ว่าที่ ร.ต.พรชัย อรุณสงค์, นางสาวหทัยทิพย์ แก้วชัยวงศ์, นางสาวทิพยาภา วรรณทอง, นางสาวกัลยา ถ้ำทอง, นางสาวธณวรรณ มะม่วงแก้ว, นายอุดมศักดิ์ คงสุข, นางสาวศศิวิมล มากธรรม, นางสาววิริยา วังทะพันธ์

ผู้จัดทำ

กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210 โทรศัพท์ 0 2141 3741 โทรสาร 0 2143 8930 E-mail: ncjad.oja@gmail.com

พิมพ์ที่

บริษัท ธนาเพรส จำกัด บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด เลขที่ 9 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 14 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310 โทรศัพท์ 0 2530 4114 (อัตราโน้ต 8 เลขหมาย) โทรสาร 0 2108 8950, 0 2108 8951 E-mail: tanapress@gmail.com

ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการ ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านต่อบทความ

■ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความและเจ้าของผลงาน ไม่มีข้อผูกพันกับกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม

■ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกเนื้อหาบทความเพื่อการศึกษาหรือการปฏิบัติงาน แต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

■ ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความทางวิชาการหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม ผ่านทางเว็บไซต์ ThaiJo <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS>

■ วารสารกระบวนการยุติธรรม ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ใดๆ ในทุกขั้นตอน

วารสารกระบวนการยุติธรรม อยู่ในฐานข้อมูลบอกลูกข่ายให้บริการอ่านออนไลน์วารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1 ลาพานุชนุชศาสตร์และสัณคมศาสตร์

บทบรรณาธิการ

สวัสดีทุก ๆ ท่าน พบกันอีกแล้วนะครับ สำหรับวารสารกระบวนการยุติธรรม ฉบับนี้เป็นฉบับปีที่ 17 เล่ม 2 เนื้อหาสาระยังคงเป็นเรื่องที่สำคัญและน่าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 8 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง

บทความวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ประเด็นเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ได้แก่ 1) เรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาต่อการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ นำเสนอการศึกษาถึงความหมายและประเภทการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ ทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น แนวคิดทางอาญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษการคุกคามผ่านคอมพิวเตอร์ และแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ **ประเด็นเกี่ยวกับทันตวิทยา ได้แก่ 2) เรื่องแนวทางการพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ** นำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ และรวบรวมฐานข้อมูลเครือข่าย เพื่อสร้างกระบวนการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ **ประเด็นเกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์ ได้แก่ 3) เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol จากคราบเลือดบนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยวและด้วยคู่ที่ถูกทำความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง** นำเสนอการศึกษาประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol ในการตรวจหาคราบโลหิตบนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยวและด้วยคู่ที่ถูกซักล้างด้วยผงซักฟอก และน้ำยาล้างห้องน้ำ **และ 4) เรื่องการพัฒนาเครือข่ายห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อการรับรองมาตรฐานสากล** นำเสนอการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและการพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกันของห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การรับรองมาตรฐานสากล **ประเด็นเกี่ยวกับหลักการริบทรัพย์สิน ได้แก่ 5) เรื่องแนวทางการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้กับคดียาเสพติด** นำเสนอการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนหลักการทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า มาบังคับใช้กับคดียาเสพติดของประเทศไทย **ประเด็นเกี่ยวกับการขายทอดตลาดทรัพย์ ได้แก่ 6) เรื่องโครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์ค้างขายทอดตลาด** นำเสนอการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาสินทรัพย์ด้อยค่าที่ค้างขายทอดตลาด หรือไม่สามารถจัดการขายทอดตลาดด้วยวิธีตามปกติได้ **ประเด็นเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ 7) เรื่องหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ** นำเสนอการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสากล รวมถึงองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” ตามที่บัญญัติไว้ใน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะ “ศาลรัฐธรรมนูญไทย” รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบกับ ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าของต่างประเทศ **ประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาพฤตินิสัย ได้แก่ 8) เรื่องการพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิด ปีที่ 2** นำเสนอการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำผิด ที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ปีที่ 1 กับเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติและ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

บทความวิชาการ มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม ได้แก่ 9) เรื่องแนวทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการติดตามคนหายและศพนิรนามภายใต้ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นำเสนอแนวทางในการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของคนหาย และ ศพนิรนาม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลภายใต้ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

โดยทุกบทความนั้น ได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากบุคคลภายนอกจากหลากหลายสถาบัน (Peer Review) ซึ่งผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกบทความจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านและเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป ในนามของบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ขอพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review) ที่ได้กรุณาตรวจสอบคุณภาพบทความ อย่างเข้มข้น เพื่อรักษามาตรฐานเนื้อหาและความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอขอบคุณ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมที่ร่วมกันพัฒนาคุณภาพวารสารฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง ตลอดมา ผมและกองบรรณาธิการขอเรียนว่า เรายังคงมุ่งมั่นที่จะรักษามาตรฐานและพัฒนาวารสาร กระบวนการยุติธรรมอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างประโยชน์ ต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป บทความทุกฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้ว สามารถค้นหาได้ที่ <http://oja.go.th/TH/jtjs/> หรือ <http://www.tci-taijo.org/index.php/JTJS/issue/archive> หากท่านมีข้อเสนอแนะประการใด สามารถส่งความคิดเห็นได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม

พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ

ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

บรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม

สารบัญ

1	บทความวิจัย ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาต่อการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ ฉัตรวรรณ นาควิเชตร์
21	แนวทางการพัฒนาโปรแกรมติดตามและสังเคราะห์ผู้พันโทษ เปรมฤดี เพ็ชรกุล และคณะ
35	การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol จากคราบเลือดบนผ้าขนหนูด้วยเดียวและด้วยคู่ที่ถูกทำความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง รัตนกร พงษา และวีรชัย พุทธวงศ์
53	การพัฒนาเครือข่ายห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อการรับรองมาตรฐานสากล ปริญญา สีลำนันท
69	แนวทางการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้กับคดียาเสพติด ธัญพงศ์ สังข์เพชร และอัศศกร ไชยพงษ์
89	โครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหารัษฎีค้ำขายทอดตลาด ชวนส์ถ์ เจนการ และคณะ
109	หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ ธนภัทร ปัจฉิมม์
129	การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิด ปีที่ 2 อัศศกร ไชยพงษ์, วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์ และประคอง โพ
147	บทความวิชาการ แนวทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการติดตามคนหายและศพนิรนามภายใต้ พ.ร.บ. คຸ້ມครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พลอยศมน เอี่ยมศิลา และสุภัทรรักษ์ อุทัยทอง

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาต่อการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

Legal issues regarding criminal liability for sexual harassment through computers

ฉัตรวรรณ นาควิเชตร*

Chatwarun Nackwicheet**

■ บทคัดย่อ

ในการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาต่อการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมายและประเภทการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น แนวคิดทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษการคุกคามผ่านคอมพิวเตอร์และแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ในการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์รวมทั้งเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายโดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยบัญญัติความรับผิดทางอาญาของการกระทำที่เป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research)

* นักศึกษาระดับนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** Degree of Master of Laws Department of Law Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Received: 29 May 2024 Revised: 4 July 2024 Accepted: 19 July 2024

ผลการศึกษาพบว่า

1. การนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาใช้ลงโทษผู้กระทำซึ่งคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ มีความไม่เหมาะสมทั้งในเรื่องการกำหนดความผิดและโทษ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงลักษณะของพฤติกรรมที่กระทบต่อผู้เสียหายและสังคม

2. การดำเนินคดีเป็นไปได้ยากเนื่องจาก การพิสูจน์ความผิดและการรับขอบเขตของโลกอินเทอร์เน็ต ทำให้การสืบหาตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ระบุตัวตนสามารถกระทำได้ยาก ยังผลให้การดำเนินคดีต้องใช้เวลาและผลที่ได้รับกลับมา คือ ผู้กระทำความผิดได้รับโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีความเกรงกลัว

คำสำคัญ: ความรับผิดทางอาญา, การคุกคามทางเพศ, คอมพิวเตอร์

■ Abstract

In studying legal problems regarding criminal liability for sexual harassment through computers, the objectives are to study the meaning and types of sexual harassment through computers as well as the effects that occur and criminological concepts regarding punishment for sexual harassment through computers. The concepts of criminal liability for sexual harassment

through computers and an analyze of the problems and impacts of the implementation of the Penal Code, Section 397, and the Computer Crimes Act (No. 2) B.E. 2017 concerning sexual harassment on social media are also focused on. In addition, development and improvement by amending the Computer Crimes Act (No. 2) B.E. 2017 to establish criminal liability for acts of sexual harassment through computer was studied via a documentary research methods.

The results of the study revealed that

1. The implementation of the provisions of the Code, Section 397 and the Computer Act on Computer Crimes B.E. 2007 (amended by Computer Act 2017) to judge those who commit sexual harassment on social media is inappropriate both in terms of criminal liability and punishment since the law does not yet cover the nature of behavior that affects the victim and society.

2. The process of legal justice is difficult because of the lack of proof of guilt and the seamless boundaries of the internet world. This makes tracking anonymous perpetrators difficult. As a result, prosecution takes time, whereas the offender receives only a slight punishment, resulting in no fear of any consequence to the offender.

Keywords : Criminal liability, Sexual harassment, Computer

■ บทนำ

ในปัจจุบันการใช้คอมพิวเตอร์ผ่านโซเชียลมีเดีย ได้แก่ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ยูทูบ ฯลฯ ซึ่งถือเป็นแพลตฟอร์มที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้อย่างแพร่หลาย ในขณะเดียวกันได้มีการนำสื่อดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือในการคุกคามทางเพศซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในสังคมและทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที ดังจะพบได้ในหลากหลายพฤติกรรม ได้แก่ (Chawki & Shazly, 2013)

- การข่มขู่ทางเพศ เช่น กดดันให้ส่งภาพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของเหยื่อ ข่มขู่ว่าจะล่วงละเมิดทางเพศ แบล็คเมล กระตุ้นให้คนอื่นล่วงละเมิดทางเพศอีกคน

- การลวนลามทางเพศ เช่น คอมเมนต์ ลวนลามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ เล่นโจ๊กเรื่องเพศ เสนอ หรือขอทำกิจกรรมทางเพศกับบุคคลอื่นในโลกออนไลน์ ตัดต่อภาพของคนอื่นให้ดูยั่ววนทางเพศ

- การอนาจารแก้แค้น (revenge porn) เช่น การบันทึกภาพเพศสัมพันธ์ที่ไม่เต็มใจ การถ่ายหรือส่งต่อคลิป หรือภาพทางเพศของเหยื่อโดยไม่ได้รับความยินยอมที่น่าสนใจ คือ ทั้งเหยื่อและตัวผู้กระทำเองนั้น มีได้ทุกเพศ ทุกวัย และไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือบุคคลมีชื่อเสียงก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการเกิดคดีคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์จำนวนไม่น้อย แต่ก็ไม่สามารถหาสถิติจำนวนคดีมายืนยันได้ชัดเจน เนื่องจากความผิดฐานคุกคามทางเพศผ่านสื่อออนไลน์มิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายไทย อันเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวน

ดำเนินการแจ้งข้อหาต่อผู้กระทำความผิดได้เฉพาะฐานความผิดที่ใกล้เคียง ได้แก่ กรณีนำเข้าหรือส่งต่อข้อมูลที่มีเนื้อหาผิดกฎหมายเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 ในเรื่องการคุกคามทำให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท แต่หากพบว่ามีการส่งรูปลามก ไปเปลี่ยน ไซ์ของลับของตนเองมา ก็อาจจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ในเรื่องของกรนำข้อมูลที่มีลักษณะลามกอนาจารเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14(4) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของการกระทำที่เป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์โดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความหมายและประเภทการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น แนวคิดทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์และแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

2) เพื่อศึกษาความสอดคล้องกันของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กับการกระทำที่เป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ตามกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

4) เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายโดยการแก้ไขเพิ่มเติมโดยบัญญัติให้การคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ตลอดจนกำหนดความรับผิดทางอาญาบทลงโทษที่เหมาะสม เพื่อให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของอาชญากรรม อันเป็นการส่งผลให้เกิดการข่มขู่ยับยั้ง ตลอดจนป้องปรามอาชญากรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

■ วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิจากตัวบทกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พระราชบัญญัติหรือรัฐบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่

หนังสือ บทความทางวิชาการ วารสาร รายงานวิจัย ฐานข้อมูลกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ Westlaw และ Nexis Lexis เป็นต้น

■ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้มีขอบเขตของการศึกษาประมวลกฎหมายอาญาของไทยในส่วนของความผิดเกี่ยวกับเพศและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

■ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจความหมายและประเภทการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น แนวคิดทางอาญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์และแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

2. ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของประเทศไทยและของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3. ทำให้ทราบและเข้าใจปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

4. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะทางกฎหมายเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย

เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาในการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

■ การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ (sexual harassment)

1. ความหมายของการคุกคามทางเพศ

การคุกคามทางเพศผ่านสื่อออนไลน์ หมายถึง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่พึงประสงค์บนแพลตฟอร์มดิจิทัลใด ๆ มันสามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างใครก็ได้ ทั้งนี้ การคุกคามทางเพศผ่านสื่อออนไลน์ อาจมีได้หลากหลายของพฤติกรรมที่ใช้เนื้อหาดิจิทัล (รูปภาพ วิดีโอโพสต์ ข้อความ เพจ) บนสื่อออนไลน์ต่าง ๆ มากมาย ทั้งแพลตฟอร์มที่มีลักษณะส่วนตัว หรือสาธารณะ ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าถูกคุกคาม ถูกเอาเปรียบ ถูกบีบบังคับ ถูกทำให้ขายหน้า อารมณ์เสีย ถูกเหยียดเพศ หรือถูกเลือกปฏิบัติ

2. ประเภทของการคุกคามทางเพศผ่านสื่อออนไลน์

นักวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศที่แตกต่างออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) พฤติกรรมก่อกวนทางเพศ (gender harassment) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลที่ทำการล่วงละเมิดทางเพศสามารถแสดงออกได้อย่างหลากหลาย ทั้งใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำที่ไม่ได้ทำให้เกิดการปฏิบัติการทางเพศร่วมกัน แต่เป็นพฤติกรรมที่แสดงซึ่งการดูหมิ่นและความเป็นปรปักษ์ต่อเพศใดเพศหนึ่ง

2) พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ (unwanted sexual attention)

เป็นพฤติกรรมที่บุคคลที่ทำการล่วงละเมิดทางเพศแสดงออกถึงความเอาใจใส่ทางเพศต่อบุคคลที่ถูกล่วงละเมิดสมยอม โดยบุคคลนั้นไม่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมนั้น

3) พฤติกรรมบีบบังคับทางเพศ (sexual coercion) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลที่ทำการล่วงละเมิดทางเพศแสดงออก โดยการใช้อำนาจขู่เข็ญ คุกคาม หรือให้สิ่งตอบแทน เพื่อให้บุคคลที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศมีความสัมพันธ์ทางเพศ

3. ผลของการคุกคามทางเพศผ่านสื่อออนไลน์

1) แม้ว่าการล่วงละเมิดทางเพศผ่านสื่อออนไลน์จะไม่ก่อความเสียหายทางกาย แต่ส่งผลกระทบต่อทางจิตใจของผู้ถูกล่วงละเมิด การแพร่กระจายของข้อความ หรือรูปภาพที่มีการล่วงละเมิดในสื่อออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว ยิ่งทำให้ผลของการล่วงละเมิดรุนแรง จากที่มีเจ้าทุกข์ 1 คนต่อผู้ล่วงละเมิด 1 คน กลายเป็นหลายร้อยหลายพัน จนถึงหลายแสน การติดตามหาตัวผู้กระทำผิดเป็นไปได้ยาก เพราะคนที่ปิดบังตัวตนบนโลกออนไลน์นั้นมีมาก การจัดการกับผู้ล่วงละเมิดจำนวนมากนั้นจึงเป็นเรื่องที่ยากขึ้น (Janewit Nuansaeng, Phattharapon Kasetsara, & Achiraya Phupongsakorn. 2016.)

2) ทำให้ผู้ที่ถูกละเมิดนั้นเกิดความวิตกกังวล เครียด ซึมเศร้า สูญเสียความมั่นใจ ทำลายตัวตนถึงขั้นจิตวิญญาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ที่มักถูกล่วงละเมิดเป็นวัยรุ่นในช่วงอายุ 13-16 ปี ซึ่งยังไม่มีความรู้ด้านจิตใจเท่าผู้ใหญ่ย่อมทำให้ความทุกข์ทางใจนั้นอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายก็เป็นได้

แนวความคิดทางกฎหมายในการป้องกัน คุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

การที่รัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทในการป้องกันคุกคามทางเพศผ่านสื่อออนไลน์ มีเหตุผลดังนี้

1) ในปัจจุบันการสื่อสารไร้พรมแดน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (internet network) ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงแบบผ่านสาย (internet) หรือการเชื่อมต่อแบบไร้สาย (WIFI) โดยผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้อาจเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารขนาดใหญ่ที่สามารถเข้าถึงได้ทั่วโลก เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เพราะสามารถติดต่อได้สะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายและไม่มีขีดจำกัดทางกายภาพ เปรียบเสมือนโลกอีกโลกหนึ่ง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่าอินเทอร์เน็ตจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างมากก็ตาม แต่ถ้าหากมีการนำอินเทอร์เน็ตไปใช้ในทางมิชอบก็ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นและสังคม

2) การกระทำที่มีการนำอินเทอร์เน็ตไปใช้ในทางมิชอบได้ก่อให้เกิดความเสียหายในรูปแบบใหม่ของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาสังคมสารสนเทศ และได้มีการเรียกการกระทำความผิดเช่นนี้ว่า “อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ (computer crime)” เนื่องจากไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นใคร บุคคลในโลกอินเทอร์เน็ตอาจจะมีตัวตน หรือไม่มีตัวตนในโลกแห่งความเป็นจริงก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการใช้เสรีภาพอย่างเกินส่วน มีการ

กระทำความผิดกฎหมาย มีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่น เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ละเมิดสิทธิส่วนตัวมากมาย ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการกระทำความผิดแบบเดิมในหลายแง่มุม เช่น เรื่องวัตถุแห่งการกระทำความผิดที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ซึ่งอยู่ในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ วิธีการกระทำความผิดไม่ต้องกระทำละเมิดทางกายภาพ นอกจากนี้ ระยะเวลาที่ใช้การกระทำความผิดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ไร้ขอบเขต ไร้พรมแดน ทำให้อาชญากรรมลักษณะดังกล่าวมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

3) สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ทุกคนมีสิทธิที่จะทำสิ่งต่าง ๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างอิสระ แต่ด้วยความอิสระนี้เอง ทำให้มีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์บางคนใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการคุกคามทางเพศ (sexual harassment) ซึ่งมีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น ในลักษณะคุกคามทางเพศ การส่งข้อความ หรือการโทรศัพท์ส่วนตัวเพื่อชักชวนไปมีเพศสัมพันธ์ หรือการส่งภาพลามกอนาจารและในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป เพราะสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกเพศและการคุกคามทางเพศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ก็อาจนำไปสู่ปัญหา หรืออาชญากรรมอื่น ๆ ได้ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ที่ถูกกระทำ จนอาจจะเกิดเป็นบาดแผลภายในจิตใจ หรือทำให้บุคคลนั้นรู้สึกไม่ปลอดภัยอีกต่อไป

4) ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เข้าถึงประชาชนในทุกระดับช่วงอายุและระดับการศึกษา ทำให้มีคนที่สามารถตกเป็นเหยื่อได้เป็นจำนวนมาก

รวมถึงความแพร่หลายของสื่อลามกอนาจารที่ทำให้เกิดการยั่วยุอารมณ์และกระตุ้นให้มีการกระทำที่คุกคามทางเพศมากขึ้นในสังคม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐจึงจำเป็นต้องมีบทบาทในการตรากฎหมายเพื่อป้องกันคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ ดังนี้

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของไทยและต่างประเทศ

1. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของไทย

1.1 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 มาตรา 328 และมาตรา 393

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 ได้บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

องค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทประกอบด้วย

1) ผู้ใด เป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล

2) ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม การใส่ความ คือ การทำให้ปรากฏข้อเท็จจริงโดยอาจเป็นความจริงหรือความเท็จก็ได้ถ้าหากพูดแล้วทำให้ผู้อื่นเสียหายก็เป็นความผิด แม้การเล่าเรื่องที่ได้นิยามให้กับบุคคลอื่นฟัง ก็อยู่ในความหมายของคำว่าใส่ความด้วยเช่นกัน ดังนั้น การใส่ความจึงไม่จำกัดวิธีอาจใช้วิธีการใด ๆ ก็ได้ เช่น การใช้คำพูด ภาพวาด การแสดงกิริยาอาการอย่างหนึ่งอย่างใด ใช้ภาษาใบ้ หรือใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ

รวมถึงการใช้รูปภาพ เช่น การแอบถ่ายภาพคนที่กำลังร่วมประเวณีแล้วนำภาพเหล่านั้นไปให้ผู้อื่นดูถือได้ว่าเป็นการใส่ความและน่าจะทำให้เสียชื่อเสียงซึ่งเป็นการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ข้อเท็จจริงที่จะเป็นหมิ่นประมาทได้นั้น ต้องไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เป็นเพียงคำหยาบหรือข้อเท็จจริงที่เป็นไปไม่ได้ เช่น นาย ก กล่าวว่า “โจทก์เป็นผีบอบเป็นชาติหมา” ความรู้สึกนึกคิดของคนธรรมดาไม่เชื่อว่าเป็นเช่นนั้น จึงไม่ทำให้ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังแต่อย่างใด เป็นเพียงคำหยาบคายเท่านั้น (จะต้องเอาความรู้สึกนึกคิดของคนธรรมดา มาเปรียบเทียบ)

นอกจากนี้ การใส่ความจะต้องเป็นการใส่ความต่อบุคคลที่สามด้วย ดังนั้น บุคคลที่สามจึงมีความสำคัญ ความผิดจะสำเร็จต่อเมื่อบุคคลที่สามได้รับทราบข้อความและเข้าใจข้อความหมิ่นประมาทนั้น ถ้าไม่มีบุคคลที่สามจะไม่ใช่ความผิดฐานหมิ่นประมาท ถ้ามีบุคคลที่สามแต่บุคคลที่สามไม่เข้าใจข้อความ เช่น เป็นคนหูหนวกหรือเป็นชาวต่างชาติไม่เข้าใจภาษาไทยจะเป็นความผิดฐานพยายามหมิ่นประมาท

3) โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ในการพิจารณาว่าน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังหรือไม่ พิจารณาตามความรู้ความเข้าใจของวิญญูชนทั่วไป ถ้าวิญญูชนทั่วไปเห็นว่า “น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง” และแม้ผู้กระทำจะไม่รู้ว่าจะน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็ถือว่ามีความผิดแล้ว ดังนั้น เพียงแค่ “น่าจะ” ทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ยังไม่มีความเสียหาย เกิดขึ้นจริง ก็ถือว่ามีความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว

4) ผู้กระทำความผิดมีเจตนา กล่าวคือ เจตนาที่จะใส่ความ หรือเจตนาแสดงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งพาดพิงไปถึงผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 กำหนดว่า “ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ดูหมิ่น หมายถึง การดูถูกเหยียดหยาม ทำให้อับอาย ทำให้เสียหาย เป็นที่เกลียดชัง สบประมาท หรือด่า ส่วนกรณีคำหยาบคาย ไม่สุภาพ คำแดกดัน คำสาปแช่ง คำขู่อาฆาต คำปรับทุกข์ คำโต้เถียง คำกล่าว ดิขุม ตามปกติวิสัยไม่เป็นการดูหมิ่น และการดูหมิ่นนั้นอาจเป็นการกระทำด้วยวาจา กริยาท่าทาง หรือโฆษณา ก็ได้ โดยการกระทำที่จะเป็นความผิดฐานดูหมิ่นตามมาตรา 393 นั้น ต้องเป็นการดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือดูหมิ่นผู้อื่นด้วยการโฆษณา ดังนี้

“การดูหมิ่นซึ่งหน้า” ต้องมีลักษณะของการเจตนาดูถูก เหยียดหยาม ทำให้อับอายเสียหาย เป็นที่เกลียดชัง สบประมาท หรือด่า อันเป็นการประทุษร้ายต่อความรู้สึกของผู้อื่น อาจกระทำด้วยวาจาหรือกริยาท่าทางก็ได้ โดยจะต้องมีการกล่าวหรือแสดงกริยาท่าทางที่เป็นการดูหมิ่นให้ผู้อื่นทราบในขณะที่มีการกระทำในทันทีทันใด เช่น ด่าผู้อื่นว่า “ไอ้ทนายเฮงซวย” “ต่อแหล” “ผู้หญิงชั่ว” “ไอ้หน้าใจ” “อีเหี้ย อีสัตว์ อีควาย มึงคิดว่าเมียกูกินเงินไปหรือไง” “อีดอก”

“การดูหมิ่นด้วยการโฆษณา” ต้องมีลักษณะของการแพร่หลายหรือเผยแพร่ออกไปยังสาธารณชนหรือการป่าวประกาศ อาจกระทำ

โดยเอกสารภาพวาด ภาพยนตร์ หรือการกระจายเสียง การดูหมิ่น ด้วยการโฆษณา แม้เป็นการกล่าวลับหลังผู้เสียหายก็เป็นความผิดแล้ว เช่น การลงโฆษณาคำดูหมิ่นลงในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาท และความผิดฐานดูหมิ่นผู้อื่นเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ให้มีการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการพัฒนาการทางเทคโนโลยีซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงอาจทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลได้ง่ายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากทุกคนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนและของผู้อื่น บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามกรณีข้างต้นย่อมไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด

การนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่มีอยู่ไปปรับใช้กับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ยังไม่มีความเหมาะสม และไม่มีประสิทธิภาพมากที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิด เนื่องจากความผิดฐานคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์มิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายไทย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 วรรคหนึ่ง กระทำด้วยประการใด ๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญ มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท และตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 วรรคสอง ถ้าการ

กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำอันมีลักษณะส่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นความผิดลหุโทษ (petty offences) กล่าวคือ เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีโทษเบา หรือโทษที่ไม่ร้ายแรง บทลงโทษที่ไม่เหมาะสมต่อการกระทำอันเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ซึ่งมิได้สัดส่วนกับความเสียหาย การกระทำความผิดอันเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผู้กระทำความผิดไม่มีความเกรงกลัว

1.1 พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

ตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์รบกวนผู้อื่นตามมาตรา 11 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นอันมีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสามารถบอกเลิก หรือแจ้งความประสงค์เพื่อปฏิเสธการตอบรับได้โดยง่ายต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท” หรือกรณีการนำเข้าสื่อลามกเข้ามาในระบบคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14(4) ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามก และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี

หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” แต่ก็ไม่มีการบัญญัติครอบคลุม ถึงการคุกคามทางเพศอื่น ๆ ผ่านคอมพิวเตอร์แต่อย่างใด

1.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของต่างประเทศ

1) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของประเทศญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 231 ได้บัญญัติให้บุคคลที่ดูหมิ่นบุคคลอื่นในที่สาธารณะ แม้ไม่ได้รับข้อเท็จจริง จะต้องระวางโทษจำคุกสูงสุด 1 ปี หรือปรับสูงสุด 300,000 เยน หรือกักขังหรือปรับซึ่งนับเป็นครั้งแรกในรอบ 115 ปี ที่ได้มีการแก้ไขเพื่อจัดการปัญหาการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งมีการประกาศใช้กฎหมายต่อต้านพฤติกรรมการณ์เฝ้าติดตาม (Anti-stalking Act of Japan 2000 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมปี 2016) (Hisanka Siripala, 2022) นอกจากนี้ ได้มีการจัดตั้งแผนกต่อต้านการสะกดรอยตามในสำนักงานตำรวจใน 47 จังหวัด รวมทั้งรับนักจิตวิทยาคลินิกที่มีคุณสมบัติเหมาะสมได้รับคัดเลือกให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนกต่อต้านการสะกดรอยตาม ทั้งนี้ กฎหมายต่อต้านการสะกดรอยตามฉบับใหม่นี้ถือได้ว่าเป็น “กฎหมายที่ไม่เคยมีมาก่อน (unprecedented)”

2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประมวลกฎหมายอาญาแคลิฟอร์เนีย ได้บัญญัติความผิดที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ได้แก่ (1) มาตรา 653 M

กำหนดความผิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์โดยมีเจตนาสร้างความรำคาญ (2) มาตรา 647(j)(4) กำหนดความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ภาพถ่ายที่ได้สื่อให้เห็นเกี่ยวกับทางเพศ หรือวิดีโอของคนอื่นที่ได้มาโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเหยื่อ (3) มาตรา 653.2 กำหนดความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางไซเบอร์ และ (4) มาตรา 646.9 กำหนดความผิดฐานสะกดรอยโดยบุคคลใดจงใจ มุ่งร้าย และติดตามซ้ำ ๆ หรือโดยจงใจและมุ่งร้าย บุคคลอื่นและทำการคุกคามอันเป็นน่าเชื่อได้ว่าโดยมีเจตนาที่จะให้บุคคลนั้นตกอยู่ในความกลัวตามสมควรเพื่อความปลอดภัยของเขาหรือเธอ หรือความปลอดภัยของบุคคลในครอบครัวที่ใกล้ชิด นอกจากนี้ยังได้กำหนดมาตรการพิเศษได้แก่ คำสั่งห้ามเข้าใกล้เหยื่อ การถูกขึ้นทะเบียนเป็นผู้กระทำความผิดทางเพศ เป็นต้น

3) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมันได้บัญญัติเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์หลายมาตรา กล่าวคือ

(1) การหมิ่นประมาทไว้ 2 มาตรา กล่าวคือ

(1.1) มาตรา 186 เป็นเรื่องของ การกระทำความผิดโดยการนิทรว่ำร้าย

(1.2) มาตรา 187 ผู้ใดกล่าวหรือ ไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ เกี่ยวกับผู้อื่น

(2) ความผิดฐานข่มขู่กระทำความผิดทางอาญาร้ายแรง

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติ เกี่ยวกับการข่มขู่กระทำความผิดทางอาญาร้ายแรงไว้ในมาตรา 241

(3) ความผิดฐานละเมิดความเป็น ส่วนตัว

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติ เกี่ยวกับการข่มขู่กระทำความผิดทางอาญาร้ายแรงไว้ในมาตรา 201(a)

(4) ความผิดฐานการสะกดรอย

(4.1) เผ่าติดตามอย่างใกล้ชิด

(4.2) พยายามที่จะติดต่อกับ ผู้เสียหายทางโทรคมนาคม หรือวิธีการอื่น ๆ ทางโทรคมนาคม หรือผ่านบุคคลที่สาม

(4.3) การใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ในทางที่ผิดเพื่อวัตถุประสงค์ในการสั่งซื้อสินค้า หรือบริการสำหรับเขา หรือทำให้บุคคลที่สาม สามารถที่จะติดต่อกับผู้เสียหาย

(4.4) ข่มขู่ผู้เสียหาย หรือญาติ ของผู้เสียหาย หรือผู้ใกล้ชิดด้วยการทำร้ายต่อ ชีวิตหรือร่างกาย สุขภาพ หรือเสรีภาพอย่างหนึ่ง อย่างใด

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดมาตรการพิเศษได้แก่ คำสั่งห้ามเข้าใกล้เหยื่อ การถูกขึ้นทะเบียนเป็นผู้กระทำความผิดทางเพศ เป็นต้น

■ ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับ ความรับผิดทางอาญาของการกระทำที่เป็น การคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์พบปัญหา กฎหมายของประเทศไทยดังต่อไปนี้

ประการแรก ปัญหาการขาดมาตรการทางกฎหมายที่บัญญัติความผิดเกี่ยวกับด้วยการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ไว้อย่างชัดเจน

หากพิจารณาประมวลกฎหมายอาญาในฐานความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งเป็นความผิดที่ปรากฏอยู่ในลักษณะ 9 ตั้งแต่มาตรา 276 ถึงมาตรา 287/12 โดยความผิดเกี่ยวกับเพศนี้ประกอบไปด้วยฐานความผิดที่สำคัญ คือ ความผิดฐานกระทำความชำเรา (ผู้อื่นและเด็ก) และความผิดฐานกระทำความอนาจาร (ผู้อื่นและเด็ก) จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญามาตรา 397 วรรคสอง กระทำด้วยประการใด ๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญ เป็นการกระทำความผิดมีลักษณะส่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศ ระวังโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นความผิดลหุโทษ (petty offences) กล่าวคือ เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีโทษเบา หรือโทษที่ไม่ร้ายแรง บทลงโทษที่ไม่เหมาะสมต่อการกระทำความผิดอันเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ซึ่งมิได้สัดส่วนกับความเสียหายการกระทำความผิดอันเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์เนื่องจาก การคุกคามทางเพศในโซเชียลมีเดีย และไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดการกระทำความผิดทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์เป็นความผิดทางอาญาไว้ โดยเฉพาะแต่อย่างใด แต่หากการนำบทบัญญัติ มาตรา 397 ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ (petty offences) ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท มาปรับใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดย่อมที่จะ

ไม่เหมาะสมต่อการกระทำความผิดอันเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ เนื่องจากโทษที่บัญญัติในความผิดดังกล่าวมิได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอันเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งแม้จะมีการกำหนดในอัตราโทษที่สูงกว่า แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่ครอบคลุมการกระทำความผิดในลักษณะคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์แต่อย่างใด เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาในหมวดเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเพศ ลักษณะของการกระทำจะเป็นกรณีของการกระทำความชำเรา การกระทำความอนาจาร หรือการกระทำทางเพศอื่นๆ ซึ่งเป็นกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของเหยื่อโดยตรงเท่านั้น มิได้ครอบคลุมไปถึงการกระทำความผิดไม่เหมาะสมทางเพศที่ได้กระทำผ่านคอมพิวเตอร์ ได้แก่

1) การเหยียดเพศ

การแสดงความคิดเห็นในเชิงดูถูกเหยียดหยาม รสนิยมทางเพศ หรือเพศสภาพของผู้อื่น โดยเห็นว่าเป็นเรื่องตลก และนำมาล้อเลียนให้ อับอาย อาทิ สายเหลือง, ล้างตู้เย็น, ขุดทอง หรือเปลี่ยนทอมให้เป็นเธอ ฯลฯ

2) การลวนลามทางเพศ

การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเพศ การพูดถึงอวัยวะเพศ (ชาย/หญิง) เสนอ หรือขู่ทำกิจกรรมทางเพศกับบุคคลดังกล่าว โดยไม่สนใจเรื่องเพศ หรืออายุของผู้ถูกกระทำ อาทิ อวยากเลีย/อม_ให้ล้ม, ได้น้อง_สักครึ่ง

จะตั้งใจเรียน, เห็นกล้ำแล้ว อยาก_ชักคำ, ช่วงนี้ พี่หิวอกินข้าวหลามนึ่งได้ไหม หรือ เห็นน้องแล้ว พี่อยากเป็นผู้ประสภภัย เป็นต้น

3) การข่มขู่ทางเพศ

การข่มขู่ผู้ถูกระทำและคนสนิทบนโลกออนไลน์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางเพศ โดยพฤติกรรมดังกล่าว ถือว่าเป็นการเกาะติดชีวิตออนไลน์ของผู้อื่น (cyberstalking) หรือ อีกรกณี คือ Revenge Porn เป็นการนำรูปโป๊ของเหยื่อมาข่มขู่หรือแค้นแค้นและเหตุการณ์ที่พบบ่อย คือ เมื่อฝ่ายหญิงเลิกกับฝ่ายชาย แล้วฝ่ายชายนำภาพโป๊ที่เคยถ่ายตอนเป็นแฟนกันมาข่มขู่ หรือแค้นฝ่ายหญิง โดยไม่สนใจว่าฝ่ายหญิงจะได้รับความเสียหาย หรืออับอายเพียงใด

ด้วยเหตุนี้ จึงสมควรควรที่จะพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ประการที่สอง ปัญหาการคุกคามทางเพศ (sexual harassment) ผ่านคอมพิวเตอร์ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560

หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 11 อาจนำมาปรับใช้กับการคุกคามออนไลน์ได้ในกรณีที่มีการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อกลั่นแกล้งบุคคลเป็นจำนวนมากจนรบกวนการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ โดยปกติสุข จนอาจก่อให้เกิดปัญหาการรบกวนเพื่อโฆษณาและจำหน่ายสินค้าและการหลอกลวงผู้บริโภค ดังนั้น การคุกคามทางเพศ (sexual harassment) ผ่านคอมพิวเตอร์ ซึ่งตามปกติ

ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อโฆษณา หรือจำหน่ายสินค้า หรือบริการจะสามารถปรับใช้มาตรานี้ได้หรือไม่ เพียงใดยังต้องรอการตีความจากศาล และอีกทั้งถ้อยคำแห่งบทบัญญัติมาตรา 11 ใช้เพียงแค่ถ้อยคำว่า “การส่งข้อความที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับข้อมูลคอมพิวเตอร์” การส่งข้อความมาข้อความถึงจะเรียกว่าสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือส่งข้อความมาลักษณะใด ถึงจะเรียกว่าเดือดร้อนรำคาญและการส่งข้อความนั้นรวมถึงการส่งข้อความมาในทำนองคุกคามทางเพศ (sexual harassment) ด้วยหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้กฎหมายมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนและเรื่องนี่ยังไม่เคยมีคำพิพากษาคัดสินเป็นแนวทาง เพราะเป็นกฎหมายใหม่ ก็ยังต้องรอการตีความจากศาลต่อไป

อย่างไรก็ดี ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ(4)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ว่าด้วยบทบัญญัติทั่วไป มาตรา 1 ไม่ได้บัญญัตินิยามของคำว่า “นำเข้า” “เผยแพร่” และ “ส่งต่อ” ไว้ เพราะฉะนั้น การใช้และการตีความถ้อยคำทั้ง 3 คำนี้จึงต้องพิเคราะห์จากตัวอักษรและเจตนารมณ์ควบคู่กัน แต่ในทางปฏิบัตินั้น การใช้และการตีความ

ถ้อยคำทั้ง 3 คำนี้ กลับทำให้เกิดปัญหาเป็นที่น่าสนใจว่าผู้ใช้และผู้ตีความกฎหมายได้พิจารณาจากตัวอักษรและเจตนารมณ์ควบคู่กันหรือไม่

คำว่า “นำเข้า” เป็นการนำเอาคำสองคำมารวมเข้ากันแล้วเกิดเป็นความหมายใหม่ คือคำว่า “นำ” เป็นคำกริยาหมายความว่า “พา” กับคำว่า “เข้า” เป็นคำกริยาเช่นเดียวกันหมายความว่าอาการที่เคลื่อนไปข้างใน หรือทำให้เคลื่อนไปข้างใน เมื่อนำมารวมเข้ากันแล้วจึงหมายความว่า พาเคลื่อนไปข้างใน ดังนั้นถ้อยคำที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 14(1) (2) (3) และ (4) ที่ว่า “นำเข้าสู่ ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์” จึงหมายความว่า พาข้อมูลคอมพิวเตอร์เคลื่อนไปข้างในระบบคอมพิวเตอร์

ส่วนคำที่สองคือคำว่า “เผยแพร่” เป็นคำกริยาหมายความว่า โฆษณาให้แพร่หลาย ดังนั้นถ้อยคำที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 14(5) ว่า “เผยแพร่ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์” จึงหมายความว่า โฆษณาให้แพร่หลายซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์

สุดท้ายคำที่สาม คือ คำว่า “ส่งต่อ” หมายความว่า ทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเคลื่อนพ้นจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งในลักษณะที่เพิ่มให้ยึดออกไป เพื่อให้ถึงผู้รับ หรือเป้าหมายด้วยอาการต่าง ๆ กัน ดังนั้น ถ้อยคำที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 14(5) ที่ว่า “ส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์” จึงหมายความว่า ทำให้ข้อมูลคอมพิวเตอร์เคลื่อนพ้นจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งในลักษณะที่เพิ่มให้ยึดออกไป เพื่อให้ถึงผู้รับ หรือเป้าหมายด้วยอาการต่าง ๆ กัน

คำว่า “นำเข้า” ตามมาตรา 14 (1) (2) (3) และ (4) มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันและ

ปราบปรามการกระทำที่เป็นการพาข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะตามที่มาตรา 14 ได้บัญญัติไว้เคลื่อนไปข้างในระบบคอมพิวเตอร์ เพราะการกระทำได้กล่าวก่อให้เกิดความเสียหาย ประกอบกับเมื่อข้อมูลคอมพิวเตอร์ได้เคลื่อนไปข้างในระบบคอมพิวเตอร์แล้วย่อมง่ายแก่การทำสำเนา (copy) เผยแพร่และส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น

ส่วนคำว่า “เผยแพร่” ตามมาตรา 14(5) มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำที่เป็นการโฆษณาให้แพร่หลายซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะตามที่มาตรา 14 ได้บัญญัติไว้ เพราะการกระทำได้กล่าวก่อให้เกิดความเสียหาย เพิ่มขึ้นเป็นวงกว้างภายหลังจากการ “นำเข้า”

ในประการสุดท้าย คำว่า “ส่งต่อ” ตามมาตรา 14(5) มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำที่เป็นการทำให้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะตามที่มาตรา 14 ได้บัญญัติไว้เคลื่อนพ้นจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งในลักษณะที่เพิ่มให้ยึดออกไป เพื่อให้ถึงผู้รับหรือเป้าหมายด้วยอาการต่าง ๆ กัน เพราะการกระทำได้กล่าวก่อให้เกิดความเสียหายเพิ่มขึ้นภายหลังจากการ “นำเข้า” ทั้งนี้แม้ว่าในบางกรณีความเสียหายนั้นจะไม่ได้เป็นวงกว้างเท่ากับการ “เผยแพร่” ก็ตาม

หากเปรียบเทียบความผิดอาญาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ของไทยกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับคูหามันทางอินเทอร์เน็ตกฎหมายต่อต้านการสะกดรอย ประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาของตน

ให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่มีลักษณะคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์รวมทั้งประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเช่นเดียวกัน

จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 ดังกล่าวไม่สามารถมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสม

ประการที่สาม ปัญหาการนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 323 และมาตรา 328 มาปรับใช้กับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ จะเห็นได้ว่า “การใส่ความ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงรู้ได้แน่นอนว่าเป็นบุคคลใด หรือหากไม่ระบุถึงตัวบุคคลผู้ถูกใส่ความโดยตรง การใส่ความก็ต้องได้ความหมายว่า หมายถึงบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ ดังนั้น เพียงแต่การใช้ถ้อยคำว่า “ขาว” “หอม” “เล็ก” “ใหญ่” เรื่องแบบนี้ไม่สามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้มีหลายกรณีที่มีการคุกคามทางเพศ โดยเป็นการกล่าวลอยๆ ไม่ได้ระบุตัวผู้เสียหาย ด้วยเหตุนี้จึงฟ้องร้องคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทไม่ได้ ต่อมาในส่วนของการกระทำด้วยประการใดๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397

ประการที่สี่ ปัญหาการปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายอื่นเพื่อใช้ลงโทษผู้กระทำความผิด

ยังขาดความเหมาะสมต่อการกระทำที่มีลักษณะเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายเป็นไปได้ยากเนื่องจากการพิสูจน์ความผิดและการไร้ขอบเขตของโลกอินเทอร์เน็ต ทำให้การสืบหาตัวผู้กระทำความผิดที่ไม่ระบุตัวตนสามารถกระทำได้ยาก ทำให้การดำเนินคดีต้องใช้เวลานานและผลที่ได้รับกลับมาก็คือ ผู้กระทำความผิดได้รับโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้นทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีความเกรงกลัว

ดังได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 เห็นว่ายังไม่มีความเหมาะสมที่บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกัน หรือปราบปรามการกระทำความผิดฐานคุกคามทางเพศผู้อื่นในโซเชียลมีเดียหรือบัญชีตลกของโซเชียลมีเดียในความคิดดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากเหตุผลความเป็นไปได้หลายประการ เช่น สภาพสังคมที่ยังไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวนัก และมักมีแนวความคิดว่าเป็นเรื่องที่สามารถนำมาสร้างเป็นมุขตลกขบขันได้ อีกทั้งการคุกคามทางเพศในโซเชียลมีเดียนั้นไม่มีการคุกคามที่เกิดขึ้นกับเนื้อตัวร่างกายของเหยื่อ จึงไม่ทำให้เกิดความเสียหายที่เห็นประจักษ์จากภายนอก อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการคุกคามทางเพศในโซเชียลมีเดียขึ้น กฎหมายของประเทศไทยทำได้เพียงนำมาตรา 397 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นเพียงบทบัญญัติที่เป็นความผิดลหุโทษมาปรับใช้ในการลงโทษเท่านั้น แต่จำนวนผู้ถูกคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

ยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนจึงเห็นว่าการลงโทษสถานเบาไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

ดังจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยไม่มีการบัญญัติถึงเรื่องการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งเมื่อเกิดการคุกคามทางเพศขึ้น จะนำเอามาตรา 397 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติโทษสถานเบา มาปรับใช้บังคับแต่ยังคงมีการคุกคามทางเพศในโซเชียลมีเดียเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เห็นได้ว่าตัวบทกฎหมายที่เป็นโทษสถานเบาและไม่ได้บัญญัติถึงปัญหาดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะของประเทศไทยนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ได้ แตกต่างจากมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ที่มีการบัญญัติกฎหมายกล่าวถึงเรื่อง การคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ไว้อย่างหลากหลาย อีกทั้งยังมีการจัดทำบริการทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เหยื่อผู้ถูกคุกคามทางเพศสามารถแจ้งเหตุ ให้คำปรึกษาและเข้ารับการรักษาพยาบาลจิตใจได้ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศญี่ปุ่นที่มีตัวบทกฎหมายกำหนดให้ตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลปัญหาเรื่องนี้โดยเฉพาะ รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนให้นักจิตวิทยานักสังคมสงเคราะห์เข้าไปในสถานศึกษาหรือสถานที่อื่นๆ เพื่อให้ความรู้แก่บุคคลให้ทราบถึงผลร้ายของการคุกคามทางเพศผู้อื่นผ่านคอมพิวเตอร์และให้ความช่วยเหลือเหยื่อผู้ถูกคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ประเทศไทยสมควรมีบทบัญญัติทางกฎหมายว่าด้วย

การคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ไว้เป็นการเฉพาะและบทมีบัญญัติกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสม จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลเรื่องการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์และให้มีการจัดทำเว็บไซต์เพื่อรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ รวมถึงให้คำปรึกษาทางกฎหมาย รับฟังปัญหาและให้คำแนะนำเหยื่อผู้ถูกคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงจัดโครงการให้ความรู้ถึงการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์รวมถึงผลร้ายจากการกระทำความผิดดังกล่าวตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย สื่อต่าง ๆ เพื่อให้สังคมตระหนักถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ที่ไม่เคยกระทำความผิดทราบถึงผลร้ายจากการกระทำนั้นและเลือกที่จะไม่กระทำความผิด รวมไปถึงการให้ความรู้ในเรือนจำเพื่อป้องกันและปราบปรามไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก การบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการคุกคามทางเพศไว้ เป็นการเฉพาะและกำหนดบทลงโทษอย่างเหมาะสม เป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหการคุกคามทางเพศ รวมถึงให้กฎหมายสามารถเข้ามาควบคุมความสงบเรียบร้อยของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้คนในสังคมประเทศไทยได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

■ อภิปรายผลการวิจัย

โดยที่การคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์เป็นพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้เสียหายให้ได้รับความอับอายในทางเพศผ่านโซเชียลมีเดียแม้ว่าจะมิได้กระทบต่อเนื้อตัว

ร่างกายของผู้เสียหายโดยตรงก็ตาม แต่หากพิจารณากฎหมายไทยที่กำหนดฐานความผิดที่สามารถใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์พิจารณาโทษจะเห็นได้ว่ามีเพียงบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 ซึ่งได้บัญญัติว่า บุคคลใดที่กระทำการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่นจนได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญ อาจต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับและตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560) มาตรา 11 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นอันมีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสามารถบอกเลิก หรือแจ้งความประสงค์เพื่อปฏิเสธการตอบรับได้ โดยง่ายต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท” หรือกรณีการนำเข้าสื่อลามกเข้ามาในระบบคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14(4) ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เท่านั้น ซึ่งมีได้มีบทบัญญัติลงโทษความผิดที่เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะ สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายใด ๆ ที่กำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำการ

คุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ การนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่มีอยู่ไปปรับใช้กับการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ยังไม่มีความเหมาะสมและไม่มีประสิทธิภาพมากที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิด

ทั้งนี้ การใช้ฐานความผิดดังกล่าวมาใช้ดำเนินคดีและลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดต่อพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ไม่มีความเหมาะสมเนื่องจากเกิดความเสียหายอย่างแรง ต่อผู้เสียหายที่เป็นเหยื่อ (victims) และไม่เป็นการสอดคล้องต่อทฤษฎีป้องปรามการกระทำผิด (Deterrence Theories) เนื่องจากโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดไม่ได้สัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้นทำให้ไม่อาจยับยั้งกระทำได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อควบคุมยับยั้งพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับ (Herbert L. Packer, 1968) ในการพิจารณาการกระทำที่ควรเป็นความผิดอาญาว่าการกระทำนั้นต้องเป็นที่เห็นได้ชัดในหมู่มนุษย์ส่วนมากว่าเป็นการกระทำซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมและมนุษยชนส่วนมากมิได้ให้อภัยแก่การกระทำเช่นนั้น

■ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของการกระทำที่เป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์โดยการเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีผู้เขียนเห็นว่า สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ

คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เพื่อบัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาของการกระทำที่เป็นการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ดังนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 โดยเพิ่มคำนิยาม ดังนี้

“การคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์” หมายถึง การกระทำความผิดต่อไปนี้

1) การติดตามผู้อื่นทางไซเบอร์ ถือเป็นการกระทำที่ผู้กระทำเจตนาประสงค์กระทำความผิดบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของตนเองและได้กระทำการติดตามผู้นั้นหนึ่งครั้ง หรือมากกว่าหนึ่งครั้ง โดยอาจกระทำการใด ๆ ดังต่อไปนี้ หรือในลักษณะเดียวกัน

2) ติดตามการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้อื่น

3) พยายามติดต่อบุคคลอื่นซ้ำ ๆ ในทุกวิธีทางผ่านอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์

4) การส่งข้อความตัวอักษร ข้อความเสียง รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดที่ปรากฏส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายซึ่งวิญญูชนพึงคาดหมายได้ว่าเป็นที่ลับ หรือการแสดงท่าทางทางเพศของตนเองให้แก่ผู้อื่น โดยที่ผู้นั้นมิได้ยินยอม ไม่ว่าจะเป็นการส่งทางไซเบอร์ในพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ส่วนบุคคล

5) การแอบถ่ายรูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดที่ปรากฏส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายส่วนบุคคลซึ่งวิญญูชนคาดหมายได้ว่าเป็นที่ลับ หรือการแสดงท่าทางทางเพศของผู้อื่นโดยผู้นั้นมิได้ยินยอม

6) การแพร่รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดปรากฏส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายส่วนบุคคลซึ่งวิญญูชนคาดหมายได้ว่าเป็นที่ลับ หรือการแสดงท่าทางทางเพศของผู้อื่นโดยผู้นั้นมิได้ยินยอม

7) การแพร่รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดของผู้อื่นโดยใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมทางเพศ ไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม

8) การติดต่อรูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดโดยปรากฏท่าทางทางยั่ววน หรือมีการกระทำทางเพศ หรือการกระทำอื่นใดในลักษณะเดียวกัน โดยกระทำผ่านอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสนองความต้องการทางเพศของตนเอง หรือผู้อื่น

โดยกำหนดว่าการกระทำใดบ้างเป็นการคุกคามทางเพศ เป็นต้น นอกจากนี้ควรกำหนดโทษไว้ให้ค่อนข้างรุนแรงขึ้นอีก

2. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ในความผิดดังต่อไปนี้

“มาตรา 16/2 ผู้ใดกระทำความผิดฐานคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์โดยการติดตามผู้อื่นทางไซเบอร์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปีหรือปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

การกระทำตามวรรคก่อน ไม่รวมไปถึงการกระทำความผิดต่อไปนี้

1) กระทำตามอำนาจทางกฎหมาย หรือดำเนินการตามพระราชบัญญัติ หรือการกระทำเพื่อจุดประสงค์ตามที่กฎหมายกำหนด

2) กระทำเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงอื่นในข้อพิพาทสาธารณะ หรือปัญหาที่สังคมให้ความสนใจ

3) กระทำเพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันหรือตรวจสอบอาชญากรรมและผู้กระทำได้กระทำไปตามหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันและตรวจสอบอาชญากรรมที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่

4) การกระทำที่คาดหมายได้โดยการร่วมมือของบุคคลสำหรับการค้าขาย ธุรกิจ หรือการประกอบอาชีพโดยชอบด้วยกฎหมาย

5) การกระทำที่คาดหมายได้ของบุคคลในการรับหรือให้ข้อมูล ซึ่งบุคคลนั้นสามารถกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย”

“มาตรา 16/3 ผู้ใดส่งข้อความตัวอักษร รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับเพศของตนเอง หรือของผู้อื่นโดยผู้รับมิได้ยินยอม ไม่ว่าจะใช้ภาษาทางตรง หรือทางอ้อมและไม่ว่าจะส่งทางพื้นที่ส่วนบุคคล หรือพื้นที่สาธารณะ โดยกระทำผ่านทางอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ผู้นั้นมีความผิดฐานคุกคามทางเพศในไซเบอร์มีเดีย ต้องระวางโทษตั้งแต่สองปีถึงห้าปีหรือปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท”

“มาตรา 16/4 ผู้ใดเจตนาเผยแพร่รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดของผู้อื่นซึ่งแม้บุคคลใน รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดจะเป็นผู้แพร่สื่อ นั้นเองโดยเปิดให้เป็นโพสต์สาธารณะ หรือยินยอมให้แพร่ต่อไป หากผู้ใดทำการแพร่โพสต์นั้นต่อโดยใช้ถ้อยคำอันไม่เหมาะสมทางเพศไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ผู้นั้นมีความผิดฐานคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์ต้องระวางโทษตั้งแต่สองปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ผู้ใดเจตนาเผยแพร่รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดซึ่งแสดงส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ส่วนบุคคลซึ่งวิญญูชนคาดหมายได้ว่าเป็นที่ลับ หรือภาพถ่ายของบุคคลซึ่งเป็นการแสดงท่าทางการมีเพศสัมพันธ์ การมีเพศสัมพันธ์ทางปาก การมีเพศสัมพันธ์แบบสอดใส่ หรือการแสดงท่าทางในการสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเองของ

บุคคลผู้กระทำ หรือบุคคลผู้ร่วมกระทำได้กระทำภายในสภาพแวดล้อมที่ซึ่งบุคคลในรูปถ่าย วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดที่บุคคลนั้นยินยอมให้เผยแพร่ คาดหมายได้ว่ารูปภาพ วิดีโอ หรือสื่ออื่นใดเหล่านั้นถูกจัดเก็บไว้เป็นการส่วนตัว ซึ่งผู้กระทำการเผยแพร่ทราบ หรือควรทราบว่าการเผยแพร่ ภาพถ่ายเหล่านั้นจะทำให้ผู้ที่อยู่ในภาพรู้สึกเจ็บปวด และทรมานจิตใจ ต้องระวางโทษตั้งแต่สองปีถึงเจ็ดปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท”

■ บรรณานุกรม

- Janewit Nuansaeng, Phattharapon Kasetsara, & Achiraya Phupongsakorn. (2016). Criminal liability and Compensate victims of sexual harassment, study the case of Thailand Federal States of Germany and Commonwealth of States Australia. *Journal of politics, administration and law.*, 8(2), 325-368.
- Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction* (Stanford University Press 1968).
- Hisanka Siripala. (2022, July 20). *Japan Toughens Penalties for Cyberbullying*. <https://thediomat.com/2022/07/japan-toughens-penalties-for-cyber-bullying/>
- Mohamed Chawki, & Yassin el Shazly. (2013). Online Sexual Harassment : Issues & Solutions. *JIPITEC*, 4(2), 72-73.

แนวทางการพัฒนาโปรแกรมติดตาม และส่งเสริมผู้พ้นโทษ*

A Perspective Framework for the Development of a Follow-up and Assistance Program for Released Prisoners

เปรมฤดี เพ็ชรกุล**

Premrudee Petgoon

พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ***

Phannarat Ditcharoen

เอื้ออนุช ถนอมวงษ์****

Uea-anut Tanomwong

ณัฐชยา รัตนพันธุ์*****

Natchaya Rattanaphan

อริยะ วิมุกติบุตร*****

Ariya Wimuktibut

นันทร์พัช ไชยอัศวพงศ์*****

Nanrapat Chaiakaraphong

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยเรื่องการประเมินผลโปรแกรมติดตามผู้พ้นโทษ” (ตุลาคม 2566) ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ สัญญาเลขที่ 28/2566 ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ COA No. COA66/055

This paper is part of the project “The Evaluation of Follow-up of Released Prisoners Program” (October 2022), supported by the Office of Justice Affairs. Ministry of Justice and National Research Council of Thailand, Ethics Certificate Approval COA No. COA66/055.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Assistant Professor of Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

*** อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Instructor of Department of Law, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Assistant Professor of Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

***** นักศึกษาปริญญาโท สาขาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Ph.D. Student in Lifelong Learning Promotion for Social Development Program, Faculty of Education, Kasetsart University

***** นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายและการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
M.A. Student in Justice Policy and Administration Program, Faculty Social Administration, Thammasart University

***** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ผู้ประพันธ์
บรรณกิจ)
Instructor of Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University (Corresponding Author).

Received: 20 May 2024 Revised: 24 June 2024 Accepted: 12 July 2024

■ บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การประเมินผลโปรแกรมติดตามผู้พ้นโทษ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษและรวบรวมฐานข้อมูลเครือข่ายเพื่อสร้างกระบวนการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ หน่วยงานเครือข่ายและสถานประกอบการ องค์กรและหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการติดตามหลังปล่อยและการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ซึ่งความคิดเห็นที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างนำมาพัฒนาโปรแกรมโดยคณะผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาระบบแอปพลิเคชันเพื่อช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ประกอบด้วย การสมัครงานออนไลน์ การประเมินสภาวะอารมณ์ ภารกิจเพื่อชุมชน หลักสูตรฝึกอบรม เป็นต้น จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าแอปพลิเคชันมีความน่าสนใจ ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการใช้งาน อีกทั้งเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตให้กับผู้ที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวและผู้พ้นโทษ ดังนั้นการสนับสนุนการใช้แอปพลิเคชันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการประกาศใช้แอปพลิเคชันอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งจัดทำความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานเครือข่าย

คำสำคัญ: การประเมินผลโปรแกรม, การติดตามหลังปล่อยตัว, ผู้พ้นโทษ, แอปพลิเคชัน, นวัตกรรม

■ Abstract

This research article is a part of the project entitled “The Evaluation of the Follow-up of the Released Prisoners Program,” which aims to develop a program to monitor and provide assistance to those released from prison and compiles a network database to create a systematic process for aiding those released from prison. This research is qualitative research. Data were collected from a sample of 30 people, consisting of executives and operational officers of the Department of Corrections, network agencies, entrepreneurs, and organizations involved in post release monitoring and assistance to released prisoners. The opinions obtained from the sample group were exploited by the experts to develop an application with a follow-up and assistance program. To support and assist the released prisoners, the program consists of online job applications, emotional assessments, missions for the community and training courses, etc. The research results revealed that the majority of the

sample group agreed that the application is interesting, not complicated, and easy to use. Moreover, the program can inspire pre-released prisoners and ex-convicts from prison. Therefore, for the continuity and sustainability of the application, government sectors or related agencies should provide formal announcements to support the use of the application along with cooperation between the Ministry of Justice and network agencies.

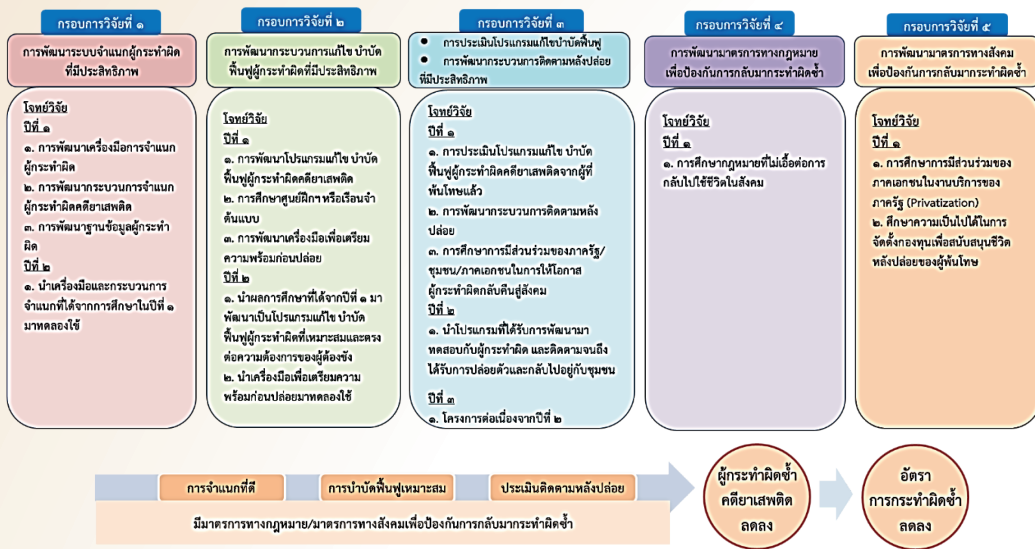
Keywords: program evaluation, post-release follow-up, released prisoner, application, innovation

■ บทนำ

ปัญหาการกระทำผิดซ้ำเป็นปัญหาสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ เมื่อพวกเขาออกไปใช้ชีวิตในสังคมปกติแล้วจะสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของข้อกฎหมายโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมอีกได้หรือไม่ คณะกรรมการพัฒนาการบริหาร

งานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ได้เห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัยป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminal recidivism ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ และสถานการณ์ของกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน เนื่องจากกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของประชาชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายสำคัญของกระทรวงยุติธรรมในการส่งเสริมคนดีสู่สังคมโดยเป็นการให้โอกาสคนที่ก้าวพลาดในชีวิตกลับคืนสู่สังคม และสอดคล้องกับ (ร่าง) ยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนงานวิจัยการลดความเหลื่อมล้ำในประเด็นการมีความเสมอภาคและความยุติธรรม การสร้างนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อขับเคลื่อนกลุ่มเปราะบางและการเข้าถึงประสิทธิภาพของฐานข้อมูลระดับชาติ เพื่อวางแผนลดความเหลื่อมล้ำในระยะยาว (National Research and Innovation Policy Council, 2017)

ภาพที่ 1 แนวคิดการจัดทำ “ชุดโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ”

ที่มา: จาก The Evaluation of Follow up of Released Prisoners Program, (p. 3), Premruedee Petgoon, et al. (2023), Office of Justice Affair. Ministry of Justice

จากภาพที่ 1 การศึกษาโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ (Premruedee Petgoon et al., 2020) ประกอบด้วย 5 กรอบวิจัย ได้แก่ (1) การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ (2) การพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ (3) การประเมินโปรแกรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการพัฒนากระบวนการติดตามหลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพ (4) การพัฒนามาตรการทางกฎหมาย (5) การพัฒนามาตรการทางสังคมเพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยในส่วนของกรอบการวิจัยที่ 3 การประเมินผลโปรแกรมแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และการพัฒนากระบวนการติดตามหลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์การวิจัยออกมาในรูปแบบของโปรแกรม 2 รูปแบบ คือ (1) โปรแกรมติดตาม

ผู้พ้นโทษแบบเข้มข้น (intensive care) และ (2) โปรแกรมติดตามทางเลือก (Optional care) ซึ่งในปีต่อมาได้พัฒนาเป็นงานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้เครื่องมือทางออนไลน์เพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตที่ไม่เป็นอุปสรรคแก่ผู้พ้นโทษ” (Premruedee Petgoon et al., 2021) ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยมีการสร้างเครื่องมือสำหรับการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในรูปแบบ Mobile Application ที่ชื่อว่า “Care Support Application” ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะสามารถสร้างต้นทุนการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้พ้นโทษ และนำไปสู่การติดตามและสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้พ้นโทษที่มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับการปล่อยตัวจากรายชั้วเห็นว่าแอปพลิเคชันมีความสะดวก

ในการใช้งานโดยไม่ต้องเดินทาง อีกทั้งยังตอบสนองความต้องการในการขอรับความช่วยเหลือได้ในทันที ขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เห็นว่าเครื่องมือนี้สามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการรวบรวมหน่วยงานเครือข่ายให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวได้มีข้อเสนอให้กระทรวงยุติธรรมเชิญชวนหน่วยงานเครือข่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้สามารถนำแอปพลิเคชันไปใช้ได้จริงกับผู้พ้นโทษ และเสนอให้มีการปรับปรุงฟังก์ชันการใช้งานให้มีความน่าสนใจ เกิดความสะดวก และให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้ใช้งานเพิ่มขึ้น

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้มีการทำวิจัยในครั้งนี้นั้นมา เพื่อเป็นการพัฒนาต่อยอดให้โปรแกรมซึ่งอยู่ในรูปแบบของแอปพลิเคชันสำหรับการติดตามสงเคราะห์ผู้พ้นโทษมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นเครื่องมือที่มีความเป็นมาตรฐานกลางในการประเมินโปรแกรมติดตามช่วยเหลือผู้พ้นโทษในรูปแบบต่าง ๆ อันจะนำไปสู่แนวทางการนำร่องทดลองจะใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัจจัยความต้องการที่แตกต่างกัน และผลักดันแนวทางไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

■ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ
2. เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลเครือข่ายและสร้างกระบวนการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ

■ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบประชุมกลุ่ม (Focus group) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มละ 10 คน ได้แก่ (1) หน่วยงานเครือข่ายและสถานประกอบการ (2) เจ้าหน้าที่กลุ่มพัฒนาพฤตินิสัย ผู้บริหารในสังกัดกระทรวงยุติธรรม และ (3) ผู้พ้นโทษจากเรือนจำ และเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อรวบรวมรายชื่อหน่วยงานและสถานประกอบการมาไว้ในแอปพลิเคชัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แนวคำถามสำหรับประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรับฟังความคิดเห็นสำหรับการปรับปรุงฟังก์ชันการใช้งานแอปพลิเคชันให้มีความสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ในลักษณะบรรยายเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มเพื่อให้ได้ประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้แก่ การปรับปรุงแอปพลิเคชันให้มีความเหมาะสมต่อการใช้งานของกลุ่มผู้พ้นโทษและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลระบบ รวมถึงการรวบรวมฐานข้อมูลเครือข่ายอย่างเป็นระบบ

■ ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ปรากฏผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ

การพัฒนาโปรแกรมติดตามและสงเคราะห์

ผู้พันโทฯ ซึ่งในที่นี่เป็นโปรแกรมที่อยู่ในรูปแบบของแอปพลิเคชันการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้พันโทฯ ได้ศึกษาจากหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองแก่หน่วยงานผู้พัฒนาแอปพลิเคชัน ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (Electronic Transaction Act, B.E. 2562, 2019) (2) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 (Computer-Related Crime Act, B.E. 2560, 2017) รวมทั้งมาตรฐานแอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application Standard) ที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารวางนโยบายกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 (Official Information Act, B.E.

2540, 1997) พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act, B.E. 2562, 2019) ที่กำหนดให้เนื้อหาหรือข้อมูล ที่แสดงในแอปพลิเคชันต้องไม่ละเมิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัว หรือการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน ต้องกระทำด้วยความยินยอมของผู้ใช้งานเท่านั้น มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่ม Focus Group จนพัฒนาเป็นแอปพลิเคชัน Care Support ในรูปแบบล่าสุด โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้งาน ซึ่งเป็นผู้ที่พันโทฯสามารถติดตั้งโปรแกรมลงในโทรศัพท์มือถือได้ทั้งระบบ Android และ IOS แอปพลิเคชันถูกออกแบบมามุ่งเน้นให้ใช้งานง่าย มีความสวยงาม และสะดวกต่อผู้ใช้งานมากที่สุด ประกอบด้วยฟังก์ชันการใช้งาน ดังนี้

ภาพที่ 2 หน้าลงทะเบียนเข้าใช้งานแอปพลิเคชัน Care Support

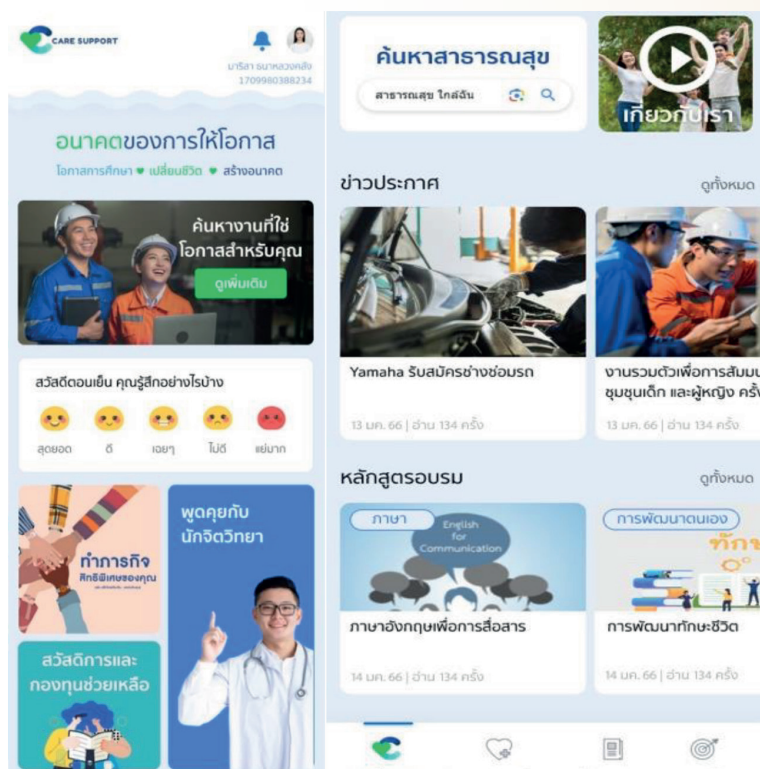

ที่มา: จาก *The Evaluation of Follow up of Released Prisoners Program*, (p. 154), Premruedee Petgoon, et al. (2023), Office of Justice Affair. Ministry of Justice

จากภาพที่ 2 แสดงหน้าลงทะเบียนใช้งาน จัดทำขึ้นสำหรับผู้ที่ยังไม่เคยใช้งานและไม่มีบัญชีผู้ใช้เมื่อเข้าสู่หน้าการลงทะเบียนใช้งาน ทำการกรอกข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ประกอบไปด้วย สถานที่ที่เพิ่งพ้นโทษ เลขบัตรประจำตัวประชาชน และวันเดือนปีเกิด พร้อมยอมรับ

เงื่อนไขการใช้งานแอปพลิเคชัน เมื่อทำการลงทะเบียนใช้งานแล้ว ระบบจะทำการส่งข้อมูลไปยังเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ดูแลระบบในการตรวจสอบข้อมูล เพื่อยืนยันอนุญาตการใช้งาน และสามารถลงชื่อเข้าใช้งานเพื่อเข้าสู่ฟังก์ชันต่างๆ ของแอปพลิเคชันได้

ภาพที่ 3 หน้าแรกของแอปพลิเคชัน Care Support

ที่มา: จาก *The Evaluation of Follow up of Released Prisoners Program*, (p. 157), Premruedee Petgoon, et al. (2023), Office of Justice Affair. Ministry of Justice

จากภาพที่ 3 แสดงหน้าแรกของแอปพลิเคชัน Care Support ประกอบด้วย เมนูหลักที่แสดงภาพรวมของฟังก์ชันการใช้งานทั้งหมดของแอปพลิเคชัน ได้แก่ เมนูการค้นหางานเพื่อนำไปสู่การสมัครงานออนไลน์ เมนูการทำการกิจเพื่อ

ชุมชน เมนูสวัสดิการและกองทุนช่วยเหลือ เมนูพูดคุยกับนักจิตวิทยา เมนูค้นหาสารานุกรม ไกล่บ้าน ข่าวประกาศ หลักสูตรอบรมอาชีพและคอร์สวิชาชีพระยะสั้น เป็นต้น

ภาพที่ 4 หน้าโปรไฟล์ การบริการสาธารณะสุข และการค้นหางาน

ที่มา: จาก The Evaluation of Follow up of Released Prisoners Program, (p. 157), Premruedee Petgoon, et al. (2023), Office of Justice Affair. Ministry of Justice

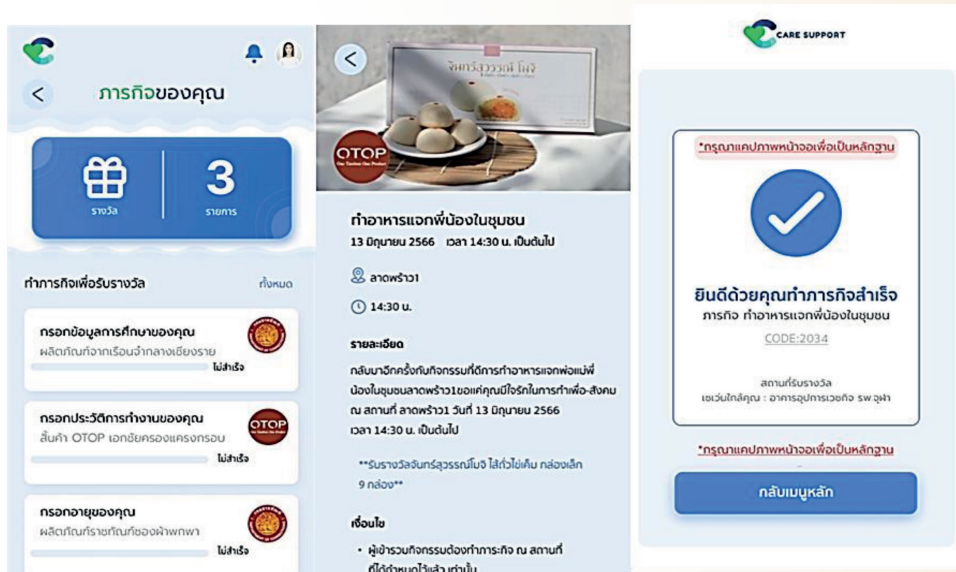
จากภาพที่ 4 แสดงหน้าโปรไฟล์ ข้อมูลส่วนบุคคล รูปภาพของผู้ใช้งาน และข้อมูลการใช้งานแอปพลิเคชัน โดยผู้ใช้งานสามารถแก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล อัปโหลดรูปภาพของผู้ใช้งาน หรือแนบใบประกาศนียบัตรจากการอบรมได้ อีกทั้งติดตามสถานะการสมัครงานจากเมนูนี้

ถัดมา คือ หน้าสุขภาพและบริการ โดยจะรวบรวมฟังก์ชันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและบริการ ซึ่งผู้ใช้งานสามารถทำแบบทดสอบประเมินสุขภาพจิตใจผ่านทางฟังก์ชันนี้ หรือรับคำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้สามารถ

แสดงข้อมูลสวัสดิการและกองทุน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่หน่วยงาน และสิ่งของของหน่วยงานช่วยเหลือเหล่านั้น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการขอรับความช่วยเหลือและติดต่อสอบถามเพิ่มเติม

สำหรับหน้าค้นหางาน ผู้ใช้งานจะสามารถค้นหางานได้ตามประเภทงานที่ตนสนใจ โดยระบบแอปพลิเคชันจะแสดงข้อมูลต่าง ๆ ของหน่วยงานหรือบริษัทที่เปิดรับสมัครงาน ข้อมูลติดต่อ ตำแหน่งที่เปิดรับสมัคร ค่าตอบแทน และรายละเอียดต่าง ๆ ของงาน ซึ่งผู้สมัครงานสามารถติดตามสถานะการสมัครงานได้ที่หน้าโปรไฟล์

ภาพที่ 5 หน้าภารกิจของแอปพลิเคชัน Care Support

ที่มา: จาก The Evaluation of Follow up of Released Prisoners Program, (p. 159), Premruedee Petgoon, et al. (2023), Office of Justice Affair. Ministry of Justice

จากภาพที่ 5 แสดงหน้าภารกิจ เป็นเมนูที่จะมอบภารกิจและกิจกรรมให้ผู้ใช้งานได้ทำเพื่อสะสมคะแนนและนำมาแลกของรางวัลได้ โดยกิจกรรมและภารกิจเหล่านั้น จะเป็นลักษณะของการช่วยเหลือสังคมและชุมชน กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในชุมชน การออกกำลังกาย การศึกษา วันสำคัญหรือกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเลือกทำภารกิจ ตามที่ได้ประชาสัมพันธ์ไว้ในแอปพลิเคชัน เมื่อทำภารกิจเรียบร้อยแล้วสามารถทำการอัปโหลดหลักฐานในการทำภารกิจนั้นลงในระบบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ระบบได้ตรวจสอบการทำภารกิจ และสะสมเป็นคะแนนเพื่อรับรางวัลในร้านค้าชุมชนที่ได้มีการทำความร่วมมือต่อไป

2. การรวบรวมฐานข้อมูลเครือข่ายและสร้างกระบวนการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลหน่วยงานเครือข่ายการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษที่มีในประเทศไทย พบว่า มีหน่วยงานเครือข่ายจากทั่วประเทศ จำนวน 97 แห่ง ประกอบด้วย ภาครัฐ 15 แห่ง ภาคเอกชน 37 แห่ง และภาคประชาสังคม 45 แห่ง ซึ่งได้มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนหน่วยงานเครือข่ายให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแอปพลิเคชัน รวมถึงไปถึงแบบฟอร์มการยินยอมเพื่อเข้าร่วมตามเงื่อนไขการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ใช้บริการและหน่วยงานเครือข่ายผู้ให้บริการความช่วยเหลือในแอปพลิเคชัน

3. การประเมินโปรแกรมติดตามช่วยเหลือผู้พันโทษในรูปแบบต่าง ๆ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยทำการรวบรวมความคิดเห็นจากการประชุมกลุ่มย่อย จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กลุ่มผู้พันโทษ และกลุ่มหน่วยงานเครือข่ายพบว่า

1) โปรแกรมติดตามและสงเคราะห์ผู้พันโทษ ประกอบด้วย

1.1) แนวคิดการออกแบบโปรแกรมที่ให้ความสำคัญกับการใช้งานได้จริง ซึ่งจะใช้เพื่อการสื่อสารโดยตรงระหว่างผู้พันโทษกับผู้ให้บริการไม่ว่าจะเป็น สถานประกอบการ กองทุนให้ความช่วยเหลือ บุคลากรด้านสาธารณสุข หรือชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมภารกิจเพื่อช่วยเหลือชุมชน ได้นำแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการออกแบบฟังก์ชันเพื่อจูงใจให้ผู้ใช้งานอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนตนเอง ในขณะเดียวกันเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เปิดใจยอมรับผู้พันโทษให้สามารถกลับเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อีกครั้ง

1.2) แรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความดึงดูดใจให้เข้าใช้งานแอปพลิเคชัน เช่น แอปพลิเคชันออกแบบให้ง่ายต่อการใช้งาน ไม่ซับซ้อน สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจในการเข้าถึงการใช้งานได้ เนื่องจากมีฟังก์ชันที่หลากหลายที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ สามารถใช้งานได้จริงไม่ยากต่อการเริ่มต้นเรียนรู้ใหม่แต่อาจจะต้องใช้เวลา

ในการเรียนรู้และทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องหรือทดลองใช้แอปพลิเคชันจนเกิดความคุ้นชินเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับผู้ที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวและผู้พันโทษ ทำให้เกิดความหวังและแรงบันดาลใจในการสร้างชีวิตใหม่ เป็นต้น

1.3) ข้อจำกัดที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้งานแอปพลิเคชัน เช่น ข้อมูลส่วนบุคคลถูกเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ ควรมีระบบและการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลที่รัดกุม รวมไปถึงปัญหาความล่าช้าในการเข้าใช้งานของผู้พันโทษบางคนที่ต้องรอการยืนยันตัวตนจากเจ้าหน้าที่เรือนจำที่พันโทษ ทำให้ผู้พันโทษรายนั้นไม่ได้รับโอกาสและความช่วยเหลือในทันทีที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ เป็นต้น

1.4) แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแอปพลิเคชัน ฟังก์ชัน ให้เกิดความสมบูรณ์และครอบคลุม เช่น ควรมีการเพิ่มเติมและรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกบริบทพื้นที่ให้มากขึ้น จะทำให้เกิดความน่าสนใจในการเข้าใช้งาน และผู้ที่เข้าใช้งานจะรู้สึกว่ามีความช่วยเหลือที่พร้อมรองรับและให้ความช่วยเหลือในแต่ละพื้นที่ในกรณีที่มีถึงแอปพลิเคชันหรือมีการเดินทางไปยังพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคย เป็นต้น

1.5) บทบาทของหน่วยงานเครือข่ายที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบ ควรมีบทบาทหลักในเรื่องการแจ้งข้อมูลและการคัดกรองข้อมูลเพื่อพิจารณารับสมัครและให้ความช่วยเหลือผู้พันโทษตามข้อเท็จจริง รวมถึงการประชาสัมพันธ์สิทธิประโยชน์ที่หน่วยงานเครือข่ายจะได้รับ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้มีหน่วยงานเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในแอปพลิเคชันมากขึ้น

2) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาและใช้งานโปรแกรมแอปพลิเคชันอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

2.1) กระบวนการรวบรวมหน่วยงานเครือข่ายเพื่อเข้ามาเป็นผู้ให้บริการในแอปพลิเคชัน เช่น ควรรวบรวมหน่วยงานเครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้ได้มากที่สุด ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ จัดกลุ่มประเภท ให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน คัดกรองหน่วยงานเครือข่ายที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือโดยสมัครใจและมีกระบวนการให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม

2.2) นำเข้าข้อมูลประชาสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานเครือข่ายไปยังผู้ให้บริการผ่านระบบแอปพลิเคชัน เช่น ตำแหน่งที่ต้องการสมัครงาน ความพร้อมในการให้บริการ ที่อยู่อาศัย รายละเอียดในการให้ความช่วยเหลือ ด้านสาธารณสุข คลิปวิดีโอเผยแพร่บุคคลที่เป็น Care ต้นแบบ เป็นต้น

2.3) การสนับสนุนการใช้แอปพลิเคชันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนโดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ควรมีการผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การประกาศใช้งานแอปพลิเคชันอย่างเป็นทางการ จัดทำความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเครือข่ายและกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

2.4) แนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และให้เกิดการนำไปใช้งานอย่างแพร่หลาย เช่น มีการประชาสัมพันธ์ผ่านขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและสำหรับผู้พ้นโทษ

ที่กลับไปอยู่บ้านแล้วในรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น โพสต์เตอร์ คลิปวิดีโอ Content Creator ทั้งช่องทางออนไลน์หรือออฟไลน์ขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังบุคคลใกล้ชิด สมาชิกในครอบครัว ญาติ หรือหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

■ อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เน้นการพัฒนาโปรแกรมการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในรูปแบบของแอปพลิเคชันให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยเวอร์ชันนี้ยังคงให้ความสำคัญกับฟังก์ชันการหางาน ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยสร้างต้นทุนชีวิตที่ยั่งยืนให้กับผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษออกไปใช้ชีวิตในสังคม และจะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำ สอดคล้องกับแนวคิดของ UNODC (2018) ที่มองว่า การมีงานทำหลังจากพ้นโทษเป็นปัจจัยที่ช่วยลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษได้ แต่กลับพบว่าผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือเรื่องการมีงานทำ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการดำรงชีวิตหลังพ้นโทษ ดังนั้นในช่วงเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จำเป็นต้องจัดฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ แบบเข้มข้นให้แก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานให้ได้มากที่สุด และต้องเป็นความรู้และทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการจ้างงาน เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้รับการจ้างงานมากขึ้น ซึ่งกระบวนการการใช้งานแอปพลิเคชันที่ทางคณะวิจัยได้กำหนดไว้ เริ่มต้นจากกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เปิดโอกาสให้สถานประกอบการได้เข้ามามี

ส่วนร่วมในการแนะนำฝึกอาชีพและคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการเพื่อวางแผนในการมีงานทำเมื่อพวกเขาได้รับปล่อยตัวออกมาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้มีการฝึกวิชาชีพทั้งหลักสูตรปกติที่เรือนจำกำหนดและวิชาชีพจากสถานประกอบการภายนอก และเมื่อจบหลักสูตรก็จะได้รับประกาศนียบัตรจากการฝึกอบรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะสามารถรับประกันการประกอบชีพและสร้างความมั่นใจในการที่จะมีชีวิตร่วมกับสังคมภายนอกให้แก่ผู้พ้นโทษต่อไป

จุดเด่นสำคัญของแอปพลิเคชัน นอกจากแนวคิดในการออกแบบเพื่อสื่อสารให้ผู้พ้นโทษสามารถใช้งานได้จริงแล้ว ยังเน้นการเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันได้ร่วมกันทำภารกิจช่วยเหลือสังคมซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดบทบาทให้สังคมได้รับรู้ถึงความพร้อมที่จะกลับคืนสู่ชุมชนและสร้างความไว้วางใจในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนที่สนับสนุนให้ผู้พ้นโทษสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนให้ได้ สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับชุมชนสังคมได้อย่างเหมาะสม และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ตัวอย่างการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ เช่น อาสาสมัคร (use of volunteers) ตามข้อกำหนดโตเกียว (United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures, 1990) ข้อที่ 19 (19.1-19.3) ส่งเสริมให้อาสาสมัครชุมชนเข้ามาดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะเรื่องการหางานและฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อตลาดแรงงาน

ในส่วนของผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมฐานข้อมูลหน่วยงานเครือข่าย นอกจากมีหน่วยงานจำนวน 97 แห่งทั่วประเทศยินดีเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผ่านบริการ function ต่างๆ ในแอปพลิเคชันไม่ว่าจะเป็นบริการให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพ การหางานทำ หรือสวัสดิการความเป็นอยู่ เป็นต้น ยังสามารถขยายผลไปยังเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนรางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับผู้ทำภารกิจช่วยเหลือสังคมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการวางแผนกลับคืนสู่สังคมตามข้อกำหนดเนลสันแมนเดลลา (The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners,, 2015) ข้อกำหนดที่ 107 ที่กล่าวว่า “นับแต่เริ่มต้นการรับโทษต้องคำนึงถึงอนาคตของผู้ต้องขังภายหลังได้รับการปล่อยตัว และจะต้องส่งเสริมสนับสนุนรวมทั้งช่วยเหลือผู้ต้องขังให้สามารถรักษาหรือสร้างความสัมพันธ์เช่นนั้นกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกเรือนจำที่อาจจะมีส่วนส่งเสริมการฟื้นฟูตัวผู้ต้องขัง และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อครอบครัวของเขา” และส่วนสุดท้ายของแอปพลิเคชัน คือ การเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพแก่ผู้พ้นโทษ ซึ่งสอดคล้องกับ UNODC ในข้อกำหนดที่ 24 วรรค 2 กล่าวถึงเรื่องการให้บริการสุขภาพแก่ผู้พ้นโทษ “... 2. การจัดบริการรักษาพยาบาลควรอยู่ในลักษณะที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับงานด้านสาธารณสุขโดยทั่วไป ทั้งนี้ ผู้พ้นโทษควรได้รับการดูแลเรื่องสุขภาพในช่วงแรกหลังพ้นโทษ และควรมีการส่งมอบเอกสารสุขภาพในช่วงที่อยู่ในเรือนจำให้แก่หน่วยงานสาธารณสุขชุมชน เพื่อดูแลและให้บริการแก่

ผู้พันโทที่เป็นโรคเหล่านี้ หรือข้อมูลจำเป็นสำหรับการทำประกันสังคม เพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์ด้านการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ ผลจากการรวบรวมหน่วยงานเครือข่ายทำให้การวิจัยในครั้งนี้ได้มีการจัดทำแบบฟอร์มสำหรับการคุ้มครองสิทธิผู้พันโทเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและรับประกันข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันให้เกิดความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation of Offender Act 1974, 1974) ของประเทศอังกฤษ ซึ่งให้การคุ้มครองสิทธิแก่ผู้พันโทด้วยการเก็บรักษาข้อมูลประวัติการกระทำความผิด โดยกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะช่วยแก้ไขฟื้นฟูมิให้ผู้พันโทกระทำความผิดซ้ำ และสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 รวมทั้งมาตรฐานแอปพลิเคชันสำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application Standard) ที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารวางนโยบายกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้เนื้อหาหรือข้อมูล que แสดงในแอปพลิเคชันต้องไม่ละเมิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัวของบุคคล หรือการเก็บข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งานต้องกระทำด้วยความยินยอมของผู้ใช้งานเท่านั้น ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายของกระทรวงยุติธรรมที่จะสร้างกลไกความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การสร้างฐานข้อมูล

หน่วยงานเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือผู้พันโทเพื่อเป็นเกราะป้องกันไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

■ ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ได้มีการรับฟังข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำไปปรับปรุงการสร้างเครื่องมือแอปพลิเคชันให้มีสมบรูณ์มากขึ้น โดยสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมติดตามและสังเคราะห์ผู้พันโทให้มีความสมบรูณ์ยิ่งขึ้น นำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ มุ่งเน้นการออกแบบที่ใช้งานง่าย มีความสวยงามและสะดวกต่อผู้ใช้งานมากที่สุด และพัฒนาเป็นแอปพลิเคชัน Care Support ที่ผู้ใช้งานสามารถเข้าใจงานได้ด้วยตนเอง ทั้งที่อยู่ในระหว่างขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยหรือกรณีได้รับการปล่อยตัวมาแล้ว ทั้งนี้ แอปพลิเคชัน Care Support ฉบับสมบรูณ์ประกอบด้วย (1) หน้าลงทะเบียนเข้าใจงาน (2) หน้าโปรไฟล์ (3) หน้าสุขภาพและบริการ (4) หน้าคั่นหางาน และ (5) หน้าภารกิจ

2. การจัดทำฐานข้อมูลเครือข่ายและสร้างกระบวนการให้ความช่วยเหลือสังเคราะห์ผู้พันโทอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พบว่า มีหน่วยงานเครือข่ายจำนวน 97 แห่ง ยินดีเข้ามามีส่วนร่วมให้บริการความช่วยเหลือผ่าน function ต่างๆ ในแอปพลิเคชัน

■ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทางในการพัฒนาผลการวิจัย เพื่อเสนอการจัดทำแผนต่าง ๆ เพื่อผลักดันสู่ การปฏิบัติจริง สามารถขยายผลและต่อยอด การดำเนินโครงการในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย ของกระทรวงยุติธรรมและกรมราชทัณฑ์ ประกอบด้วยแนวทางดังนี้

1. การจัดทำแผนสร้างนวัตกรรมเพื่อ สนับสนุนงานในกระบวนการยุติธรรม โดยมี Care Support Application เป็นจุดริเริ่มของ การสร้างเครื่องมือในการดำเนินงานด้าน การติดตาม และสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ การจัดทำ สื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่แอปพลิเคชันใน รูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ นำมาซึ่งการ กำหนดตัวชี้วัดเรื่องการใช้แอปพลิเคชันและ สถิติที่เกี่ยวข้องกับการรายงานผลผู้เข้าใช้งาน ความสนใจในการขอรับความช่วยเหลือของ ผู้เข้าใช้งาน การประเมินผลการใช้งาน สำนวณ ความพึงพอใจของสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้าง ความดึงดูดใจให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใช้งาน เป็นต้น เพื่อต่อยอดจากการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ประมวลผลและนำเสนอข้อมูลที่สามารถเป็น แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาโปรแกรม เพื่อดำเนินงานด้านการติดตาม ช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้พ้นโทษภายในระบบเดียวให้ ครอบคลุมต่อไป

2. การกำหนดแผนงานสนับสนุนทรัพยากร ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จากการลงพื้นที่เพื่ออบรม การใช้งานและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ แอปพลิเคชัน Care Support พบว่า การสร้าง นวัตกรรมเพื่อสนับสนุนงานในกระบวนการ ยุติธรรมจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุน

ทรัพยากรจากส่วนกลางในหลายด้าน เช่น การจัดพื้นที่ในหน่วยควบคุมให้เอื้อต่อการ ใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งจำเป็นต้องมีการหารือ เพื่อทบทวนถึงข้อจำกัดบางประการทั้งในด้าน ความปลอดภัยและข้อมูลส่วนบุคคลเนื่องจาก เป็นพื้นที่ควบคุมเฉพาะ ในขณะที่เรือนจำและ ทัณฑสถานเริ่มมีการนำอุปกรณ์และโปรแกรม ด้านดิจิทัลมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ในการเชื่อมต่อข้อมูลมากขึ้น แต่ยังคงขาด แนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกันของทั้งองค์กร เนื่องด้วยทรัพยากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ยังไม่มี ความพร้อม

3. การจัดทำแผนและกำหนดตัวชี้วัดด้าน การส่งเสริมศักยภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อม ที่เกื้อหนุนต่อการใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข ให้กับผู้พ้นโทษ รวมถึงบุคคลใกล้ชิดของ ผู้พ้นโทษ ได้แก่ ผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัว เพื่อนญาติหรือผู้ใหญ่ที่ผู้พ้นโทษให้ความเคารพ รวมถึงในบริบทพื้นที่ชุมชนที่ผู้พ้นโทษอาศัย อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำ ชุมชน หรือในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนอำเภอ สถานีอนามัย หรือสาธารณสุข ในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน รวมถึงอาสาสมัครในพื้นที่ชุมชน ในบริบทการส่งเสริมการเรียนรู้ การอบรม ให้ความรู้การใช้งานแอปพลิเคชัน การสร้าง การตระหนักรู้และสร้างทัศนคติ รวมถึง ความสัมพันธ์อันดีร่วมกันระหว่างผู้พ้นโทษ หรือผู้ต้องขังที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัว และคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติและมีการสื่อสารทัศนคติที่ดีต่อกัน เป็นต้น

4. การจัดทำแผนและกำหนดตัวชี้วัดด้านการพัฒนาการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายโดยเชื่อมโยงระบบตลาดสิทธิประโยชน์ช่องทางประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ การจัดทำสื่อ การจัดทำกระบวนการเชิญชวนหน่วยงานเครือข่าย การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ครอบคลุมและเกื้อหนุนต่อหน่วยงานทุกภาคส่วนก่อให้เกิดแรงจูงใจ ความยินดีและสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายภายในโปรแกรมติดตามผู้พ้นโทษ การสร้างการตระหนักรู้ การอบรมให้ความรู้ การสร้างทัศนคติที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การสร้างระบบการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานเครือข่ายหน่วยงานที่ดูแลด้านการติดตาม ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ รวมถึงผู้พ้นโทษหรือผู้ต้องขังที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัว หรือบุคคลใกล้ชิดที่ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนงานในเชิงบวกและเกิดความสัมพันธ์อันดีร่วมกันในการขอรับบริการและการให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

■ บรรณานุกรม

- Computer-Related Crime Act, B.E. (No 2) 2560. (2017, January 24). Royal Thai Government gazette. No. 134 Chapter 10 Gor. pp. 24-35.
- Electronic Transaction Act, B.E. (No 4) 2562. (2019, May 22). Royal Thai Government gazette. No. 136 Chapter 67 Gor. pp. 203-207.
- National Research and Innovation Policy Council. (2017). 20-year Research and Innovation Strategic Plan (B.E. 2560-2579). Bangkok: Cocoon & Co.
- Official Information Act, B.E. 2540 (1997, September 10). Royal Thai Government gazette. No. 114 Chapter 46 Gor. pp. 1-16.
- Premruedee Petgoon, et al. (2020). The Development of Post-Release Follow-up Processes and Assistance or Support System for Ex-prisoners. National Research Council of Thailand (NRCT).
- Premruedee Petgoon, et al. (2021). Report on Activities to Promote and Support Research and Innovation: Applying the Online Application for Ex-Prisoner's Lifestyle. National Research Council of Thailand (NRCT).
- Premruedee Petgoon, et al. (2023). The Evaluation of Follow up of Released Prisoners Program. Office of Justice Affair. Ministry of Justice.
- Personal Data Protection Act, B.E. 2019. (2562, May 27). Royal Thai Government gazette. No. 136 Chapter 69 Gor. pp. 52-95.
- Rehabilitation of Offenders Act 1974. (1794, July 31). The Parliament of the United Kingdom. Chapter 53. pp. 1-17.
- The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules). (2015, December 17). General Assembly Resolution 70/175.
- United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules). (1990, December 14). General Assembly Resolution 45/110.

UNODC. (2018). Introductory Handbook on
The Prevention of Recidivism and the
Social Reintegration of Offenders. United
Nations.

การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสารเคมี
เรืองแสง Bluestar และ Luminol จากคราบโลหิต
บนผ้าบนหนูด้ายเดี่ยวและด้ายคู่ที่ถูกทำความสะอาด
ด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง

A Comparative Study on Efficiency of Bluestar and Luminol Chemiluminescent Reagents in Bloodstain Detection on Single-ply and Two-ply Fabrics Laundered with Detergent.

รัตนากร พงษา*

Rattanakon Phongsa

วีรชัย พุทธวงศ์**

Weerachai Phutdhawong

■ บทคัดย่อ

ในปัจจุบันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีจำนวนมาก มีการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสถานที่เกิดเหตุจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญต่อสภาพสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและทรัพย์สิน อาทิ คดีทำร้ายร่างกาย คดีฆาตกรรม ปล้นหรือชิงทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งต้องมีการนำวิธีการตรวจวิเคราะห์สถานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคลี่คลายคดีเนื่องจากสถานที่เกิดเหตุถือเป็นจุดเริ่มแรกของการกระทำความผิด จากสถิติคดีอาญาคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ โดยจากการศึกษาข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าในปี พ.ศ. 2554-2565 คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย

* หลักสูตรมหาบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master of Science (Forensic Science) Program in Forensic Science, Kasetsart University

** ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายนวัตกรรมและกิจการเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Assistant Rector for Innovation and Social Enterprise, Kasetsart University

Received: 29 May 2024 Revised: 1 July 2024 Accepted: 12 July 2024

และเพอร์มิตราเพิ่มสูงขึ้น และแต่ละคดีมีความซับซ้อนและมีการอำพรางคดีด้วยวิธีแปลกใหม่ จากคดีเหล่านี้ทำให้งานด้านนิติวิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทในการสืบสวนสอบสวนเพื่อค้นหาผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol ในการตรวจหาคราบโลหิตบนผ้าขนหนูด้วยเด็ยและด้ายคู่ที่ถูกซักล้างด้วยผงซักฟอกและน้ำยาล้างห้องน้ำ โดยการนำโลหิตหยดลงบนผ้าขนหนูด้วยเด็ยและด้ายคู่ทิ้งไว้ 2 นาที ก่อนทำความสะอาดด้วยผงซักฟอกและน้ำยาล้างห้องน้ำ โดยทำความสะอาดผ้าขนหนูด้วยเด็ยและด้ายคู่ จำนวน 10 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งห่างกัน 1 วัน หลังจากทำความสะอาดครบ 10 ครั้ง นำผ้าขนหนูด้วยเด็ยและด้ายคู่มาทดสอบปฏิกิริยาการเรืองแสงด้วยสารเคมี Bluestar และ Luminol โดยใช้การถ่ายภาพในการบันทึกผลการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสงของสารเคมี Bluestar และ Luminol ผลการวิจัยพบว่า สารเคมี Bluestar สามารถตรวจพบคราบโลหิตบนผ้าขนหนูด้วยเด็ยและด้ายคู่ที่ถูกซักล้างด้วยผงซักฟอกและน้ำยาล้างห้องน้ำได้มากกว่า สารเคมี Luminol อีกทั้งสารเคมี Bluestar มีปฏิกิริยาการเรืองแสง มากกว่าสารเคมี Luminol

คำสำคัญ: คราบโลหิต, ผลิตภัณฑ์ซักล้าง, ผ้าขนหนูด้วยเด็ย, ผ้าขนหนูด้วยด้ายคู่, บลูสตาร์, ลูมินอล

■ Abstract

Currently, there are many crimes. A number of studies on crime scene investigations have been reported. This indicates a significant problem in Thai society, especially crimes involving life and property, such as assault cases, murder cases, robbery or robbery, etc. There must be a method for location analysis in case solving because the crime scene is considered the starting point of an offense. According to criminal statistics from the National Statistical Office, the rates of crime cases related to life, the body, and sex were found to increase from 2011-2022. Each case was complicated and became an unusual staged crime. In these cases, forensic science plays an important role in the investigation of offenders. Therefore, in this study, the effectiveness of the tested fluorescent chemicals, Bluestar and Luminol, for detecting blood stains on single-ply and two-ply towels washed with detergent was investigated. A drop of blood on single-ply and two-ply towels was prepared, and the samples were washed with washing powder and detergent after being left for 2 minutes before cleaning. The single-thread and double-thread towels were cleaned 10 times,

each time 1 day apart. After 10 washes, the single-ply and two-ply towels were tested for luminescence reactions with Bluestar and Luminol via photocoagulation. Images of the fluorescence reactions of the Bluestar and Luminol chemicals were then recorded. The results showed that the Bluestar can detect bloodstains on single- and two-ply towels that are washed with washing powder and detergent more than Luminol. Moreover, Bluestar exhibits greater luminescence than Luminol does.

Keywords: Bloodstains, Washing detergent, Single-ply towel, Two-ply towel, Bluestar, Luminol

■ บทนำ

ในปัจจุบันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีจำนวนมาก มีการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสถานที่เกิดเหตุจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญต่อสภาพสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน อาทิ คดีทำร้ายร่างกาย คดีฆ่าคนตาย ปล้นหรือการชิงทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งต้องมีการนำวิธีการตรวจวิเคราะห์สถานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคลี่คลายคดีเนื่องจากสถานที่เกิดเหตุถือเป็นจุดเริ่มแรกของการกระทำความผิดทั้งหลาย รวมทั้งบริเวณที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำผิดนั้น ๆ ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ที่แสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ในการติดตามตัวคนร้ายและพิสูจน์การกระทำความผิด ผู้ที่

ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ จำต้องตรวจสถานที่เกิดเหตุด้วยความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ทราบเบื้องต้นว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด กระทำอย่างไร ด้วยวิธีการใด วันเวลาที่เกิดเหตุและมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการกระทำความผิดอย่างไร

การสืบสวนทางนิติวิทยาศาสตร์เริ่มต้นจากการตรวจสถานที่เกิดเหตุ (crime scene investigation) หลังจากคนร้ายก่อเหตุและหลบหนีไปแล้ว และคนร้ายมักจะฉวยโอกาสลงมือก่อเหตุในช่วงที่ปลอดภัย ไม่มีใครเห็นเหตุการณ์ จึงไม่มีพยานบุคคลระบุยืนยันตัวคนร้ายได้ จำต้องอาศัยวิธีการสืบสวนทางนิติวิทยาศาสตร์ มาช่วยในการสืบสวนหาตัวคนร้าย ในต่างประเทศการตรวจสถานที่เกิดเหตุและการจัดทำแผนประทุษกรรมในที่เกิดเหตุตลอดจนพฤติกรรมคนร้ายถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุตลอดจนพฤติกรรมของคนร้ายในแต่ละคดีที่เกิดขึ้นจะถูกเก็บรวบรวมไว้ในหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น CIA FBI หรือ สถานีตำรวจท้องที่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของคดี และช่วยกันตรวจสอบเปรียบเทียบลักษณะคดี และพยานหลักฐานที่ได้ว่าตรงกับคดีใดของท้องที่ใดบ้าง เมื่อจับผู้ต้องสงสัยได้ก็จะส่งประวัติ กรู๊ปเลือด เส้นผม น้ำอสุจิ ไปตรวจพิสูจน์ เพื่อให้คอมพิวเตอร์และเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติวิทยาศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์มาวิเคราะห์ว่าผู้ต้องหาสงสัยน่าจะเป็นคนร้ายในคดีใดบ้างและเพื่อบ่งชี้ตัวคนร้าย

ความสำคัญในการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์หลักฐานเพื่อนำมาใช้

ในกระบวนการยุติธรรม เป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ การสังเกต ตั้งข้อสงสัย และพิสูจน์ โดยใช้วัตถุพยานหรือสภาพแวดล้อมขณะเกิดเหตุเพื่อช่วยลำดับเหตุการณ์และระบุตัวผู้กระทำผิดเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้น การที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะจะต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานมายืนยันให้สามารถพิสูจน์ความผิดได้อย่างชัดเจน ดังนั้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้มีการนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาพัฒนาใช้ในการตรวจพิสูจน์หลักฐานให้ได้ผลที่ถูกต้องแท้จริงตามหลักวิทยาศาสตร์เพื่อติดตามเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ จากประโยชน์ดังกล่าวข้างต้น จึงมีการนำเอานิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในขอบเขตโดยทั่วไป ได้แก่ การตรวจสถานที่เกิดเหตุและการถ่ายรูป การตรวจลายนิ้วมือ ฝ่ามือ ฝ่าเท้า การตรวจเอกสาร การตรวจอาวุธปืน และกระสุนปืนของกลาง (Forensic Ballistics) การตรวจทางเคมี (Forensic Chemistry) เช่น ตรวจวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของสารต่าง ๆ การตรวจทางฟิสิกส์ (Forensic Physics) เช่น ตรวจร่องรอยการฉีกขาด การตรวจทางชีววิทยา (Biological Trace Evidence) เช่น ตรวจเส้นผม เลือด อสุจิ และตรวจรหัสพันธุกรรม (DNA) เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นสาขาใดก็ตามของนิติวิทยาศาสตร์นั้น ต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการนำความรู้ทางวิชาการผนวกเข้ากับประสบการณ์และความชำนาญมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรมในกรณีที่เกี่ยวข้องระหว่างกฎหมายและวิทยาศาสตร์

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol บนผ้าขนหนูด้วยดีวยและด้ายคู่ในการทำความสะดวกด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง

■ สมมติฐานงานวิจัย

1. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของพื้นผิวและวิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตมีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของพื้นผิวและจำนวนครั้งที่ทำความสะอาดมีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทำความสะอาดคราบโลหิตและจำนวนครั้งที่ทำความสะอาดคราบโลหิตมีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

■ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่าการปฏิบัติการของน้ำยาเคมีเรืองแสง Bluestar ระหว่างคราบโลหิตกับผ้าขนหนูแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน
2. ได้ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการตรวจหาคราบโลหิตแฝงในผ้าขนหนูโดยใช้น้ำยาเคมีเรืองแสง Bluestar ในด้านวิชาการ

3. นำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพิสูจน์หลักฐาน สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

4. เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการตรวจหาคราบโลหิตแฝงโดยใช้น้ำยาเคมีเรืองแสง Blue star ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

■ บอบเบตบานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพของ สารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol บนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยวและด้ายคู่ในการทำ ความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง เพื่อใช้ในงานนิติวิทยาศาสตร์เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol บนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยวและด้ายคู่ในการทำ ความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง

■ บอบเบตบอบตัวแปรที่ต่อการ ศึกษา

1. ตัวแปรต้น

วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต จำนวนครั้งที่ทำความสะอาด และวิธีการตรวจหาคราบโลหิตโดยศึกษาลักษณะพื้นผิว ได้แก่ ลักษณะพื้นผิวของผ้าขนหนูทั้งหมด 2 ชนิด และเปรียบเทียบวิธีการตรวจหาคราบโลหิต ได้แก่ วิธี Luminol และ Bluestar

2. ตัวแปรตาม

การตรวจหาคราบโลหิตเพื่อตรวจหาระดับค่าสีของการเกิดปฏิกิริยา และระยะเวลาของการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง

3. ตัวแปรควบคุม

อุณหภูมิห้องที่ใช้ในการทดลอง จำนวนหยดเลือดหรือปริมาณเลือดที่หยดลงพื้นผิว ความเข้มข้นของเลือดที่ใช้ในการทดลอง ขนาดของพื้นผิว ระยะเวลาที่ทิ้งคราบโลหิตให้แห้ง ก่อนทำความสะอาด ปริมาตรของเหลวที่ใช้ ในการทำความสะอาดคราบโลหิต และแสงสว่าง

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol จากคราบโลหิตบนผ้าขนหนู ด้วยเดี่ยวและด้ายคู่ที่ถูกทำความสะอาดด้วย ผลิตภัณฑ์ซักล้าง” เป็นการวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental Design) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นผิววัตถุ

ผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว/ผ้าขนหนูด้วยคู่ โดยวัดขนาดของพื้นผิวทั้ง 2 ชนิดให้มีขนาด 10 x 10 ซม. โดย

1.1 ผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว ขนาด 70 * 140 ความหนา 1 มิลลิเมตร ยี่ห้อ V Nano รุ่น nano สถานที่จำหน่าย ตลาดบางใหญ่สุโขทัย

1.2 ผ้าขนหนูด้วยคู่ ขนาด 40 * 70 ความหนา 3.5 มิลลิเมตร ยี่ห้อ Saharoj รุ่น Terry Towel สถานที่จำหน่าย บริษัทสหโรจน์เท็กซ์ไทล์ (1991) จำกัด

2. วัสดุอุปกรณ์และสารเคมีที่ใช้ในการทดลอง

- 2.1 อุปกรณ์การทดลอง ได้แก่
- 1) Beaker
 - 2) หลอดทดลอง
 - 3) กระบอกตวงสารขนาด 10 ml. และ 100 ml.
 - 4) Pipette ขนาด 1 ml.
 - 5) Dropper
 - 6) ถุงมือยาง
 - 7) เครื่องชั่งไฟฟ้า 2 ตำแหน่ง ยี่ห้อ OHAUS รุ่น PR4202/E (PR)
 - 8) กล้องถ่ายภาพ DSLR ยี่ห้อ Cannon รุ่น EOS 4000 D
 - 9) ขาดังกล้อง
 - 10) ขวดสเปรย์
- 2.2 สารเคมีที่ใช้ในการทดลอง
- 1) Luminol
 - 2) Sodium Carbonate
 - 3) 3%Hydrogen Peroxide
 - 4) Blue star
 - 5) Distilled water

3. การเก็บตัวอย่างเลือด

เก็บตัวอย่างเลือดบริจาคของมนุษย์โดยมีสารกันเลือดแข็ง Ethylene Diamine Tetra acetic Acid (EDTA) บันทึกเวลาและวันที่ทำการเก็บตัวอย่าง จากนั้นนำตัวอย่างไปเก็บไว้ในตู้เย็นที่อุณหภูมิ 4°C

4. การเตรียมสารเคมี

สำหรับชุดทดสอบคราบโลหิตเป็น Bluestar 1 กล่อง ภายในบรรจุ Bluestar อัดเม็ดจำนวน 4 ซอง ซองละ 2 เม็ด เตรียมสารโดยนำ Bluestar อัดเม็ดจำนวน 1 ซอง ละลายด้วยน้ำกลั่น

ปริมาตร 125 มิลลิลิตร ผสมให้ละลายเป็นเนื้อเดียวกัน จะได้สารเคมี Bluestar ที่ต้องการ และควรใช้งานทันทีหรือภายใน 3 ชั่วโมง หลังจากที่มีการเตรียมสารเคมีเรียบร้อยแล้ว

5. ขั้นตอนการทดลอง

1. นำเลือดของมนุษย์หยดลงบนพื้นผิวที่มีรูพรุน ได้แก่ ผ้าขนหนู 2 ชนิด โดยหยดให้มีปริมาตร 1 มิลลิลิตร และหยดให้อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน คือ บริเวณกลางพื้นผิว

2. หลังจากหยดเลือดลงบนพื้นผิวให้ทิ้งไว้เป็นระยะเวลาประมาณ 2 นาที (ดัดแปลงมาจากวิธีการทดลองของ Valentina Brenzini & Rahul Path, 2021) ให้ทำความสะอาดพื้นผิวที่ถูกหยดเลือดด้วยวิธีการทำความสะอาดด้วยน้ำยาล้างห้องน้ำ ผงซักฟอก และทำความสะอาดด้วยการล้างด้วยน้ำสะอาด โดยนำน้ำยาล้างห้องน้ำ ยี่ห้อ เปิดโปรสึมพม ผงซักฟอก ยี่ห้อ บรีสเอกเซล และน้ำเปล่าที่เตรียมไว้ใส่ขวดสเปรย์ จำนวน 10 มิลลิลิตรโดยใช้อัตราส่วนในการผสม 1 : 10 ต่อการทำความสะอาด คราบโลหิตในแต่ละแผ่น โดยฉีดพ่นให้สม่ำเสมอ บนพื้นผิว หลังจากนั้นใช้น้ำสะอาดจำนวน 10 ml. เป็นเวลา 3 ชั่วโมง และนำไปตากให้แห้ง โดยพื้นผิวที่ถูกหยดด้วยคราบโลหิตจะถูกทำความสะอาดซ้ำจำนวน 10 ครั้ง โดยแต่ละครั้งจะห่างกัน 1 วัน (ดัดแปลงมาจากวิธีการทดลองของ Domala Sai Krishna & Samuel, 2017)

3. หลังจากทำความสะอาดพื้นผิวที่หยดคราบโลหิตโดยการฉีดพ่นให้สม่ำเสมอ บนพื้นผิวปริมาตร 10 มิลลิลิตร ครบจำนวนทั้ง 10 ครั้งแล้ว ให้นำพื้นผิวดังกล่าวมาตรวจหาคราบโลหิตโดยใช้วิธี Luminol และ Bluestar โดยพื้นผิวทั้งหมดจะถูกวางไว้ในห้องมืด

และใช้สารละลาย Luminol และ Bluestar ที่ผสมไว้ฉีดพ่นให้สม่ำเสมอบนพื้นผิว เพื่อสังเกตการณ์ความไวในการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง ระยะเวลาในการเรืองแสงและความเข้มในการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง โดยใช้กล้องถ่ายภาพ DSLR canon โดยตั้งค่าความไวแสง (ISO) 2500 รูรับแสง (F) 4.0 Speed shutter 10 วินาที ระยะเวลาการถ่ายภาพ ตั้งกล้องถ่ายภาพโดยห่างจากวัตถุ 30 เซนติเมตร และให้บันทึกข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาค่าสีความเข้มของการเกิดปฏิกิริยาการตรวจหาคราบโลหิต โดยนำเข้าภาพถ่ายที่ได้มาทำการตัดด้วยโปรแกรม Adobe Photoshop CS 2020 Version v 21.2.4.323 ปี 2020 และวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าสี RGB ในโปรแกรม MATLAB Version v9.9.0 ปี 2022

6.1 นำภาพที่บันทึกไฟล์ภาพแล้วมาคำนวณหาค่าสี RGB ในโปรแกรม MATLAB โดยการกรอกชื่อไฟล์ภาพ ซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของชื่อไฟล์ได้ หลังจากนั้นจึงทำการกดปุ่ม RUN เพื่อเป็นการอ่านค่า RGB หลังจากนั้นโปรแกรมจะทำการคำนวณค่าสี RGB เมื่อโปรแกรม MATLAB อ่านค่าสี RGB เสร็จในแต่ละครั้งจะแสดงค่าสีขึ้นมา หลังจากนั้นใช้โปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งจะแยกเป็นตารางค่าสีแดง (R) สีเขียว (G) และสีน้ำเงิน (B) ตามลำดับ

6.2 หลังจากได้ค่าระดับค่าสีออกมาเป็นค่า RGB แล้วให้พิจารณาหาค่าเฉลี่ย RGB ซึ่งค่าเฉลี่ย RGB จะเป็นค่าแทนระดับสีในโหมด RGB ของภาพ ดังนี้

ค่า R (ภาพลำดับที่ n) นำ n ตำแหน่งรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย

ค่า G (ภาพลำดับที่ n) นำ n ตำแหน่งรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย

ค่า B (ภาพลำดับที่ n) นำ n ตำแหน่งรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย

■ ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การศึกษาประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol บนผ้าขนหนูด้วยเตี๋ยและด้วยคูในการทำ ความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง โดยมีตัวแปรในการทดสอบ 4 ตัวแปร คือ

1. ลักษณะพื้นผิว
2. วิธีการตรวจหาคราบโลหิต
3. จำนวนวันที่ทำความสะอาด
4. วิธีการตรวจหาคราบโลหิตที่มีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิต โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปร ได้แก่ ลักษณะพื้นผิว วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต จำนวนครั้งที่ทำความสะอาด และวิธีการตรวจหาคราบโลหิต

4.2 การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นผิว วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต จำนวนครั้งที่ทำความสะอาดคราบโลหิต วิธีการตรวจหาคราบโลหิตต่อการตรวจหาคราบโลหิต การทดสอบการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร สามารถตั้งสมมติฐาน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระหว่างลักษณะของพื้นผิวและวิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต มีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานข้อที่ 2 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของพื้นผิวและจำนวนครั้งที่ทำความสะอาด มีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานข้อที่ 3 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทำความสะอาดคราบโลหิตและจำนวนครั้งที่ทำความสะอาดคราบโลหิต มีผลต่อการตรวจ

หาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.3 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพระหว่างวิธีการตรวจหาคราบโลหิตแบบ Luminol และ Bluestar มีผลต่อการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดลอง

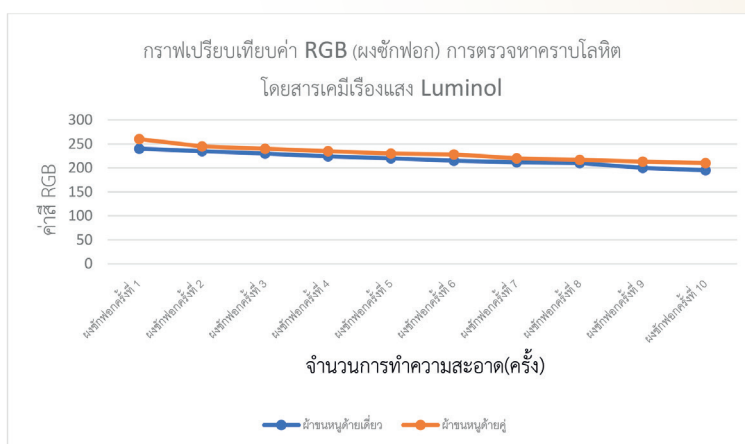
สารเคมีที่ใช้ในการทดสอบ	วิธีการทำความสะอาด			
	ผงซักฟอก		น้ำยาล้างห้องน้ำ	
	ผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว (จำนวนครั้ง/จำนวนวัน)	ผ้าขนหนูด้วยคู่ (จำนวนครั้ง/จำนวนวัน)	ผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว (จำนวนครั้ง/จำนวนวัน)	ผ้าขนหนูด้วยคู่ (จำนวนครั้ง/จำนวนวัน)
Luminol	10/10	10/10	5/10	5/10
Bluestar	10/10	10/10	6/10	6/10

จากตาราง 10/10 หมายถึง การทำความสะอาดคราบโลหิตบนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว/ด้วยคู่ โดยการทำความสะอาดจำนวน 10 ครั้ง และใช้ระยะเวลาในการทำความสะอาดทั้งหมด 10 วัน สารเคมีที่ใช้ในการทดสอบสามารถตรวจหาคราบโลหิตได้ทั้งหมด, 6/10 หมายถึง การทำความสะอาดคราบโลหิตบนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว/ด้วยคู่ โดยการทำความสะอาดจำนวน 10 ครั้ง และใช้ระยะเวลาในการทำความสะอาดทั้งหมด

10 วัน สารเคมีที่ใช้ในการทดสอบสามารถตรวจหาคราบโลหิตได้เพียงครั้งที่ 6 เท่านั้น, 5/10 หมายถึง การทำความสะอาดคราบโลหิตบนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว/ด้วยคู่ โดยการทำความสะอาดจำนวน 10 ครั้ง และใช้ระยะเวลาในการทำความสะอาดทั้งหมด 10 วัน สารเคมีที่ใช้ในการทดสอบสามารถตรวจหาคราบโลหิตได้เพียงครั้งที่ 5 เท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

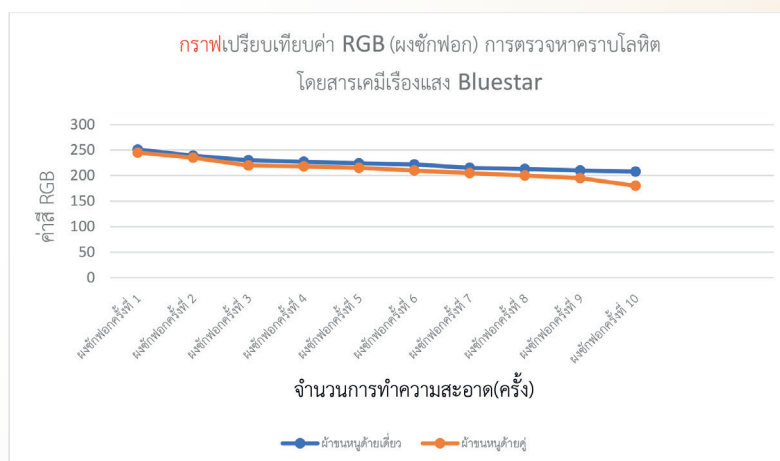
ภาพที่ 1 เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต
โดยสารเคมีเรืองแสง Luminol (ผงซักฟอก)

ภาพที่ 1 กราฟแสดงค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตด้วยวิธี Luminol เมื่อจำแนกตามลักษณะพื้นผิวและวิธีการทำความสะอาด โดยจากกราฟพบว่าวิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยผงซักฟอกบนผ้าขนหนูด้วยตัวเอง ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับ

ค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 240 น้อยที่สุด เท่ากับ 200 และพบว่าวิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยผงซักฟอกบนผ้าขนหนูด้วยตัวเอง ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 242 น้อยที่สุด เท่ากับ 205 .

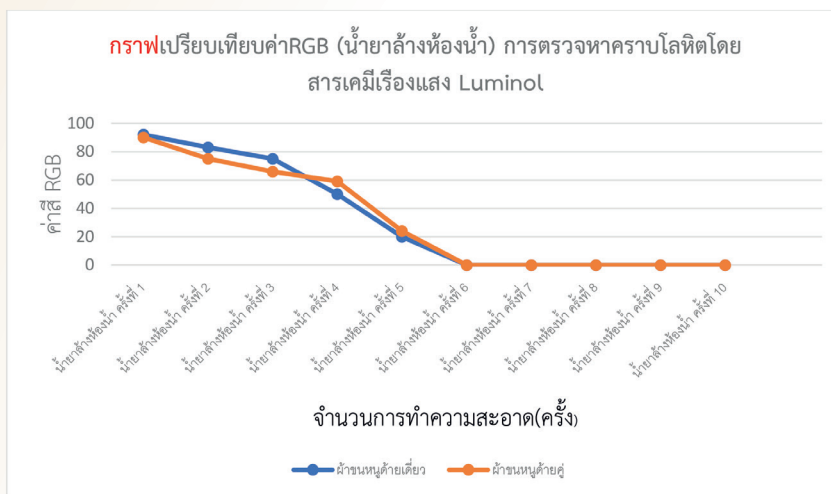
ภาพที่ 2 เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต
โดยสารเคมีเรืองแสง Bluestar (ผงซักฟอก)

ภาพที่ 2 เป็นการแสดงค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต ด้วยวิธี Bluestar เมื่อจำแนกตามลักษณะพื้นผิว และวิธีการทำความสะอาด โดยจากกราฟพบว่า วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยผงซักฟอกบนผ้าขนหนูด้วยเคียว ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับ

ค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 251 น้อยที่สุด เท่ากับ 208 และพบว่า วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยผงซักฟอกบนผ้าขนหนูด้วยเคียว ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 255 น้อยที่สุด เท่ากับ 203

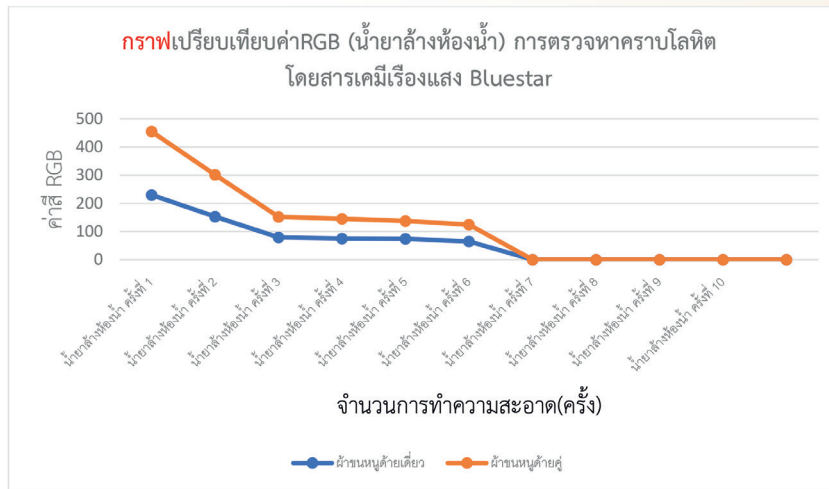
ภาพที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต โดยสารเคมีเรืองแสง Luminol (น้ำยาล้างห้องน้ำ)

ภาพที่ 3 เป็นการแสดงค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต ด้วยวิธี Luminol เมื่อจำแนกตามลักษณะพื้นผิว และวิธีการทำความสะอาด โดยจากกราฟพบว่า วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยน้ำยาล้างห้องน้ำบนผ้าขนหนูด้วยเคียว ทำให้ค่าเฉลี่ย

ของระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 92 น้อยที่สุด เท่ากับ 0 และพบว่า วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยน้ำยาล้างห้องน้ำบนผ้าขนหนูด้วยเคียว ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 90 น้อยที่สุด เท่ากับ 0

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต โดยสารเคมีเรืองแสง Bluestar (น้ำยาล้างห้องน้ำ)

ภาพที่ 4 เป็นการแสดงค่าเฉลี่ยระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต ด้วยวิธี Bluestar เมื่อจำแนกตามลักษณะพื้นผิว และวิธีการทำความสะอาด โดยจากกราฟพบว่า วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยน้ำยาล้างห้องน้ำบนผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 230 น้อยที่สุด เท่ากับ 0 และ

พบว่า วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยน้ำยาล้างห้องน้ำบนผ้าขนหนูด้วยคู่ ทำให้ค่าเฉลี่ยของระดับค่าสีของปฏิกิริยาการเรืองแสงสูงมากที่สุดเท่ากับ 225 น้อยที่สุด เท่ากับ 0

การวิเคราะห์สถิติเบื้องต้นของตัวแปรประเภท ลักษณะพื้นผิว วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต จำนวนครั้งที่ทำความสะอาด วิธีการตรวจหาคราบโลหิต

ตัวแปรที่ 1 ประเภทลักษณะพื้นผิว

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการตรวจหาระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตจำแนกตามประเภทลักษณะพื้นผิว

ประเภทพื้นผิว	Luminol		Bluestar	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
ผ้าขนหนูดำเดี่ยว	220.41	3.02	223.91	6.33
ผ้าขนหนูดำคู่	223.90	2.73	220.52	8.47

ตารางที่ 2 เป็นตารางการตรวจหาระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตจำแนกตามประเภทพื้นผิว พบว่า ระดับค่าสีความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตในผ้าขนหนูดำคู่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

ในวิธีการตรวจหาคราบโลหิตชนิด Luminol เท่ากับ 223.9 และ 220.4 และพบว่า ผ้าขนหนูดำเดี่ยวมีระดับค่าสีความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสงมากที่สุด ในวิธีการตรวจหาคราบโลหิตชนิด Bluestar เท่ากับ 223.9 และ 220.5

ตัวแปรที่ 2 วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการตรวจหาระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตจำแนกตามประเภทวิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต

ประเภทพื้นผิว	Luminol		Bluestar	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
ผงซักฟอก	222.15	7.62	222.20	6.12
น้ำยาล้างห้องน้ำ	31.70	17.00	65.75	41.39

การตรวจหาระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิต จำแนกตามวิธีการทำความสะอาด พบว่า ระดับค่าสีความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตตามลักษณะวิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต

ผงซักฟอก มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งวิธีการตรวจหาคราบโลหิตชนิด Luminol และวิธี Bluestar เท่ากับ 222.15 และ 222.2 รองลงมาคือน้ำยาล้างห้องน้ำ เท่ากับ 31.7 และ 65.75

ตัวแปรที่ 3 จำนวนครั้งที่ทำความสะอาด

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการตรวจหาระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสง ในการตรวจหาคราบโลหิต จำแนกตามประเภทจำนวนครั้งที่ทำความสะอาดคราบโลหิต

จำนวนครั้งที่ทำความสะอาด		ลักษณะพื้นผิว			
		ผ้าขนหนูด้วยเดี่ยว		ผ้าขนหนูด้วยคู่	
		Luminol	Bluestar	Luminol	Bluestar
วันที่ 1	$\bar{X}$	166.00	251.00	166.00	255.00
	S.D	24.61	6.03	25.33	6.05
วันที่ 2	$\bar{X}$	159.00	239.00	157.00	235.00
	S.D	25.33	5.03	24.30	5.10
วันที่ 3	$\bar{X}$	152.50	230.00	150.00	228
	S.D	26.00	2.42	23.00	2.22
วันที่ 4	$\bar{X}$	137.00	227.00	143.50	224.00
	S.D	29.00	1.36	25.00	1.30
วันที่ 5	$\bar{X}$	120.00	224.00	124.52	220.00
	S.D	33.30	0.36	38.11	0.34
วันที่ 6	$\bar{X}$	108.50	222.00	110.00	217.00
	S.D	36.16	15.20	38.21	14.20
วันที่ 7	$\bar{X}$	107.50	215.00	108.00	210.00
	S.D	35.83	62.04	36.22	58.21
วันที่ 8	$\bar{X}$	106.50	213.00	106.00	208.00
	S.D	35.49	34.79	35.31	30.20
วันที่ 9	$\bar{X}$	105.00	210.00	103.00	205.00
	S.D	35.00	47.20	34.32	40.21
วันที่ 10	$\bar{X}$	100.00	208.00	102.50	203.00
	S.D	33.00	48.00	34.12	46.31

แสดงผลระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสง ในการตรวจหาคราบโลหิต ด้วยสารเคมีเรืองแสง Bluestar จำแนกตามลักษณะของพื้นผิวและ จำนวนครั้งที่ทำความสะอาดคราบโลหิต พบว่า ระดับค่าสีความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสง ในการตรวจหาคราบโลหิตโดยการทำทำความสะอาด คราบโลหิตจำนวน 10 ครั้ง บนผ้าขนหนูด้วยคู่มือ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 255.00 และการทำความสะอาดคราบโลหิตจำนวน 10 ครั้ง บนพื้นผ้าขนหนูด้วยเตี๋ยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 100.00

■ สรุปและอภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol บนผ้าขนหนูด้วยเตี๋ยและด้วยคู่มือในการทำ ความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของ สารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol บนผ้าขนหนูด้วยเตี๋ยและด้วยคู่มือในการทำ ความสะอาดด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental Design) โดยนำเลือด มาหยดลงบนพื้นผิวของผ้าขนหนูด้วยคู่มือและ ด้วยเตี๋ย และทำความสะอาดด้วยผงซักฟอก ยี่ห้อบริสเอกเซล และน้ำยาล้างห้องน้ำยี่ห้อเปิด โปรสึมพู และถูกทำความสะอาดในระยะเวลา ที่ต่างกัน และตรวจหาคราบโลหิตด้วยวิธี Luminol และ Bluestar บันทึกผลและสังเกต การมองเห็นการเรืองแสงด้วยสายตา โดยมีการ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ประเภทลักษณะพื้นผิว มีผลทำให้ระดับ ค่าสีความเข้มของการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง และระยะเวลาในการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาความแตกต่าง เป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Bonferroni จากการ วิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ของระดับ ค่าสีความเข้มของการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง และระยะเวลาในการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสง ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเภทลักษณะพื้นผิว ที่แตกต่างกัน ทั้ง 2 ชนิด ได้แก่ ผ้าขนหนูด้วยเตี๋ย และผ้าขนหนูด้วยคู่มือ ทำให้ ระดับค่าสีของปฏิกิริยา เรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนก ตามประเภทลักษณะพื้นผิว พบว่า ระดับค่าสี ความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสง ในการตรวจหา คราบโลหิต โดยลักษณะพื้นผิวประเภทผ้าขนหนู ด้วยคู่มือมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ในวิธีการตรวจหาคราบ โลหิตด้วยสารเคมีเรืองแสง Luminol เท่ากับ 223.9 และ 220.4 และพบว่า ผ้าขนหนูด้วยเตี๋ย มีระดับค่าสีความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสง มากที่สุด ในวิธีการตรวจหาคราบโลหิตด้วย สารเคมีเรืองแสง Bluestar เท่ากับ 223.9 และ 220.5

2. ประเภทวิธีการทำความสะอาดการตรวจหา ระดับค่าสีของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจหา คราบโลหิต จำแนกตามวิธีการทำความสะอาด พบว่า ระดับค่าสีความเข้มของปฏิกิริยาเรืองแสง ในการตรวจหาคราบโลหิต ตามลักษณะวิธีการ ทำความสะอาดคราบโลหิต ผงซักฟอก มีค่าเฉลี่ย สูงที่สุด ทั้งวิธีการตรวจหาคราบโลหิตด้วย สารเคมีเรืองแสง Luminol และสารเคมีเรืองแสง

Bluestar เท่ากับ 222.15 และ 222.2 รองลงมา คือน้ำยาล้างห้องน้ำ เท่ากับ 31.7 และ 65.75 ตามลำดับ

■ อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาการตรวจคราบโลหิตด้วย สารเคมีเรืองแสง Luminol และ Bluestar พบว่า การตรวจวัดคราบโลหิตบนพื้นผิวผ้าขนหนู ด้ายเดี่ยวและด้ายคู่ โดยการทำความสะอาด ด้วยผงซักฟอก โดยการทำความสะอาดครั้งที่ 1 ถึง 10 โดยตรวจด้วยสารเคมีเรืองแสง Luminol และ Bluestar พบว่าสามารถมองเห็นคราบโลหิต แผลบนพื้นผิวผ้าขนหนูทั้งสองชนิดได้ตั้งแต่วันที่ 1 ถึง วันที่ 10

2. ผลการศึกษาการตรวจคราบโลหิตด้วย สารเคมีเรืองแสง Luminol และ Bluestar พบว่า การตรวจวัดคราบโลหิตบนพื้นผิวผ้าขนหนู ด้ายเดี่ยวและด้ายคู่ โดยการทำความสะอาด ด้วยน้ำยาล้างห้องน้ำ พบว่า การตรวจหาคราบ โลหิตด้วยวิธีการ Bluestar สามารถมองเห็น คราบโลหิตแผลบนพื้นผิวผ้าขนหนูทั้งสองชนิด ได้ตั้งแต่การทำความสะอาดวันที่ 1 ถึง วันที่ 6 และการตรวจด้วยวิธี Luminol สามารถมองเห็น คราบโลหิตแผลบน พื้นผิวผ้าขนหนูทั้งสองชนิด ได้ตั้งแต่การทำความสะอาดวันที่ 1 ถึงวันที่ 5 เท่านั้น

3. จากการวิเคราะห์ของตัวแปรประเภท วิธีการทำความสะอาดคราบโลหิต โดยวิธีการ ทำความสะอาดคราบโลหิตประเภทน้ำยา ล้างห้องน้ำ และผงซักฟอก ทำให้มีการตรวจหา ระดับค่าสีความเข้มของการเกิดปฏิกิริยาเรืองแสง

ในการตรวจหาคราบโลหิตแตกต่างกัน อาจเป็น เพราะในน้ำยาล้างห้องน้ำมีส่วนประกอบเป็น กรดไฮโดรคลอริก ซึ่งกรดชนิดนี้เป็นส่วนผสมหลัก ที่เป็นสารออกฤทธิ์ทำความสะอาดในน้ำยา ล้างห้องน้ำ สามารถจัดคราบสกปรกและ รอยเปื้อน เนื่องจากมีฤทธิ์เป็นกรดที่ทำปฏิกิริยา กัดกร่อนคราบสกปรก ทั้งคราบหินปูน คราบสบู่ ยาสีฟัน แชมพู ผงซักฟอก คราบสนิม คราบดำ บนยาแนวกระเบื้อง รวมถึงคราบโลหิตให้หลุด ออกมาได้ จึงทำให้ส่งผลให้เมื่อนำน้ำยาล้างห้องน้ำ จึงส่งผลให้ คราบโลหิตถูกชะล้างออกไป นอกจากนี้ ในน้ำยาล้างห้องน้ำยังมีสารช่วยลด แรงตึงผิว จึงทำให้สามารถจัดการคราบโลหิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yuan, C. L. และคณะ (Yuan et al., 2014) โดยระบุว่า สารลดแรงตึงผิว เป็นองค์ประกอบหลักในผงซักฟอกในครัวเรือน สบู่ น้ำยาทำความสะอาดบ้าน ซึ่งสารลดแรงตึงผิว เพื่อส่งเสริมน้ำยาทำความสะอาดต่าง ๆ ให้มี ประสิทธิภาพในการใช้งานมากขึ้น ส่วนวิธีการ ทำความสะอาดคราบโลหิตด้วยน้ำเปล่า อย่างที่ ทราบว่าเลือดเป็นของเหลวสีแดง เนื่องจาก สารประกอบที่มีธาตุเหล็กในเซลล์เม็ดเลือดแดง ที่ใช้ในการส่งออกซิเจนไปทั่วร่างกายของเรา เรียกว่าเฮโมโกลบิน เมื่อถูกความร้อนโมเลกุล เหล่านี้จะแตกตัวและยึดติดกับโมเลกุลเฮโมโกลบิน อื่น ๆ ที่สลายตัวลง หากสิ่งนี้เกิดขึ้นในเนื้อผ้าที่มี โครงสร้างที่มีอยู่ เช่น เส้นใยผ้า ก็จะทำให้โซของ โมเลกุลที่แนบมาจะถูกผสมเข้ากับเส้นใยและ เมื่อทำความสะอาดด้วยน้ำเปล่าก็อาจจะทำให้ คราบโลหิตบางส่วนหลุดหายไป และยังมี บางส่วนที่อาจมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าแต่ยัง สามารถตรวจพบคราบโลหิตได้

4. จากการวิเคราะห์วิธีการตรวจหาคราบโลหิตด้วยวิธี Luminol และ Bluestar พบว่ามีความแตกต่างกันของปฏิกิริยาเรืองแสงในการตรวจจับคราบโลหิต พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับค่าสี และระยะเวลาทั้งหมดของการเกิดปฏิกิริยาการเรืองแสงในการตรวจหาคราบโลหิตด้วยวิธี Bluestar สูงกว่าวิธี Luminol ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Luczak S. และคณะ (Luczak s. et al., 2006) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของ Luminol และ Bluestar ในการตรวจจับคราบโลหิต โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสารเคมีสองชนิดคือ Bluestar และ Luminol ในการตรวจหาคราบโลหิต ทำการทดลองเพื่อทดสอบความไวในการตรวจจับคราบโลหิต ความเสถียรทางเคมี และเพื่อศึกษาผลของทั้งสองวิธีในการตรวจหาคราบโลหิต ในระหว่างนี้ผู้วิจัยได้เตรียมการเจือจางต่อเนื่อง ตั้งแต่อัตราส่วน 1:2 ถึง 1:10, 000, 000 ของเลือด ซึ่งการทดลองของทั้งสองวิธีนี้แสดงผลลัพธ์ที่คล้ายกันมาก โดยสารละลาย Bluestar พิสูจน์แล้วว่ามีความเสถียรภาพมากขึ้น เมื่อเทียบกับ Luminol โดยวิธีการทั้งสองชนิดนี้มีความไวสูงกว่าสำหรับคราบโลหิตที่เจือจาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Webb, S. K. (2006) การทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของสารฟอกขาวต่อความสามารถของ Luminol และ Bluestar เลือดจะเจือจางที่ความเข้มข้น 1 : 100,000 และ 1 : 1,000,000 โดยพบว่าระยะเวลาของการเรืองแสงของ Bluestar ใช้เวลานานกว่าการเรืองแสงของ Luminol

■ ข้อเสนอแนะ:

1. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1.1 การตรวจหาคราบโลหิตด้วยวิธี Luminol และ Bluestar โดยการมองด้วยตาเปล่าในห้องมืด เพื่อเห็นการเรืองแสง ดังนั้น ควรใช้กล้องถ่ายภาพคุณภาพสูงในการถ่ายภาพเพื่อให้ได้ภาพคราบโลหิตได้ชัดเจนมากขึ้น

1.2 การหยดโลหิต ในแต่ละครั้งจะต้องมีการควบคุมตัวแปรควบคุม เพื่อให้ปริมาณของเลือดในทุกพื้นผิวมีปริมาณที่เท่ากัน เมื่อทำความสะอาดอาจจะทำให้คราบโลหิตมีปริมาณไม่เท่ากัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 หน่วยงานได้แก่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการตรวจหาคราบโลหิตในสถานที่เกิดเหตุ อาจพบปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป โดยสามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ระหว่าง Luminol และ Bluestar ในการตรวจหาคราบโลหิตบนพื้นผิวผ้าได้ตามความเหมาะสม

2.2 เนื่องจากวิธีการตรวจวัดคราบโลหิต Luminol และ Bluestar โดยวิธี Luminol ต้องเสียเวลาในการผสมสารเคมีหลายชนิด และอาจทำให้เสียเวลาในส่วน Bluestar จะมีรูปแบบที่เป็นเม็ดสำเร็จรูป สามารถใช้งานได้ง่าย แต่เมื่อเทียบราคาของทั้งสองชนิดจะพบว่า Luminol นั้นมีราคาถูกกว่า อีกทั้งการปฏิบัติงานจริงจะนิยมใช้ Bluestar มากกว่า เนื่องจากสะดวกในการใช้งานและการเกิดปฏิกิริยาเร็วกว่า Luminol

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิธีการตรวจคราบโลหิต และเปรียบเทียบวิธีการตรวจหาคราบ โดยการนำเลือดทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการทดสอบ แทนเลือดมนุษย์หรือเลือดสัตว์

3.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบ การทำ ความสะอาดพื้นผิวให้มีระยะเวลาเพิ่มมากขึ้น เช่น ทำความสะอาดทุก ๆ 2 วัน จนครบ 30 วัน

3.3 ควรทำการศึกษาผลลิตภัณฑ์ ทำ ความสะอาดเสื้อผ้าที่มีคุณสมบัติขจัดคราบโลหิต เพื่อให้มีการเปรียบเทียบเพิ่มมากขึ้น

■ บรรณานุกรม

- Adair, T. W. (2006). Experimental detection of blood under painted surfaces. *IABPA News*, 12-19.
- Adair, T. W. (2006). Experimental detection of blood under painted surfaces. *International Association of Bloodstain Pattern Analysts News*, 12-19.
- Arkaraphon Aieorattanawadee (2015). *A comparison of the luminol and Bluestar methods in bloodstain detection*. (Master of Science). Nakhon Pathom. Kasetsart University
- BETZ, W. R., MAPOLDO, S. G., WACHOB, G. D., & FIRTH, M. C. (1989). Characterization of carbon molecular sieves and activated charcoal for use in airborne contaminant sampling. *American Industrial Hygiene Association Journal*, 50(4), 181-187.
- Chuen, L. W., & Eea, K. B. (2010). Forensic light sources for detection of biological evidences in crime scene investigation: a review. *Malaysian Journal of Forensic Sciences*, 1, 17-28.
- Cox, M. (1991). A study of the sensitivity and specificity of four presumptive tests for blood. *Journal of Forensic Sciences*, 36(5), 1503-1511.
- Domala Sai Krishna, & Samuel, S. (2017). Development of Latent Blood Stain Using Luminol from Four Different Surfaces after Subjecting to Different Agents over Periods of Time. *International Journal of Applied Biology and Forensics*, 1(2), 68-71.
- Jutamas Yimnoon. (2016). *Detection of humen bloodstains on various types of shoe soles by the methods of phrnlolphthaleiin, luminol and fluorescein* (Master of Science). Nakhon Pathom, Silpakorn University.
- Klasey, D., & Levine, G. (1992). Using ultraviolet to enhance blood. *Journal of Forensic Identification*, 42(5), 45-50.
- Krishna, D. S., & Samuel, S. (2017). Development of Latent Blood Stain Using Luminol from Four Different Surfaces after Subjecting to Different Agents over Periods of Time. *International Journal of Applied Biology and Forensics*, 1, 268-271.
- Luczak, S., Wozniak, M., Papuga, M., Stopiniska, K., & Sliwka, K. (2006).

- A comparison of the Bluestar and luminol effectiveness in bloodstain detection. *Forensic Science International*, 56, 239-245.
- Sahs, P. T. (1992). DAB: an advancement in blood print detection. *Journal of Forensic Identification*, 42(5), 412-420.
- Sawarod Purimano. (2012). *Detection of bloodstain by phenolphthalein test, tetramethylbenzidine test, luminol test and BlueStar test*. (Master of Science). Nakhon Pathom, Silpakorn University.
- Valentina, B., & Rahul, P. (2021). A comparison study of the detection of bloodstains on painted and cleaned surfaces with luminol. *Forensic Science International*, 75-82.
- Waraporn Somburut. (2018). *The interactions among the characteristics of variables that affect luminol and BlueStar in detecting bloodstain*. (Master of Science). Nakhon Pathom, Silpakorn University.
- Webb, J. L., Creamer, J. I., & Quickenden, T. I. (2006). A comparison of the presumptive luminol test for blood with four non-chemiluminescent forensic techniques. *Luminescence*, 21(4), 214-220.
- Yuan, C. L., Xu, Z. Z., Fan, M. X., Liu, H. Y., Xie, Y. H., & Zhu, T. (2014). Study on characteristics and harm of surfactants. *Journal of Chemical and Pharmaceutical Research*, 6(7), 2233-2237.

การพัฒนาเครือข่ายห้องปฏิบัติการ นิติวิทยาศาสตร์เพื่อการรับรองมาตรฐานสากล* Development of forensic laboratory networks for international standard accreditation*

ปริญญ์ สีสานนท์**

Parinya Seelanan**

■ บทคัดย่อ

การรับรองมาตรฐานสากลสำหรับห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์สามารถดำเนินการผ่านการเตรียมความพร้อม การตรวจสอบและการประเมินโดยอาศัยหน่วยงานภายในที่สนับสนุนและจากเครือข่ายพันธมิตรร่วมภารกิจเดียวกัน เมื่อกรอบมาตรฐานและการปฏิบัติตามเกณฑ์เข้ามามีบทบาทการทำงานร่วมกันภายใต้เครือข่ายนิติวิทยาศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและการพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกันของห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ทางนิติวิทยาศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้องแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่นิติวิทยาศาสตร์ นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับห้องปฏิบัติการจากทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้น 19 คน ผลการวิจัย พบว่า (1) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์มี 4 ระดับ ได้แก่ ระดับการให้คำแนะนำและการบริการวิชาการ การมีส่วนร่วมในการวิจัย การมีส่วนร่วมในการให้บริการตรวจพิสูจน์ และการมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษา และยังพบว่า

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัย "การพัฒนาเครือข่ายห้องปฏิบัติการด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อรองรับมาตรฐานสากล" โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

This article is part of the research "Development of forensic laboratory networks for international standard accreditation", funded by Faculty of Forensic Science, Royal Police Cadet Academy.

** อาจารย์ คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ อ.สามพราน จ.นครปฐม

Lecturer, Faculty of Forensic Science, Royal Police Cadet Academy, Sam Phran, Nakhon Pathom.

Received: 29 May 2024 Revised: 1 August 2024 Accepted: 2 August 2024

(2) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะสั้น คือการจัดการด้านการจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือและการฝึกอบรม ประเมินความสามารถผู้ปฏิบัติงาน สำหรับ ระยะที่ 2 การพัฒนาระยะยาว โดยเครือข่ายความร่วมมือดำเนินกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลและหลักเกณฑ์ของห้องปฏิบัติการ ขยายขอบเขตการตรวจพิสูจน์และมาตรการดำเนินงาน และการแบ่งแยกหน่วยงานธุรการจากห้องปฏิบัติการ ซึ่งการดำเนินกลยุทธ์ระยะยาวนี้ต้องอาศัยการสนับสนุนจากความร่วมมือระหว่างองค์กรภายใต้แนวทางในระยะสั้น งานวิจัยนี้จึงเสนอแบบจำลองกระบวนการเพื่อเป็นแนวทางการรับรองมาตรฐาน สามารถสรุปได้ว่า ห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ต้องได้รับการส่งเสริมให้ประเมินระดับการมีส่วนร่วมและการทำงานผ่านเกณฑ์ การรับรองมาตรฐานสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้เครือข่ายห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ และการมีส่วนร่วมตามแนวทางของแบบจำลองที่เสนอ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์, เครือข่าย, การรับรองมาตรฐาน

■ Abstract

The feasibility of international standard accreditation for forensic laboratories can be aligned through the process of preparation, audition and evaluation among

internal supporting units and alliances with communal duties. Collaboration within forensic networks becomes more important when the standard guide and operation are involved. The participation level and development of forensic laboratory collaboration were examined as the research objectives. A qualitative study of officers who were engaged in forensic operations and related fields was performed via in-depth interviews. Three groups of key informants, a forensic officer, an academic researcher, and stakeholders from both the government and private sector for 19 persons in total, were interviewed and analyzed. It was found that (1) the participation level of the forensic laboratory collaboration were 4 levels which are academic and service consultation level, academic forming level, examination service level and committee and advised placation level; and (2) action guideline for the development of forensic laboratory collaborative network consists of 2 phases; Phase 1 which is short-term management of well-prepared equipment and competent-based training for the staffs and Phase 2, long-term development. Processes of the collaborative network for the long-term development involve participation in the regulatory and basis of the laboratory, enhancement on forensic examination scopes and measures, and separation of the unit administration

from the laboratory facility. The strategy for long-term phase must be supported by interorganizational collaboration under the short-term management. Thus, the process model for standard accreditation guidelines was proposed. In summary, forensic laboratory is encouraged once the participation level and operations are evaluated and qualified. The standard accreditation can be achieved under forensic laboratory network and the participation based on the proposed model.

Keywords: Participation/ Forensic Laboratory/ Network/ Standard Accreditation

■ Introduction

A well-organized management system serves for effective administration and can be applied as a guideline for standard operations in a variety of units and organizations including crime prevention agencies. The drives of law and legislation applied for official operation, forensic development, and standard accreditation to fulfill and support law enforcement agencies and the justice system have been continuously proposed based on the constitution of Thailand. Forensic operation plays a more important role and offers an effective process of justice.

Therefore, guidelines, regulations and standard monitoring must be maintained. The standard operation procedure used by forensic scientists and law enforcement agencies must be consistent, as the examination results are accurate, precise, and globally accepted (Amornthap Phonrasuek et al., 2020). However, the current scheme for forensic examination, including operations in ASEAN countries, has not been well defined because of its dynamic role and cooperation. Several forensic laboratories have not been approved for international standard accreditation which is important for unit reputation and trust (Patchara Sinloyma, 2015). International standards are key factors for operational efficiency and cooperation. In terms of unit capacity and efficiency, policy planning and operational collaboration can be classified into three categories as follows (Chaichan Chairangsinant, 2016).

1) Human Resources: Knowledge and competence for staff must be regularly developed and approved according to international standard guidelines.

2) Laboratory and Equipment: The laboratory, tools and methods must be accredited by practical international standards, for example, the International Organization for Standardization, e.g., ISO/IEC 17025, the National Association of Testing Authorities (NATA) or the American

Society of Crime Laboratory Directors (ASCLD/LAB).

3) Process: The operation, working instructions and overall process must be prepared, followed by the manual and steps of operation, such as sample preparation, testing, analysis, recording, reporting, and document control. Processes can be monitored and traced back for transparency.

It can be inferred that collaboration from forensic officers and facilities is necessary for the standard accreditation of forensic laboratories. The collaboration can be expanded to academics, universities, institutes, research centers, service providers and stakeholders under the government and private sector. Academic and research collaboration will support forensic science development through ASEAN countries and at the international level. Knowledge, experiences, innovation, and mutual exchanges will help to integrate each unit of research system for the most explicit outcome in the justice system (Waraporn Promwikorn, 2020). The developing strategy of national policy is to support the national forensic agency in terms of the guidelines on collaborative networks for international standard accreditation especially for law enforcement agency in Thailand. In this work, the development of network for forensic laboratory to meet international standard accreditation is focused.

The Royal Police Cadet Academy (RPCA) forensic laboratory was used as a model of the service unit by law enforcement academy in Thailand. The procedures and interdisciplinary organizations relevant to the laboratory system and infrastructure can be applied to this research. Possibility and potential guidelines can be achieved and contributed to the ongoing plan and workflow which are benefit to the laboratory management and standard system among forensic units.

■ Objectives

The aims of this research are to study collaboration as well as network development in forensic laboratories. Guidelines for forensic laboratory accreditation using network development are of interest and to be proposed.

■ Literature Review

Forensic science is considered the application of all fields of scientific knowledge to the justice system. This includes evidence collection and examination in a forensic laboratory (Saferstein, 2009). Collaborative networks, which include educational institutions, forensic science institutions, and related private sectors, are involved in the development of forensic

laboratories (Naiyana Wattanasri et al., 2010). For example, materials for scientific examination could be delivered, participation in organizing activities could be organized, observed activities could be planned, or knowledge or personnel could be exchanged to implement the standard of forensic laboratory collaboration. For successful development, cooperation and approaches from many stakeholders are generally needed. The next step in strengthening and expanding standard accreditation is participation, which allows laboratory networks to contribute to and be part of in the regulation, policy, process, and decision-making for implementation.

To be able to involve personnel participation in this development with flexible and feasible approaches, the quality system must be accepted within an organization where every person has a desire to be reasonably treated and accepted by others. As a result, participation can be achieved in network common activities. People should participate and benefit from development. It implies the association of people with goal setting, planning, formulating, implementing, and evaluating development. People's participation includes participation in decision-making and participation in program implementation and evaluation (Cohen & Uphoff, 1980). Participation is a strategy for people who

are powerless to determine how they perceive and share information. People's participation, as a term of people's power, denotes a redistribution level. The classification in Arnstein's ladder principle reflects the amount of people's power in the benefit of society. The level of public participation can be divided into a total of 8 levels (Arnstein, 1969). The participation network in development of forensic laboratories refers to individuals or groups of people with knowledge and various activities in the forensic laboratory. Since the network is the group that impacts the laboratory's operations, it will lead to mutual agreement to drive the laboratory in a certain direction.

Forensic science standards consist of standard definitions or rules that are relevant to the policies, operating regulations, and principled practices of forensic science (Wilson-Wilde, 2018). Moreover, there are several definitions of the standard term. The standard specifications also include methods, ability designs, and various safety protocol as well as experiment; analysis; inspection (such as weighing, dosing, and measurements related to the materials, equipment, and products). In addition, regulations, and procedures for requesting accreditation in forensic science tasks must be consistent and appropriate in the context of service providers with

international standards in other countries. Many countries provide accreditation of the ISO/IEC 17025 standard system as a general requirement for laboratory testing, certified by the International Organization for ISO standards. The purpose of this standard is to identify general requirements for the laboratory's ability to perform tests and calibration. The sampling principle is based on principles and laboratory verification methods. The organization that provides this laboratory verification service must implement procedures that follow international accreditation bodies, such as the International Laboratory Accreditation Cooperation (ILAC), which is an international cooperative organization for scientific laboratory accreditation and promotes operational verification. Moreover, the ILAC also has a guideline for the forensic laboratory to apply ISO/IEC 17025 standards (Chaichan Chairangsinant, 2016). The United Kingdom Accreditation Service (UKAS) has been developed to provide a comprehensive certification standard in the field of crime scene investigation according to the ISO/IEC 17020 standard system. This is to improve the crime scene investigation in terms of evidence collection and evidence handling procedures before submitting to the laboratory. However, the standard that UKAS has developed to cover the field of crime scene inspection according to ISO/IEC

17020 does not cover the use of electronic evidence verification. Nevertheless, UKAS has developed the ISO/IEC 27037 standard to verify the laboratory's competence in obtaining electronic evidence. There is information about security and practice guidelines for collecting evidence, as well as the use of tools and electronic evidence retention. This approach can be considered a standard for forensic examination by which the UKAS was developed to cover the laboratory, for crime scene investigation, and for electronic evidence examination. Forensic science cooperation in Europe plays an important role in solving problems related to crime and terrorism across borders. The subject of laboratory accreditation was established to ensure that operators are certified according to ISO/IEC 17025 by issuing an enforced act at every step of the investigation in the forensic laboratory. Consider the European countries, it is powered by the European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI), which has been recognized as an expert in the field. The ENFSI aims to improve the quality of forensic work across Europe and has published an operating manual to encourage laboratories to follow necessary standards in accordance with practice under standard quality assurance (Wilson-Wilde, 2018). The National Association of Testing Authorities (NATA) has set laboratory

standards in Australia. NATA accredits ISO/IEC 17025 and developed the Field Application Document (FAD) for use in standard forensic applications in the laboratory. The ISO/IEC 17025 standard was applied to the FAD in forensic laboratory. However, specific standards, such as sample collection at the scene, a safe and secure sample conveying process, issuing an evidence examination report, and expressing opinions of experts on evidence, have not been determined in forensic application. International standards in forensic science are not limited to the known ISO system; however, there are standard systems that have been established by organizations in different countries particularly specific to forensic science, such as the U.S. ASCLD/LAB or NATA of Australia. Each standard system that a particular country has established mostly depends on the context of their own needs. However, the overview of all the systems is based on similar principles with reference to ISO/IEC 17025, and the requirements have been adjusted according to the operation of each organization (Chaichan Chairangsinant, 2016). Not only ISO accreditation but also the factors of budget, personnel, equipment, tools, safety, knowledge, and the accuracy of the laboratory results to drive standard procedure achievement are involved in international standard criteria. In addition,

staff and personnel in the system are required to be assessed in accordance with the accreditation. This confirmed that their examination and performance were reliable. This approach can reduce unnecessary resources, increase personnel capacity and competency, and enhance accurate examination under standard criteria. Consequently, the forensic investigation process will be accepted internationally and worldwide. Since target groups, such as stakeholders, executives, and operation staff, play an important role in further organizational development, the opinions of the targets are extremely important for the laboratory improvement to meet the standard.

Royal Police Cadet Academy (RPCA) is the main agency responsible for both teaching and academic services. RPCA forensic laboratory is established for application of science in the justice process in various contexts. It serves for RPCA cadet student, graduate student in Master of Science program in Forensic Science, academic and research collaboration among universities, law enforcement agencies, and community in Thailand Scientific Equipment Center Network. For laboratory duties and activities, executives and chief officers have provided observations and the policy announcement, emphasizing standard operation procedures to serve

as models for both internal and external agencies. In this research, the target groups participated in decision-making and conclusive opinions on development of the RPCA forensic laboratory to meet the international standards are mainly focused.

■ Research Methodology

1. Method: Qualitative research was carried out via in-depth interviews of samples about the development of forensic laboratory covering guidelines, collaboration, ability strengthening and cooperative working scheme using semi structured interview. This is meant to elevate the quality of RPCA forensic laboratories and to be a role model for relevant forensic laboratories and networks to meet international standards. The scopes of interview are (1) exploring and evaluating collaborative levels, (2) generating collaborative guidelines by interviews under the scope of policy and operation for forensic laboratory development, and (3) initiating collaborative forensic science networks within the country and worldwide.

2. Population: Key informants were 19 people in total selected from the personnel involved in forensic science based on the applied inclusion criteria. They were divided into 3 groups; officers with at least 3 years of working experience, academic

or researcher who has been working in the field and published at least 3 articles, and stakeholders under the forensic laboratory service.

3. Data Collection: Data were obtained via (1) face-to-face interviews, (2) video call interviews or (3) online meetings following the COVID-19 protection measures. This research was reviewed and certified by the Institutional Review Board (IRB) from the Faculty of Forensic Science, RPCA with Certification No. 630626-009.

4. Data analysis: Data were extracted, reviewed, and analyzed by descriptive statistics in accordance with the records and objectives of the research. Theory and documents were referred to and supported by the content for comparison and summarization of the forensic laboratory collaborative network as a role model for the Royal Thai Police and interorganizational agency.

■ Results

1. Participation level in the development of the forensic laboratory

1.1 Data from the interviews showed that the participation of forensic laboratories was subsidized by exchanges among staff, equipment and academics. These can be classified as participation in Level 1 - Manipulation, Level 3 - Informing, Level 4 -

Consultation and Level 5 - Placation (Arnstein, 1969). Participation in the Benefits step is consistent with the basis and secure participation level (Cohen & Uphoff, 1980). The RPCA forensic laboratory requests cooperation to participate in forensic laboratory activities or to participate in the form of committees, advisors in the research or other projects of the forensic laboratory or related science by dividing the level of participation in the manipulation stage. The interview data revealed that the laboratory consistently cooperate with different departments, such as the Central Institute of Forensic Science under the Ministry of Justice, the Central Police Forensic Science Division under the Office of Police Forensic Science, the Institute of Forensic Medicine under the Police General Hospital, and departments from the university or educational institute. Results from cooperation are highlighted on the cooperation in consulting and preparing for the Memorandum of Understanding (MOU) on knowledge development, personnel productivity, creation of innovation and forensic science research. For example, the MOU and forum for academic cooperation on environment and forensic science with the Pollution Control Department. The MOU was signed by RPCA and universities majoring in forensic science to encourage academic cooperation and interlaboratory networks.

1.2 Participation in research and being a lecturer are cooperation Level 2 - Therapy, 3 - Informing, 5 - Placation (Arnstein, 1969) whereas this step can also related to the Benefits in the reported concept (Cohen & Uphoff, 1980). At the above level, the Faculty of Forensic Science of the Royal Police Cadet Academy invited key informants to join as researchers and to be speakers to educate police cadets and master's degree students. The key informants in group 1 said that most of them were invited to participate as researchers and were the most targeted group in the research. Most of the executives were invited as speakers to educate students. The key informants in Group 2 were the most likely participants to be speakers, to educate students, to become researchers, and to constitute a target group in descending order. The key informants in Group 3 were service recipients or stakeholders, most of whom were members of the research sample and were willing to cooperate.

1.3 Participation in a summit to examination can be classified as Level 3 (Informing), Level 4 (Consultation) according to the ladder of citizen participation (Arnstein, 1969). Also, Level 1 (Analysis), Level 3 (Implementation), and Level 4 (Benefits) can be inferred from the concept (Cohen & Uphoff, 1980). Accordingly, most of the materials used to examine under this topic were from

Group 3 (recipients or stakeholders), which are companies and partnerships that have previously submitted samples to the laboratory for specific examination. All key informants experienced to the RPCA forensic laboratory for metal contamination in water based on pollution analysis.

1.4 Participation in consulting and boarding is in Level 3 (Informing), Level 4 (Consultation) of the participation ladder (Arnstein, 1969) as well as Level 5 - Evaluation (Cohen & Uphoff, 1980). From the interview, it was found that the informants at the executive level in Group 1 and Group 2 were invited to join as course committees and the quality system examination of the laboratory to provide the consult, propose useful opinions on laboratory development guidelines, control the safety of the laboratory. These processes can ensure quality, correctness, and accuracy that will substantially meet the standard criteria.

2. Guidelines for the development in forensic laboratory.

2.1 Short-term phase This refers to the development of existing resources with efficiency and capacity. The target groups have proposed to develop in 3 schemes as follows:

2.1.1 Equipment and tools for the examination: more scientific equipment and tools must be provided. The key informant groups said that it is not compulsory to be fully equipped with all examination

disciplines, but that is important to the scope and application of important examinations which cover a wide range of forensic separation and sample analysis. Advanced techniques such as structural analysis instruments with high accuracy and sensitivity should be installed.

2.1.2 Personnel: personnel development must be prioritized to staff knowledge, expertise, and experience in criminalistics and crime scene investigation. The practice of theoretical and practical examination is required to be eligible for the qualified expert. Once training and tests are established, the staff of the laboratory will be able to examine the evidence accurately and consistently. The key informants said that personnel who are responsible for the electronic evidence, information technology criminalistics and digital material evidence examination are important to gain specific knowledge and training to pass a competency test. Continuous training both at home and abroad can be an option to learn from research, projects, and media because information technology (IT) is dynamic and continuously updated. Improving the effectiveness of IT examinations according to international standards will maintain trust in those involved in the justice process and public.

2.1.3 Public relations: it is needed to prioritize and disseminate the public relation matter. News, research, and the

ability of forensic laboratory must be known to related departments and stakeholders. To be professional and qualified, the forensic laboratory must be recognized as a good reputation for crime solving agency and reliable scientific research unit within and beyond the nation.

2.2 Long-term phase

Scheme 1: Participation in the formulation of regulations and standards. The key informants revealed that the laboratory must be certified by ISO/IEC 17025:2005 to cover other quality system certifications related to ISO 9001:2008, such as alcohol content analysis, explosive substance testing, medicine analysis, drug analysis, fiber analysis, and ion analysis in explosive substances. Moreover, international standards related to forensic science are under several accreditation organizations and systems, such as ASCLD: American Society of Crime Laboratory Directors, ENFSI: European Network of Forensic Science Institutes, FAD: Field Application Document, NATA: National Association of Testing Authorities, and UKAS: United Kingdom Accreditation Service.

Scheme 2: Examination readiness. The equipment and scope of the examination should be expanded and covered, including document examination, firearm, trace analysis, anonymous body and missing person identification, forensic pathology

analysis, forensic clinical examination, forensic psychiatric analysis, genetic material identification and analysis, chemical analysis (drugs, toxic substances, narcotics, chemicals), and digital forensic evidence. This is to service and support future trends of crime and illegal incidents efficiently.

Scheme 3: Separation of forensic laboratory management from the organizational administration. This is to ensure flexible management together with sufficient personnel and budget. Also, substantial knowledge of forensic science can be effectively provided without redundant tasks.

■ Conclusion and Discussion

The participants in the three networks were forensic science practitioners, academics or researchers, and service recipients or stakeholders from government departments, private sectors, and universities. There are 4 levels of participation: (1) Agreement to exchange knowledge on personnel, academic work, and tools; to consult and discuss the development of knowledge and personnel production; and to create innovation and research in forensic science. (2) Participation in research, knowledge exchange and lecturing, (3) Participation in the examination and

(4) Involvement as an advisor and board member, which is consistent with the concepts of participation's place in development (Cohen & Uphoff, 1980), ladder of citizen participation (Arnstein, 1969) and previous study of forensic science standard accreditation (Chaichan Chairangsinant, 2016). These 4 levels are the collaborative steps leading to operational success and common goals. All institutes gain mutual benefits in forensic laboratory development as forensic science involves institutes in both public and private sectors with application of case investigation, environmental examination, or chemical testing laboratory. The results of the examination must be correct, accurate, and reliable, and service fees are acceptable for the service recipients. In addition, the development of forensic work must be coordinated with the network to expand the strength of participation, such as signing a memorandum of understanding (MOU) between institutes for academic cooperation, work in forensic science, and laboratory quality system. Moreover, technology and facility to support for learning skills of practitioners for maximum efficiency must be successfully developed by equipment, tools, and content, consistent with the previous research of the optimal model of private service in Thailand (Sasiwimon Thongklom, & Thamavit Terdudomtham,

2020). It was reported that co-operating network support for participation and reduce workload of the government sector, resulting in more reliable and qualified for standard accreditation.

Guidelines for participating in the development of forensic science laboratories suggest that the development framework involves 2 phases. (1) Short-term: it is emphasized that the laboratory must be qualified for tools and equipment along with personnel development in terms of knowledge, expertise, experience in criminals, crime scene investigation, and training on specific examination. There are both theoretical and practical assessment tests as well as public relations, published news, research, and the ability of the laboratory to various institutes to realize the importance of forensic science in addition to solving crimes, agreed with research done by Phonrasuek's group (Amornthap Phonrasuek et al., 2020). These findings demonstrate that knowledge of all fields of forensic examination should be carried out following international standards at the highest level of importance, which is consistent to the results of previous work about the study on scope of forensic science in Thailand (Akkakorn Chaiyapong et al., 2022). The establishment of international examination standards results in reliable performance is of the

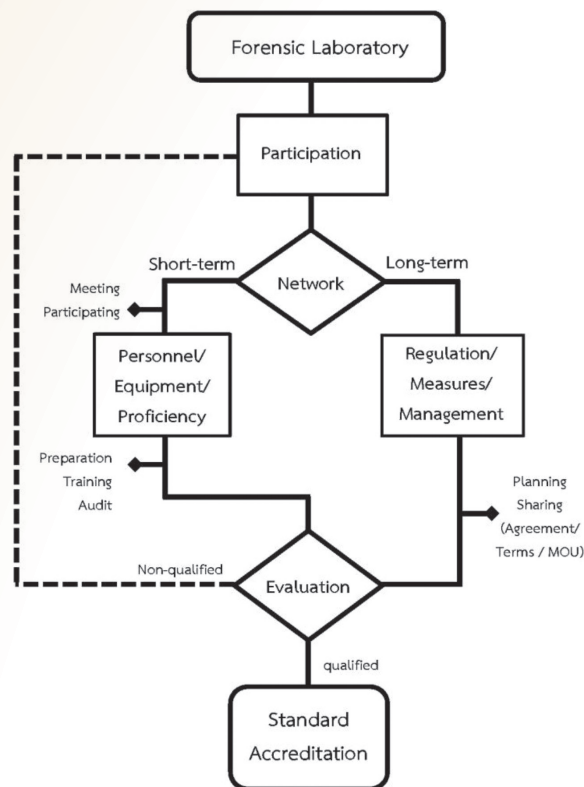
most priority. Providing information on the preparation of international standards for forensic examination is necessary at the highest level. The model of cooperation in the development of forensic science is focused on promoting cooperation in 3 areas: standard development, management, and personnel development. The organization should be encouraged to upgrade toward international standards. Management must be focused on organizational achievement. Production factors and processes such as personnel, money, budgets, and tools will stimulate personnel to develop their competence. (2) Long term: this includes participation in forensic laboratory regulations and standards, well-prepared equipment with all necessary examinations, and suitable forensic laboratory management. Long-term operation requires cooperation from various departments, and supporting budgets received in the short-term plan. This can enhance the forensic laboratory to get accreditation covering all aspects. In the beginning, there was no accredited standard for evidence collection at crime scenes. Consequently, laboratory examination is not valid. Therefore, international standard development must be used in crime scene investigations as a system and procedure to collect evidence before transferring to the laboratory. It will result in correct evidence collection without contamination prior to

the laboratory. The standard that has been developed by UKAS covers the field of crime scene examination according to ISO/IEC 17020. However, it is not yet used to examine electronic evidence. UKAS has developed the ISO/IEC 27037 standard to certify the laboratory's competence for electronic evidence. There are details about security and practice guidelines for collecting evidence, as well as the use of tools and the retention of electronic evidence. This approach is regarded as the forensic science standard that UKAS has developed to cover the laboratory, crime scene investigation, and electronic evidence examination (Wilson-Wilde, 2018). This approach allows laboratories in the region to be recognized internationally, such as the European Union. The standard process helps to emphasize the correct and accurate examination report, traceability, validity, and regulatory process used as a model for further regional laboratory development (Sakolkrit Akejakrawan, & Navapat Narongsak, 2022). In conclusion, the direction for driving forensic laboratory to be accredited by the collaborative network is based on the implementation of strategy planning in both short-term and long-term phases. This must be carried out under the participation in laboratory development. The guidelines and procedure can be summarized and demonstrated in Figure 1. This proposed

model for laboratory standard accreditation can be used as a role model for forensic laboratory within the organization and distributed to relevant laboratory for interlaboratory review among collaborative

networks. Hence, this proposed model can be practically applied as a guideline for overall operation to meet the standard criteria and accreditation for the laboratory unit.

Figure 1 Proposed model for standard accreditation of the forensic laboratory network.

summarized and proposed by the research author.

Based on the proposed model as demonstrated in Figure 1, participation among networks will determine the status of qualified laboratory. If one laboratory starts the accreditation process without any planning, personnel training and facility

maintenance, the short-term evaluation cannot be qualified. The possibility of success in accreditation can be enhanced by laboratory meetings regarding participation, training, and internal audit. These processes result in practical progress and concrete

outcomes. Moreover, in accordance with planning and sharing of regulations and measures among forensic laboratories and stakeholders, overall process can be accumulated to common agreement and mutual goal to be qualified for standard accreditation via long-term pathway. Budget and support managed during the short-term pathway can be represented as the checks and balances to each standard criteria for the forensic laboratory. Hence, participation and evaluation in both short-term and long-term phases are necessary and can be adapted as a guideline for related laboratories and research centers.

■ Suggestion

1. This research highlights the high possibility of developing forensic laboratories through collaborative networks in both the public and private sectors. Further expansion must be carried out by collaborating with institutes, volunteers, and the main network. Objectives and tangible results that institutes themselves can benefit from network collaboration by their strong bonding.

2. All institutional networks involved in forensic laboratory development are equally important, but their roles and abilities may differ. Therefore, in further network development, these elements

should be considered: common perception for clear roles and concrete operational guidelines, common vision for the goal, mutual interests for values and incentives, stakeholders' participation as membership, complementary relationship for activities and benefits, interdependence in all case supporting and directing, and interaction to promote the forensic work for effective results and international standards.

■ References

- Akkakorn Chaiyapong, Vachiravitch Ittithanasuphavitch, Niramol Yindee, Worachat Kliangkaew, & Pairoj Boonsirikamchai. (2022). The study on scope of forensic science in Thailand and the number of forensic practitioners categorized by expertise of forensic science discipline. *Journal of Thai Justice System*, 15(1), 81-98.
- Amornthap Phonrasuek, Sarit Suebpongsiri, & Chaichan Chairangsinant. (2020). The patterns and procedures of universal forensic science standard in the judicial process in Thailand. *Kasem Bundit Journal*, 21(1), 146-160.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Chaichan Chairangsinant. (2016). International standards accreditation for

- forensic science. *Journal of Criminology and Forensic Science*, 2(1), 60-71.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Naiyana Wattanasri, Wannika Manorama, & Somchai Viriyayudhagorn. (2010). Laboratory accreditation in Thailand: A systemic approach. *American Journal of Clinical Pathology*, 134(4), 534-540.
- Patchara Sinloyma. (2015). The development of forensic science process model for criminal investigation in three southern border provinces of Thailand. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 11(2), 43-53.
- Saferstein, R. (2009). *Forensic science: From the crime scene to the crime lab* (1st ed.). New Jersey: Pearson: Prentice Hall.
- Sakolkrit Akejakrawan, & Navapat Narongsak. (2022). The policy for promoting and developing forensic science services of the private sector in Thailand. *Journal of Criminology and Forensic Science*, 8(1), 1-16.
- Sasiwimon Thongklom, & Thamavit Terdudomtham. (2020). The optimal model of private criminalistics service in Thailand. *Journal of Thai Justice System*, 13(3), 1-20.
- Waraporn Promwikorn. (2020). Standardizing forensic science system for Thailand reform. *Journal of Southern Technology*, 13(1), 200-219.
- Wilson-Wilde, L. (2018). The international development of forensic science standards-a review. *Forensic Science International*, 288, 1-9.

แนวทางการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้กับคดียาเสพติด

Adoption of Value-based Confiscation in Drug Case

ธัญพงศ์ ลิ้มชีพเชอร์*

Thanyapong Sangphet

อัศกร ไชยพงษ์**

Akkakorn Chaiyapong

■ บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนหลักการทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า มาบังคับใช้กับคดียาเสพติดของประเทศไทย โดยมาจากการริบทรัพย์สินนี้ ถือว่าเป็นโทษทางอาญาสถานหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลในการสร้างมาตรการการริบทรัพย์สินขึ้นจากทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้ง หรือป้องปราม

ผลการศึกษาพบว่า โทษการริบทรัพย์สินภายใต้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้ง หรือป้องปราม มีการจัดแบ่งระบบการริบทรัพย์สินออกเป็น 2 ระบบสำคัญ ได้แก่ ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน และระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า สำหรับระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน ปรากฏข้อจำกัดในการบังคับโทษเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอยู่ในบริบทที่มากกว่า การริบทรัพย์สินตามมูลค่า กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดในระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า จะไม่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกริบทรัพย์สินได้เพียงแค่การชุกซ่อน หรือยกย่ายถ่ายเททรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เนื่องจากการบังคับตามคำสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่า

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Master of Law Program in Laws, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

** อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Lecturer, Master of Law Program in Laws, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

Received: 21 December 2021 Revised: 12 July 2024 Accepted: 12 July 2024

เหล่านั้น สามารถกระทำได้กับทรัพย์สินอื่นๆ ของผู้กระทำความผิดด้วย มิได้มีข้อจำกัดอยู่เพียงทรัพย์สินที่ระบุมาในคำฟ้องในคดี หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเพียงเท่านั้น หลักการดังกล่าวนี้ประเทศอังกฤษได้นำมาบังคับใช้ โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม ค.ศ. 2002 ซึ่งอาศัยมาตรการริบทรัพย์สิน โดยการเปรียบเทียบเป็นจำนวนเงินด้วยการระบุไว้ในคำพิพากษา นอกจากนั้นหากความปรากฏแก่ศาลว่าจำเลยมีวิถีชีวิตอย่างอาชญากร ศาลยังสามารถนำบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการถ่ายโอนทรัพย์สินให้แก่จำเลยในเวลา 6 ปี นับตั้งแต่วันที่การพิพากษาคดีเริ่มต้นขึ้น เพื่อประเมินเป็นจำนวนเงินที่รัฐมีสิทธิ์ได้รับคืนจากวิถีชีวิตอย่างอาชญากรของจำเลยได้ด้วยอีกมาตรการหนึ่ง ดังนั้น ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 29 และความผิดมูลฐานตามนัยมาตรา 3 (1) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ของประเทศไทย ยังคงเป็นไปในระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน ทำให้ปรากฏข้อจำกัดในการบังคับใช้โทษริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด ดังนี้ จึงควรมานำเอาหลักการการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้กับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดต่อไป

คำสำคัญ: การริบทรัพย์สินแบบเจาะจง, การริบทรัพย์สินตามมูลค่า, คดียาเสพติด

■ Abstract

In this work, the research objective is to study the principles of the forfeiture of property on the basis of value confiscation and drug cases in Thailand. Measures for the forfeiture of property were considered criminal punishments. Importantly, they were influenced by the establishment of forfeiture measures based on the theory of punishment for interception or deterrence.

The study revealed a penalty for confiscation under the theory of punishment for interception or deterrence. Considering legal measures, property confiscation is divided into 2 important systems: property-based confiscation and value-based confiscation. The property-based confiscation system had more restrictions on enforcing the offenders' property greater than the value confiscation. In other words, the offender with value confiscation cannot avoid being confiscated by hidden or manipulative properties derived from the offense. Due to the confiscation enforcement of the property, according to the value, it could also be done with other assets of the offender. There was no limitation of the property specified in an indictment within the case or the property acquired from

the commission of the offense. A study of foreign law revealed that the British case adopted the value confiscation system as an enforcement principle. It was stipulated in the Proceeds of Crime Act 2002. That was the measure of property confiscation by comparing it with the amount of money stated in the verdict as the forfeiture of the defendant. In addition, if it appeared to the court that the defendant had a criminal lifestyle, the court considered a presumption to transfer the property to the defendant within six years from the date of the commencement of the judgment to assess the “recoverable amount” of the defendant’s criminal lifestyle as an additional measure. Since the measures taken in the suppression of the Narcotics Act B.E. 1991, Section 29 and the predicate offence according to the Anti-money Laundering Act B.E. 2542 of Thailand are still under the property-based confiscation system, forfeiting the property of drug cases is therefore with restrictions on enforcement. Hence, the value-based confiscation should be further adopted as a property forfeiture of drug cases.

Keywords: Property-based Confiscation, Value-based Confiscation, Drug Case

■ ความสำคัญบอบปัญหา

ปัญหายาเสพติดนั้น กล่าวได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของประเทศไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้ สะท้อนภาพออกมาได้ชัดยิ่งจาก 2 มิติทางสังคม กล่าวคือ (1) มิติของผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติด พบว่า มีสถิติด้านอายุของผู้กระทำความผิด หรือผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่ในเกณฑ์อายุน้อยลง (Nathi Chitsawang, 2021) และ (2) มิติของมูลค่าทรัพย์สินที่หมุนเวียนอยู่ในระบบการค้ายาเสพติด พบว่า ในปี พ.ศ. 2563 มีมูลค่าของทรัพย์สินที่หมุนเวียนอยู่ในระบบการค้ายาเสพติดสูงถึง 55,000 ล้านบาท ข้อมูล ณ วันที่ 26 มิถุนายน 2563 (Ministry of Public Health, 2020) ภาพสะท้อนด้านมูลค่าทรัพย์สินที่หมุนเวียนอยู่ในระบบการค้ายาเสพติดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการเงินที่นานาประเทศให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในบริบทการปราบปรามยาเสพติดของประเทศไทยนั้น ได้มีการดำเนินมาตรการออกมาในหลากหลายมิติทั้งในเชิงของการป้องกันเชิงปราบปราม ตลอดจนการเยียวยา รักษาผู้ติดยาเสพติด โดยในมิติเชิงปราบปรามนั้น ได้มีการตรากฎหมาย “พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534” ขึ้นใช้บังคับ ซึ่งในรายละเอียดของมาตรการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดนั้น กฎหมายมาตรการ

ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้มีเจตนารมณ์สำคัญ กล่าวคือ เพื่อการตัดวงจรการค้ายาเสพติดเป็นฐาน โดยเฉพาะบรรดาทรัพย์สินแหล่งเงินทุนอันถือเป็น “ท่อน้ำเลี้ยง” ที่เป็นปัจจัยทางตรงอันทำให้ธุรกิจยาเสพติดเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่ได้ ดังนั้น กฎหมายฉบับนี้จึงมีหลักการสำคัญโดยมุ่งเน้นที่มาตรการทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาของผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด โดยขยายขอบข่ายการทรัพย์สินในทางครอบคลุมและเฉพาะมากยิ่งขึ้นกว่าการทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 หรือมาตรา 33 สำหรับนิติวิธีเพื่อการดำเนินการทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่หนึ่ง การทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามนัยมาตรา 29 กล่าวคือ การทรัพย์สินต่าง ๆ อันสืบเนื่องมาจากการประกอบธุรกิจยาเสพติดนั้นได้รับมาจากการค้ายาเสพติด อาทิ เงินสด ที่ดิน รถยนต์ อสังหาริมทรัพย์ เครื่องประดับ เป็นต้น รูปแบบที่สอง การทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่เรียกว่าเป็น “ทรัพย์สินของกลาง” ตามนัยมาตรา 30 กล่าวคือ การทรัพย์สินบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

กฎหมายกำหนดให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะได้สร้างมาตรการเกี่ยวกับการทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ถึงกระนั้นเมื่อนวัตกรรมมาตรการทรัพย์สินไปสู่ภาคปฏิบัติแล้ว กลับพบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญนั้นคือ ข้อกฎหมายไม่อาจนำมาบังคับใช้เพื่อการทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบเนื่องจากนิติวิธีในการทรัพย์สินยังคงมุ่งหมายไปที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องโดยตรง และเป็นทรัพย์สินปรากฏอยู่ในขณะปัจจุบันที่มีการตรวจยึดพบเจอเป็นของกลางในคดียาเสพติดเท่านั้น แต่หากเป็นทรัพย์สินประการอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดโดยตรง หรือเป็นทรัพย์สินที่หลุดรอดไปจากการตรวจยึดอายัดไว้เป็นของกลางในคดียาเสพติด ก็ไม่อาจใช้มาตรการกฎหมายของพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 29 หรือมาตรา 30 เพื่อริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการลงโทษทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-based Confiscation) (Supattra Phanwichit, 2006, p. 51) หรือก็คือเป็นมาตรการทรัพย์สินในรูปแบบดั้งเดิมทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่มีการโอนย้ายถ่ายเททรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะมีการตรวจยึดหรือพบเจอ ซึ่งต้องยอมรับว่ากระบวนการเพื่อเล่นแร่แปรธาตุทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดของผู้ประกอบธุรกิจ

ยาเสพติดเหล่านั้น มีความแยบยลและซับซ้อน เป็นอย่างยิ่ง โดยปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับ เกี่ยวกับการริบทรัพย์สินภายใต้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินนี้ ยังก่อผล ในด้านประสิทธิภาพไปถึงมาตรการทาง กฎหมายเกี่ยวกับการไล่ล่าบรรดาทรัพย์สิน ที่ได้ มาจากการกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน พ.ศ. 2542 อีกด้วย โดยกฎหมาย ฉบับดังกล่าวนี้ ได้กำหนดไว้ในมาตรา 3 (1) ให้ความผิดมูลฐานอันเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด หรือกฎหมายว่าด้วย มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด อยู่ในสภาพบังคับของ กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และได้กำหนดนิยามของคำว่า “ทรัพย์สิน ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” ไว้โดยให้ทรัพย์สิน ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายความว่า (1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐาน ฟอกเงินหรือจากการสนับสนุน หรือช่วยเหลือ การกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน หรือ ความผิดฐานฟอกเงินและให้รวมถึงเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ หรือ สนับสนุนการกระทำความผิดมูลฐานหรือ ความผิดฐานฟอกเงิน (2) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้ มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (3) ดอกผล ของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2) ทั้งนี้ไม่ว่าทรัพย์สินตาม (1) (2) หรือ (3) จะมีการ จำหน่าย จ่าย โอน หรือเปลี่ยนสภาพไปกี่ครั้ง และไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด

โอนไปเป็นของบุคคลใด หรือปรากฏหลักฐาน ทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลใด ซึ่งจัดรวม ทางปัญหาของการริบทรัพย์สินภายใต้กฎหมาย การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินตาม ความผิดมูลฐาน มาตรา 3(1) นี้ก็คือ ยังคงเป็น ระบบการการริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจง ทรัพย์สินอยู่เช่นเดียวกันนั่นเอง จึงทำให้ไม่อาจ นำมาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมาย การฟอกเงินไปบังคับกับการทรัพย์สินที่สะอาด หรือที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดตามระบบการริบทรัพย์สิน ตามมูลค่าได้

ด้วยปัจจัยดังกล่าว เพื่อให้การแก้ไขปัญหา ยาเสพติดซึ่งถือเป็นปัญหาอาชญากรรม ทางเศรษฐกิจและการเงินที่สำคัญระดับโลกได้รับการ แก้ไขได้อย่างตรงประเด็นและเท่าทัน ในเวที สากลจึงมีการเสนอหลักการริบทรัพย์สิน เพื่อแก้ไขอุดช่องว่างของรูปแบบการริบทรัพย์สิน แบบเจาะจงทรัพย์สินขึ้นเรียกว่า “หลักการ ริบทรัพย์สินตามมูลค่า” (Value-based Confiscation) กล่าวคือ การริบทรัพย์สินอื่น ของผู้กระทำความผิดที่มีประโยชน์กลางในคดี หรือที่ไม่อาจริบได้เพราะตกอยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือความครอบครองของบุคคลภายนอก เพื่อนำทรัพย์สินอื่นเหล่านั้นของผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการเทียบค่านวณให้เท่ากับ มูลค่าของทรัพย์สินที่จะต้องริบตามมูลคดี หรืออธิบายให้เข้าใจโดยง่ายว่า กฎหมาย ให้อำนาจที่จะบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้ทุกชนิดประเภท แม้ทรัพย์สินเหล่านั้น จะมีได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่อง จากการกระทำความผิด หรือมิได้ระบุไว้ใน คำฟ้องโดยเฉพาะเจาะจงก็ตาม เพื่อนำทรัพย์สินอื่น

เหล่านั้น มาลบทอนให้เพียงพอกับมูลค่าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่องจากการกระทำความผิดแต่ไม่อาจจับได้นั้นเอง โดยหลักการดังกล่าวถือเป็นหลักการสากลสำคัญ และปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ในอนุสัญญาระหว่างประเทศหลากหลายฉบับ อาทิ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000) และประกอบกับกฎหมายระหว่างประเทศอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention against Corruption 2003) เป็นต้น นอกจากนี้ หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อย่างปรากฏอยู่ใน “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม ค.ศ. 2002” (Proceeds of Crime Act 2002) ของประเทศอังกฤษอีกด้วย กล่าวคือ Crown Court สามารถสั่งให้จำเลยผู้กระทำความผิดในมูลคดีอาชญากรรมจ่ายเงินเท่ากับจำนวนที่ระบุไว้ให้แก่รัฐภายในวันที่ได้ระบุไว้เพื่อลบทอนให้เทียบเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินอันจะต้องพึงริบตามมูลคดี จากประสิทธิภาพในการไล่ล่าทรัพย์สินจากคดียาเสพติดของระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาจึงนำประเด็นดังกล่าวมากำหนดเป็นหัวข้อศึกษาภายใต้ชื่อ “แนวทางการนำหลักริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้กับคดียาเสพติด” (Adoption of

Value based Confiscation in Drug case) เพื่อให้ผลการศึกษาสามารถนำไปสู่การพัฒนาระบบการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเท่าทันต่อสถานการณ์สากล

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สินและหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าและแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการปราบปรามยาเสพติด โดยมาตรการการริบทรัพย์สินของประเทศไทย และของต่างประเทศ
2. เพื่อวิเคราะห์มาตรการการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดตามระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินและระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า
3. เพื่อสรุปและเสนอแนะแนวทางในการนำมาตรการการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้ในคดียาเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

■ สมมติฐานการวิจัย

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้รับรองมาตรการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ถึงกระนั้น เมื่ออนุวัติการมาตรการริบทรัพย์สินนั้นไปสู่ภาคปฏิบัติ กลับพบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญนั้นคือ ข้อกฎหมายไม่อาจนำมาบังคับใช้เพื่อการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบเนื่อง

จากนิติวิธีในการริบทรัพย์สิน ยังคงมุ่งหมายไปที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง และปรากฏอยู่ในขณะปัจจุบันที่มีการตรวจยึดพบเจอตามมูลคดีเท่านั้นเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามหลักการลงโทษริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สินทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่มีการโอนย้าย ถ่ายเททรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะมีการตรวจยึดหรือพบเจอ ซึ่งไม่อาจอาศัยข้อกฎหมายมาดำเนินการขจัดปัญหาดังกล่าวได้ และปัญหาดังกล่าวนี้ยังมีผลไปถึงความผิดมูลฐานในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินอยู่ด้วย เพราะคงดำเนินการภายใต้ระบบการริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สินเช่นเดียวกัน ดังนั้นหากนำเอาหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ากล่าวคือ การริบทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดที่มีโชงกลางในคดี หรือที่ไม่อาจริบได้ เพราะตกอยู่ในกรรมสิทธิ์หรือความครอบครองของบุคคลภายนอก เพื่อนำทรัพย์สินอื่นเหล่านั้นของผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการเทียบคำนวณให้เท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่จะต้องริบตามมูลคดี ย่อมจะทำให้ประสิทธิภาพในการป้องปรามปัญหาอาชญาเสพติดโดยมาตรการการริบทรัพย์สินในคดีอาชญาเสพติดของประเทศไทยสูงขึ้นอย่างเหมาะสมเท่านั้น

■ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาภายใต้ระบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กล่าวคือ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการเอกสาร (documentary research) อาทิ กฎหมาย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ วารสารกฎหมาย เป็นต้น โดยนำข้อมูลที่ได้

จากการศึกษามาเรียบเรียงถ่ายทอดผ่านการเรียงความโดยมุ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้กับคดีอาชญาเสพติดโดยกฎหมายของประเทศไทย

■ ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิจัย

การศึกษาในประเด็นของการนำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-based Confiscation) มาบังคับใช้ในคดีอาชญาเสพติดภายในประเทศไทยนั้น มาตรการการริบทรัพย์สินถือว่าเป็นโทษทางอาญาสถานหนึ่ง ซึ่งได้รับอิทธิพลในการสร้างมาตรการการริบทรัพย์สินขึ้นจากทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้งหรือป้องปราม (deterrence) เป็นสำคัญ ภายใต้ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า การกระทำความผิดของบุคคล เกิดขึ้นจากความไม่เกรงกลัวกฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ประกอบกับมนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและมีเจตจำนงอิสระที่จะเลือกหรือไม่เลือกกระทำความผิดได้ ทำให้มนุษย์มักจะเลือกกระทำในสิ่งที่เห็นว่าตนเองได้รับความผิด ด้วยปัจจัยดังกล่าวมาตรการทางกฎหมายที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้งหรือป้องปรามจึงมุ่งเน้นไปที่การตัดทอนแรงจูงใจในการก่ออาชญากรรมเป็นสำคัญ โดยให้อาชญากรเกิดความารู้สึกว่า เมื่อกระทำความผิดไปแล้วจะไม่คุ้มค่ากับผลร้ายหรือโทษที่จะต้องได้รับจากการก่ออาชญากรรมนั้น

สำหรับโทษการริบทรัพย์สินภายใต้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้งหรือป้องปราม เมื่อมีการอนุวัตการทางวิชาการ ได้เกิดการจัดแบ่งระบบการริบทรัพย์สิน ออกเป็น 2 ระบบสำคัญ ได้แก่ ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-based Confiscation) และระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-based Confiscation) ซึ่งระบบการริบทรัพย์สินทั้งสองระบบดังกล่าว ได้มีการนำไปอนุวัติการบัญญัติไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของหลากหลายประเทศ รวมทั้งกฎบัตรหรืออนุสัญญาแห่งสหประชาชาติด้วย โดยในประเด็นสาระสำคัญของระบบการริบทรัพย์สินจากการศึกษาพบต่อไปว่า ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน จะมีข้อจำกัดในการบังคับโทษเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอยู่ในบริบทที่มากกว่าการริบทรัพย์สินตามมูลค่า กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดในระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกริบทรัพย์สินได้เพียงแค่การซุกซ่อนหรือยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เนื่องจากการบังคับตามคำสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่านั้น สามารถกระทำได้กับทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดด้วย มิได้มีข้อจำกัดอยู่เพียงทรัพย์สินที่ระบุมาในคำฟ้อง หรือในคดีหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเท่านั้น สำหรับการอนุวัติการโดยนำเอาระบบการริบทรัพย์สินทั้งในส่วนของการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินและระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้เพื่อปราบปรามปัญหาอาชญากรรมนั้น จากการศึกษาข้อกฎหมายในต่างประเทศและของประเทศไทย ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1. มาตรการริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรมของต่างประเทศ

1.1 ประเทศอังกฤษ

กรณีของประเทศอังกฤษ ได้นำเอาระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-based Confiscation) มาเป็นหลักการบังคับใช้ โดยการพิจารณาคดีเพื่อการริบทรัพย์สินดังกล่าวนี้ เป็นไปตามกฎหมาย “Proceeds of Crime Act 2002” หรือ “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม ค.ศ. 2002” กล่าวคือ มาตรการริบทรัพย์สินโดยการเปรียบเทียบเป็นจำนวนเงิน โดยผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้จำเลย ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา จ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ให้แก่อัยการในวันศาลกำหนดซึ่งจำนวนเงินที่ระบุไว้ในคำพิพากษานี้ ก็คือการริบทรัพย์สินของจำเลยที่กระทำความผิดอาชญากรรม หรือนัยนี้ก็คือ การกำหนดทรัพย์สินที่จะต้องริบเป็นมูลค่าจำนวนเงินที่แน่นอน ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าว ศาลจะต้องพิจารณาไปที่อัตรวิสัยว่าจำเลยมีวิถีชีวิตอย่างอาชญากร (criminal lifestyle) หรือไม่ ซึ่งหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยได้มีวิถีชีวิตอย่างอาชญากรที่ประกอบอาชญากรรม ศาลจะต้องพิจารณาต่อไปว่าจำนวนเงินที่ศาลกำหนดให้จำเลยต้องชำระเพื่อการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษานั้น ได้สัดส่วนกับพฤติการณ์ของการก่ออาชญากรรมหรือไม่ ซึ่งหากผู้กระทำความผิดหรือจำเลยไม่สามารถจ่ายเงินตามคำสั่งริบทรัพย์สินของศาลนั้นได้ จำเลยอาจจะต้องรับโทษจำคุกแทนจำนวนเงินนั้น (default sentence) นอกจากนั้น หากความปรากฏแก่ศาลว่าจำเลยมีวิถีชีวิตอย่างอาชญากร ศาลยังสามารถนำบทลั่นนินชฎานเกี่ยวกับการถ่ายโอนทรัพย์สินให้แก่จำเลย

ในเวลา 6 ปี นับตั้งแต่วันที่การพิพากษาคดีเริ่มต้นขึ้น เพื่อประเมิน “จำนวนเงินที่รัฐมีสิทธิได้รับคืน” (Recoverable Amount) จากวิธีชีวิตอย่างอาชญากรรมของจำเลยได้ด้วยอีกมาตรการหนึ่ง (Sakchai Lertpanichphan & Nirumon Rattanasarat, 2018, pp. 80-81) ซึ่งการใช้บทสันนิษฐานดังกล่าวยอมทำให้จำนวนเงินที่รัฐมีสิทธิได้รับ มีโอกาสที่จะได้เงินจำนวนมากกว่ามูลค่าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด (proceeds of the specific crime) ตามที่จำเลยจำต้องชดใช้ตามคำพิพากษา อันถือว่าเป็น “การลงโทษทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง”

1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับมาตรการริบทรัพย์สินของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำเอากระบวนการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินมาบังคับใช้ผ่านกฎหมาย 2 ฉบับสำคัญ ได้แก่ กฎหมาย “Racketeer Influenced and Corrupt Organization (RICO)” หรือกฎหมายป้องกันการกระทำมิชอบชีพ และกฎหมาย “Continuing Criminal Enterprise (CCE) หรือ กฎหมายยาเสพติดด้วยธุรกิจอาชญากรรมต่อเนื่อง” โดยกฎหมาย RICO และกฎหมาย CCE นั้น มีเหตุผลในการนำเอาโทษริบทรัพย์สินมาใช้บังคับอยู่ 3 เหตุผลสำคัญ ได้แก่ (1) เพื่อการปราบปรามอาชญากรรมด้วยการลงโทษทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง อาทิ ริบที่ดินที่ใช้ปลูกกัญชาแทนที่จะริบเพียงต้นกัญชาที่ปลูกในที่ดิน เป็นต้น (2) เพื่อทำลายกระบวนการก่ออาชญากรรม วิธีนี้กระทำได้ด้วยการพยายามริบเงินรายได้ และแหล่งเงินทุน ดำเนินการขององค์กรอาชญากรรม ด้วยการอายัดเงินในบัญชีธนาคารของผู้ร่วมขบวนการ

หรือเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการรียานพาหนะประเภทเรือ เครื่องบิน หรือยานพาหนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และ (3) ทรัพย์สินที่ริบมาได้ ถือเป็นการชดเชยเงินของสังคมที่ต้องเสียไปในการปราบปรามอาชญากรรมเหล่านั้น (Thapanop Kitiskuk, 2015, p. 29)

สำหรับการริบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย RICO นั้น สามารถจัดแบ่งออกได้เป็นหลายกรณี ตัวอย่างเช่น (1) การริบทรัพย์สินโดยบทบัญญัติ 18 U.S.C. 1963 (a) (1) ซึ่งกำหนดว่า “การได้ทรัพย์สินมาในทางประโยชน์โดยไม่ชอบตามกฎหมาย ให้รัฐมีอำนาจที่จะริบประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับหรือ คงอยู่โดยการละเมิดกฎหมาย RICO” (2) การริบทรัพย์สินโดยบทบัญญัติ 18 U.S.C. 1963 (a) (2) กล่าวคือ การริบทรัพย์สินอันเป็นประโยชน์ทางธุรกิจโดยอาศัยอิทธิพล โดยบทบัญญัติ 18 U.S.C. 1963 (a) (2) ได้ให้อำนาจแก่รัฐเพื่อทำการริบประโยชน์อย่างใด ๆ ทั้งที่เป็นเอกสารสิทธิ สิทธิเรียกร้อง ทรัพย์สินหรือสิทธิตามสัญญา ซึ่งมีที่มาจากการใช้หรือการมีอิทธิพลเหนือธุรกิจ และรวมถึงหุ้นในกิจการของจำเลยหรือกิจการของหุ้นส่วนด้วย โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะเป็นทรัพย์สินที่แปดเปื้อนมาจากการประกอบมิชอบหรือไม่ (3) การริบทรัพย์สินโดยบทบัญญัติ 18 U.S.C. 1963 (a) (3) กล่าวคือ การริบทรัพย์สินอันเป็นรายได้ต้องห้ามตามกฎหมาย RICO โดยบทบัญญัติ 18 U.S.C. 1963 (a) (3) ให้อำนาจเพื่อการริบบรรดาทรัพย์สินซึ่งจำเลยก่อตั้งขึ้นหรือรับมาจากการกระทำที่กำหนดห้ามไว้ตามกฎหมาย RICO ทั้งนี้ เพื่อให้มีผลเป็นการครอบคลุมไปถึงผลกำไรและรายได้ที่มีชอบด้วยกฎหมาย โดยรัฐมีหน้าที่พิสูจน์

แต่เพียงว่า จำนวนเงินหรือทรัพย์สินใดที่จำเลยได้รับมาจากการประกอบอาชญากรรมก็เป็นเพียงพอลแล้ว (4) การริบทรัพย์สินโดยบทบัญญัติ 21 U.S.C. 853 กล่าวคือ เป็นการลงโทษบุคคลที่ถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ภายใต้กฎหมายยาเสพติดแห่งสหรัฐ (The Federal Drug Law) โดยกฎหมายจะให้อำนาจเพื่อการริบทรัพย์สินที่มีค่าทั้งหมดหรือทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือที่ซื้อมาโดยกระบวนการค้ายาเสพติดเป็นสำคัญจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเหล่านี้ ทำให้ทรัพย์สินที่จะถูกริบได้จึงหมายรวมถึง (1) อสังหาริมทรัพย์และบรรดาสິงปลูกสร้างที่ติดอยู่ และพบบนพื้นดิน และ (2) ทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ หรือจับต้องไม่ได้ รวมทั้งสิทธิ สิทธิพิเศษ ผลประโยชน์ สิทธิเรียกร้องและหลักประกันด้วย โดยทรัพย์สินที่จะริบทางอาญาตามกรณีนี้จะต้องเป็นทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น

นอกเหนือจากมาตรการริบทรัพย์สิน สกปรกตามกฎหมาย RICO ข้างต้นแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักการประกอบการริบทรัพย์สินที่เรียกว่า “Relation Back Doctrine” บังคับใช้อยู่ด้วย ซึ่งบัญญัติไว้โดย “รัฐบาลยุติการควบคุมอาชญากรรมอย่างครอบคลุม ค.ศ.1984” หรือ “Comprehensive Crime Control Act 1984” อันมีสาระสำคัญของหลักการ กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติดตกเป็นของรัฐตั้งแต่ขณะมีการกระทำความผิด โดยให้มีผลย้อนหลังได้ตามหลัก “Relation Back Doctrine” ทำให้การพิจารณาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ย้อนหลังไปถึงสิทธิทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง

และผลประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างใด ๆ อันจะทำให้รัฐมีอำนาจริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้ทั้งสิ้น (Narawan Promchan, 2011, pp. 62-63) จากหลักการดังกล่าว ส่งผลทำให้การโอนบรรดาทรัพย์สินเหล่านั้นต่อ ๆ กันมา จึงไม่มีผลในทางกฎหมาย อย่างไรก็ตามไม่ว่ากระบวนการริบทรัพย์สินสกปรกของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีความครอบคลุมกว้างขวางเพียงใดก็ตาม แต่จากการศึกษาก็น่าจะคงปรากฏข้อจำกัดอยู่เช่นเดียวกัน นั่นคือ กระบวนการริบทรัพย์สินสกปรกเช่นที่กล่าวนี้ โดยเฉพาะบรรดาทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดถือว่าเป็นคดีสาขาทางอาญา ดังนั้น กระบวนการริบทรัพย์สินจึงมุ่งกระทำต่อตัวบุคคลหรือจำเลยในคดีเป็นสำคัญ โดยผ่านกระบวนการฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็นจำเลยในคดี (Action in Personal) มิใช่กระทำต่อตัวทรัพย์สินโดยตรงเหมือนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง ซึ่งประเด็นในการพิจารณา นั่นคือ เจ้าของทรัพย์สินนั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่เป็นข้อพิจารณาสำคัญ ด้วยเหตุนี้การดำเนินการริบทรัพย์สินในคดีอาญานั้น จึงจำต้องอาศัยคำพิพากษาว่าจำเลยได้เป็นผู้กระทำความผิดเสียก่อนจึงจะเข้าไปสู่กระบวนการริบทรัพย์สินของจำเลยในคดีนั้นได้ต่อไป

2. มาตรการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดของประเทศไทย

สำหรับมาตรการการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดของประเทศ ได้ทำการศึกษาจากกฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่

2.1 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534

นิติวิธีเพื่อการดำเนินการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่หนึ่ง การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามนัยมาตรา 29 กล่าวคือ การริบทรัพย์สินต่างๆ อันสืบเนื่องมาจากผู้ประกอบธุรกิจยาเสพติดนั้น ได้รับมาจากการค้ายาเสพติด อาทิ เงินสด ที่ดิน รถยนต์ อสังหาริมทรัพย์ประเภทต่างๆ เครื่องประดับ เป็นต้น รูปแบบที่สอง การริบทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่เรียกว่าเป็น “ทรัพย์สินของกลาง” ในคดียาเสพติดตามนัยมาตรา 30 กล่าวคือ การริบทรัพย์สินบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายกำหนดให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม ในกรณีการริบทรัพย์สินตามนัยมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 นั้น ถือว่ามีบริบทเช่นเดียวกับนัยแห่งการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 ก็คือ “การริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด” ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ศาลก็สามารถริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้ทั้งสิ้น ส่วนการริบทรัพย์สินตามนัยมาตรา 29 นั้น ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิด

เกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้รวมถึงเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้อำนาจหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหา หรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใดๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพไปกี่ครั้งก็ตามและไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น หรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม ซึ่งหมายความว่า บรรดาผลประโยชน์ที่ได้มาจากการค้าขายยาเสพติด ไม่ว่าจะยังคงอยู่ในรูปของตัวเงิน หรือเปลี่ยนสภาพไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น อาทิ เงินฝากในบัญชี ธนาคาร บ้านที่ดิน ยานพาหนะ อัญมณี หุ่น หุ่นส่วนในกิจการต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งทรัพย์สินที่มีที่มาจากการค้าขายยาเสพติดของผู้นั้นแต่อยู่ในความครอบครองของผู้อื่น หรือมีชื่อทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่น อาทิ ภรรยา บุตร ญาติพี่น้องและผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น ล้วนแต่อาจถูกริบตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้ทั้งสิ้น โดยระบบการริบทรัพย์สินตามวิธีดังกล่าวนี้ จะมีนัยบนพื้นฐานหลักการของ “ระบบการริบทรัพย์สินสกปรก (tainted property)” หรือ “ระบบการริบทรัพย์สินเฉพาะเจาะจง (property-based confiscation)” นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะได้สร้างมาตรการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ถึงกระนั้น เมื่ออนุวัติมาตรการริบทรัพย์สินนั้นไปสู่

ภาคปฏิบัติแล้ว กลับพบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญนั้น คือ ข้อกฎหมายไม่อาจนำมาบังคับใช้เพื่อการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบเนื่องจากนิติวิธีในการริบทรัพย์สินยังคงมุ่งหมายไปที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง และปรากฏอยู่ในขณะปัจจุบันที่มีการตรวจยึดพบเจอเท่านั้นเป็นสำคัญ แต่หากทรัพย์สินนั้นมิได้อยู่ในฐานะของกลางหรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง ก็ไม่อาจริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการลงโทษริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สิน หรือก็คือการริบทรัพย์สินในรูปแบบดั้งเดิม ทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่มีการโอนย้าย ถ่ายเททรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะมีการตรวจยึดหรือพบเจอ ซึ่งไม่อาจอาศัยข้อกฎหมายมาดำเนินการจัดปัญหาดังกล่าวได้ อันต้องยอมรับว่ากระบวนการเพื่อเล่นแร่แปรธาตุทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดของผู้ประกอบธุรกิจยาเสพติดเหล่านั้น มีความแยบยลและซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง

2.2 พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ได้บัญญัติกำหนดความผิดมูลฐานที่อยู่ในมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินอยู่ในมาตรา 3 โดย (1) ได้บัญญัติให้รวมไปถึงความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่ง “ความผิดมูลฐาน” หรือความผิดอาญาที่เป็นมูลเหตุดังกล่าวนี้เป็นที่มาหรือเป็นฐานก่อให้เกิด หรือให้ได้มา

ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินจากการกระทำความผิดดังนี้แล้ว ความผิดมูลฐานจึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงไปสู่การที่จะเป็นความผิดฐานฟอกเงิน ดังนั้น ในเบื้องต้นนี้ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงอยู่ในความมุ่งหมายของกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินอยู่ด้วย ซึ่งกฎหมายการฟอกเงินยังได้อธิบายนิยามของคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด” ไว้ด้วย โดยให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หมายความว่า (1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินหรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินและให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ หรือสนับสนุนการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน (2) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอน ด้วยประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (3) ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2) ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินตาม (1) (2) หรือ (3) จะมีการจำหน่าย จ่าย โอนหรือเปลี่ยนสภาพไปกี่ครั้งและไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด โอนไปเป็นของบุคคลใดหรือปรากฏหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลใด โดยผู้ที่รับเอาบรรดาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเหล่านั้นไว้ บุคคลผู้นั้นจะถูกเรียกว่า “ผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงิน”

อย่างไรก็ตาม ระบบการริบทรัพย์สินตามกฎหมายการฟอกเงินดังกล่าวนี้ ก็ยังคงดำรงอยู่ในบริบทของการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินเช่นเดียวกัน จึงยังคงมีปัญหา

ต่อการติดตามไล่ล่าบรรดาทรัพย์สินอยู่ในบริบทเช่นเดียวกันกับกฎหมายมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตั้งที่อธิบายไว้ในข้างต้น ซึ่งนับว่าเป็นข้อจำกัดของระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน เพื่อนำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

3. อภิปรายผล

บทอภิปรายผลเกี่ยวกับมาตรการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประสิทธิภาพของระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในคดียาเสพติด

ดังที่อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ว่ารูปแบบของการริบทรัพย์สินนั้น สามารถจัดระบบออกได้เป็น 2 ระบบสำคัญ ได้แก่ ระบบการลงโทษริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Supattra Phanwichit, 2016, p. 51) และระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (value-based confiscation) โดยมาตรการการริบทรัพย์สินเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการป้องกันยับยั้งการกระทำความผิดของอาชญากร เนื่องจากการทำลายฐานการเงินของกลุ่มผู้กระทำความผิด (ตัดท่อน้ำเลี้ยง) นั่นก็คือ การยับยั้งตัวบุคคลผู้ต้องใช้เงินเพื่อเอื้อต่อการก่ออาชญากรรมและนำเม็ดเงินเหล่านั้นกลับคืนมาเพื่อทำประโยชน์และพัฒนาสาธารณะสังคมต่อไป ด้วยเหตุนี้ มาตรการการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด จึงถือเป็นมาตราเชิงป้องกันอาชญากรรมในทางหนึ่งด้วย เพื่อก่อผลในทางจิตวิทยาด้วยการลดแรงจูงใจของผู้ที่อยากจะทำผิด เพราะหากกระทำไปก็จะต้องสูญเสียทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดทั้งสิ้น โดยวิธีคิดของระบบการริบทรัพย์สิน

ตามมูลค่า” นี้ เป็นระบบการริบทรัพย์สินที่พยายามขยายอำนาจการริบทรัพย์สินให้รวมไปถึงทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดที่มีไปของกลางในคดีหรือที่ไม่อาจริบได้เพราะตกอยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือความครอบครองของบุคคลภายนอกด้วย หรือก็คือการขยายขอบเขตอำนาจในการริบทรัพย์สินไปถึงทรัพย์สินสะอาดของผู้กระทำความผิดด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อนำทรัพย์สินอื่นเหล่านั้นของผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการเทียบค่านวณให้เท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่จะต้องริบตามมูลค่าการกระทำความผิด เป็นฐานคิดสำคัญ ด้วยประสิทธิภาพและความเด็ดขาดของระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อยู่ในหลายประเทศจึงนำเอาระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าไปบังคับใช้ในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ อาทิ ประเทศอังกฤษ ประเทศเวลส์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศออสเตรีย เป็นต้น หรือแม้กระทั่งองค์การสหประชาชาติก็นำหลักการระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อำนาจไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติ ในหลากหลายฉบับดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อมุ่งหวังให้ประเทศภาคีสามารถอนุวัติการนำเอาระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าไปประยุกต์ปรับใช้ผ่านกฎหมายภายในของประเทศตนเพื่อขจัดและป้องปรามยังยั้งปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

การริบทรัพย์สินในระบบมูลค่านี้นี้ จะมีจุดเด่นประการสำคัญนั้นคือ ความยืดหยุ่นต่อการบังคับ การริบทรัพย์สิน ที่ค่อนข้างจะมีความสะดวกกว่าระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงอยู่เป็นอย่างมาก โดยในระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้นี้ พนักงานอัยการหรือโจทก์ ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินที่ขอให้ริบ

เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือไม่ หน้าที่ของพนักงานอัยการหรือโจทก์คงมีเพียงแค่การนำเสนอพยานหลักฐานว่าผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินจากการกระทำความผิดเป็น “มูลค่า” เท่าใดเพียงแค่นั้น โดยเมื่อพิสูจน์ได้แล้ว ศาลก็จะมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินเป็นมูลค่าเท่ากับการกระทำความผิด ซึ่งหากผู้กระทำความผิดไม่ชำระตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สิน คำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้น จะสามารถใช้บังคับกับทรัพย์สินทุกชนิดของผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องคำนึงว่าทรัพย์สินนั้นจะไดมาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือได้มาจากการกระทำความผิดหรือไม่ สำหรับข้อดีของระบบการริบทรัพย์สินแบบมูลค่าอีกประการหนึ่ง นั่นคือ ผู้กระทำความผิดไม่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกริบทรัพย์สินได้เพียงแค่การซุกซ่อนหรือยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เนื่องจากการบังคับตามคำสั่งริบทรัพย์สิน ในระบบมูลค่านี้ สามารถกระทำได้กับทรัพย์สินอื่นๆ ของผู้กระทำความผิดด้วย โดยไม่คำนึงถึงที่มาว่าจะเป็นกระทำความผิดหรือกิจการที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อย่างไร ดังนั้นโอกาสที่การบังคับตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สินจะกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกจึงมีน้อยกว่าระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินนั่นเอง แต่การดำเนินการตามวิธีการของระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าดังกล่าว ก็ย่อมเท่ากับการสร้างผลกระทบต่อหลักประกันในสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยเฉพาะต่อทรัพย์สินของบุคคลด้วยไปพร้อมกัน โดยเมื่อทำการพิจารณาจากลักษณะและรูปแบบของการริบทรัพย์สินในทั้งสองระบบดังกล่าวนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า ทรัพย์สินที่อยู่ในบังคับของระบบ

การริบทรัพย์สินสกปรก หรือระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินนี้ จะปรากฏข้อจำกัดในการบังคับการมากกว่าระบบการริบทรัพย์สินแบบมูลค่า แต่หากพิจารณาในแง่ของหลักประกันด้านสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลโดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลแล้ว ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงจะปรากฏความสมเหตุสมผลและตอบสนองต่อความสุจริตในทรัพย์สินของจำเลยได้เด่นชัดยิ่งกว่า

สำหรับในบริบทของประเทศไทย ที่เกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดนั้น แม้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะได้สร้างมาตรการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะก็ตาม แต่ก็ยังคงปรากฏจุดร่วมทางปัญหาของการริบทรัพย์สินภายใต้กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และกฎหมายมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่นั่นเอง กล่าวคือระบบการริบทรัพย์สินตามกฎหมายเหล่านี้ ก็ยังคงเป็นระบบการการริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สินจึงทำให้ไม่อาจนำมาตราการริบทรัพย์สินตามกฎหมายการฟอกเงินหรือกฎหมายมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไปบังคับกับการทรัพย์สินที่สะอาดหรือไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าได้นั่นเอง ทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่มีการโอนย้าย ถ่ายเททรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะมีการตรวจยึดหรือพบเจอซึ่งไม่อาจอาศัยข้อกฎหมายมาดำเนินการจัด

ปัญหาดังกล่าวได้ อันต้องยอมรับว่ากระบวนการเพื่อเล่นแร่แปรธาตุทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดของผู้ประกอบธุรกิจยาเสพติดเหล่านั้นมีความแยบยลและซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง

3.2 การนำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในคดียาเสพติดมาบังคับใช้ในประเทศไทย

จากบทบัญญัติของมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ตามที่อภิปรายไว้ เมื่อทำการวิเคราะห์ถึงหลักการริบทรัพย์สินในรูปแบบสากลแล้ว จะมีนัยบนพื้นฐานหลักการของ “ระบบการริบทรัพย์สินสกปรก (tainted property)” หรือ “ระบบการริบทรัพย์สินเฉพาะเจาะจง” เป็นนัยสำคัญ โดยเฉพาะบทสันนิษฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดยาเสพติด ตามที่มาตรา 29 วรรคท้าย ที่บัญญัติไว้ ความว่า “เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ถ้าปรากฏหลักฐานว่าจำเลย หรือผู้ถูกตรวจสอบ เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบรรดาเงินหรือทรัพย์สินที่ผู้นั้นมีอยู่ หรือได้มาเกินกว่าฐานะ หรือความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือกิจกรรมอย่างอื่นโดยสุจริต เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” บทสันนิษฐานตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เช่นที่กล่าวไว้นี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมาย 21 U.S.C. 853 (d) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติความว่า “ถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินมาในขณะนั้น

หรือภายในเวลาอันหลังจากนั้น และไม่ปรากฏว่ามีที่มาแห่งรายได้ทางอื่นอีก ในกรณีนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทรัพย์สินที่ได้มานั้นเป็นทรัพย์สินที่ริบได้” จะเห็นได้ว่าบทสันนิษฐานทั้งสองส่วนนี้ปรากฏนัยทางกฎหมายที่ใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง แต่กระนั้น พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 29 ก็ยังคงปรากฏข้อจำกัดในการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนี้ เป็นคดีสาขาของคดีอาญา ดังนั้น ตรابطที่ยังไม่สามารถจับกุมหรือดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต่อผู้ค้ายาเสพติดได้ ก็ยังไม่สามารถริเริ่มกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินได้เช่นเดียวกัน แม้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะได้วินิจฉัยให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้แล้วก็ตาม โดยเฉพาะการโอนย้าย ถ่ายเททรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะมีการตรวจยึดหรือพบเจอ ซึ่งไม่อาจอาศัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาดำเนินการขจัดปัญหาในส่วนนี้ได้

ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับทางข้อกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินภายใต้รูปแบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินนี้ ยังก่อผลในด้านประสิทธิภาพไปถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไล่ล่าบรรดาทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ด้วย เพราะยังคงเป็นระบบการการริบทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สินเช่นเดียวกันนั่นเอง จึงทำให้ไม่อาจนำมาตราการริบทรัพย์สินตามกฎหมายการฟอกเงินไปบังคับกับทรัพย์สินที่สะอาด หรือไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำ

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าได้ ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าจะเป็นบทสันนิษฐานตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 หรือมาตรการการริบทรัพย์สินทางแพ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ก็ยังคงเป็นกระบวนการที่ริบทรัพย์สินได้แต่เฉพาะทรัพย์สินสกปรกเท่านั้น แต่ไม่อาจริบไปได้ถึงทรัพย์สินสะอาดที่มีได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้แต่อย่างใดเลย

โดยปัญหาเช่นที่กล่าวนี้ หากนำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (value-based confiscation) มาบังคับใช้โดยตรง กล่าวคือ คำสั่งของศาลเพื่อริบทรัพย์สินนั้น มีผลเป็นคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินเป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเป็นนัยสำคัญ โดยคำสั่งศาลดังกล่าวจะมีได้มีการระบุให้ริบทรัพย์สินใดไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินอยู่ในขณะที่ศาลมีคำสั่งริบนั้น รัฐเพียงแต่บังคับให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินเป็นมูลค่าตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สิน หรือบังคับเอาทรัพย์สินอย่างอื่นของผู้กระทำความผิดให้เทียบเท่ากับมูลค่าเงินที่ศาลกำหนดไว้ในคำพิพากษานั้นได้ ด้วยเหตุนี้ คำสั่งให้ริบทรัพย์สินในระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (value-based confiscation) จึงมีสภาพเสมือนกับโทษทางทางการเงินที่ลงโทษกับผู้กระทำความผิดเป็นฐานคิดสำคัญ อันจะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกริบทรัพย์สินได้เพียงแค่การซุกซ่อน หรือยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดให้พ้นไปจากเงื้อมมือของเจ้าพนักงาน เนื่องจาก

การบังคับตามคำสั่งริบทรัพย์สิน สามารถกระทำได้กับทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดได้ทุกชนิดประเภท นอกจากนี้ยังปรากฏปัจจัยสนับสนุนอีกประการหนึ่ง คือ การบังคับตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สิน จะบังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยไม่คำนึงถึงที่มาว่าเป็นการกระทำความผิด หรือกิจการที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ด้วยเหตุนี้โอกาสที่การบังคับตามคำสั่งศาลให้ริบทรัพย์สิน จะส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกจึงมีโอกาสดังเกิดขึ้นได้น้อยกว่าระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินเป็นอันมากซึ่งหากจะต้องเกิดกรณีที่จะต้องบังคับตามคำสั่งศาลให้ริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกนั้น ก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดมีทรัพย์สินไม่เพียงพอชำระตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สินเท่านั้น เพราะหากผู้กระทำความผิดมีทรัพย์สินเพียงพอชำระตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สิน การบังคับก็กระทำแต่เฉพาะกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้นเอง ไม่จำเป็นต้องกระทำกับบุคคลภายนอก ดังนั้น หากประเทศไทยสามารถนำเอาระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้ในคดียาเสพติดแล้วทั้งในส่วนพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ย่อมจะก่อผลในทางประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยธุรกิจยาเสพติดได้อย่างดียิ่ง

■ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากข้อศึกษาที่แสดงไว้นี้ สามารถสรุปและทำการเสนอแนะผลจากการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. บทสรุป

ด้วยพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ต่างดำเนินการระบบการรับทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สิน หรือก็คือระบบการรับทรัพย์สิน สกปรก จึงสะท้อนผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด กล่าวคือ ยังคงมีข้อกำหนดในการรับทรัพย์สินดังกล่าว เหล่านั้น โดยเฉพาะเมื่อทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่มีโชได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีการยกย้ายถ่ายโอนไปจนกลายเป็นทรัพย์สินที่สะอาด ก็ยังจะไม่สามารถนำเอามาตรการรับทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินนี้ ไปบังคับเข้ากับทรัพย์สินสะอาดนั้นได้ ด้วยเหตุนี้มาตรการการรับทรัพย์สินในคดียาเสพติดของประเทศไทย จึงยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขพัฒนาด้วยการนำเอาระบบการรับทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้ในคดียาเสพติดต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในภาพรวม แม้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะได้สร้างมาตรการเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ถึงกระนั้น เมื่ออนุวัติมาตรการรับทรัพย์สินนั้นไปสู่ภาคปฏิบัติ กลับพบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ นั่นคือข้อกำหนดไม่อาจนำมาบังคับใช้เพื่อการรับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบเนื่องจาก นิติวิธี

ในการรับทรัพย์สินยังคงมุ่งหมายไปที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องและปรากฏอยู่ในขณะปัจจุบันที่มีการตรวจยึดพบเจอตามมูลคดีเท่านั้นเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามหลักการลงโทษรับทรัพย์สินในรูปแบบเจาะจงทรัพย์สิน กล่าวคือ รับได้แต่ทรัพย์สินสกปรก แต่ไม่อาจจับได้ซึ่งทรัพย์สินที่สะอาดของผู้กระทำความผิด ทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่มีการโอนย้าย ถ่ายเททรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นก่อนที่จะมีการตรวจยึดหรือพบเจอ ซึ่งไม่อาจอาศัยข้อกฎหมายมาดำเนินการขจัดปัญหาดังกล่าวได้ นอกจากนี้แล้ว แม้ว่าในขณะที่ผู้ศึกษากำลังดำเนินการศึกษาการค้นคว้าอิสระในประเด็นดังกล่าวนี้ จะได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลเป็นการยกเลิกการบังคับใช้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ไปแล้วก็ตาม แต่มิได้มีผลเป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ไปด้วยแต่อย่างใด ซึ่งกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินนั้น ก็ยังคงบังคับใช้ระบบการรับทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินอยู่เช่นเดิมและแม้ว่าประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยมาตรการตรวจสอบทรัพย์สินตามมูลค่าในมาตรา 84 และ มาตรา 85 จะได้กำหนดให้ทำการรับทรัพย์สินในคดียาเสพติดด้วยหลักการรับทรัพย์สินตามมูลค่าไว้ด้วยก็ตาม แต่กระบวนการรับทรัพย์สินดังกล่าวนี้ ก็ยังคงต้องผูกโยงอยู่กับการกระทำผิดที่จะต้องเป็น “การกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” ซึ่งประกอบด้วยฐานความผิด ดังนี้ “ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้

ในครอบครองเพื่อเสพและให้หมายความรวมถึง การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือหรือพยายาม กระทำความผิดดังกล่าวด้วย” ซึ่งกรอบนัย ของระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าดังกล่าว ยังคงมีความแตกต่างไปจากที่ผู้ศึกษาจะได้ ทำการเสนอแนะ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้ประสิทธิภาพ ของการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดมีมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะในประเด็นทางวิชาการ และประเด็นข้อกฎหมาย ดังต่อไปนี้

(1) ข้อเสนอแนะทางวิชาการ กล่าวคือ ด้วยที่ ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจง ทรัพย์สินนั้นได้ปรากฏข้อจำกัดในการบังคับโทษ เอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอยู่ใน บริบทที่มากกว่า การริบทรัพย์สินตามมูลค่า ดังที่เคยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติมาตรการ ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 29 นั่นคือ กระบวนริบทรัพย์สิน โดยเฉพาะบรรดาทรัพย์สิน ที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด ถือว่าเป็นคดีสาขา ทางอาญา ดังนั้น กระบวนการริบทรัพย์สินจึงมุ่ง กระทำ ต่อตัวบุคคลหรือจำเลยในคดีเป็นสำคัญ โดยผ่านกระบวนการฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็น จำเลยในคดี (action in personal) มิใช่กระทำ ต่อตัวทรัพย์สินโดยตรงเหมือนการริบทรัพย์สิน ทางแพ่ง ซึ่งประเด็นในการพิจารณา นั่นคือ เจ้าของทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่เป็นข้อพิจารณาสำคัญ ด้วยเหตุนี้การดำเนินการริบทรัพย์สินในคดีอาญา ซึ่งหมายรวมถึงคดียาเสพติด โดยระบบการริบ ทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินนั้น โดยหลักการ แล้วศาลจะสั่งริบทรัพย์สินได้เฉพาะแต่ทรัพย์สิน ที่ปรากฏในคำฟ้องเป็นสำคัญ กล่าวคือ บังคับได้ เฉพาะกับทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น และ

ต้องเป็นทรัพย์สินเฉพาะที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดตามคำพิพากษาโดยไม่อาจริบทรัพย์สิน ของบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่ในบางกรณีที่ ปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยในคดี ยาเสพติดมีเจตนาโอนย้ายทรัพย์สินนั้นไปยัง บุคคลภายนอกเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับโทษ ริบทรัพย์สิน โดยข้อจำกัดในลักษณะดังกล่าวนี้ ก็ยังคงปรากฏอยู่ในมาตรการริบทรัพย์สิน ทางแพ่งของพระราชบัญญัติ ป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ในความผิด มูลฐานเกี่ยวกับคดียาเสพติดอยู่ด้วย ซึ่งเมื่อนำมา พิจารณาเปรียบเทียบกับระบบการริบทรัพย์สิน ตามมูลค่าแล้วนั่นคือ คำสั่งให้ริบทรัพย์สิน มีผลเป็นคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชำระเงิน เป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินที่ได้จากการ กระทำความผิด แต่คำสั่งดังกล่าวจะมิได้มีการ ระบุให้ริบทรัพย์สินใดไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินอยู่ในขณะที่ศาล มีคำสั่งริบนั้น รัฐเพียงแต่บังคับให้ผู้กระทำความผิด จ่ายเงินเป็นมูลค่าตามคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้น เป็นสาระสำคัญ ด้วยเหตุนี้ คำสั่งให้ริบทรัพย์สิน จึงมีสภาพเหมือนกับโทษทางการเงินที่ลงโทษกับ ผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้น ในส่วนของระบบ การริบทรัพย์สินตามมูลค่า” จึงเป็นระบบการริบ ทรัพย์สินที่ขยายอำนาจการริบทรัพย์สินให้รวม ไปถึงทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดที่มีไม่ ของกลางในคดี หรือที่ไม่อาจริบได้เพราะตกอยู่ใน กรรมสิทธิ์หรือความครอบครองของบุคคล ภายนอกด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อนำทรัพย์สินอื่นเหล่านั้น ของผู้กระทำความผิด มาสู่กระบวนการเทียบ ค่านวนให้เท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่จะต้อง ริบตามมูลการกระทำความผิดเป็นฐานคิดสำคัญ ด้วยประสิทธิภาพของระบบการริบทรัพย์สิน

ตามมูลค่านี้นักศึกษาจึงเห็นว่า ควรนำเอาระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านำมาบังคับใช้ในลักษณะระบบหลักการควบคุมไปกับระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินในคดีอาญา โดยเฉพาะคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทย ซึ่งนั่นหมายความว่าความรวมถึงคดียาเสพติดตามที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 หมวดที่ 3 บังคับใช้อยู่ ณ ปัจจุบัน และการนำไปบังคับใช้กับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 อีกทางหนึ่งด้วย

(2) ข้อเสนอแนะทางข้อกฎหมาย กล่าวคือ จากที่ประเทศอังกฤษ ได้นำเอาระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านำมาเป็นหลักการบังคับใช้ ซึ่งอนุวัติการไว้โดยกฎหมาย “Proceeds of Crime Act 2002” หรือ “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม ค.ศ. 2002” ผ่านมาตรการริบทรัพย์สินโดยการเปรียบเทียบเป็นจำนวนเงิน ประกอบกับการพิจารณาอัตราวิสัยว่าจำเลยมีวิถีชีวิตอย่างอาชญากรหรือไม่ ซึ่งหากจำเลยได้มีวิถีชีวิตอย่างเช่นอาชญากร ศาลก็จะสามารถนำบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการถ่ายโอนทรัพย์สินให้แก่จำเลยในเวลา 6 ปี นับตั้งแต่วันที่การพิพากษาคดีเริ่มต้นขึ้น เพื่อประเมิน “จำนวนเงินที่รัฐมีสิทธิได้รับคืน (recoverable amount)” จากวิถีชีวิตอย่างอาชญากรของจำเลยได้ด้วยอีกมาตรการหนึ่ง ซึ่งการใช้บทสันนิษฐานดังกล่าวย่อมทำให้จำนวนเงินที่รัฐมีสิทธิได้รับมีโอกาที่จะได้เงินจำนวนมากกว่ามูลค่าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามที่จำเลยจำต้องชดใช้ตามคำพิพากษา อันถือว่าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงด้วยเหตุนี้ นักศึกษาจึงเกิดประเด็นข้อเสนอแนะ

ทางข้อกฎหมายว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 หมวดที่ 3 มาตรา 84 และมาตรา 85 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ในความผิดมูลฐานเกี่ยวกับคดียาเสพติดของประเทศไทย ควรนำเอาหลักการการริบทรัพย์สินตามมูลค่าตามนัยแห่ง “Proceeds of Crime Act 2002” หรือ “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม ค.ศ. 2002” ของประเทศอังกฤษมาเป็นต้นแบบในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดต่อไป โดยให้นำเอาหลักการพิจารณาอัตราวิสัยว่า จำเลยมีวิถีชีวิตอย่างอาชญากรและบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการถ่ายโอนทรัพย์สินให้แก่จำเลยในเวลา 6 ปี นับตั้งแต่วันที่การพิพากษาคดีเริ่มต้นขึ้นมาบังคับใช้ประกอบในการบังคับโทษริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด โดยไม่เจาะจงแต่เฉพาะ “การกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” ทั้งนี้ เพื่อให้ประสิทธิภาพในการป้องปรามปัญหาเสพติดโดยมาตรการการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดของประเทศไทย มีประสิทธิผลเพิ่มสูงขึ้นอย่างเหมาะสมและเท่าทันกับวงจรการค้ายาเสพติด โดยเฉพาะบรรดาทรัพย์สินแหล่งเงินทุน อันถือเป็น “ท่อน้ำเลี้ยง” ที่สำคัญยิ่งที่เป็นปัจจัยทางตรงที่ทำให้ธุรกิจยาเสพติดเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่ในสังคมไทย

■ Reference

- Ministry of Public Health. (2020, February 8). The Ministry of Public Health burns narcotics, totaling more than 25 tons, worth more than 55,941 million baht,

- on World Anti-Drug Day. at Bang Pa-in Industrial Estate Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG200626143140361>
- Narawan Promchan. (2011). Confiscation of property used or possessed for use in committing an offense. Master of Laws Thesis Department of Public Law, Faculty of Law Thammasat University.
- Nathi Chitsawang. (2021, April 23). Thailand's inmates continue to surge. <http://www.nathee-chitsawang.com/>
- Sakchai Lertpanitchaphan and Nirumon Rattanasat. (2018). Confiscation of assets of drug offenders and justice and humanity. Journal of Social Work, 26(1), 80-81.
- Supattra Phanwichit. (2016). Adoption of Value Confiscation in economic and financial crime. Law Journal, Faculty of Law Chulalongkorn University, 34(1), 55-64.
- Thapanop Kitisuk.(2015). The problem of managing other people's property related to drug cases. Master of Laws Thesis Department of Public Law, Faculty of Law Thammasat University.

โครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหา ทรัพย์ค้างขายทอดตลาด*

The Action Research on the Legal Execution Procedure of Non-Executable Property Clearance Measures*

ชวันัสต์ เจนการ**

Chavanut Janekarn**

ปรณพษ์ร์ ศิริโรจนสิทธิ์***

Pannapat Sirarojanasith***

อรรถสิทธิ์ เรืองศิลป์****

Auttasit Ruangsilp****

ธนพร ช่วยเจริญ*****

Thanaphon Chuaycharoen*****

วิรวรรณ สี่เทา*****

Wirawan Sritao*****

■ บทคัดย่อ

จากข้อมูลสถิติอสังหาริมทรัพย์ค้างการขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปี ขึ้นไป พบว่า กรมบังคับคดีมีทรัพย์รอการขายทอดตลาดค้างอยู่ในระบบจำนวนมากถึง 18,585 รายการ จากสภาพปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

* บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งในรายงานวิจัย “โครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์ค้างขายทอดตลาด” (สิงหาคม 2566) สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

* This paper is part of the project “The Action Research on Non-executable Property Clearance Measures in the Thai Legal Execution Procedure” (August 2023), supported by the Office of Justice Affairs, Ministry of Justice.

** รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Associate Professor, Ph.D. Lecturer at College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

*** นักวิจัยอิสระ
Independent researcher

**** นักวิจัยอิสระ
Independent researcher

***** นักวิจัยอิสระ
Independent researcher

***** นักวิจัยอิสระ
Independent researcher

Received: 29 May 2024 Revised: 28 July 2024 Accepted: 31 July 2024

จึงได้ร่วมกันผลักดันแนวคิดการนำสินทรัพย์ด้อยค่าที่ค้างขายทอดตลาดเป็นเวลานานหรือมีปัญหาไม่สามารถจัดการขายได้ด้วยวิธีการขายทอดตลาดตามปกติมาเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพย์สินให้เกิดขึ้นจริงผ่านต้นแบบการดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ในการนำทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในพื้นที่เป้าหมายมาทดลองดำเนินการในแต่ละต้นแบบ 4 ต้นแบบใน 10 พื้นที่ ทั้งในกรุงเทพมหานครฯ และต่างจังหวัด เพื่อทดสอบความเป็นไปได้ของแต่ละตัวแบบที่ได้ออกแบบไว้และทำให้สามารถทราบถึงปัญหาหรือข้อขัดข้องของการดำเนินการในแต่ละต้นแบบจนนำไปสู่การแสวงหารูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดที่ผ่านการทดลองเชิงปฏิบัติจริงจนนำไปสู่การเป็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จและสามารถขยายผลในพื้นที่อื่นได้บางต้นแบบ และมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายโดยการออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่นการจัดตั้งหน่วยบริการรูปแบบพิเศษเพื่อช่วยดำเนินการในเชิงรุก การจัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่เพื่อจัดการทรัพย์สิน และการนำสิทธิการรับรู้ข้อมูลที่ดินของเจ้าหนี้และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเข้าถึงข้อมูลที่ดินเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

คำสำคัญ: ทรัพย์สินค้างขายทอดตลาด, การบริหารสินทรัพย์, กรมบังคับคดี

■ Abstract

According to the legal execution statistics, the Legal Execution Department, Thailand, has a total of 18,585 remaining items that have been held up for sale at legal execution auctions over 10 years. The aim of this research is to carry out a pilot test on non-executable property clearance measures for substantial management and execution procedures. The action research was performed under 4 types of individual designed models. To test the feasibility of each model, a trial of the non-executable property clearance measure was implemented in 10 targeted areas in Bangkok and other provinces. This approach can define problems within each model and lead to proper implementation in real practice recognized by organizations and stakeholders. The results showed that the execution procedure of non-executable property clearance measures through this action research delivers a success model while some prototypes can be extended to other areas. Recommendations for improving nonexecutable property clearance applications include issuing ministerial regulations for special measures. A special service unit responsible for proactive property clearance measures should be established. An area-based integrating team to handle this property is encouraged. In addition, the rights of information access

to private land cadastral surveys from both the debtor and stakeholders should be considered by the Official Information Commission.

Keywords: Non-executable Property, Asset Management, Legal Execution Department

■ บทนำ

ข้อมูลสถิติอสังหาริมทรัพย์ด้านการขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปี ขึ้นไป จากระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินการขายของกรมบังคับคดี วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2565 พบว่า กรมบังคับคดีมีทรัพย์สินการขายทอดตลาดค้างอยู่ในระบบจำนวนมาก โดยมีอสังหาริมทรัพย์ค้างขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปี ขึ้นไป มากถึงจำนวน 18,585 รายการ มีทุนทรัพย์ที่เรียก้องตามมูลหนี้ตามคำพิพากษา 285,250,685,131 บาท มูลค่าทรัพย์สินตามราคาประเมินล่าสุดรวม 27,511,574,368 บาท เฉลี่ยแล้วทรัพย์สินแต่ละรายการมีมูลค่าตามราคาประเมินเฉลี่ย 1,480,311 บาทต่อรายการ จากสภาพปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรมบังคับคดี และสถาบันคลังสมองแห่งชาติได้ร่วมกันศึกษาเพื่อผลักดันแนวคิดการนำสินทรัพย์ด้อยค่าที่ค้างขายทอดตลาดเป็นเวลานานหรือมีปัญหาไม่สามารถจัดการขายได้ด้วยวิธีการขายทอดตลาดตามปกติมาเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพย์สินให้เกิดขึ้นจริง และได้มีการนำเสนอผลการศึกษาต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติซึ่งได้มีมติให้ทำการศึกษาและขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา

ทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดให้เกิดขึ้นจริง จึงเป็นที่มาของโครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดโดยนำแนวคิดและข้อเสนอในการดำเนินการที่ได้จากการสำรวจทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาด (Chavanut Janekarn et al., 2022) และผลจากการหารือกับหน่วยงานต่าง ๆ จากนั้นนำประเด็นมากำหนดต้นแบบการดำเนินการ แล้วนำไปพิจารณาดำเนินการตามแนวทางการแก้ปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ผ่านการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมปฏิบัติการในการนำทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในพื้นที่เป้าหมายมาทดลองดำเนินการในแต่ละต้นแบบเพื่อทดสอบความเป็นไปได้ของแต่ละต้นแบบที่ได้ออกแบบไว้และเพื่อให้สามารถทราบถึงปัญหาหรือข้อขัดข้องของการดำเนินการในแต่ละต้นแบบจนนำไปสู่การแสวงหารูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมที่สุดและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิจัย วิเคราะห์ แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในปัจจุบันของประเทศไทย และกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบการบังคับคดีเพื่อแก้ไขปัญหา
2. เพื่อศึกษาทบทวนกฎหมาย มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาด รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบและถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหาของต่างประเทศ (best

practice)

3. เพื่อพัฒนาตัวแบบ (model) แนวทางการแก้ไข้ปัญหาและนำไปดำเนินการวิจัยทดลองเชิงปฏิบัติจริง (sandbox) ในพื้นที่ที่กำหนดเพื่อจัดทำรายงานผลการดำเนินการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะในการแก้ไข้ปัญหาทรัพย์สินค้ำการขายทอดตลาด เพื่อนำไปสู่แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมกับประเทศไทย

4. เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนระบบการบังคับคดีเพื่อแก้้ปัญหาทรัพย์สินค้ำการขายทอดตลาด

5. เพื่อจัดให้มีแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินการบริหารจัดการทรัพย์สินค้ำการขายทอดตลาดเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติได้จริง

■ กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำการสำรวจทรัพย์สินค้ำการขายทอดตลาดทั่วประเทศจากข้อมูลทรัพย์สิน 18,585 รายการ ปรากฏผลการสำรวจรายงานรายละเอียดทรัพย์สินค้ำการขายทอดตลาดที่เป็นตัวอย่างทรัพย์สิน รายงานกลับมา 3,028 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 16.29 กลุ่มตัวอย่างที่ได้มามีค่าระดับความเชื่อมั่นเกินกว่าร้อยละ 98 ตามมาตรฐานการคำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบ Yamane จากการสำรวจทรัพย์สินจำแนกตามประเภทลูกหนี้ พบว่าส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้ประเภทบุคคลธรรมดา จำนวน 1,811 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.81 รองลงมาคือ ลูกหนี้ผู้ประกันนำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลในการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในคดีอาญา จำนวน 847 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.91 ลูกหนี้นิติบุคคล จำนวน 368 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.15 และลูกหนี้ถูกยึดทรัพย์ คดียาเสพติดหรือคดีฟอกเงิน จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.07 โดยเมื่อแบ่งแยกทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ตามผลการสำรวจทรัพย์สินจำแนกตามลักษณะทรัพย์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นทรัพย์ที่มีลักษณะเป็นที่ดินเพื่อการเกษตร จำนวน 1,259 รายการ คิดเป็นร้อยละ 41.58 รองลงมาคือ บ้านพักอาศัย จำนวน 1,112 รายการ คิดเป็นร้อยละ 36.72 และที่ดินเปล่า จำนวน 180 รายการ คิดเป็นร้อยละ 5.94 (Chavanut Janekarn et al., 2022)

จากผลการสำรวจดังกล่าวพบว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้้องสังหาริมทรัพย์ค้ำการขายทอดตลาดเป็นเวลานานจากการสำรวจดังกล่าวได้แก่ การนำทรัพย์สินโดยมูลค่าหรือมีสภาพผิปกติมาวางเป็นหลักประกันในการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย (เช่น น้ำท่วมขัง ตึกหน้าดินขายแปลงเล็กพันหลอ) กรณีเจ้าหนี้ไม่ยอมมามาวางเงินค่าใช้จ่ายทำให้ไม่สามารถเริ่มกระบวนการขายทอดตลาดได้ กรณีทรัพย์สินลูกหนี้ตกทอดมรดกยังไม่มีมรดกหรือทายาทที่ชัดเจน กรณีข้อขัดข้องในการส่งหมาย (เช่น ลูกหนี้ต่างชาติทิ้งทรัพย์สินกลับต่างประเทศ) กรณีทรัพย์สินมีการโต้แย้งกรรมสิทธิ (เช่น ที่ทับซ้อนที่บุคคลอื่นทรัพย์สินทับซ้อนที่ดินของรัฐ ทรัพย์สินผิดแปลง) กรณีการประวิงเวลาของลูกหนี้ (เช่น การให้ผู้อื่นมาร้องขัดทรัพย์สินการร้องคัดค้านกรณีขายรวมทรัพย์สินหลายแปลงหรือแยกขายทรัพย์สิน การคัดค้านเพิกถอนราคาประเมิน) และกรณีทรัพย์สินที่ขายไม่ได้โดยสภาพ (เช่น ห้องชุดร้าง ห้องชุดด้อยคุณภาพ ที่จัดสรรแปลงย่อยแบ่งขาย ที่ขายฝั่ง

หรือที่ริมทะเลที่ถูกน้ำกัดเซาะไม่เหลือสภาพที่ดิน)

จากการศึกษาตัวแบบ (model) การบริหารจัดการทรัพย์สิน ค้างการขายทอดตลาดของต่างประเทศเพื่อนำมาเป็นแนวทางการดำเนินงานตัวอย่างแรก คือ สหรัฐอเมริกา มีตัวอย่างของกฎหมายของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ กรณีที่เป็นการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่มาจากการจำนอง หากไม่มีผู้เข้าสู้ราคาทรัพย์สินนั้นจะถูกขายให้โจทก์ ในราคาเริ่มต้นตามมูลหนี้ตั้งต้นโดยได้กำหนดการเลื่อนขายอสังหาริมทรัพย์ได้เพียง 5 ครั้ง หากเข้าสู่กระบวนการขายทอดตลาดแล้วไม่มีผู้สู้ราคา ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของเจ้าหนี้แล้วหักมูลค่าหนี้ตามหนี้จำนอง หรือก็จะตกเป็นของเจ้าหนี้ในราคาประเมินขั้นต่ำของทรัพย์สิน (New Jersey Revised Statutes Section 2A:17-36, 2022) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว โดยทั่วไปหากเป็นหนี้จำนองเจ้าหนี้ก็มักจะเข้าซื้อทรัพย์สินไว้เองเว้นแต่เป็นกรณีทรัพย์สินที่มีปัญหาหรือเจ้าหนี้ไม่มั่นใจว่าซื้อมาแล้วจะสามารถทำกำไรได้ก็มักจะถูกทิ้งให้เป็นทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในระบบ แนวคิดการรวบรัดกระบวนการขายทอดตลาดดังกล่าวในมุมมองนี้อาจมีประเด็นว่าอาจเป็นการละเมิดสิทธิเจ้าหนี้และลูกหนี้เกินควร แต่ถ้ามองในอีกมุมมองหนึ่งทรัพย์สินขายยากของในประเทศไทยนั้นเป็นทรัพย์สินติดจำนองที่มีลักษณะเป็นการฉ้อฉลโดยนำทรัพย์สินที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้หรือทรัพย์สินที่มีการแบ่งแปลงที่ดินผิดปกติมาวางเป็นหลักประกันจนเมื่อนำออกมาขายทอดตลาดก็ไม่น่าจะขายออกได้อยู่เป็นจำนวนมากหากเจ้าหนี้ซื้อทรัพย์สินไว้ก็อาจจะไม่มีความคุ้มค่าในทางกลับกันทางฝ่ายลูกหนี้เมื่อเห็นว่าเจ้าหนี้

ยังบังคับคดีไม่สำเร็จเนื่องจากตัวทรัพย์สินด้อยมูลค่าทำให้ไม่ได้สนใจการประណหนี้และยังอาจใช้ประโยชน์ในตัวทรัพย์สินนั้นต่อไป หรือสร้างเงื่อนไขให้ทรัพย์สินนั้นขายยากหรือเป็นอุปสรรคต่อผู้ซื้อ

ต่อมาในส่วนของการบริหารอำนาจการบังคับคดีที่ดำเนินการขายทอดตลาดโดยเอกชนซึ่งเป็นธุรกิจที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย โดยแยกกระบวนการระหว่างการบังคับคดีซึ่งดำเนินการโดยเจ้าพนักงานออกจากการขายทอดตลาดซึ่งดำเนินการโดยเอกชน ในกรณีที่ไม่มีภาระหนี้จากลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลสูงจะเป็นผู้ยึดทรัพย์สินมาอยู่ในความครอบครองดูแลก่อน โดยหากมีหมายบังคับคดีไปยังลูกหนี้แล้วลูกหนี้ยังไม่ยอมชำระหนี้และมีทรัพย์สินที่สามารถขายได้เจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลสูงจะเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นผ่านการขายโดยวิธีการนำส่งให้ผู้ขายทอดตลาดเอกชนโดยที่เจ้าพนักงานจะต้องส่งประกาศขายและให้สิทธิลูกหนี้ในการประกาศรายละเอียดของทรัพย์สินที่จะขายและมีการกำหนดและแจ้งให้ทราบถึงราคาขั้นต่ำที่สามารถจะขายได้ (reserve price) เมื่อมีการประเมินราคาที่เป็นธรรมโดยใช้ผู้ประเมินราคาเอกชนทำให้กระบวนการบังคับคดีเกิดขึ้นโดยรวดเร็วและไม่มีปัญหาที่ลูกหนี้ไม่สนใจกับการบังคับคดีโดยยังคงใช้ประโยชน์ในตัวทรัพย์สินอยู่ เนื่องจากได้มีการจัดการทรัพย์สินมาอยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดีเรียบร้อยแล้ว สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นทางฝ่ายผู้ซื้อจะต้องรับความเสี่ยงเองจากการไล่รื้อหรือจัดการกับผู้บุกรุกหรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้

การขายทอดตลาดไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้ขายทอดตลาดเอกชนยอมเปิดโอกาสให้มีการแข่งขัน ทำให้มีผู้เข้าสู้ราคามากขึ้น มีราคาที่ยาวสูงขึ้น และลดภาระงานด้านการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีได้อีกด้วย นอกจากนี้ หากทรัพย์นั้นเมื่อนำออกขายทอดตลาดแต่กลับขายไม่ได้ทรัพย์จะยังมีได้ถูกถอนออกไปจากการขายทอดตลาดแต่จะถูกประกาศขายไว้ โดยเปิดโอกาสให้มีการหาผู้สนใจเพื่อหาราคาที่ดีที่สุดได้ภายหลังการขายทอดตลาดที่ไม่สามารถขายทรัพย์ได้ภายหลังหากมีผู้สนใจให้ราคาเท่ากับหรือสูงกว่าราคาขั้นต่ำ (reserve price) ผู้ทอดตลาดก็ยังสามารถขายทรัพย์สินนั้นได้โดยไม่ต้องนำทรัพย์มาขายทอดตลาดซ้ำอีก

ลำดับถัดมา ประเทศญี่ปุ่นมีกระบวนการสองขั้นตอนคือการบังคับขายทอดตลาดทรัพย์สินและการบังคับในการจัดการทรัพย์สินซึ่งอาจดำเนินการในสองขั้นตอนควบคู่กันได้ โดยหากเจ้าหน้าที่ศาลได้ทำการบังคับขายทอดตลาดครบ 3 ครั้งแล้ว หากศาลเห็นว่าอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวไม่น่าจะขายได้อีกในอนาคตก็ให้ศาลมีคำสั่งให้หยุดการขายไว้ก่อนแล้วสามารถบังคับให้นำอสังหาริมทรัพย์มาบริหารจัดการในวิธีอื่น เช่น การค้นหาทรัพย์ของลูกหนี้มาจัดการรวมทรัพย์ขาย (package sale) ได้ (Civil Execution Act of Japan, 2009) ในกรณีของประเทศไทยนั้น มีการออกกฎหมายเปิดช่องให้มีการบริหารจัดการโดยวิธีอื่นนั้นได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 332 เปิดโอกาสให้นำทรัพย์มาขายหรือจัดการโดยวิธีอื่นได้ แต่ในทางปฏิบัติมีแต่ใช้ ในกรณีของสดเน่าเสียแล้วยังไม่เคยมีการนำมา

ใช้เป็นกลไกในการดำเนินการแก้ไขปัญหาทรัพย์ค้างการขายทอดตลาดแต่อย่างใด

ในส่วนของประเทศสุดท้ายคือตัวอย่างของประเทศเกาหลีใต้ ประเทศเกาหลีใต้มีพระราชบัญญัติบังคับคดี โดยเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในกระบวนการบังคับคดีแพ่งและการขายทอดตลาดเป็นการเฉพาะและในกระบวนการบังคับคดีจะให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับประเทศไทย กฎหมายดังกล่าวมีประเด็นสำคัญคือการสั่งให้ทรัพย์ตกเป็นของเจ้าหนี้หากมีการขายทอดตลาดหลายครั้งแล้วไม่สามารถขายได้ซึ่งจะทำให้ปัญหาทรัพย์ ค้างการขายทอดตลาดหรือการบังคับคดีแพ่งเป็นเวลานานหมดสิ้นไปโดยสิ้นเชิงทำให้ระบบการบังคับคดีของประเทศเกาหลีใต้นั้นมีประสิทธิภาพสูงมาก ระบบการและกฎหมายบังคับใช้ของเกาหลีใต้นั้นเน้นการส่งเสริมระบบการให้กู้ยืมที่ดี รวมทั้งยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับคำสั่งบังคับคดีซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครองที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีใช้อำนาจทางปกครองในการบังคับคดีด้วยวิธีอื่น อีกทั้งประเทศเกาหลีใต้ยังให้ความสำคัญในการดูแลลูกหนี้ผู้ถูกบังคับคดีมากกว่าโดยหากเป็นการยึดทรัพย์ที่อยู่อาศัยเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับลูกหนี้เพื่อให้ยังคงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามปกติสุข การตัดภาระหนี้สินคงค้าง รวมถึงการจัดหางานทำที่เหมาะสมหากลูกหนี้ไร้ช่องทางประกอบอาชีพ (Civil Execution Act of Korea, 2002) ซึ่งในทางกลับกันประเทศไทยถือว่าประเด็นการให้ความสำคัญหรือการดูแลลูกหนี้ผู้ถูกบังคับคดียังถือว่าค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับแล้ว

ตัวแบบการจัดการทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดของต่างประเทศที่มีความน่าสนใจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกามีตัวแบบการบังคับขายทรัพย์สินให้โจทก์ในราคาเริ่มต้นตามมูลหนี้จำนองหรือราคาประเมินขั้นต่ำของทรัพย์สิน สหราชอาณาจักรมีตัวแบบระบบการขายทอดตลาดที่ดำเนินการโดยเอกชนและกรณีที่ไม่มีการชำระหนี้จากลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลสูงจะเป็นผู้เข้าครอบครองทรัพย์สินและจัดการทรัพย์สินให้พร้อมรอขาย ญี่ปุ่นมีตัวแบบกระบวนการสองขั้นตอน ได้แก่ การบังคับขายทอดตลาดทรัพย์สินและการบังคับในการจัดการทรัพย์สิน ซึ่งมีการเปิดช่องให้มีการบริหารจัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นได้ และสาธารณรัฐเกาหลีมีตัวแบบการออกกฎหมายที่ใช้บังคับในกระบวนการบังคับคดีแพ่งและการขายทอดตลาดเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีค่อนข้างมาก และการสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของเจ้าหนี้หากมีการขายทอดตลาดหลายครั้งแล้วไม่สามารถขายได้ รวมถึงการให้ความสำคัญกับลูกหนี้ที่ถูกยึดทรัพย์สินที่พักอาศัย โดยตัวแบบการจัดการทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดของต่างประเทศที่อาจสามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้โดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมาย เช่น ผู้ประกันนำทรัพย์สินมาวางประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยร้องขอศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ในลักษณะของการยึดคืนเจ้าหนี้หรือปล่อยเช่าการจัดการกับทรัพย์สิน การเปิดโอกาสให้มีการบริหารจัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่น หรือการปล่อยเช่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 332 และมาตรา 336

ซึ่งสามารถนำมาขับเคลื่อนแนวทางแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดทดลองในพื้นที่นำร่อง (sandbox) ตามโครงการ และตัวแบบการจัดการทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดอาจจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติม เช่น การบังคับหนี้จำนองหรือบังคับขายทรัพย์สินให้กับเจ้าหนี้ตามราคาประเมินซึ่งอาจจำเป็นต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพิ่มเติมเพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับกับเจ้าหนี้และลูกหนี้ การจำหน่ายทรัพย์สินโดยผู้ทอดตลาดเอกชนและการประกาศขายทรัพย์สินต่อเนื่องในระบบ ซึ่งอาจต้องมีการประกาศระเบียบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทอดตลาดโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มเติม

นอกเหนือจากการศึกษาตัวแบบของต่างประเทศแล้ว ในการทบทวนวรรณกรรมยังได้ทำการศึกษางานวิจัยของ Winatta Sangsuk et al. (2019) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขายทอดตลาด จากการศึกษาพบว่า กรมบังคับคดีมีความพยายามที่จะดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายระเบียบ รวมถึงข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้การขายทอดตลาดสามารถผลักดันทรัพย์สินให้เกิดการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงพบปัญหาการขายทอดตลาดไม่ได้แม้ว่าจะนำออกขายทอดตลาดหลายครั้ง จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพการขายทอดตลาดและเกิดปัญหาทรัพย์สินค้างขายทอดตลาดขึ้น และในงานวิจัยของ Chavanut Janekarn et al. (2022) ได้ดำเนินการสำรวจทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ขึ้นไปทั่วประเทศ ได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในรูปแบบต่าง ๆ

ได้แก่ ให้มีการนำทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดไม่ได้มาประกาศขายยาวโดยตกลงราคาได้ผ่านราคาประเมินขั้นต่ำ (reserve price) นำทรัพย์สินที่มีผู้ประกันนำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลในการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามาปล่อยเข้าขำระหนี้หรือให้ตกเป็นของแผ่นดิน นำทรัพย์สินที่เป็นที่เกษตรมาจัดสรรให้เกษตรกรไว้ที่ดินทำกินผ่านโครงการของรัฐ การนำห้องชุดร้างหรือห้องชุดเสื่อมโทรมด้อยมูลค่ามาเข้าโครงการบ้านมั่นคง และการเปิดโอกาสให้มีการร้องขอต่อศาลขอรับซื้อทรัพย์สินกลับไป ในราคามูลหนี้ตั้งต้นหรือการบังคับขายทรัพย์สินกลับคืนเจ้าหน้าที่งานอง

จากการศึกษาตัวแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดของต่างประเทศ และรวมถึงการวิเคราะห์ผลการศึกษาดังกล่าวทางสำนักงานกิจการยุติธรรมได้นำเสนอผลการศึกษาเข้าสู่การประชุมหารือแนวทางแก้ไขปัญหทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาด ครั้งที่ 1/2565 เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2565 ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรมบังคับคดี กรมสอบสวนคดีพิเศษ สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) กรมธนารักษ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักงานกิจการยุติธรรม และในการประชุมคณะกรรมการพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้ ครั้งที่ 1/2565 เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2565 ได้มีการนำประเด็นการแก้ไขกฎหมายกรณีหากมีการแก้ไขกฎหมายอาจเป็นการแก้ไขเพื่อช่วยลดอุปสรรคในการขายทอดตลาดหรือช่วยเปลี่ยนอำนาจ

ในการต่อรองในการประชุมคณะกรรมการพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ภายหลังได้มีการสรุปแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ในการประชุมเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2565 คณะกรรมการฯ ได้มีมติให้ฝ่ายเลขานุการทำการศึกษาและขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดตามแนวทางดังกล่าว และให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาและพัฒนากระบวนการบังคับคดีเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดเพื่อขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาด การจัดตั้งคณะกรรมการฯ นำมาสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการบังคับคดีเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดออกเป็น 4 ต้นแบบ โดยคณะกรรมการศึกษาและพัฒนากระบวนการบังคับคดีเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินการวิจัยทดลองเชิงปฏิบัติจริง (sandbox) ในพื้นที่ต้นแบบทั้งในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เพื่อทดสอบความเป็นไปได้ พัฒนาตัวแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดให้เหมาะสมกับประเทศไทย ในลำดับต่อไป

■ เปรียบวิธีวิจัย

โครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดดำเนินการ

ขับเคลื่อนกระบวนการแก้ปัญหาทรัพยากรขายทอดตลาดในแต่ละรูปแบบในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ในลักษณะของการนำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมปฏิบัติการในการนำทรัพยากรขายทอดตลาดในพื้นที่เป้าหมายมาทดลองดำเนินการในแต่ละต้นแบบเพื่อทดสอบความเป็นไปได้ของแต่ละต้นแบบที่ได้ออกแบบไว้เพื่อให้สามารถทราบถึงปัญหาหรือข้อขัดข้องของการดำเนินการในแต่ละต้นแบบ จนนำไปสู่การแสวงหารูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมที่สุดและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยการนำทรัพยากรขายทอดตลาดที่ต่อมูลคามาบริหารจัดการตามแนวทางทั้ง 4 ต้นแบบ ได้แก่

ต้นแบบที่ 1 การนำทรัพยากรที่ผู้ประกันนำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลในการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานำมาวางเป็นหลักประกันที่ขายทอดตลาดไม่ได้นำมาพัฒนาใช้ประโยชน์

ต้นแบบที่ 2 การดำเนินโครงการนำร่องการไกล่เกลี่ยหนี้สินเกษตรกรหรือหนี้สินที่เป็นที่ดินที่สามารถพัฒนาเพื่อการเกษตรร่วมกับสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)

ต้นแบบที่ 3 การดำเนินโครงการนำร่องเรื่องการนำห้องชุดร้างหรือห้องชุดต่อมูลคามาเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

ต้นแบบที่ 4 การนำทรัพยากรที่อาจสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดมูลค่ามาใช้ประโยชน์เพื่อใช้หนี้ หรือหาแนวทางแก้ปัญหาทรัพยากรที่มี

ปัญหาค้างการขายทอดตลาดเป็นระยะเวลานานในรูปแบบอื่น

ในการศึกษาและพิจารณาคัดเลือกพื้นที่กรณีศึกษาต้นแบบได้มีการพิจารณากำหนดพื้นที่นำร่องร่วมกับกรมบังคับคดีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโครงการจากสำนักงานบังคับคดีที่มีทรัพยากรที่เป็นปัญหาค้างการขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปีขึ้นไปที่มีความเหมาะสมกับต้นแบบที่ต้องการศึกษาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผลการหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรตามโครงการ โดยทรัพยากรขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปีขึ้นไปนั้นเป็นตัวชี้วัดของกรมบังคับคดีที่กำหนดให้สำนักงานบังคับคดีทุกแห่งมีทรัพยากรขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปีขึ้นไปให้น้อยที่สุดและให้มอบหมายเจ้าพนักงานบังคับคดีอาวุโสในแต่ละสำนักงานเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรเป็นการเฉพาะ ในการศึกษาวิจัยได้ดำเนินการวิจัยทดลองเชิงปฏิบัติจริง (sandbox) ในพื้นที่ต้นแบบ 10 พื้นที่ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ดังต่อไปนี้

1) สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 1 ดำเนินการในกรณีศึกษาตัวอย่างอาคารชุดร้างซึ่งเป็นพื้นที่เพิ่มเติมขึ้นมา เนื่องจากในขณะขับเคลื่อนโครงการร่วมดำเนินโครงการบ้านมั่นคงกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้มีหน่วยงานกรุงเทพมหานครให้ความสนใจดำเนินการโครงการชุมชนวิถีดิจิทัลซึ่งมีวัตถุประสงค์การดำเนินโครงการสอดคล้องกัน โดยทางกรุงเทพมหานครได้พิจารณาคัดเลือกโครงการอาคารชุดร้างโครงการสิรินเพลสซึ่งอยู่ในพื้นที่สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 1

ซึ่งมีกลุ่มชุมชนในโครงการบ้านมั่นคงได้ลงสำรวจพื้นที่และให้ความสนใจพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว

2) สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 7 ดำเนินการในกรณีศึกษาตัวอย่างอาคารชุดร้างในพื้นที่ดอนเมืองร่วมกับโครงการบ้านมั่นคงกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งได้ร่วมกันคัดเลือกตามโครงการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนริมคลองลาดพร้าวและคลองเปรมประชากรที่กำลังจะถูกไล่รื้อที่ดินในโครงการพัฒนาริมคลองซึ่งมีอาคารห้องชุดร้างในโครงการดอนเมืองคอนโดทาวน์ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดที่มีปัญหาของสำนักงานอยู่พอดี

3) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดปทุมธานี สาขาธัญบุรี ดำเนินการในกรณีศึกษากรณีห้องชุดเสื่อมโทรมด้วยราคาโดยดำเนินการร่วมกับโครงการบ้านมั่นคงกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อเป็นตัวแทนการขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่ต่างจังหวัดโดยสำนักงานบังคับคดีจังหวัดปทุมธานี สาขาธัญบุรี เป็นพื้นที่ซึ่งมีอาคารร้างและห้องชุดเสื่อมโทรมด้วยราคาเป็นทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดอยู่หลายแห่ง

4) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดอุทัยธานี ดำเนินการในกรณีศึกษาตัวอย่างกรณีเจ้าหน้าที่เป็นหน่วยงานของรัฐร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เป็นกรณีศึกษาพื้นที่เกษตร เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกสำนักงานบังคับคดีจังหวัดอุทัยธานีเนื่องจากจังหวัดอุทัยธานีเป็นพื้นที่ซึ่งได้มีการประกาศให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปเพื่อการเกษตรในหลายอำเภออยู่ก่อนแล้ว จากหลักเกณฑ์การเข้าพัฒนาพื้นที่ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(ส.ป.ก.) จะต้องดำเนินการในพื้นที่ซึ่งประกาศเป็นเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหากใช้พื้นที่จังหวัดอุทัยธานีก็สามารถดำเนินการได้ทันทีไม่ต้องเสนอให้ออกประกาศกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมขึ้นใหม่

5) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดเพชรบูรณ์ ดำเนินการในกรณีศึกษาทรัพย์สินที่มีผู้ประกันนำทรัพย์สินมาวางประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ไม่สามารถนำมาขายทอดตลาดได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่นาร่องในการดำเนินโครงการแก้ปัญหาทรัพย์สินายประกันวางศาลของสำนักงานศาลยุติธรรมอยู่แล้ว

6) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดสกลนคร สาขาสว่างแดนดิน ดำเนินการในกรณีศึกษาทรัพย์สินที่มีผู้ประกันนำทรัพย์สินมาวางประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ไม่สามารถนำมาขายทอดตลาดได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีทรัพย์สินผู้ประกันนำทรัพย์สินมาวางประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาค้างขายทอดตลาดเกินกว่า 10 ปีขึ้นไป อยู่จำนวนมากที่สุดในประเทศ

7) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดอุดรธานี ดำเนินการในกรณีศึกษาพื้นที่เกษตร เนื่องจากมีการคัดเลือกจากสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) เป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนที่กำลังสูญเสียที่ดินทำกินจากโครงการขยายทำอาภาคารยาน

8) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการในกรณีศึกษาทรัพย์สินที่มีลักษณะพิเศษที่ทำให้ไม่สามารถขายทอดตลาดออกได้จากการคัดเลือกของกรมบังคับคดีเนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีทั้งลักษณะความเป็นเมือง พื้นที่

กึ่งชนบท และพื้นที่เกษตรซึ่งมีความหลากหลาย

9) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดชลบุรี ดำเนินการศึกษากรณียศึกษาทรัพย์ที่มีลักษณะพิเศษที่ทำให้ไม่สามารถขายทอดตลาดได้ แต่เดิมได้กำหนดเป็นต้นแบบดำเนินการในกรณียศึกษาทรัพย์ที่มีผู้ประกันนำทรัพย์มาวางประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเนื่องจากเป็นพื้นที่นาร่องในการดำเนินโครงการแก้ปัญหาทรัพย์นายประกันวางศาลของสำนักงานศาลยุติธรรม แต่จากการลงไปสำรวจทรัพย์พบว่า ส่วนใหญ่แล้วทรัพย์นายประกันวางศาลในพื้นที่จังหวัดชลบุรียังค้างการขายทอดตลาดไม่เกิน 10 ปี ซึ่งไม่ตรงกับขอบเขตการศึกษา อย่างไรก็ตามพบว่าพื้นที่จังหวัดชลบุรีมีกรณียตัวอย่างทรัพย์ที่มีปัญหาที่มีลักษณะหลากหลายจึงได้ปรับให้ดำเนินการศึกษากรณียศึกษาทรัพย์ที่มีลักษณะพิเศษตามต้นแบบที่ 4 แทน

10) สำนักงานบังคับคดีจังหวัดเชียงราย ดำเนินการศึกษาในกรณีทรัพย์ค้างการขายทอดตลาดที่เป็นพื้นที่เกษตรซึ่งได้คัดเลือกจากกรมบังคับคดีเนื่องจากมีพื้นที่จำนวนมากที่มีปัญหาเรื่องการออกเอกสารสิทธิ และจากการลงพื้นที่สำรวจทรัพย์ยังพบว่า พื้นที่จังหวัดเชียงรายยังมีทรัพย์ที่มีผู้ประกันนำทรัพย์มาวางประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ไม่สามารถนำมาขายทอดตลาดได้อยู่จำนวนมาก จึงได้ศึกษากรณียศึกษาพื้นที่เกษตรกับทรัพย์นายประกันวางศาลและกรณียศึกษาทรัพย์ที่มีลักษณะพิเศษที่ทำให้ไม่สามารถขายทอดตลาดออกได้ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ชนบทควบคู่กัน

■ ผลการศึกษา

จากการศึกษาแยกรายพื้นที่และการศึกษาดำเนินการวิจัยทดลองเชิงปฏิบัติจริง (sandbox) ตามที่คณะอนุกรรมการศึกษาและพัฒนากระบวนการบังคับคดีเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพย์ค้างการขายทอดตลาดได้มีมติเห็นชอบดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหากระบวนการบังคับคดีอย่างเป็นรูปธรรมทั้ง 4 ต้นแบบ ผลการศึกษาวิจัยในแต่ละต้นแบบ ปรากฏดังนี้

1. กรณียศึกษาตัวอย่างต้นแบบที่ 1 การนำทรัพย์ที่นายประกันนำมาวางเป็นหลักประกันที่ขายทอดตลาดไม่ได้มาใช้ประโยชน์

ทรัพย์กลุ่มนี้เป็นกลุ่มทรัพย์ค้างการขายทอดตลาดที่มีจำนวนมากที่สุดและเป็นทรัพย์ที่ไม่สามารถขายได้โดยสภาพเนื่องจากเป็นที่แปลงเล็กแปลงน้อยและเป็นที่ตาบอดยากแก่การนำมาใช้ประโยชน์ โดยได้คัดเลือกทรัพย์นายประกันที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานบังคับคดีจังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานบังคับคดีจังหวัดสกลนคร สาขาสว่างแดนดิน และสำนักงานบังคับคดีจังหวัดเชียงราย มาดำเนินการทดลอง (sandbox) ซึ่งจากการลงพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 พื้นที่ดังกล่าว ปรากฏผลการดำเนินการ ดังนี้

กรณีแรก การดำเนินการแก้ปัญหาทรัพย์ค้างการขายตลาดโดยให้มีการจัดซื้อที่ดินภาคเอกชนโดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จากการลงพื้นที่สำรวจทั้ง 2 จังหวัดพบว่า ส่วนใหญ่เป็นที่ดินปล่อยทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์จนกลายเป็นป่ารกทึบไม่สามารถเดินทางเข้าถึงได้ นอกจากนั้นยังมีลักษณะเป็น

ที่ดินแปลงเล็ก ในการใช้ประโยชน์จำเป็นจะต้องมีการปรับสภาพพื้นที่และเส้นทางเข้าถึงซึ่งเป็นเรื่องยาก รวมถึงเมื่อพิจารณาจากกฎระเบียบการจัดซื้อที่ดินภาคเอกชนโดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) นั้น ในขณะนี้ยังไม่สามารถทำได้เนื่องจากขัดกับระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดซื้อที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2558 ที่กำหนดไว้ว่าการจัดซื้อที่ดินจะต้องเป็นที่ดินขนาดใหญ่ เหมาะสมกับการทำเกษตร และไม่มีผู้บุกรุก นอกจากนั้นยังต้องปลอดจากการรอนสิทธิหรือภาระผูกพันใด ๆ ซึ่งที่ดินที่ถูกอายัดมาขายทอดตลาดนั้นเข้าข่ายยังติดภาระผูกพันอันขัดกับระเบียบโดยชัดเจน หากจะดำเนินการตามต้นแบบนี้จะต้องมีการปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมก่อน

กรณีที่สอง การนำทรัพย์สินมาปล่อยเช่าเพื่อชำระหนี้โดยการบริหารจัดการผ่านสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) จากการลงพื้นที่ร่วมกับผู้แทนสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำที่ดินดังกล่าวมาใช้ประโยชน์พบว่า กรณีการปล่อยเช่าที่ดินน่าจะทำได้ยาก เนื่องจากลูกหนี้ส่วนใหญ่ปล่อยทิ้งที่ดินแล้วไม่สนใจเข้าเจรจา อีกทั้งที่ดินมีขนาดสูงส่งสุดไม่เกิน 1 ไร่ หากนำไปปล่อยเช่าอาจไม่เพียงพอต่อการนำไปชำระหนี้ได้เนื่องจากราคาคาดตลาดการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรมีราคาถูกเกินไป เมื่อคำนวณจากมูลหนี้ไม่สามารถนำค่าเช่ามาชำระหนี้ได้และไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ

กรณีที่สาม การยึดทรัพย์สินนายประกันตกเป็นของแผ่นดินโดยการรายงานเหตุขัดข้องในการ

บังคับคดี ต่อศาลพร้อมความเห็นขอยึดทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งลูกหนี้ส่วนใหญ่หนี้มีความประสงค์ที่จะทิ้งทรัพย์สินอยู่แล้วมักจะไม่มาร่วมการเจรจา โดยหากลูกหนี้ไม่มาทางเจ้าพนักงานบังคับคดียังกังวลว่าหากยึดทรัพย์สินไปแล้วอาจมีการร้องคัดค้านในภายหลัง เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้สิทธิบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถคัดค้านคำสั่งเมื่อทราบเรื่อง หากยึดทรัพย์สินไปและเข้าทำประโยชน์ไปแล้วศาลมาพิจารณาได้สวนในภายหลัง หรือสั่งให้คืนทรัพย์สินกลับไปให้ลูกหนี้จะเกิดความเสียหายในภายหลังได้ ในอนาคตหากจะดำเนินการขับเคลื่อนในกรณีนี้อาจจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายหรือระเบียบเพื่อรองรับก่อน โดยจากการประชุมหารือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการพิจารณาข้อกฎหมาย การแก้ปัญหาโดยการออกกฎกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่นในกรณีทรัพย์สินขายยาก น่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสม

กรณีที่สี่ ในขณะเดียวกัน มีการพัฒนาด้านแบบการทำประโยชน์พื้นที่เกษตรแปลงเล็กในที่ดินทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดกรณีผู้ประกันนำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลซึ่งมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเชียงรายอุบลราชธานี ด.ดอยลาน อ.เมือง จ.เชียงราย รวมกลุ่มทำการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวซึ่งหากประสบผลสำเร็จ สามารถจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสำหรับเป็นต้นแบบและถ่ายทอดองค์ความรู้กับชุมชนอื่นที่สนใจ นอกจากนั้นสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) สามารถสนับสนุนแหล่งเงินทุนในรูปแบบเงินกู้เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนขยายผลในพื้นที่อื่นได้ รวมถึงในขณะลงพื้นที่พบว่า

ทรัพย์สินนายประกันนำมาวางเป็นหลักประกัน ในบางแปลงหากได้มีการดำเนินการในเชิงรุก ในลักษณะของการจัดหาผู้ซื้อทรัพย์สินในพื้นที่ ข้างเคียงก็อาจสามารถขายได้ แต่ปัจจุบันยัง ไม่สามารถดำเนินการจัดหาผู้ซื้อทรัพย์สินเชิงรุกได้ เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องวางตัว เป็นกลางและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในการขาย ทอดตลาด

2. กรณีศึกษาตัวอย่างต้นแบบที่ 2 การดำเนิน โครงการนำร่องการไกล่เกลี่ยหนี้สินเกษตรกร หรือหนี้สินที่เป็นที่ดินที่สามารถพัฒนาเพื่อ การเกษตรร่วมกับสถาบันบริหารจัดการธนาคาร ที่ดินและสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ในการดำเนินการตามต้นแบบที่ 2 ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกทรัพย์สินด้านการขายทอดตลาดที่มีลักษณะเป็นพื้นที่เกษตร จากสำนักงานบังคับคดีจังหวัดอุทัยธานี สำนักงานบังคับคดีจังหวัดอุดรธานี และ สำนักงานบังคับคดีจังหวัดเชียงราย โดยมีข้อสรุป ผลการดำเนินการในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

กรณีแรก การจัดซื้อที่ดินภาคเอกชน โดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จากการลงพื้นที่ พบว่า ลักษณะที่ดิน ขัดกับหลักเกณฑ์การจัดซื้อที่ดินของสำนักงาน ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เช่น ที่ดิน ไกลแนวเขตป่าไม่มีทางเข้าออกและมีการตก หนาดินขาย ทำให้ไม่สามารถขายได้ ประเด็น สำคัญคือที่ดินที่ถูกอายัดมาขายทอดตลาดนั้น เข้าข่ายยังติดภาระผูกพันอันขัดกับระเบียบ โดยชัดเจน หากจะดำเนินการตามต้นแบบนี้ จะต้องมีการปรับปรุงระเบียบหลักเกณฑ์ของ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ก่อน ในประเด็นที่ว่าที่ดินต้องปลอดภาระผูกพัน

กรณีที่สอง การนำทรัพย์สินมาปล่อยเช่า เพื่อชำระหนี้โดยการบริหารจัดการผ่านสถาบัน บริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) โดยต้นแบบนี้ ไม่เหมาะสมต่อการขยายผลการดำเนินการ เนื่องจากแม้ว่าจะมีการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ในส่วนที่เป็นที่ดิน เกษตรนั้นไม่ได้รับความสนใจทั้งจากฝ่ายเจ้าหนี้ และฝ่ายลูกหนี้ อีกทั้งราคาตลาดการเช่าที่ดิน เพื่อการเกษตรมีราคาถูกเกินไป เมื่อคำนวณจาก มูลหนี้ไม่สามารถนำค่าเช่ามาชำระหนี้ได้และ ยังไม่คุ้มค่าต่อการบริหารจัดการ

กรณีที่สาม การขอร้งวัดที่ดินเพื่อทราบ แนวเขตที่ดินชัดเจน ซึ่งส่วนใหญ่ทรัพย์สินด้านการขาย ทอดตลาดที่เป็นที่เกษตรมักจะมีปัญหาแนวเขต ที่ดินหรือเป็นไปได้อาจจะมีการออกเอกสารสิทธิ โดยมิชอบ มีความขัดแย้งกับชุมชนที่ครอบครอง ที่ดินในปัจจุบันทำให้ไม่มีผู้กล้าซื้อทรัพย์สินไว้ บางพื้นที่เป็นที่ดินที่เหมาะสมกับการทำเกษตร ตามหลักเกณฑ์แต่เป็นที่ดิน นส.3 ที่ยังไม่ได้ ออกโฉนด การขอให้มีการรังวัดที่ดินนั้นทาง เจ้าพนักงานที่ดินจะไม่ทำการรังวัดไว้เว้นแต่ให้ ฝ่ายลูกหนี้ซึ่งเจ้าของที่ดินเป็นผู้ขอร้งวัดซึ่งฝ่าย ลูกหนี้มักจะไม่สนใจ ในการดำเนินการได้มีการ ทดลองร้องขอต่อศาลแจ้งเหตุขัดข้องของการบังคับคดี ให้ศาลมีคำสั่งบังคับให้มีการรังวัดที่ดิน อย่างไรก็ตามก็ติดผลการทดลองพบว่า ยังขึ้นกับดุลยพินิจของศาลในแต่ละพื้นที่ในการสั่งการ บังคับเจ้าพนักงานที่ดินออกรังวัดแนวเขตที่ดิน ซึ่งศาลอาจไม่ออกคำสั่งบังคับโดยยกให้เป็น หน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีไปประสานกับ เจ้าพนักงานที่ดินเอง ในการแก้ปัญหาในระยะ ต่อไปอาจมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำสั่งทาง ปกครองของฝ่ายบริหารโดยนำเรื่องเข้าสู่

การพิจารณาของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการว่าฝ่ายเจ้าหนี้ควรมีสิทธิได้รับรู้และให้เจ้าพนักงานที่ดินมีการเปิดเผยข้อมูลแนวเขตที่ดินต่อไปเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนต่อไป

กรณีที่สี่ การรับซื้อที่ดินไว้เพื่อแก้ปัญหาการสูญเสียสิทธิที่ดินทำกินโดยสถาบันบริหารจัดการจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) ลูกหนี้มักไม่ให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากยังสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้รวมถึงในกรณีที่เป็หนี้เกษตรกรก็จะมีกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งหากลูกหนี้ที่เป็นเกษตรกรเข้าโครงการใกล้เคียงหนี้สินของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจะได้รับการผ่อนผันในการชำระหนี้ได้ยาวนานขึ้นและยังไม่ต้องกังวลเรื่องดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจากเบี้ยปรับการไม่ชำระหนี้เป็นช่องทางประวิงเวลา อีกทั้งหากพิจารณาจากมูลหนี้แล้วการรับซื้อที่ดินแปลงใหญ่ที่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้จำนวนมากแทนการใช้เงินจำนวนมากช่วยเหลือลูกหนี้เพียงรายเดียวจากการลงพื้นที่สำรวจทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดร่วมกับสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดินให้ความสนใจในการรับซื้อที่ดินเกษตรกรมาพัฒนาช่วยเหลือผู้ไร้ที่ดินทำกินหรือช่วยแก้ปัญหาสิทธิทำกินของผู้ครอบครองที่ดินอยู่เดิม แต่ยังติดขัดว่าส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นที่ดินที่อาจมีปัญหาไปทับซ้อนพื้นที่ป่าหรือออกเอกสารสิทธิโดยไม่ชอบในการดำเนินการจะต้องมีการตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่เพื่อจัดการทรัพย์สินก่อน หากสามารถจัดการทรัพย์สินได้แล้ว ทางสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) จึงจะสามารถขอตั้งงบประมาณในการจัดซื้อที่ดินได้ต่อไป ในการซื้อ

ทรัพย์สินหน่วยงานของรัฐไม่สามารถเข้าสู่ราคาขายทอดตลาดได้เนื่องจากจะเข้าข่ายเป็นการทำการค้าแข่งกับเอกชนโดยอาจใช้วิธีขอซื้อทรัพย์สินโดยการจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 332 แทนการขายทอดตลาด อย่างไรก็ตามการจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่นนั้นก็ควรให้มีการออกระเบียบหรือกฎกระทรวงรองรับ

กรณีสุดท้าย การขอลอนการบังคับคดีในกรณีที่ทรัพย์สินมีปัญหาโดยสภาพ (เช่น ไม่สามารถจัดหาที่ดินได้ ตรวจสอบแล้วเป็นพื้นที่ป่าไม้) ควรเปิดช่องให้มีการขอลอนการบังคับคดีได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการถอนการบังคับคดีเป็นปัญหาหลักที่ทำให้เจ้าหนี้ปล่อยทรัพย์สินค้างไว้ในระบบในอนาคตอาจมีการแก้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการขอลอนการบังคับคดีต่อไป

3. กรณีศึกษาตัวอย่างต้นแบบที่ 3 การดำเนินโครงการนำร่องเรื่องการทำห้องชุดร้างหรือห้องชุดด้อยมูลค่านำเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

การแก้ไขปัญหาระดับทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดโดยต้นแบบดังกล่าวเป็นการนำห้องชุดร้างและห้องชุดด้อยมูลค่านำเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยให้รวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ หากสามารถรวมกลุ่มกันได้แล้วทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จะช่วยในการจัดทำโครงการจัดหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมากู้ผ่านสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นและมีการสนับสนุนเงินทุนในการพัฒนาสาธารณูปโภคที่จำเป็น

กรณีแรก คณะผู้วิจัยได้มีการประสานกับเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ในอาคารใกล้เคียงกับคอนโดทาวน์รังสิต 1-2 ซึ่งมีราคาประเมินต่อห้องไม่สูงมากอยู่ในวิสัยที่ที่หน่วยงานเครือข่ายภาคีจะสามารถสนับสนุนแหล่งเงินกู้ให้กับกลุ่มขอรับความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยได้ตามโครงการบ้านมั่นคงได้ ประกอบกับมีกลุ่มประชาชนที่สามารถจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ในพื้นที่อยู่ก่อนแล้วไม่ต้องรวมกลุ่มใหม่ อย่างไรก็ตามดีจากการประสานกับตัวแทนผู้ดูแลพื้นที่ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กับแกนนำของสหกรณ์ออมทรัพย์ตามโครงการบ้านมั่นคงเดิมนั้นพบว่า กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ผู้ขอรับความช่วยเหลือบริเวณอำเภอธัญบุรีกำลังจะได้รับการจัดสรรพื้นที่ราชพัสดุบริเวณคลอง 13 ธัญบุรี โดยทั่วไปกลุ่มประชาชนต้องการอาศัยในพื้นที่ราบมากกว่าอาคารสูง กรณีดังกล่าวเมื่อกลุ่มชาวบ้านได้รับความช่วยเหลือในการจัดหาที่ดินไปแล้วจึงไม่สามารถจัดให้มีการใกล้เคียงระหว่างเจ้าหน้าที่กับลูกหนี้ได้เนื่องจากไม่มีผู้ซื้อทรัพย์สินแล้วและยังไม่มีกลุ่มชาวบ้านกลุ่มอื่นให้ความสนใจ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยพบว่า ในพื้นที่ต่างจังหวัดแม้จะเป็นจังหวัดปริณทลก็ยังมีความมีโอกาสที่จะหาที่ดินแนวราบเพื่อสร้างบ้านได้ และเมื่อสำรวจความต้องการของประชาชนแล้วประชาชนมีความต้องการที่อยู่อาศัยในพื้นที่แนวราบมากกว่า

กรณีที่ สอง ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร มีการทดลองพื้นที่ต้นแบบอาคารชุดตอมเมืองคอนโดทาวน์ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคารชุดร้างไม่มีผู้พักอาศัย และมีประชาชนในชุมชนเปรมประชากร 4 กำลังถูกไล่รื้อที่ดินเพื่อพัฒนาคลองเปรมประชากรโดยบริเวณที่มีพื้นที่

ราชพัสดุแคบเกินกว่าจะปลูกสร้างบ้านเรือนได้จึงจำเป็นต้องย้ายประชาชนออกจากพื้นที่ชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวจำนวนมากให้ความสนใจโครงการบ้านมั่นคงในอาคารชุดตอมเมืองคอนโดทาวน์เนื่องจากราคาถูกกว่ามากเมื่อเทียบกับการก่อสร้างบ้านในโครงการบ้านมั่นคง และเป็นพื้นที่พักอาศัยที่ไม่ไกลจากที่อยู่เดิม ประกอบกับหากชาวบ้านซื้อห้องชุดดังกล่าวก็จะย้ายเข้าอยู่ได้ทันทีซึ่งการปรับปรุงสภาพห้องชุดจะรวดเร็วว่าการปลูกสร้างบ้านมาก ในขณะที่ดำเนินโครงการพบว่าทางกรุงเทพมหานครโดยสำนักงานพัฒนาที่อยู่อาศัย (สพอ.) มีโครงการชุมชนชีวิตดีกร้างโดยทางกรุงเทพมหานครได้กำหนดเป้าหมายที่ชุมชนดีกร้างสิรินเพลส แต่จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับกรมบังคับคดีพบว่า โครงการห้องชุดร้างสิรินเพลสดังกล่าวได้มีการจำหน่ายทรัพย์สินให้กับผู้ซื้อทรัพย์สินซึ่งเป็นบุคคลที่สามไปเรียบร้อยแล้ว แต่ก็ยังไม่มีมีการเข้าพัฒนาพื้นที่เนื่องจากผู้ซื้อยังมีการชำระเงินไม่ครบอยู่ระหว่างการฟ้องร้องคดี จึงต้องพักโครงการห้องชุดร้างสิรินเพลสไว้ก่อน อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานที่อยู่อาศัย (สพอ.) กรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับการดำเนินการตามต้นแบบของกรมบังคับคดี จึงได้เสนออาคารชุดตอมเมืองคอนโดทาวน์ให้เป็นพื้นที่เป้าหมายเพิ่มเข้าไปร่วมการดำเนินโครงการชุมชนชีวิตดีกร้างของกรุงเทพมหานครเข้าไปด้วย

จากการสำรวจอาคารตอมเมืองคอนโดทาวน์พบว่า อาคารดังกล่าวถูกแยกเป็นทรัพย์สินรอกการขาย (NPA: Non-Performing Asset) อีกทั้งยังเป็นสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL:

Non-Performing Loan) ที่เกิดจากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้และอยู่ระหว่างการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาด โดยส่วนใหญ่แล้วห้องชุดร้างในอาคารเป็นทรัพย์สินรอการขาย (NPA: Non-Performing Asset) ของบริษัทบริหารสินทรัพย์สุขุมวิท จำกัด ไม่ได้เป็นทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาด โครงการนี้สามารถจับคู่หน่วยงานกรุงเทพมหานครร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และสถาบันการเงินที่ถือครองทรัพย์สินรอการขายได้จะช่วยให้การขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงและการแก้ปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะจะช่วยให้เกิดการซื้อทรัพย์สินในลักษณะเกือบทั้งอาคาร (big lot) รวมถึงสามารถนำไปพัฒนาสภาพแวดล้อมของทั้งอาคารให้พร้อมอยู่อาศัย จากเดิมโครงการบ้านมั่นคงจะช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายได้เฉพาะกับกลุ่มสหกรณ์เท่านั้นจะช่วยให้ห้องชุดที่เหลืออยู่ในอาคารมีมูลค่าและพร้อมขายได้ในที่สุด การขับเคลื่อนเพื่อดำเนินโครงการร่วมกันนี้อยู่ระหว่างการกำหนดแผนตั้งงบประมาณ หากประสบความสำเร็จสามารถนำมาเป็นต้นแบบและนำมาเป็นกรณีศึกษาขยายผลในพื้นที่อื่นต่อไปได้

4. กรณีศึกษาต้นแบบที่ 4 การนำทรัพย์สินที่อาจสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดมูลค่ามาใช้ประโยชน์เพื่อใช้หนี้หรือหาแนวทางแก้ปัญหาทรัพย์สินที่มีปัญหาค้างการขายทอดตลาดเป็นระยะเวลานานในรูปแบบอื่น

ต้นแบบนี้เป็นการศึกษาหาแนวทางดำเนินการจัดการทรัพย์สินในลักษณะอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางในการนำทรัพย์สินมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือหาแนวทางแก้ไขปัญหา

ในกรณีทรัพย์สินขายไม่ได้โดยสภาพ สามารถสรุปผลการดำเนินการได้ดังนี้

กรณีแรก การขอลอนการบังคับคดี ในกรณีทรัพย์สินมีปัญหาโดยสภาพ เช่น เป็นพื้นที่ส่วนกลางแปลงย่อยแบ่งขายในลักษณะพื้นหลอม ควรเปิดช่องให้มีการขอลอนการบังคับคดีได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเนื่องจากผู้ซื้อ หากซื้อไปก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อันใดได้ ทางฝ่ายเจ้าหนี้ก็ไม่ประสงค์จะขอลอนการบังคับคดีเนื่องจากจะต้องมีค่าใช้จ่ายจากการลอนบังคับคดีจำนวนมากรวมถึงไม่สามารถบังคับหนี้กับลูกหนี้ต่อไปได้ ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ทำให้เจ้าหนี้ปล่อยทรัพย์สินค้างไว้ในระบบ ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการขอลอนการบังคับคดีก็จะช่วยทำให้ปัญหาตรงนี้หมดไป

กรณีที่สอง การดำเนินการเชิงรุกเพื่อหาผู้ซื้อทรัพย์สินซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือว่ามีความเป็นไปได้ในการจับคู่ผู้ซื้อทรัพย์สินในกรณีที่ทรัพย์สินเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมเฉพาะ ที่ดินแปลงย่อยแบ่งขาย เนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สามารถทำได้เนื่องจากต้องวางตัวเป็นกลางไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงได้ โดยหากจะมีการดำเนินการควรพิจารณาจัดตั้งหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (SDU) ของกรมบังคับคดีมาเป็นผู้ดำเนินการในการพิจารณาหานักลงทุนที่มีลักษณะธุรกิจเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันที่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินได้แทนการขายทอดตลาดอาจมีความเหมาะสมมากกว่า

กรณีที่สาม การจำหน่ายทรัพย์สินโดยให้ตกเป็นของเจ้าหนี้ ในการวิจัยได้ทดลองนำทรัพย์สินที่เป็นพื้นที่ส่วนกลางที่จัดสรรพื้นที่ไหลทาง หรือที่ดินที่ถนนหลวงพาดผ่านมาทดลองจำหน่ายทรัพย์สิน

โดยใช้วิธีจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 332 แทนการขายทอดตลาดในลักษณะการยกทรัพย์สินให้กับเจ้าหนี้เพื่อนำไปยกให้กับสาธารณประโยชน์จากการดำเนินการมีกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินได้นำตัวอย่างทรัพย์สินด้านการขายทอดตลาดตั้งแต่ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2540 ที่ยังคงอยู่กับกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินที่น่าสนใจที่อาจใช้เป็นตัวอย่างในการขับเคลื่อนคือในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดสมุทรปราการที่มีลักษณะทรัพย์สินที่ดินเปล่ามีการทับซ้อนที่ถนนและทับซ้อนกับที่ดินแปลงอื่นและเป็นที่ดินที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ส่วนกลางจากการหารือแนวทางให้ดำเนินการยึดทรัพย์สินตกเป็นของเจ้าหนี้แทนการขายทอดตลาดแล้วนำทรัพย์สินในส่วนที่เป็นถนนซึ่งเป็นทรัพย์สินของทางราชการยกคืนกลับให้ทางราชการ และหากมีพื้นที่เหลือบางส่วนไม่สามารถใช้การได้ก็ให้ยกเป็นสาธารณสมบัติ ทางกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินเห็นว่าหากมีช่องกฎหมายสามารถทำได้ก็ยินดีที่จะเข้าร่วมการดำเนินการทันที

■ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาโครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบทรัพย์สินด้านการขายทอดตลาดในครั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ต้นแบบข้อเสนอไปทดลองเชิงปฏิบัติจริง (sandbox) ใน 4 ต้นแบบ และได้้นำประเด็นผลการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายทั้งความสำเร็จที่ควรนำมาขยายผลและปัญหาข้อขัดข้องที่เป็นประเด็นท้าทายที่ต้องก้าวผ่าน

และนำไปสู่การพัฒนาไปสู่ความสำเร็จ แล้วนำประเด็นข้อค้นพบสำคัญจากเนื้อหาดังกล่าวมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์นโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์ (strategy alignment) ซึ่งสามารถกำหนดแนวทางทั้ง 5 รูปแบบตามการดำเนินการในระยะเร่งด่วนและระยะยาว (ต่อเนื่อง) ดังนี้

1. การดำเนินการในระยะเร่งด่วน

1.1 ให้มีการขยายผลต้นแบบนาร่องที่สามารถดำเนินการได้ทันที

จากการศึกษาวิจัยตามโครงการนี้สามารถพัฒนาต้นแบบที่ประสบความสำเร็จอันได้แก่ การพัฒนาต้นแบบการทำประโยชน์ที่เกษตรแปลงเล็กในการจัดซื้อทรัพย์สินที่นายประกันนำมาวางเป็นหลักประกันและการนำโครงการบ้านมั่นคงมาร่วมกับโครงการชุมชนชีวิตดีกร้างของกรุงเทพมหานครเพื่อจัดซื้อทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นห้องชุดร้าง ตึกร้าง หรือห้องชุดด้อยมูลค่า ในกรณีของการพัฒนาต้นแบบการทำประโยชน์ที่เกษตรแปลงเล็กนั้นสามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการแก้ไขกฎหมาย โดยมีพื้นที่ต้นแบบใน ต.ดอยลาน อ.เมือง จ.เชียงราย อีกทั้งยังสามารถจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ สำหรับเป็นต้นแบบให้พื้นที่อื่น ๆ ในการขับเคลื่อนต่อไป

ในส่วนของระเบียบกฎหมายโดยการให้วิสาหกิจชุมชนหรือตัวแทนกลุ่มชุมชนเป็นผู้เข้าสู่วิธีการได้ในการขายทอดตลาดตามปกติ ส่วนนี้อาจสามารถขยายผลไปยังทรัพย์สินด้านการขายทอดตลาดที่มีลักษณะเป็นที่ดินว่างเปล่าแปลงเล็กซึ่งอาจปรับใช้เป็นพื้นที่เกษตรขนาดเล็กได้ ในการขยายผลโครงการอาจสามารถขอรับการสนับสนุนสินเชื่อในการจัดซื้อ

และพัฒนาที่ดินจากสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) ซึ่งในส่วนของโครงการชุมชนชีวิตดีกว้างของกรุงเทพมหานครนั้น หากทางกรุงเทพมหานครประสงค์จะจัดซื้อทรัพย์สิน อาจต้องใช้วิธีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจำหน่ายทรัพย์สินขายยากโดยวิธีอื่นในลักษณะของการขายทรัพย์สินโดยตรงต่อกรุงเทพมหานครโดยไม่ผ่านการประมูลขายทอดตลาด เพื่อลดปัญหาขัดแย้งระหว่างเอกชนกับหน่วยงานราชการในขณะดำเนินโครงการ อาจเปิดช่องให้โจทก์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ร้องขอเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีความเห็นส่งต่อให้ศาลพิจารณา อย่างไรก็ตามในส่วนของการจำหน่ายทรัพย์สินขายยากโดยวิธีอื่นนั้นยังไม่มีระเบียบหรือกฎกระทรวงรองรับในระยะต่อไปควรมีการกำหนดระเบียบหรือกฎกระทรวงรองรับเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถปฏิบัติได้อย่างมั่นใจและสามารถทำได้เลยตามอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี

1.2 การจัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่เพื่อจัดการทรัพย์สิน

ในการแก้ปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในบางพื้นที่พบว่า มีหน่วยงานของรัฐอื่นพร้อมให้ความช่วยเหลือในการซื้อทรัพย์สิน แต่ปรากฏว่ามีที่ดินจำนวนมากที่ยังมีปัญหาเรื่องแนวเขตที่ดิน ปัญหาการทรัพย์สินค้างขายทอดตลาดอาจได้มาจากการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ มีกลุ่มประชาชนบุกรุก หรือมีผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ในการตั้งค่าของงบประมาณมีความจำเป็นจะต้องจัดการทรัพย์สินให้เรียบร้อยพร้อมขายจึงจะทำให้สามารถเข้าซื้อทรัพย์สินไว้ได้ โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานในระดับพื้นที่ เช่น ผู้แทนหน่วยงานยุติธรรมจังหวัด ผู้แทนสำนักงาน

บังคับคดี เป็นต้น เพื่อทำหน้าที่ชี้แนวเขตที่ชัดเจนและเจรจาต่อรองกับชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนนี้ทางสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) ให้ความสนใจในการสร้างต้นแบบการให้สินเชื่อกับประชาชนเพื่อนำไปสู่การให้ประชาชนได้มีที่ดินทำกินของตนเอง

1.3 การเข้าถึงข้อมูลที่ดินเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ทรัพย์สินขายไม่ได้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นที่ดิน น.ส.3 ซึ่งยังไม่ได้มีการรังวัดหรือกำหนดเขตที่ดินที่ชัดเจน รวมถึงที่ดินที่มีความคาบเกี่ยวว่าจะไปทับซ้อนพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่สาธารณะในลักษณะอื่น ดังนั้นจึงเป็นความเสี่ยงของผู้ซื้อเพราะหากซื้อที่ดินไปแล้วกลับเป็นพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่สาธารณะอื่นก็จะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องขับเคลื่อนการนำสิทธิการรับรู้ข้อมูลที่ดินของเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้ฝ่ายเอกชนเป็นผู้ร้องต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้พิจารณาเรื่องสิทธิดังกล่าว เพื่อขอให้เจ้าพนักงานที่ดินมีการเปิดเผยข้อมูลแนวเขตที่ดินเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนต่อไป

2. การดำเนินการในระยะยาว (ต่อเนื่อง)

2.1 ขับเคลื่อนการออกกฎกระทรวงยุติธรรม

จากการศึกษาโครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่น ไม่ว่าจะเป็นกรณีการขอให้จำหน่ายทรัพย์สินนายประกัน

ให้ตกเป็นของแผ่นดิน การจำหน่ายทรัพย์สินให้ตกเป็นของเจ้าหนี้ การจำหน่ายทรัพย์สินโดยยกให้เป็นสาธารณะสมบัติ (กรณีเป็นพื้นที่ส่วนกลางหรือที่ดินของรัฐโดยสภาพ) การแบ่งแนวเขตกรณีตรวจสอบแล้วเป็นที่ดินของรัฐ การจำหน่ายทรัพย์สินให้หน่วยงานของรัฐที่จะมาช่วยซื้อทรัพย์สินตามราคาประเมินโดยไม่ผ่านการขายทอดตลาด อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด กรณีทรัพย์สินขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 332 จึงเป็นข้อจำกัดทางกฎหมายทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่อได้อีกทั้งทางกรมบังคับคดียังคงให้ความสำคัญกับการขายทรัพย์สินทอดตลาดก่อน เพื่อลดข้อขัดแย้งในเรื่องความโปร่งใสในการจำหน่ายทรัพย์สินจากการพิจารณาทางเลือกในการดำเนินการต่าง ๆ การออกเป็นกฎกระทรวงหรือการเสนอกฎหมายลำดับรองขึ้นมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีอื่นน่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาทรัพย์สินค้างการขายทอดตลาดในระยะต่อไป

2.2 การจัดตั้งหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ

จากการศึกษากรณีศึกษาตัวแบบหลายกรณี เพื่อให้การจำหน่ายทรัพย์สินประสบผลสำเร็จอาจมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (SDU: Special Delivery Unit) ขึ้นมา เพื่อช่วยดำเนินการในเชิงรุก เช่น การจับคู่ซื้อทรัพย์สิน การจัดการทรัพย์สิน การประชาสัมพันธ์การขายทอดตลาด โดยเฉพาะการจัดหาผู้ซื้อกรณีทรัพย์สินเป็นสินทรัพย์ในอุตสาหกรรมหรือธุรกิจเฉพาะ หรือการจัดหาหน่วยงานรับบริจาคทรัพย์สินในกรณีที่เป็นทรัพย์สินสาธารณประโยชน์ โดยเป็นหน่วยงานที่มีโครงสร้างการทำงาน

แยกออกจากกรมบังคับคดีเพื่อลดข้อขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งประเด็นดังกล่าวยังคงต้องศึกษารายละเอียดให้สอดคล้องตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานของหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ พ.ศ. 2560 ในลำดับต่อไป

■ บรรณานุกรม

- Chavanut Janekarn, Pannapat Sirarojanasith, Auttasit Ruangsilp, & Thanaphon Chuaycharoen. (2022). *The Exploration of Non-executable Properties in the Legal Execution Procedure for the Asset Management Development* (Research Report). Knowledge Network Institute of Thailand.
- KLRI Korea legislation research institute. (2002, January 4). *Civil Execution Act (Act No. 18671)*. https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=60227&lang=ENG
- Japanese Law Translation. (2009, March 31). *Civil Execution Act (Act No. 4 of 1979)*. <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/70/en>
- JUSTIA us Law. (2022). *2022 New Jersey Revised Statutes Title 2A - Administration of Civil and Criminal Justice Section 2A: 17-36 - Adjournments of sale of real estate*. <https://law.justia.com/codes/new-jersey/2022/title-2a/section-2a-17-36/>

Winatta Sangsuk, Nantharat Techama,
Nanthaphol Puttapong, Sunichaya
Dhirarotwit, Duangrutai Boonyasatian,
Supathida Sooksai, & Praphasri
Buasawan. (2019). *Factors affecting
the efficiency of public auction and the
proposals to development* (Research
Report). Legal Execution Department.

หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ Principles of independence of the Constitutional Court: A Comparative Study of Foreign Countries

ธนภัทร ปัจฉิมม์*

Thanapat Patchim*

■ บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสากลเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ รวมถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของเจตนารมณ์ของหลักดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยังมุ่งศึกษาเปรียบเทียบกับหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญของไทยกับหลักเช่นเดียวกันที่ใช้กับศาลอื่นในระบบศาลไทยตลอดจนศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรเทียบเท่าในต่างประเทศ โดยมุ่งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือมาตรการทางการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในประเทศไทยในเชิงลึก เช่น การสัมภาษณ์อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญไทย ศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลีย ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี และคณะตุลาการ

* รองศาสตราจารย์, คณบดีโรงเรียนกฎหมายและการเมือง, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Associate Professor, Dr., School of Laws and politics, University of Suandusit
Received: 14 March 2024 Revised: 5 August 2024 Accepted: 5 August 2024

รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีหลักการแห่งความเป็นอิสระอย่างน้อย 2 ประการ ประการแรก คือ ความเป็นอิสระในทางเนื้อหา ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องมีความเป็นอิสระด้านหน้าที่และอำนาจ โดยต้องเป็นอิสระจากทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการด้วยตนเอง และมีความอิสระด้านโครงสร้าง ตลอดจนด้านกระบวนการสรรหาและแต่งตั้งตุลาการ ประการที่สอง คือ ความเป็นอิสระในทางส่วนตัว ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องมีความเป็นอิสระในการดำรงตำแหน่ง การปฏิบัติหน้าที่การถอดถอน และเปลี่ยนตุลาการ

การวิเคราะห์หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญของไทยและองค์กรทำนองเดียวกันของต่างประเทศนำมาสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญไทยสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ในกรณีนี้ ควรแก้ไขกฎหมายในเรื่องคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับการสรรหาจากนักกฎหมายมหาชน นอกจากนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนระหว่างบุคคล ควรทบทวนการจัดหลักสูตรอบรมต่าง ๆ โดยศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้กระทบต่อหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ : หลักความเป็นอิสระ, ศาลรัฐธรรมนูญ, องค์การตุลาการ

■ Abstract

The research entitled “The Neutral Principle of the Constitutional Court: A Comparative

Study of Theories in Foreign Countries” aims to explore concepts and theories regarding the neutral principle of the judiciary, including essential components of the neutral principle of the judiciary as a view of development on the spirit of the principle provided in the Constitution of the Kingdom of Thailand. This research also compares the neutral principle of the Constitutional Court of Thailand with the parallel principle as applicable to other courts in the Thai judicial system as well as constitutional courts or equivalent organizations in foreign jurisdictions. Suggestions on concrete ways to develop or ameliorate relevant laws or administrative measures were focused on. This qualitative research is based on both documentary examinations and in-depth interviews with key persons in Thailand, such as former judges of the Constitutional Court, judges in the Supreme Court and qualified persons in legal science and political science.

It was found that the neutral principle of the Constitutional of Thailand, the Constitutional Court of Austria, the Constitutional of Germany, and the Constitutional Council of France have, as its components, at least two aspects of independence. First, they require substantive independence. The Constitutional Court must be free to perform its duties and exercise its power without any interference

from the legislative, executive, and judicial branches. Also, it must be independent in its structure, including the process of the selection and appointment of the judges. The second aspect of independence lies in individual matters, in which the Constitutional Court must be equipped with independence in terms of being in charge position, duty performance, removal or replacement.

The comparative analysis of the neutral principle of the Constitutional Court of Thailand and equivalent international organizations leads to recommendations for the amelioration of law with the goal of bringing the neutral principle of the Thai Constitutional Court into conformity with international standards. To this end, the law should be amended with respect to the qualifications of judges of the Constitutional Court, where the judges can be selected from experts in public law. In addition, to avoid interpersonal relationships, the organization of training programmes by the Constitutional Court should be reviewed to prevent prejudicial effects on the neutral principle pertaining to this Court.

Keywords: Independence principle, Constitutional court, Judicial organization

■ บทนำ

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติรัฐ และเป็นหลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการ ที่ได้รับการยอมรับในทุกกระบวนกฎหมาย หลักการดังกล่าวประกอบไปด้วยหลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และหลักความเป็นอิสระในทางส่วนตัวที่จะสร้างหลักประกันให้แก่ผู้พิพากษาและตุลาการว่าตนเองจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและจิตสำนึกของตน การมีแนวคิดในเรื่องของความคุ้มกันผู้พิพากษาและตุลาการถือเป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งที่จะมาเสริมความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความเป็นกลาง (Surasit Sangwirochanaphat, 2022)¹ กล่าวคือ ประเทศที่มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยจะมีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยเฉพาะอำนาจตุลาการนั้นจะต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง เพื่อให้สาธารณชนเกิดความเชื่อมั่นต่อสถาบันตุลาการ การที่จะทำให้สาธารณชนเกิดความเชื่อมั่นดังกล่าว ศาลหรือผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องมีจริยธรรมและการปฏิบัติตนที่แสดงให้เห็นปรากฏต่อสาธารณชนว่ามีความเป็นกลางและมีอิสระอย่างแท้จริง ถ้าหากประเทศใดขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันศาลแล้ว ความศรัทธาและการยอมรับของประชาชนในรัฐที่มีต่อกฎหมายก็ย่อมลดน้อยถอยลง เมื่อเป็นเช่นนี้ สาธารณชนก็จะขาด

¹ Surasit Sangwirochanaphat, *Independence of judges: experience from the Republic of Poland*, chapter of the *Bar Association Magazine*, 2022. Abstract

ซึ่งความเคารพและอาจนำไปสู่การละเมิดกฎหมายได้ ดังนั้น การดำรงไว้ในหลักความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการจึงมีความสำคัญยิ่ง ด้วยเหตุนี้ในรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงมีวิธีการในการรักษาไว้ซึ่งหลักความเป็นกลางและความเป็นอิสระของศาล แม้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ แต่ทุกประเทศล้วนมีความมุ่งหมายเดียวกัน คือ การรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันศาล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการตามมาตรฐานสากลที่มีการกำหนดขึ้นเพื่อสนับสนุนประเทศสมาชิกในการกิจของการวางหลักประกันและส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการที่ควรได้รับความสำคัญและความเคารพจากรัฐบาลภายในกรอบและแนวปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศ (Zeitun, 2007, pp. 97-100)² กล่าวคือ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการต้องได้รับการประกันโดยรัฐ และต้องมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของประเทศนั้น ๆ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลและองค์กรอื่น ๆ ทุกองค์กรที่จะต้องให้ความเคารพ และปฏิบัติตามหลักการว่าด้วยความเป็นอิสระของศาล ศาลพึงตัดสินใจด้วยความยุติธรรมบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและเป็นไปตามกฎหมายโดยปราศจากการดัดทอน การใช้อิทธิพลโดยมิชอบ การกดดัน การข่มขู่หรือแทรกแซง ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมจากบุคคลใดหรือเพื่อวัตถุประสงค์ใดสำหรับเงื่อนไขการปฏิบัติงานและวาระในการ

ดำรงตำแหน่ง หลักประกันความเป็นอิสระ ความมั่นคง ค่าตอบแทนที่เพียงพอ เงื่อนไขของการปฏิบัติงาน บำเหน็จบำนาญ และมีการกำหนดเวลาเกษียณอายุของผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย หลักการเรื่องความเป็นอิสระของศาลนั้นได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่ศาลเพื่อให้เกิดหลักประกันว่าการพิจารณาคดีของศาลจะเป็นไปโดยยุติธรรม ดังนั้น หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ จึงเป็นของคู่กันกับหลักความเป็นกลางของศาล กล่าวคือ ตรีบาทว่าที่ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาและตุลาการ ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นกลาง แต่ถ้าหากผู้พิพากษาและตุลาการไม่มีอิสระแล้ว ความเป็นกลางก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 188 วรรคแรก บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษารรคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษารรคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง” ทั้งนี้ บทบัญญัติดังกล่าว รัฐธรรมนูญมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษารรคดีอย่างไรก็ดี ดุลพินิจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่

² Jose Zeitun, *International Principles on the Independence and Social Responsibility of Judges, Lawyers and Prosecutors: Guidelines for Practitioners No. 1*, translated by Benjarat Saechua, (Bangkok: N. P., 2007.), pp. 97-100.

ของผู้พิพากษาและตุลาการนั้น เป็นไปโดยชอบด้วยหลักกฎหมายและหลักสุจริต อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและนิติประเพณี ครอบคลุมทั้งหน้าที่ในทางตุลาการโดยสุจริต และเป็นการใช้ดุลพินิจโดยชอบด้วยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ย่อมได้รับความคุ้มครอง ความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี ในทางตรงข้ามหากเป็นการใช้ดุลพินิจโดยทุจริต หรือโดยมิชอบแล้ว ก็ย่อมถูกตรวจสอบเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ เช่นกัน เพียงแต่ระบบการตรวจสอบฝ่ายตุลาการอาจมีความแตกต่างไปจากระบบการตรวจสอบฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ การที่ผู้พิพากษาและตุลาการจะมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่จำเป็นจะต้องมีกลไกที่เป็นหลักประกันให้ผู้พิพากษาและตุลาการสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตถูกต้อง และเที่ยงธรรม ประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับรองหรือสร้างหลักประกันในการคุ้มครองความเป็นอิสระ

ของผู้พิพากษาและตุลาการ สอดคล้องกับ Tenure of Judicial Office และ Irremovability of Judges ซึ่งเป็นหลักการย่อยของหลักความเป็นอิสระของตุลาการ (Vicki, 2012, pp. 19-86)³ หลักการนี้หมายความว่า ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีตำแหน่งงานที่มั่นคงและสามารถดำรงตำแหน่งไปได้เรื่อย ๆ ครอบคลุมทั้งที่มีพฤติกรรมที่ดี (good behavior)⁴ และมีความสามารถ (competent)⁵ ภายใต้เกณฑ์อายุหรือกำหนดเกษียณอายุงาน เช่น 65 ปี⁶ 70 ปี⁷ หรือ 75 ปี⁸ และเกณฑ์วาระ (Term of Office) (ถ้ามี) เช่น วาระ 7 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว⁹ อย่างไรก็ตาม อาจมีการถอดถอนผู้พิพากษาและตุลาการออกจากตำแหน่งก่อนหน้านั้นได้ โดยกระบวนการทางวินัยหรือการถอดถอนออกจากตำแหน่ง (Impeachment) ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดไว้¹⁰ หลักการนี้เป็นหลักประกันความเป็นอิสระในเชิงองค์กรมีให้องค์กรบริหารองค์กรนิติบัญญัติ หรือแม้แต่องค์กรผู้มีส่วน

³ Vicki C. Jackson, 'Judicial Independence: Structure, Context, Attitude' in Lydia Friederke Müller and others (eds), *Judicial Independence in Transition* (Springer 2012) 19-86.

⁴ Judges of the United States court holding for life tenure; US Constitution, Section 3, paragraph 1.

⁵ Canadian Judge; Canada - Constitution Act 1867, Section 99 (1), which was amended in 1961, limiting the age to 75 years.

⁶ Judges of the Thai Administrative Courts retire at the end of the fiscal year when the judge is 65 years old. However, if the judge pass the physical examination, the retirement is extended to 70 years of age. - Act on the Establishment of Administrative Courts and Administrative Court Procedure, B.E. 2542, Section 21 (3) together with Sections 31; South Korean judges retire at 65 years old, but Supreme Court judges retire at 70 years old - The Court Organization Act 1987, Section 45 (4) (Amended by Act No.10861, July. 18, 2011)

⁷ Judges in the Thai Courts retire at the end of the fiscal year in which they reach 70 years of age – Judicial Service Act B.E. 2000, Section 8/1 (added in 2017); Judges of the Australian Court - Constitution of Australia, section 72 (ii); Judges of the English Court - Judicial Pensions and Retirement Act 1993, Section 26.

⁸ Judge of the Thai Constitutional Court - Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2017, Section 208 (4); judge of the Canadian Court for 75 years as well.

⁹ Constitution of the Kingdom of Thailand 2017, Section 207; or the President of the Supreme Court of South Korea for a term of 6 years and holding office for only one term, see Korea Constitution, Section 105 (1).

¹⁰ see Giuseppe Di Federico, "Judicial Accountability and Conduct: An Overview" in Anja Seibert-Fohr (ed.) *Judicial Independence in Transition* (Springer, 2012) pp.87-118

แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ออกคำสั่ง ออกกฎหมาย หรือแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ให้ผู้พิพากษา และตุลาการที่ดำรงตำแหน่งอยู่ต้องพ้นจากตำแหน่งไปได้โดยง่าย ไม่ว่าจะด้วยการยุบเลิกศาล การปรับปรุงโครงสร้าง องค์ประกอบ หรือเขตอำนาจศาล การยุบเลิกตำแหน่งผู้พิพากษา และตุลาการ หรือการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการดำรงตำแหน่งตุลาการ อาทิ คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วาระการดำรงตำแหน่ง กำหนดเกษียณอายุงาน วิธีการสรรหา และแต่งตั้ง เป็นต้น กล่าวคือ โดยหลักแล้ว องค์การนิติบัญญัติและองค์กรผู้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มีอำนาจที่จะดำเนินการต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ทั้งนี้ ตามที่รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศกำหนดขอบเขตอำนาจไว้ กรณีหากยอมให้รัฐสภาไม่ว่าโดยการตรากฎหมายหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ ส่งผลให้ผู้พิพากษาและตุลาการที่ดำรงตำแหน่งอยู่ ณ ขณะนั้น พ้นจากตำแหน่งไปก่อนเวลาอันสมควร เช่นนี้ ก็ย่อมมีความเป็นไปได้สูงที่องค์กรตุลาการ ผู้พิพากษาและตุลาการแต่ละคน จะตกอยู่ภายใต้การครอบงำของฝ่ายการเมือง เพราะโดยวิสัยมนุษย์แล้ว ย่อมต้อง “เกรงใจ” ผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษไม่มากนักน้อย จึงย่อมกระทบต่อความเป็นอิสระและความปราศจาก “อคติ” ในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยเฉพาะในเรื่องที่มีฝ่ายการเมืองเป็นคู่กรณีได้ และหากเกิดเหตุเช่นนั้นจริงตุลาการขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญย่อมเสียไปเป็น การทำลายหลักการแบ่งแยกอำนาจ ดังนั้น หลักความเป็นอิสระของตุลาการที่ได้รับการยอมรับโดยนานาอารยประเทศและในกฎหมายระหว่างประเทศ จึงถือว่า หลักความ

มั่นคงในการดำรงตำแหน่งตุลาการนี้ เป็นหนึ่งใน องค์ประกอบสำคัญอันจะขาดเสียมิได้

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรายละเอียด เกี่ยวกับโครงสร้าง หน้าที่และอำนาจของ องค์กรฝ่ายตุลาการไว้ในหมวด 10 ว่าด้วยศาล และหมวด 11 ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคสาม บัญญัติให้นำความในมาตรา 188 มาตรา 190 มาตรา 191 และมาตรา 193 มาใช้ บังคับแก่ศาลรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีหลักความเป็นอิสระในการ พิจารณาวินิจฉัย โดยปราศจากการแทรกแซง และไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคล หรือองค์กรฝ่ายใด ดังจะเห็นได้ในบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 188 วรรคสองที่ว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการ พิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง” อย่างไรก็ตาม การศึกษาหลักความเป็นอิสระของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญไทยเชิงเปรียบเทียบกับหลัก ในต่างประเทศ อาทิ ออสเตรเลีย เยอรมนี และ ฝรั่งเศส จะนำมาสู่องค์ความรู้และการพัฒนา หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญไทย ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและเป็นไปตาม มาตรฐานหลักสากล ดังนั้น การศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาให้เห็นถึงแนวคิด และทฤษฎี หลักกฎหมายและหลักปฏิบัติ เกี่ยวกับความเป็นอิสระของการปฏิบัติหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยผลการศึกษาที่ได้ดังนี้

นอกจากจะนำมาใช้เป็นองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ยังสามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือมาตรการทางการบริหารที่เป็นรูปธรรม อันจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสอดคล้องกับหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ต่อไป

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาให้เห็นถึงแนวคิดและทฤษฎีสากลเกี่ยวกับ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” รวมถึงองค์ประกอบที่สำคัญของ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ”

2) เพื่อศึกษาให้เห็นถึงพัฒนาการของเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และศึกษาเปรียบเทียบหลักความเป็นอิสระของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” และ “ศาลอื่น” ในระบบศาลไทย

3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึง “หลักความเป็นอิสระ” ของศาลรัฐธรรมนูญไทย กับศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าของต่างประเทศ

4) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือมาตรการทางการบริหารที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติ

หน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

■ วิธีดำเนินการวิจัย (material sand methods)

ในการดำเนินการศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ” ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและขอบเขตของระเบียบวิธีวิจัย โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research)

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย (methodology) โดยการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ซึ่งในขั้นต้นผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสัมภาษณ์ (in-depth interview)

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) นั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายมหาชน และกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้คำถามเหมือนกันทุกคน และเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายมหาชนและกฎหมายรัฐธรรมนูญ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive random) ที่คำนึงถึงประสบการณ์ของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่จะต้องมีการประสบการณ์ตรงหรือสัมผัสกับศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งในแง่ทางวิชาการหรือการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ ผู้วิจัยหาหรือที่ปรึกษางานวิจัยและร่วมกันพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์
3. กำหนดรูปแบบสัมภาษณ์
4. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นและรูปแบบคำถามที่กำหนด
5. แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (content validity)
6. นำผลจากข้อ 5 มาปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับจริง
7. พิจารณาปรับข้อความคำถามมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
8. พิมพ์แบบสัมภาษณ์ ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน และการศึกษาจากข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น (unobtrusive research) โดยลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (structured interview or formal interview) จากผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายมหาชนและกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยการสัมภาษณ์มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม ซึ่งกำหนดให้มีคำถามปลายเปิดและคำถามต่างๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (standardized questionnaire) มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร งานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ

การรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งหนังสือ ตำรา

วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส และเยอรมัน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อันมีสาระสำคัญโดยสรุปได้ ดังนี้

1. เมื่อผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์และทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มให้ข้อมูลสำคัญ และนัดหมายวัน เวลา สถานที่ และวิธีการสัมภาษณ์ (ออนไลน์หรือออนไลน์)

2. เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปเสียงและเรียบเรียงข้อความต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์และนำเสนอในงานวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

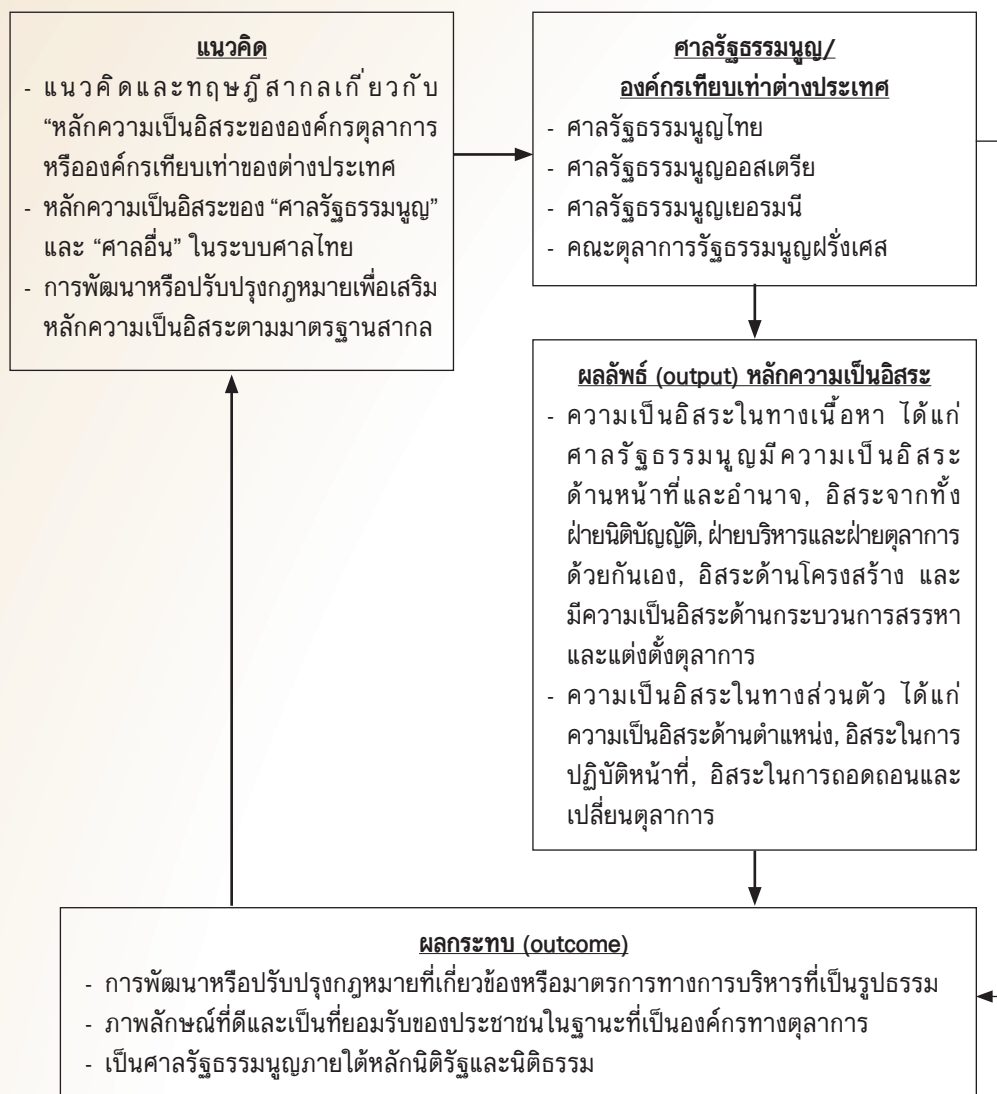
2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและประเด็นแตกต่างกันของข้อมูล

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาและมีการอ้างถึงโดยตรงถึงที่มาของข้อมูลดังกล่าว เช่น ผลการสัมภาษณ์ ข้อมูลทางเอกสาร เป็นต้น

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (interview research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (document research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริงทั้งในเชิงเหตุและผล ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานต่อไป

■ กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : ธนภัทร ปัจฉิมม์

■ ผลการวิจัย (Result)

จากการศึกษา พบว่า หลักความเป็นอิสระของตุลาการเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติรัฐ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญในรัฐเสรี

ประชาธิปไตยทุกประเทศนั้น จะบัญญัติรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ความเป็นอิสระของตุลาการวางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอิสระ 3 ประการ คือ ความเป็นอิสระจากคู่ความ

(parteienunabhaengigkeit) ความเป็นอิสระจากรัฐ (Staat-sunabhaengigkeit) และความเป็นอิสระจากสังคม (gesellschaftsunabhaengigkeit) ความไม่เป็นอิสระจากทั้ง 3 ประการดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อความเป็นกลางของตุลาการ ซึ่งความเป็นอิสระของตุลาการที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงต่อความเป็นกลางของตุลาการ ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาให้เห็นถึงแนวคิดและทฤษฎีสากลเกี่ยวกับ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” รวมถึงองค์ประกอบที่สำคัญของ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” จากการศึกษาพบว่า ภายใต้หลักนิติรัฐ แนวคิดเกี่ยวกับ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” เป็นหลักการที่เกิดขึ้นพร้อมกับระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นหนึ่งในอำนาจรัฐ คือ อำนาจตุลาการที่มีความเป็นอิสระแยกออกจากอำนาจอื่น เพื่อการถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกัน ความจำเป็นในการแบ่งแยกอำนาจนั้นก็เพื่อให้ทั้งสามอำนาจเป็นอิสระจากกัน และเพื่อที่จะสามารถทำการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของกันและกันได้ จากการศึกษาพบว่ามีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) และ 2) แนวคิดว่าด้วยรัฐธรรมนูญนิยมกับการคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

สำหรับองค์ประกอบที่สำคัญของหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ จากการศึกษาพบว่า ตุลาการสามารถทำหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ

โดยตุลาการมีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมาย และการพิจารณาคดีภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น หลักความเป็นอิสระของตุลาการเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญของประเทศทุกประเทศที่เป็นนิติรัฐจะบัญญัติรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการไว้ ทั้งนี้ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักความเป็นอิสระขององค์กรแบ่งเป็น 2 ประการ คือ 1) ความเป็นอิสระในทางเนื้อหา และ 2) ความเป็นอิสระในทางส่วนตัว

2. เพื่อศึกษาให้เห็นถึงพัฒนาการของเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และศึกษาเปรียบเทียบหลักความเป็นอิสระของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” และ “ศาลอื่น” ในระบบศาลไทย จากการศึกษาพบว่า ระบบศาลไทยยอมรับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยในระยะเริ่มต้นได้ให้อำนาจแก่รัฐสภาในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญและยังยอมรับหลักการที่มีอำนาจสูงสุดของสภาในการตีความรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับถาวร พุทธศักราช 2475 มาตรา 62 บัญญัติว่า “ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้” หลักการนี้ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญหลายประการ ด้วยมุ่งหมายที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการแก้วิกฤตทางการเมืองของประเทศ นอกจากนี้ ยังได้บัญญัติแก้ไขจุดอ่อนของ

ความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

(1) ความมั่นคงในตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระ
การดำรงตำแหน่งที่ยาวนานคือ 7 ปี มีอายุไม่เกิน
75 ปี และดำรงตำแหน่งได้วาระเดียว ทำให้
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระ
มากขึ้น เพราะมีความมั่นคงในตำแหน่งและ
ไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ความกดดัน

(2) ค่าตอบแทน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ยังคงได้รับค่าตอบแทนสูงเช่นเดิม ค่าตอบแทน
ในที่นี้ รวมทั้งเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง
และผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ซึ่งตาม
พระราชบัญญัติเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง
และผลประโยชน์ตอบแทนอื่นของประธาน
ศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. 2541 บัญญัติให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีสิทธิได้รับ
ประโยชน์ตอบแทนอื่น

(3) หน่วยงานธุรการ ลักษณะของ
หน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2560 ยังคงเป็นแบบเดียวกันกับศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2550 คือมีสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
เป็นหน่วยธุรการที่มีความเป็นอิสระทั้งในด้านการ
บริหารงานบุคคล การงบประมาณ
และการดำเนินการอื่น

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึง
“หลักความเป็นอิสระ” ของศาลรัฐธรรมนูญไทย
กับศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าของ
ต่างประเทศ จากการศึกษาหลักความเป็นอิสระ

ของศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญ
หรือองค์กรเทียบเท่าของต่างประเทศ พบว่า
เกณฑ์การพิจารณาหลักความเป็นอิสระที่สำคัญ
สามารถแบ่งได้เป็น 6 ประเด็นหลัก ได้แก่
1) ความเป็นอิสระด้านหน้าที่และอำนาจ
(substantive independence) 2) ความเป็นอิสระ
ด้านโครงสร้าง (structural independence) 3) ความเป็นอิสระด้านตำแหน่ง (personal
independence) 4) กระบวนการสรรหาและ
แต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (appointment
of judges) 5) ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่
ของตุลาการ (independence of Judges) และ
6) การถอดถอนและเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่ง
ตุลาการ

โดยสรุป หลักความเป็นอิสระของตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญไทยหรือองค์กรเทียบเท่า
ในต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย เยอรมนี และ
ฝรั่งเศส นั้น มีหลักความเป็นอิสระสอดคล้องกัน
คือ หลักประกันและคุ้มครองตุลาการให้สามารถ
ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีได้
โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ ทั้งภายใน
และภายนอก โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ
สามารถพิจารณาจำแนกหลักความเป็นอิสระได้
ดังนี้

1) การแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 204 บัญญัติไว้ว่า
ผู้ที่ได้รับคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความ
เห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียง
ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
เท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะ
กำหนดวุฒิสภาเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้ง

ตุลาการก็ไม่กระทบต่อความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ การแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันจึงมีความเชื่อมโยงกับประชาชนโดยไม่ทำให้กระทบต่อความเป็นอิสระของตุลาการด้วย ดังนั้น ระบบการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบันสามารถรักษาความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีความเชื่อมโยงกับฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนโดยตรงแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2) ความมั่นคงในตำแหน่ง กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานคือ 7 ปี หรือมีอายุไม่เกิน 75 ปี และดำรงตำแหน่งได้วาระเดียว ในส่วนนี้จะทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความมั่นคงในหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องตามกรอบระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

3) ค่าตอบแทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระของศาล ในกรณีที่เห็นว่างบประมาณที่ได้รับจัดสรรอาจไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ศาลจะยื่นคำขอแปรญัตติต่อคณะกรรมการการโดยตรงก็ได้ ยิ่งเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของศาลได้เป็นอย่างดี เพราะฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจนำเรื่องเงินมาเป็นข้อต่อรองในการครอบงำฝ่ายตุลาการได้ ปัจจุบันค่าตอบแทนประธานศาลรัฐธรรมนูญได้รับเงินเดือน 83,090 บาท เงินประจำตำแหน่ง 55,000 บาท และตุลาการ

ศาลรัฐธรรมนูญได้รับเงินเดือน 81,920 บาท และเงินประจำตำแหน่ง 50,000 บาท

4) หน่วยงานธุรการ มีสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นหน่วยธุรการที่มีความเป็นอิสระทั้งในด้านการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชา และขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ

■ หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญออสเตรเลีย

สำหรับข้อพิจารณาเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสำรองออสเตรเลีย ประการแรกคือ ห้ามดำรงตำแหน่งใดๆ ในพรรคการเมือง หรือในรัฐบาลแห่งสหพันธ์และมลรัฐ หรือในสภาผู้แทนราษฎร และสภาที่ปรึกษาสหพันธ์ ในส่วนของความเป็นอิสระในการบริหารและการอำนาจการศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะเป็นอำนาจของประธานศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม การบริหารงานบุคคลและทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีแห่งสหพันธ์ ซึ่งนายกรัฐมนตรีจะกระทำได้โดยคำแนะนำจากประธานศาลรัฐธรรมนูญ รองประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบ ส่วนนอกจากนี้ ความเป็นอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยในฐานะที่เป็นองค์กรวินิจฉัยทางตุลาการ กล่าวคือ ในการออกนั่งพิจารณาและการประชุมปรึกษา ประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจมอบให้รองประธานศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่เป็น

ประธานในการประชุมซึ่งก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา กรณีที่ตุลาการคนใดไม่อาจเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาได้ สามารถเชิญตุลาการสำรองเข้าร่วมเป็นองค์คณะดำเนินการพิจารณาแทน แต่ต้องคำนึงถึงด้วยว่า ตุลาการที่ไม่สามารถเข้าร่วมพิจารณานั้น เป็นตำแหน่งในส่วนที่มาจากการเสนอชื่อขององค์กรใด เช่น คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร หรือสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์

ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีความสามารถและมีความเป็นอิสระในการวินิจฉัยข้อพิพาท การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายตามเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ โดยการประชุมและลงมติ ประธานในที่ประชุมและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนอย่างน้อยแปดคนเป็นองค์คณะในกรณียกเว้นตามที่รัฐธรรมนูญ ระบุว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีมติได้หากองค์คณะนั้นประกอบด้วยประธานที่ประชุมและตุลาการที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนอย่างน้อยสี่คน (องค์คณะเล็ก)

■ หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มีใช้องค์กรทางการเมืองแต่มีฐานะเป็นศาล มีวาระการดำรงตำแหน่ง 12 ปี แต่ต้องไม่เกินอายุเกษียณรัฐการ 68 ปี และดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียว การกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ดำรงตำแหน่งได้ยาวนาน ทำให้ตุลาการสามารถปรับตัวไปตามพัฒนาการทาง

การเมืองได้ ส่วนการกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียวเป็นการป้องกันการแทรกแซงโดยอิทธิพลทางการเมืองที่มีผลต่อความเป็นอิสระ เป็นการให้หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการจากอิทธิพลทางการเมือง เพราะการได้รับเลือกเป็นสมัยที่ 2 นั้นเป็นสิ่งที่มิอันตราย เนื่องจากจะได้รับเลือกหรือไม่ขึ้นอยู่กับฝ่ายการเมือง ซึ่งเป็นอำนาจที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นความเป็นกลางของตุลาการและระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทำให้ตุลาการสามารถรักษาความต่อเนื่องของอำนาจตุลาการของศาลได้ ตุลาการมีความเป็นอิสระและอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเท่านั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงได้รับการประกันความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ด้วย โดยสรุปแล้วการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของประเทศเยอรมนีเป็นอำนาจของประธานาธิบดี แต่ประธานาธิบดีมีความผูกพันที่จะต้องแต่งตั้งบุคคลที่สภาผู้แทนราษฎร สหพันธ์และสภาที่ปรึกษาสหพันธ์เลือกเท่านั้น และการที่กฎหมายกำหนดให้มีการดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญได้เพียงวาระเดียว แต่อยู่ในวาระได้ยาวนานถึง 12 ปี และสามารถบริหารงบประมาณด้วยตนเอง ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายการเมืองที่เลือกตนเองเข้าไปดำรงตำแหน่งการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์จึงชอบด้วยหลักประชาธิปไตย

■ หลักความเป็นอิสระของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

ตามรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ไม่มีบทบัญญัติรับรองความเป็นอิสระของตุลาการรัฐธรรมนูญไว้แต่อย่างใด แต่เมื่อพิจารณาจากวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งสองประเภทแล้ว การที่รัฐธรรมนูญกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งที่ยาวนาน กรณีตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง ก็สามารถอยู่ในวาระได้ตลอดชีพ ส่วนตุลาการรัฐธรรมนูญโดยการแต่งตั้งอยู่ในวาระได้ถึง 9 ปี และสามารถได้รับการแต่งตั้งได้วาระเดียว กรณีดังกล่าวย่อมทำให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระได้แม้ว่าจะได้รับการแต่งตั้งจากฝ่ายการเมืองหรือมาจากฝ่ายการเมืองก็ตาม เพราะเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการแล้ว

ผู้แต่งตั้งไม่สามารถให้ผู้อื่นให้โทษแก่ตุลาการได้อีกต่อไป ดังนั้น ตุลาการจึงมีความเป็นอิสระในการพิจารณาวินิจฉัย นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ได้บัญญัติห้ามตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายการเมือง และห้ามตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งในสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองหรือตำแหน่งเป็นที่ปรึกษา หลังจากได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญแล้ว

จากข้อพิจารณาหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าในต่างประเทศ ผู้เขียนขอนำเสนอตารางสรุปเกี่ยวกับการวางหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าเชิงเปรียบเทียบในต่างประเทศและประเทศไทย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศ	การวางหลักความเป็นอิสระ
ประเทศออสเตรเลีย	วางหลักความประกันเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐออสเตรเลีย ค.ศ. 1920 มาตรา 129 - 148 ประกอบกับรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1953 กล่าวคือ ระบบกฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรียยึดถือหลักเกณฑ์สำคัญที่องค์กรศาลพึงปฏิบัติ กล่าวคือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในองค์คณะจะต้องทำหน้าที่ทางตุลาการด้วยความเป็นอิสระ (independence) โดยตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญทุกคนจะต้องร่วมกันทำหน้าที่ในการพิทักษ์ความเป็นอิสระขององค์กร ศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ทางตุลาการในการพิจารณาและวินิจฉัยข้อขัดข้องขององค์คณะ โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก การเข้าสู่ตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การกำหนดเงินเดือนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการประชุมปรึกษาคดี
ประเทศเยอรมัน	วางหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ โดยแบ่งความเป็นอิสระของผู้พิพากษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา และความเป็นอิสระในทางส่วนตัวของผู้พิพากษา หลักประกันดังกล่าวทำให้ศาลดำรงความเป็นกลางและอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้ เป็นไปตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 97 วรรคหนึ่ง ของกฎหมายพื้นฐานว่า ผู้พิพากษาเป็นอิสระและอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเท่านั้น หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น และไม่ใช่ว่าเป็นการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้พิพากษาแต่เป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งหลักแห่งความเป็นอิสระ

ประเทศ	การวางหลักความเป็นอิสระ
ประเทศฝรั่งเศส	คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรเทียบเท่าศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการวางหลักความเป็นอิสระไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 57 บัญญัติห้ามตุลาการรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีซึ่งหมายรวมถึงนายกรัฐมนตรีด้วย และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่ 95-63 ลงวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 1995 ได้บัญญัติห้ามข้าราชการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยยกเว้นอาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งสามารถได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญและสามารถประกอบอาชีพเดิมไปพร้อม ๆ กันได้) ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ ที่ต้องห้ามสำหรับการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงในรัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน บริษัทต่าง ๆ ที่รับทำงานให้กับรัฐหรือองค์กรของรัฐ เช่น บริษัทก่อสร้าง เป็นต้น ส่วนการประกอบอาชีพส่วนตัวอื่น ๆ นอกจากนี้ ก็สามารถทำได้หากไม่ขัดต่อความเป็นอิสระและศักดิ์ศรีของตำแหน่ง การห้ามดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างอิสระและไม่อยู่ภายใต้การควบคุมหรือนำขององค์กรหรือบุคคลใด และเมื่อมีการห้ามตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบอาชีพอื่นควบคู่กันไป จึงมีการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ตุลาการรัฐธรรมนูญค่อนข้างสูง คือ เดือนละ 41,000 ฟรังก์ (ค.ศ. 1997) ซึ่งเทียบเท่ากับประมาณ 250,000 บาท
ประเทศไทย	การวางหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญของไทยนั้น มีความต่อเนื่องจากหลักความเป็นอิสระของศาลยุติธรรม ซึ่งอาจพิจารณาได้จากการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 188 วรรคสอง ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง จะเห็นได้ว่าการวางหลักความเป็นอิสระดังกล่าวได้มีการบัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอันเป็นการรับรองไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศ กล่าวคือ หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี จะต้องไม่ถูกก้ำก๋ายหรือแทรกแซงโดยอำนาจอื่นอย่างเด็ดขาด โดยในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาจะต้องมีอิสระอย่างเต็มที่ ปราศจากการแนะนำ ตักเตือนหรือชักจูงต่าง ๆ และการออกคำสั่งใด ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา

■ **สรุปและอภิปรายผล** (discussion)

จากข้อพิจารณาเกี่ยวกับ “หลักความเป็นอิสระ” ของศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าของต่างประเทศสามารถสรุปได้ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีโดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ จากการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระของตุลาการมีองค์ประกอบของความเป็นอิสระที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความเป็นอิสระในเนื้อหา และ 2) ความเป็นอิสระในทางส่วนตัว โดยหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่าของต่างประเทศ สามารถเปรียบเทียบ โดยใช้องค์ประกอบของความเป็นอิสระทั้ง 2 ประการได้ดังนี้

1) หลักประกันความเป็นอิสระในเนื้อหา

ในการพิจารณาและพิพากษาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรเทียบเท่า ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ความเป็นอิสระด้านหน้าที่ และอำนาจ โดยเป็นอิสระจากทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการด้วยตนเอง โดยมี บทบัญญัติกฎหมายให้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้มิให้ผู้ใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซง การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยการกระทำใด ๆ อันจะเป็นการกระทบกระเทือน ต่อการปฏิบัติหน้าที่ในประการที่อาจทำให้ขาด ความเป็นอิสระหรือเสียความยุติธรรมนั้น อาจเกิดขึ้นได้หลายกรณี เช่น ใช้อิทธิพลก้าวก่าย สร้างความเกรงใจ จูงใจให้เห็นหรือฟ้องร้อง กลับกันกลับ กล่าวหาทางวินัย เป็นต้น

ความเป็นอิสระด้านโครงสร้าง ทั้งนี้ การที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นองค์กรตาม รัฐธรรมนูญที่มีความเป็นอิสระ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้อย่างเต็มที่โดยปราศจากการแทรกแซง จากฝ่ายการเมืองใด ๆ

ความเป็นอิสระด้านกระบวนการสรรหา และแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การกำหนด คุณสมบัติและคุณลักษณะต้องห้าม ว่าต้อง ไม่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะอาจจะ ถูกแทรกแซงจากองค์กรทางการเมืองที่ไป ดำรงตำแหน่งได้ ส่วนการกำหนดให้มืองค์กร ในการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจากหลาย องค์กร เห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักการกระจาย อำนาจ และเป็นอิสระในแง่ที่ไม่ถูกผูกขาด โดยองค์กรการเมืองใดองค์กรหนึ่ง

2) หลักประกันความเป็นอิสระในทาง ส่วนตัว

การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีหลักประกัน ความเป็นอิสระด้านตำแหน่ง โดยมีระบบ ค่าตอบแทน เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และผลประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นของตนเอง รวมทั้งความมั่นคงในการดำรงตำแหน่ง โดยเป็นสิ่งที่ทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยมั่นใจว่าตนจะไม่ได้รับ ผลกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพราะมีความมั่นคงในการดำรงตำแหน่ง

หลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติ หน้าที่โดยการกำหนดให้มวาระการดำรงตำแหน่ง ที่ยาวนานและดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว และการที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอยู่ภายใต้ ประมวลจริยธรรมในการควบคุมการดำรงตน เป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้ โดยปราศจากความเกรงกลัวว่าจะได้รับผลร้าย หรือถูกกลั่นแกล้ง อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติ หน้าที่ของตน เพราะไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่ โดยเกรงกลัวว่าในวาระถัดไปจะได้รับการคัดเลือก อีกหรือไม่

หลักประกันความเป็นอิสระในการถอดถอน และเปลี่ยนตัวตุลาการ นอกจากการที่ตุลาการ ต้องออกจากตำแหน่งโดยการตาย ลาออก อายุ ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือขาดคุณสมบัติแล้ว การที่ถูกถอดถอน มีเฉพาะกรณีที่ตุลาการ มีพฤติการณ์ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน ทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง และต้องถูกให้ออก โดยคำพิพากษาของฝ่ายตุลาการด้วยตนเองนั้น เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระในการ ปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการโดยสุจริต ไม่ถูก กลั่นแกล้งโดยไม่เป็นธรรม หรือได้รับผลร้าย อย่างไม่ใด ๆ จากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ด้วยการ จัดให้มีระบบการกลั่นกรอง ตรวจสอบถ่วงดุล จากองค์กรศาลอื่นนั่นเอง

สำหรับแนวทางในการพัฒนาหรือมาตรการทางการบริหารที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงเห็นว่าควรนำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือมาตรการทางการบริหารอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับหลักประกันความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1) ในด้านวุฒิการศึกษาของผู้สมัครและผู้เข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ ควรปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดให้ผู้ทรงคุณวุฒิ เฉพาะ 2 สาขา คือ สาขานิติศาสตร์ และสาขารัฐศาสตร์ และต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และมีผลงานวิชาการเป็นที่ประจักษ์

2) ควรให้มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมหรือประมวลจริยธรรม โดยออกเป็นกฎหมายว่าด้วยระเบียบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการเฉพาะ เพื่อใช้เป็นหลักประกันความเป็นอิสระและเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ และการดำรงตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

3) เกี่ยวกับความเป็นอิสระด้านงบประมาณ กรณีการจัดสรรงบประมาณของศาลรัฐธรรมนูญ แม้ว่าจะมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญบัญญัติรองรับความเป็นอิสระเกี่ยวกับการงบประมาณของศาลก็ตาม แต่ในการปฏิบัติด้วยวิธีการงบประมาณนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะถูกปรับลดงบประมาณในขั้นการพิจารณาของหน่วยงาน

ในสังกัดฝ่ายบริหารจนกระทั่งการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีของฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระด้านงบประมาณ จึงควรมีกฎหมายงบประมาณของศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ

4) ระบบบริหารงานยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญด้วยอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ ควรมีการบัญญัติการบริหารงานศาลโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญ โดยจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์การบริหารงานยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น การบูรณาการข้อมูลคดี การยื่นส่งคำร้อง คำสั่ง การบันทึกการพิจารณาคดี การจัดเก็บสำนวนคดี และข้อมูลคดี โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

5) ควรทบทวนและกำหนดคุณสมบัติที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญประจำประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญนั้นจะต้องมีวุฒิการศึกษาในสาขานิติศาสตร์ กฎหมายมหาชน หรือสาขาวิชารัฐศาสตร์ และมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ

6) การคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เริ่มแต่ขั้นตอนการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัคร จึงต้องเป็นไปอย่างเข้มงวด

และในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่หากมีข้อบกพร่อง หรือมีการแทรกแซงก็ต้องมีการตรวจสอบ ภายในองค์กรกันอย่างจริงจัง โดยหากกรณี มีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ส่อไปในทางทุจริตมีข้อขัดแย้งกฎหมาย ก็จะต้องเข้าสู่ระบบการตรวจสอบเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ๆ ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้ทั้งจากภายในองค์กรด้วยตนเองและการตรวจสอบจากภายนอกองค์กรได้เช่นกัน

■ ข้อเสนอแนะ

1) ควรแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 203 วรรคท้าย แก้ไขเป็น “ในการสรรหาให้คณะกรรมการสรรหาพิจารณาหรือเพื่อคัดสรรให้ได้บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบสูง มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่และมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม โดยการสมัคร และโดยการเสนอชื่อของ คณะบุคคล หรือพรรคการเมือง แต่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น”

2) การควบคุมและตรวจสอบ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญสามารถจำแนกได้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้ (1) การควบคุมและตรวจสอบโดยระบบที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (2) การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ จากการศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ จะพบว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะถูกกล่าวหาได้ก็ต่อเมื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้นั้นกระทำการใด ๆ ที่เป็นการเสื่อมเสียเกียรติ

ในทางตุลาการ ซึ่งจะนำไปสู่การถอดถอนได้เช่นกัน ในส่วนของกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการกล่าวหาและการถอดถอนนั้น ก็จะเป็นไปตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติ

3) ควรแก้ไข โดยการเพิ่มมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 เป็น “มาตรา 23/1 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใช้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีโดยปราศจากความเป็นกลาง หรือมีอคติ หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย วุฒิสภา (มาจากการเลือกตั้งของประชาชน) มีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้”

4) ควรแก้ไข โดยการเพิ่มมาตรา 32 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 เพื่อความครอบคลุมและความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

“มาตรา 32 ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) กรณีตุลาการมีผลประโยชน์หรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีที่ตนพิจารณา

(2) เคยเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการในศาลอื่นหรือเคยเป็นอนุญาโตตุลาการ ซึ่งเคยพิจารณาวินิจฉัยในคดีหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีที่ขอให้วินิจฉัยนั้นมาก่อน

(3) เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรส นับได้เพียงสองชั้น

(4) เคยให้ถ้อยคำหรือให้ความเห็นในฐานะพยาน โดยที่ได้อ้างถึงเหตุการณ์ในคดีในศาลอื่น ซึ่งพิจารณาวินิจฉัยประเด็นที่เกี่ยวกับคดีที่ขอให้วินิจฉัยนั้นมาก่อน

(5) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทน หรือผู้รับมอบอำนาจ หรือทนายความ ของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน

(6) มีหรือเคยมีคดีที่ตุลาการนั้นเอง สามี่ ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของตุลาการนั้นฝ่ายหนึ่ง พัวพันกับคู่กรณี สามี่ ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือลงมาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

(7) ถ้าตุลาการนั้นเป็นเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน”

References

NIDA Consulting Center. (2019). *The Constitutional Court of the Kingdom of Thailand and foreign country*. Bangkok: Active Print.

Office of the Constitutional Court. (2019). *Research report on abuse of judicial authority: a comparative study of the Thai Constitutional Court and foreign country*. Bangkok: Active Print.

Surasit Sangwirochanaphat. (2022). *Independence of judges: Experience from the Republic of Poland*, chapter of the Bar Association Magazine.

The Constitution of the Kingdom of Thailand 2017 (2560 B.E.). (2017, 6 April). Thai government gazette. vol. 134 parts 40 A.

The Secretariat of The House of Representatives. (2019). *Purpose and annotated sections of the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017 (2560 B.E.)*. Bangkok: The secretariat of the house of representatives.

The Secretariat of The House of Representatives. (2020). *Report of the Subcommittee in the Special Committee to Consider and Study Problems, Criteria, and Guidelines for Amendments to the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017 (2560 B.E.)*. Bangkok: The house of representatives.

Vicki, C. J. (2012). *Judicial independence: Structure, context, attitude*. In Lydia Friederke Müller and others (Eds), *Judicial Independence in Transition* (pp. 19-86).

Zeitun, J. (2007). *International principles on the independence and social responsibility of judges, lawyers and prosecutors: Guidelines for practitioners No. 1*. (Benjarat Saechua, trans). (Original work published 1938)

การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิด ปีที่ 2*

Development of an Efficient Offender Classification System in the Second Year

อัศกร ไชยพงษ์**

Akkakorn Chaiyapong

วชิรวิชญ์ อธิธินาสุภวิญ***

Vachiravitch Ittithanasuphavitch

ประคอง โพ****

Prakong Pho

■ บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยต่อยอดจากโครงการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ เรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือการจำแนกผู้กระทำผิด ปีที่ 1” โดยผลลัพธ์ที่ได้คือ เครื่องมือกลางจำแนกลักษณะผู้กระทำความผิดที่มีปัจจัยร่วมในการพยากรณ์การกระทำผิดซ้ำ จำนวน 30 ปัจจัย และในปีที่ 2 นี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (1) เพื่อทำการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำความผิดที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำปีที่ 1 (2) เพื่อทำการทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มเป้าหมายในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ และ (3) เพื่อดำเนินการพัฒนาตัวแบบระบบจำแนกผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่ระบบบำบัดพัฒนาพฤติกรรมเสี่ยงของกระทรวงยุติธรรมที่สามารถ

* งานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ปีงบประมาณ 2565 โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

** รองศาสตราจารย์ ดร. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Associate Professor, Dr., Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

*** ดร. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราย
Dr., Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus Corresponding author:
vachiravitch.itt@mbu.ac.th

**** นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
Computer Technical Officer, Professional Level K2, Information Technology & Communication Centre, Office of the Permanent Secretary

Received: 27 May 2024 Revised: 1 August 2024 Accepted: 5 August 2024

จำแนกความจำเป็นและความเสี่ยงในการบำบัด พัฒนาพฤติกรรมเสี่ยงเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห การกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบ การวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบประชุม กลุ่มย่อย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโมเดล การทำนาย ซึ่งใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สาขาการเรียนรู้ของเครื่อง โดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ จากฐานข้อมูลของกระทรวงยุติธรรมในปี 2560-2564 จำนวน 2,035,991 ชุด มาดำเนินการ ทำความสะอาดข้อมูล เหลือข้อมูล 1,384,998 ชุด นำมาทำการวิเคราะห์เพื่อหา ค่าความถูกต้องและหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การจำแนกลักษณะผู้กระทำผิด

ผลการวิจัยพบว่า (1) การทดสอบค่าความ น่าเชื่อถือของเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำ ความผิดที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญห การกระทำผิดซ้ำปีที่ 1 พบว่า มีตัวแปรจำนวน 28 ตัวแปร มีความเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 50 มี 1 ตัวแปร มีความเหมาะสมร้อยละ 50 และ มี 1 ตัวแปร มีความเหมาะสมต่ำกว่า 50 ในส่วน ของความน่าเชื่อถือของเครื่องมือกลางจำแนก ผู้กระทำผิดซึ่งวัดจากค่าระดับคะแนน พบว่า มีตัวแปรที่มีค่าระดับคะแนน “มากที่สุด” จำนวน 7 ตัวแปร ค่าระดับคะแนน “มาก” จำนวน 18 ตัวแปร และค่าระดับคะแนน “ปานกลาง” จำนวน 5 ตัวแปร (2) การทดสอบเครื่องมือกับ กลุ่มเป้าหมายในความรับผิดชอบของ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน และกรมคุมประพฤติ พบว่า มีตัวแปร ที่นำมาใช้ในการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิด ของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 16 ตัวแปร กรมพินิจ

และคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 21 ตัวแปร และกรมคุมประพฤติ จำนวน 22 ตัวแปร และ (3) การพัฒนาตัวแบบระบบจำแนกผู้กระทำ ความผิดที่เข้าสู่ระบบบำบัดพัฒนาพฤติกรรมเสี่ยง ของกระทรวงยุติธรรมได้สร้างโมเดลเพื่อการ จำแนก แยกรายการ จำนวน 3 โมเดล ผลการ ทดสอบค่าความถูกต้องหลังการปรับจูนโมเดล ได้ค่าความถูกต้องของกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน ร้อยละ 80.07 กรมคุมประพฤติ ร้อยละ 85.03 และกรมราชทัณฑ์ ร้อยละ 94.25

คำสำคัญ: ระบบจำแนก, ผู้กระทำผิด, โมเดล การทำนาย

■ Abstract

The research project is extended from the project of solving for recidivism, which is based on the research titled “Development of the tool for classifying the offender in the first year”. A tool for classifying offenders with 30 common factors responsible for forecasting repetitive offenses was developed. Consequently, the research in the second year aims to (1) test the reliability of the research tool for offender classification obtained from the research project on solving for recidivism in the first year; (2) trial the research tools for the target group under the responsibility of the Department of Corrections, the Department of Juvenile Observation

and Protection, and the Department of Probation and Office of the Permanent Secretary for Justice; and (3) develop a model of the classification system that is efficiently capable of classifying risks and needs in habit rehabilitation to prevent and solve the recidivism problem for the offender who entered the Ministry of Justice's behavior development therapy system. Documentary research was applied in this study, whereas the focus group and an in-depth interview were utilized as research tools. Moreover, the data were analyzed via a predictive model using artificial intelligence (AI) in the field of machine learning. The massive data from the database of the Ministry of Justice (MOJ Data Lake) from 2017-2021, with 2,035,991 sets in total, were subsequently cleaned into 1,384,998 sets. Then, they were analyzed to obtain the values of accuracy as well as the factors that influence the offender classification.

According to the research findings, (1) the test for the reliability of the research tool for offender classification obtained from the first-year research project yielded 28 variables with appropriateness over 50%. There is 1 variable with 50% appropriateness and 1 variable with appropriateness below 50%. With respect to the reliability of the tools for classifying the offenders by score value, it appeared that there were

7 variables with "the highest" score, 18 variables with "high" score, and 5 variables with "medium" score. (2) On the basis of the trial of research tools on targets under the Department of Corrections, the Department of Juvenile Observation and Protection, and the Department of Probation and Office of the Permanent Secretary for Justice, the offender classification from the Department of Corrections exhibited 16 variables. The Department of Juvenile Observation and Protection engaged 21 variables, whereas the Department of Probation employed 22 variables for the classification. Moreover, (3) the model of the classification system for offenders who entered the behavior development therapy system of the Ministry of Justice established 3 models in total according to each mentioned department. The accuracy test after adjusting the model yielded 80.07% for the Department of Juvenile Observation and Protection, 85.03% for the Department of Probation, and 94.25% for the Department of Corrections.

Keywords: Classification system, Offender, Prediction model

■ ความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการกระทำความผิดซ้ำนับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งซึ่งมีผลกระทบต่อ

ประชาชนและมีผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและความรุนแรง การแก้ไขปัญหาคriminal justice เป็นเรื่องที่กระทรวงยุติธรรมได้ให้ความสำคัญ ภายหลังการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะการเกิดอาชญากรรมและอาชญากรรมออนไลน์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นหลายเท่าตัว จากการวิเคราะห์สถิติการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจ พบว่า สถิติอาชญากรรมในกลุ่มความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดฉ้อโกงหลอกลวงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน (Office of Justice Affair, 2024, p. i) โดยการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจใน พ.ศ. 2565 พบว่า ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศจำนวน 18,073 คดี ฐานความผิดเกี่ยวกับประทุษร้ายต่อทรัพย์ จำนวน 57,226 คดี ฐานความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมพิเศษ จำนวน 30,557 คดี และความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายจำนวน 728,044 คดี รวม 4 กลุ่มมีคดีที่เกิดขึ้น 833,900 คดี (Office of Justice Affair, 2024, p. 5) ส่วนในภาพรวมยังพบว่าจำนวนคดีอาญาเสพติดให้โทษยังคงเป็นคดีอันดับหนึ่ง (Office of Justice Affair, 2024, p. 7)

โดยการดำเนินการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมด้านพัฒนาพหุตินิสัย โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการกระทำผิดซ้ำได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ซึ่งมีการดำเนินการที่เป็นระบบและมีการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลผู้กระทำผิดต่างหน่วยงานภายใต้ระบบศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Centre: DXC) ของสำนักงานกิจการยุติธรรมและระบบคลังข้อมูลผู้กระทำผิดขนาดใหญ่ (Data Lake) ของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม โดยใน พ.ศ. 2565 พบว่า ในส่วนของกรมราชทัณฑ์มีจำนวนผู้กระทำความผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดซึ่งเพิ่มสูงขึ้นหลังจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมการดำเนินการเพื่อให้การกระทำผิดซ้ำลดลงยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลผู้กระทำผิดหลังปล่อย (Aftercare Service) โดยตรงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงขาดการบูรณาการความร่วมมือ แต่ละหน่วยงานต่างดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของตนทำให้ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ส่งผลให้ปัญหานี้ยังคงเป็นจุดอ่อนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมไทย (Office of Justice Affair, 2024, pp. 39-40) ทั้งนี้ จากสถิติการกระทำผิดซ้ำของศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Centre: DXC) สำนักงานกิจการยุติธรรม ปรากฏจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำจำแนกตามหน่วยงานดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนผู้กระทำผิดซ้ำจำแนกตามหน่วยงาน

ปีปล่อยออก	หน่วยงาน	ปล่อยออก (คน)	จำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ (คน)		
			ซ้ำในปีที่ 1	ซ้ำในปีที่ 2	ซ้ำในปีที่ 3
2563	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	1,765	15 (0.85%)	1 (0.06%)	0
	กรมคุมประพฤติ	156,517	4,559 (2.91%)	4,987 (3.19%)	5,314 (3.40%)
	กรมราชทัณฑ์	141,147	21,786 (15.43%)	13,357 (9.46%)	6,887 (4.88%)
2564	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	3	0	0	0
	กรมคุมประพฤติ	126,258	6,687 (5.30%)	7,611 (6.03%)	637 (0.50%)
	กรมราชทัณฑ์	179,523	23,131 (12.88%)	13,513 (7.53%)	1,007 (0.56%)
2565	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	0	0	0	0
	กรมคุมประพฤติ	89,887	8,773 (9.76%)	503 (0.56%)	0
	กรมราชทัณฑ์	138,574	16,961 (12.24%)	978 (0.71%)	0

ที่มา: ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (Data Exchange Centre: DXC, 2024)

จากการศึกษาจำนวนผู้กระทำความผิดและกลับมากระทำผิดซ้ำนั้นในจำนวนดังกล่าวนี้มีผู้ต้องขังที่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำซึ่งผู้กระทำความผิดซ้ำนั้นได้เคยผ่านการพัฒนาพฤตินิสัยมาก่อน แต่จากสถานการณ์ในปัจจุบันพบว่า การจำแนกผู้กระทำความผิดในวันแรกจับเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดซ้ำให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องจัดให้มีเครื่องมือจำแนกผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

ผู้กระทำความผิดขณะที่อยู่ในการควบคุมของกรมราชทัณฑ์ ดังนั้นเพื่อให้มีเครื่องมือในการจำแนกผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายและพัฒนาระบบการยุติธรรมได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดซ้ำ จากการศึกษาวิจัยในปีที่ 1 (Teera Sindecharak et al., 2020) พบว่า เครื่องมือ

ในการจำแนกหรือพยากรณ์ผู้ที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำมีเครื่องมือที่เข้าซ้อนอยู่ 3 หน่วยงาน ไม่สามารถพัฒนาเป็นเครื่องมือกลางของกระทรวงยุติธรรมในการนำมาพยากรณ์หรือจำแนกผู้ที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำได้และไม่มีการนำไปปรับใช้และพัฒนาแต่อย่างใด ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวที่ได้จากการศึกษาวิจัยอาจไม่เพียงพอต่อการนำไปปรับใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อมิให้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำฐานเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด ซึ่งความผิดฐานดังกล่าวนี้ นับว่ามีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่งและจากการเก็บข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ พบว่าคดีที่มีการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในปีงบประมาณ 2565 ยังคงเป็นคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติด คิดเป็นจำนวนร้อยละ 66.29% ฉะนั้นจากการศึกษาที่ผ่านมา มีข้อเสนอแนะว่า ควรนำเครื่องมือที่ค้นพบไปพัฒนาและทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือดังกล่าวเพื่อที่จะไปสู่การพัฒนาเป็นเครื่องมือกลางของกระทรวงยุติธรรมต่อไป ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเครื่องมือจำแนกผู้กระทำความผิดสำหรับความผิดฐานที่เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดในปีที่ 2 เพื่อได้เครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือและเที่ยงตรงและนำไปปรับใช้จำแนกผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สังคมได้รับความสงบสุขอย่างยั่งยืนและลดจำนวนผู้กระทำความผิดซ้ำต่อไป

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทำการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (reliability) ของเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำความผิดที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำปีที่ 1
2. เพื่อทำการทดสอบเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติและสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
3. เพื่อดำเนินการพัฒนาตัวแบบ (model) ระบบจำแนกผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่ระบบบำบัดพัฒนาพฤตินิสัยของกระทรวงยุติธรรมที่สามารถจำแนกความจำเป็นและความเสี่ยง (risks & needs) ในการบำบัดพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

■ ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร โดยการศึกษาจากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำปีที่ 1 เป็นหลัก จากนั้นเป็นการศึกษาวิเคราะห์จากฐานข้อมูลของกระทรวงยุติธรรม (MOJ Data Lake) เพื่อศึกษาจำนวนตัวแปรที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการจำแนกผู้กระทำความผิด ซึ่งมีจำนวนข้อมูลโดยประมาณ 1,400,000 ชุด (ข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2564) แยกเป็นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 100,000 ชุด กรมคุมประพฤติ จำนวน

600,000 ชุด และกรมราชทัณฑ์ จำนวน 700,000 ชุด และรวมถึงการวิเคราะห์ตัวแปรที่ใช้จำแนกผู้กระทำความผิดที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำปีที่ 1 และการศึกษาภาคสนามประกอบด้วย การสนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มเป้าหมายใน “การประชุมกลุ่มย่อย” ประกอบด้วยบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมและนักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกระบวนการยุติธรรม โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 13 คน โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ผู้วิจัยกำหนด ส่วน “การสัมภาษณ์เชิงลึก” ประกอบด้วยบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกันโดยคัดเลือกแบบเจาะจงเช่นเดียวกับการประชุมกลุ่มย่อย ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจะต้องสัมภาษณ์ไม่น้อยกว่า จำนวน 30 คน หรือจนกว่าจะเก็บข้อมูลถึงจุดยุติอิ่มตัว และการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีเกณฑ์ในการคัดเลือกและคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่คณะผู้วิจัยกำหนดเช่นกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประชุมกลุ่มย่อยและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยข้อคำถามจะครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยและผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญเมื่อทำการเก็บข้อมูลและตรวจสอบความ

ถูกต้องของข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโมเดลการทำนาย (predictive model) ซึ่งใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สาขาการเรียนรู้ของเครื่อง (machine Learning) โดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่จากฐานข้อมูลผู้กระทำความผิดของกระทรวงยุติธรรม (MOJ Data Lake)

โครงการวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 272 หมู่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100 เอกสารรับรองเลขที่ SRU-EC2022/096 ประเภทการรับรอง Exemption Review วันที่รับรอง 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 และวันที่หมดอายุการรับรองวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2566

■ ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำความผิด ปีที่ 2” จากการเก็บข้อมูลภาคสนามและผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. การทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (reliability) ของเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำความผิดที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำปีที่ 1 พบว่า การทดสอบความเหมาะสมของเครื่องมือหรือตัวแปรที่ใช้เป็นเครื่องมือกลางจำแนกลักษณะผู้กระทำความผิด พบว่า มีตัวแปรจำนวน 28 ตัวแปร มีความเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 50 มี 1 ตัวแปร มีความเหมาะสมร้อยละ 50 คือ มีอาการ

หลงลืมง่ายจนตนเองหรือเพื่อนผู้ต้องขังคนอื่นสังเกตเห็น และมี 1 ตัวแปร มีความเหมาะสมต่ำกว่า 50 คือ ตัวแปรความรู้สึกล่อนเพี้ยวเหมือนคนไม่มีเรี่ยวแรง มีความเหมาะสมร้อยละ 44.44 ในส่วนของความน่าเชื่อถือของเครื่องมือกลางจำแนกผู้กระทำผิดซึ่งวัดจากค่าระดับคะแนน พบว่า มีตัวแปรที่มีค่าระดับคะแนน “มากที่สุด” จำนวน 7 ตัวแปร ค่าระดับคะแนน “มาก” จำนวน 18 ตัวแปร และ ค่าระดับคะแนน “ปานกลาง” จำนวน 5 ตัวแปร

2. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้จำแนกผู้กระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม พบว่า ตัวแปรที่นำมาใช้ในการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 16 ตัวแปร กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 21 ตัวแปร และกรมคุมประพฤติ จำนวน 22 ตัวแปร

3. การพัฒนาตัวแบบ (model) ระบบจำแนกผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่ระบบบำบัดพัฒนาพฤติกรรมของกระทรวงยุติธรรมที่สามารถจำแนกความจำเป็นและความเสี่ยง (risks & needs) ในการบำบัดพัฒนาพฤติกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า การพัฒนาตัวแบบ (model) เพื่อการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดในงานวิจัยนี้ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สาขาการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ประเภทการเรียนรู้แบบมีผู้สอน (Supervised Learning) และกำหนดการวิเคราะห์ขั้นสูงด้วยแบบจำลองการทำนาย (predictive model) ด้วย Classification Algorithm โดยเทคนิค

Gradient Boosting Classifier และใช้ข้อมูลผู้กระทำผิดจากหน่วยงานภารกิจพัฒนาพฤตินิสัยของกระทรวงยุติธรรม 3 หน่วยงาน ประกอบด้วย ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในปี 2560-2564 จำนวนทั้งสิ้น 2,035,991 ระเบียบ แบ่งเป็นข้อมูล กรมราชทัณฑ์ จำนวน 1,046,636 ระเบียบ กรมคุมประพฤติ จำนวน 889,514 ระเบียบ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 99,841 ระเบียบ คณะผู้วิจัยได้ทำการสกัด แปลงและถ่ายโอนข้อมูล (data Extract, Transform and Load) ซึ่งรวมถึงกระบวนการทำความสะอาดข้อมูลด้วย ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างโมเดล จำนวน 1,384,998 ระเบียบ ประกอบด้วย กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีข้อมูลจำนวน 47,768 ชุด 43 ตัวแปร กรมคุมประพฤติ มีข้อมูล จำนวน 616,282 ชุด 44 ตัวแปร กรมราชทัณฑ์ มีข้อมูล จำนวน 720,948 ชุด 39 ตัวแปร รวมถึงได้พัฒนาระบบจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดด้วยภาษา Python เพื่อสร้างโมเดล จำนวน 3 โมเดล แต่ละโมเดลใช้อัลกอริทึมเทคนิค Gradient Boosting Classifier มีกระบวนการนำเข้าข้อมูลแยกรายการกรม ในการฝึกและทดสอบโมเดล (Train/Test Data) มีการแบ่งข้อมูลสำหรับการฝึกและทดสอบในสัดส่วน 70:30 ในการประเมินค่าประสิทธิภาพของโมเดลใช้ Confusion Matrix และมีกระบวนการปรับจูน (Model Tuning) เพื่อหาค่าประสิทธิภาพที่ดีที่สุด ผลการทดสอบค่าความถูกต้อง (accuracy) หลังการปรับจูนโมเดลได้ค่าความถูกต้อง พบว่า ผลการทดสอบค่าความถูกต้อง (accuracy) ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก

และเยาวชน ร้อยละ 80.07 กรมคุมประพฤติ ซึ่งค่าความถูกต้องของทั้ง 3 กรม เป็นค่าที่ ร้อยละ 85.03 และกรมราชทัณฑ์ ร้อยละ ยอมรับได้ ซึ่งค่าประสิทธิภาพที่ยอมรับได้อยู่ที่ ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ตารางที่ 2 สรุปตัวแปรร่วมที่ใช้เป็นเครื่องมือกลางในการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิด ปีที่ 2

ตัวแปร	กรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน	กรมคุมประพฤติ	กรมราชทัณฑ์
1. เพศ	Jvn_sex	sex	general_sex_code
2. อายุ	age_of_fault_year	age_int	age
3. อายุขณะกระทำผิดครั้งแรก	age_of_first_fault	first_age	first_age
4. การศึกษา	edu_level	education_type_ info	reg_edu_name
5. สถานภาพสมรส	jvn_status_1	status_id_1	marriage_status_ type_1
6. อาชีพ	occupation_ status_new	occupation_ type_2	job_type
7. สภาพแวดล้อมที่พักอาศัย	Present_alive_ code	cond_1	environment_ analyze_final
8. การใช้สารเสพติด	rn3_16_chk1_num	cond_10	drug_classify_type
9. สัมพันธภาพครอบครัว	family_relation	cond_3	family_analyze_ final
10. ฐานความผิด	iccs_offense_1 ถึง iccs_offense_11	iccs_guilty_1 ถึง iccs_guilty_11	iccs_case_1 ถึง iccs_case_11
11. ประวัติการกระทำผิดจำแนก ตามฐานความผิดตาม ICCS	hist_iccs_1 ถึง hist_iccs__11	hist_iccs_1 ถึง hist_iccs_11	hist_iccs_1 ถึง hist_iccs_11
12. ลักษณะสุขภาพทางจิต	rn7_54_status	cond_11	Health_ mental
13. ประเภทความผิดตามความรุนแรง	Intense_case	Intense_case	Intense_case
14. ระดับการควบคุม	control1_score	control	level_name
15. บทลงโทษ	judgment_word_ group	judgment_type	Impost_type
16. ระยะเวลาที่อยู่ในกระบวนครั้งนั้น	duration	duration	duration

ที่มา: ผลการวิจัยและการสังเคราะห์ผู้วิจัย

■ อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการพัฒนาตัวแบบระบบ จำแนกผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่ระบบบำบัด พัฒนาพฤติกรรมของกระทรวงยุติธรรมที่สามารถ จำแนกความจำเป็นและความเสี่ยงในการ บำบัดพัฒนาพฤติกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผลการทดสอบค่าความถูกต้อง (accuracy) ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ร้อยละ 80.07 กรมคุมประพฤติ ร้อยละ 85.03 และกรมราชทัณฑ์ ร้อยละ 94.25 ซึ่งค่าความ ถูกต้องของทั้ง 3 กรม เป็นค่าที่ยอมรับได้ ซึ่งค่า ประสิทธิภาพที่ยอมรับได้อยู่ที่ร้อยละ 70 ขึ้นไป) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andrew & Bonta (2010) ปรากฏผลการวิจัยที่ยืนยันถึงประสิทธิภาพ ของเครื่องมือนี้ในการใช้ทำนายแนวโน้ม การกระทำผิดซ้ำ ทั้งในกลุ่มผู้กระทำผิดทั่วไป และกลุ่มผู้กระทำผิดที่เป็นหญิงและเยาวชนอาชญากร รวมทั้งนักโทษผู้ได้รับการพักการลงโทษและ ผู้ถูกคุมความประพฤติ นอกจากนี้ LSI-R ยังสามารถใช้ทำนายแนวโน้มการฝ่าฝืน กฎระเบียบในเรือนจำของนักโทษ การกระทำ ละเมิด การย้อนกลับเข้าถูกควบคุมตัวในเรือนจำ ภายในระยะเวลา 1 ปี และการฝ่าฝืนเงื่อนไข การพักการลงโทษ ตลอดจนสามารถทำนาย ถึงแนวโน้มความสำเร็จของการพิจารณาปล่อย นักโทษสู่บ้านกึ่งวิถีและการใช้มาตรการทางเลือก อื่น ๆ ที่ใช้เพื่อเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจาก เรือนจำได้อีกด้วยซึ่งต่อมาภายหลังเมื่อ LSI-R ได้ถูกนำมาใช้ในระบบการจำแนกผู้กระทำผิด ในสหราชอาณาจักรร่วมกับ Assessment, Case Recording/Management and Evaluation

System มีชื่อเรียกย่อว่า ACE ในกลุ่มผู้ถูก คุมความประพฤติจึงทำให้สามารถพัฒนา แบบประเมินความเสี่ยงและสภาพปัญหา และความต้องการที่เหมาะสมสำหรับใช้ใน สหราชอาณาจักรเป็นการเฉพาะขึ้น เรียกว่า Offenders Assessment System (OASys) ทั้งนี้ เครื่องมือที่ได้จากการวิจัยจึงสามารถนำไป ต่อ ยอดเพื่อพัฒนาให้มีความเป็นเสถียรภาพได้ เช่นเดียวกับเครื่องมือของ The Level of Service Inventory Revised (LSI-R) ซึ่งเป็นเครื่องมือ ของประเทศแคนาดา ซึ่งจากการนำไปใช้ สามารถยืนยันถึงประสิทธิภาพของเครื่องมือ ในการใช้ทำนายแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ ทั้งในกลุ่มผู้กระทำผิดทั่วไปและกลุ่มผู้กระทำผิด ที่เป็นหญิงและเยาวชนอาชญากร รวมทั้งนักโทษ ผู้ได้รับการพักการลงโทษและผู้ถูกคุม ความประพฤติ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ทำนาย แนวโน้มการฝ่าฝืนกฎระเบียบในเรือนจำของ นักโทษ การกระทำละเมิด การย้อนกลับเข้าถูก ควบคุมตัวในเรือนจำภายในระยะเวลา 1 ปี และ การฝ่าฝืนเงื่อนไขการพักการลงโทษ ตลอดจน สามารถทำนายถึงแนวโน้มความสำเร็จของ การพิจารณาปล่อยนักโทษสู่บ้านกึ่งวิถีและ การใช้มาตรการทางเลือกอื่น ๆ ที่ใช้เพื่อเบี่ยงเบน ผู้กระทำผิดออกจากเรือนจำได้อีกด้วย

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Hiltermann et al. (2014) ได้ทดสอบความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ ของแบบประเมินความเสี่ยงสำหรับเด็กและ เยาวชน โดยทำการเปรียบเทียบแบบประเมิน ความเสี่ยงของ SAVRY, PCL: YV และ YLS/CMI กับแบบประเมินทางคลินิก (Clinical Assessment) พบว่า แบบประเมินบางแบบนั้นมีค่าความ น่าเชื่อถืออยู่ในระดับที่ยอมรับได้ แต่อย่างไร

ก็ตามบางปัจจัยในแบบประเมินบางแบบนั้น มีค่าความน่าเชื่อถือระดับต่ำ (ค่า Internal Consistency ต่ำกว่า 0.65) สำหรับความเที่ยงตรงของแบบประเมินนั้นพบว่า ปัจจัยเสี่ยงในแบบประเมินนั้นมีอิทธิพลในการทำนายการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน สำหรับปัจจัยป้องกันนั้นไม่พบอิทธิพลในการพยากรณ์การกระทำผิดซ้ำโดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำ และงานวิจัยของ Jones et al. (2016) ได้ทำการทดสอบความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของแบบประเมินและแบบคัดกรองสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม คือ the Youth Assessment and Screening Instrument: YASI ของ Orbis Partners ในปี 2000 แบบประเมินนี้มีทั้งหมด 10 ปัจจัยด้วยกัน คือ ประวัติการกระทำผิด ประวัติครอบครัว สถานศึกษา เพื่อนและชุมชน การใช้แอลกอฮอล์และยาเสพติด สุขภาพจิต พฤติกรรมก้าวร้าว ทักษะชีวิต อาชีพ และการใช้เวลาว่าง และทักษะชีวิต โดยได้ทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลในการทำนายการกระทำผิดซ้ำ โดยได้ตั้งสมมติฐานการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ (Predictive Validity) ของแบบประเมิน YASI ว่ามีอิทธิพลในการทำนายระดับปานกลางถึงสูงในการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน พบว่า แบบประเมินนี้มีค่าความน่าเชื่อถือในระดับที่ปานกลางถึงดีมากสำหรับการจำแนกปัจจัยความเสี่ยงและจุดแข็งของเด็กและเยาวชนนั้น แบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่ สูง กลาง ต่ำ ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการพยากรณ์การกระทำผิดซ้ำ พบว่า ปัจจัยเสี่ยงมีอิทธิพลในการทำนายการกระทำผิดซ้ำตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า ปัจจัยเสี่ยง

ในการทำนายอิทธิพลในการกระทำผิดซ้ำ มีความแตกต่างกันระหว่างเด็กและเยาวชนเพศชายและเพศหญิง สำหรับปัจจัยที่เป็นจุดแข็งหรือปัจจัยในการป้องกันในการพยากรณ์การกระทำผิดซ้ำนั้น เป็นประเด็นที่ควรมีการพิจารณาพยายามนำมาวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับจัดการแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในแต่ละราย ดังนั้นแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมควรเป็นการผสมผสานกันระหว่างปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันเพื่อให้มีความเหมาะสมในการบริหารจัดการในเรื่องการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในตรงตามเฉพาะบุคคล แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ Veenunkarn Rujiprak, Nunrapat Chaiakpong and Krisda Saengcharoensap (2021) พบว่า จากการศึกษาในภาพรวมของแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการจำแนกและคัดกรองเด็กและเยาวชนนั้น พบว่า ในแบบประเมินควรจะต้องประกอบไปด้วยหัวข้อสำคัญได้แก่ ข้อคำถามด้านการศึกษาและอาชีพ ด้านพฤติกรรมทางเพศของเด็กและเยาวชน ด้านเพื่อนและบุคคลใกล้ชิด ด้านการประเมินภาวะผู้ติดยาเสพติด รูปแบบการประเมินการตอบสนองต่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ด้านการค้ำหนุนและการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ด้านสภาวะทางจิตหรือปัญหาทางสุขภาพจิต ด้านพฤติกรรม ด้านทัศนคติเรื่อง การกระทำผิด ความคิดความเชื่อ ความหนักเบาของโทษ แต่สำหรับข้อคำถามเกี่ยวกับความเห็นทางด้านการเมืองอาจจะคงไว้หรือตัดออกก็ได้

■ สรุป

ปัญหาการกระทำความผิดซ้ำนับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนและมีผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและความรุนแรง การแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดซ้ำเป็นเรื่องที่กระทรวงยุติธรรมได้ให้ความสำคัญ แต่การจำแนกผู้กระทำความผิดในวันแรกไว้เพื่อแก้ไข ปัญหาการกระทำความผิดซ้ำให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องจัดให้มีเครื่องมือจำแนกผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ขณะที่อยู่ในการควบคุมของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเครื่องมือในการจำแนกหรือพยากรณ์ผู้ที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำมีเครื่องมือที่เข้าช้อนอยู่ 3 หน่วยงาน ซึ่งไม่สามารถพัฒนาเป็นเครื่องมือกลางของกระทรวงยุติธรรมในการนำมาพยากรณ์หรือจำแนกผู้ที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำได้และไม่มีการนำไปปรับใช้และพัฒนาแต่อย่างใด จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดและพัฒนากระบวนการจำแนกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะสามารถพยากรณ์และลดจำนวนผู้กระทำความผิดซ้ำให้มีแนวโน้มลดลงต่อไปได้ในอนาคต

■ ออบค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาและวิเคราะห์การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิด ปีที่ 2 นั้น โดยองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยคือ การทดสอบความเหมาะสมของเครื่องมือหรือตัวแปร

ที่ใช้เป็นเครื่องมือกลางจำแนกลักษณะผู้กระทำความผิด พบว่า มีตัวแปร จำนวน 28 ตัวแปร มีความเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 50 และจากการหาค่าประสิทธิภาพที่ดีที่สุด ผลการทดสอบค่าความถูกต้อง (accuracy) หลังการปรับจูนโมเดลได้ค่าความถูกต้องของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ร้อยละ 80.07 กรมคุมประพฤติ ร้อยละ 85.03 และกรมราชทัณฑ์ ร้อยละ 94.25 ซึ่งค่าความถูกต้องของทั้ง 3 กรมเป็นค่าที่ยอมรับได้ซึ่งค่าประสิทธิภาพที่ยอมรับได้อยู่ที่ร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยมีตัวแปรร่วมของทั้ง 3 ที่สามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

■ ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงยุติธรรม ควรกำหนดนโยบายให้มีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สาขาการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ในการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติในการทำงานจำแนกและปัญหาในส่วนของคุณภาพผู้กระทำผิดที่มีมากเกินไปของเจ้าหน้าที่ที่จะสามารถจำแนกและกำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ควรจะมีระบบที่สามารถจำแนกลักษณะของผู้กระทำผิดระหว่างที่ถูกควบคุมตัวหรือมีกระบวนการจำแนกซ้ำและการจำแนกก่อนปล่อยตัวหรือเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเพื่อให้สามารถที่จะวิเคราะห์ ติดตามผลการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู วางแผนช่วยเหลือได้ตลอดกระบวนการ

3. กระทรวงยุติธรรมได้ศึกษา วิเคราะห์ แบบจำลองของหน่วยงานทั้ง 3 กรม ให้มีการจัดเก็บข้อมูลความต้องการในการพัฒนาตัวเองเป็นข้อมูลดิจิทัลเพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดโปรแกรมการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้กระทำผิดด้วย

4. ควรมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างครบถ้วนทุกมิติเพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์ในประเด็นอื่นๆ ที่สามารถพัฒนา บำบัด แก้ไข พื้นฟูและควบคุมผู้กระทำผิดได้ เช่น การจัดเก็บประวัติการศึกษา อบรมฝึกอาชีพ ข้อมูลการปรับระดับผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถใช้ในการแนะนำโปรแกรมการฝึกอบรม โปรแกรมพื้นฐาน โปรแกรมเฉพาะด้านหรือการพิจารณาปรับระดับผู้ต้องขัง การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ การได้รับการอภัยโทษ เป็นต้น

5. ข้อมูลสารสนเทศของผู้กระทำผิดเมื่อสิ้นสุดกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยหรือเมื่อปล่อยตัว ควรได้มีการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือ การสงเคราะห์ การแจ้งเตือนชุมชนหรือส่งต่อข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาวิธีการในการสอดส่องดูแลและป้องกันเหตุ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. กระทรวงยุติธรรม ควรมีการส่งเสริมให้มีการใช้ระบบจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดในหน่วยปฏิบัติ เพื่อเป็นข้อมูลเสริมให้กับเจ้าหน้าที่ในการทำงานจำแนก โดยอาจจะกำหนดเป็นตัวชี้วัดในการใช้ผลทำนายประกอบการพิจารณากำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

2. ส่งเสริมให้มีการใช้ข้อมูลจากระบบจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดในการพิจารณาปรับระดับผู้กระทำผิด เช่น การควบคุม การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษหรือการได้รับการอภัยโทษ

3. กำหนดตัวชี้วัดให้หน่วยปฏิบัติมีการนำเข้าข้อมูลดิจิทัลให้ครบทุกมิติ มีการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลที่น่าเชื่อถือเรื่องความครบถ้วนของข้อมูลและมาตรฐานข้อมูล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำนักงานกิจการยุติธรรม ควรกำหนดให้มีโครงการศึกษาวิจัยตัวแปรที่สามารถวิเคราะห์หรือแนะนำหลักสูตรตามความต้องการหรือความจำเป็น (needs) ของผู้กระทำผิดรายบุคคลเพื่อให้สามารถจำแนกผู้กระทำผิดได้ทั้งความจำเป็นและความเสี่ยง (risks & needs) สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิดได้ครบถ้วน

2. ควรมีการศึกษาวิจัยระบบการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานระหว่างหน่วยงานภารกิจพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงระหว่างกัน รวมถึงศึกษาการจัดเก็บข้อมูลให้ครบทุกมิติ ทั้งภูมิหลัง การศึกษา อาชีพ และสังคมเพื่อให้การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิดและติดตามผลการดำเนินการพัฒนาพฤตินิสัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากการศึกษาโครงการพัฒนาแบบประเมินความเสี่ยงและความจำเป็นในการบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรมีการนำงานวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบจำแนกในแต่ละช่วงวัยต่อไปให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

การพัฒนาระบบจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการจำแนกผู้กระทำผิดที่เข้าสู่ระบบพัฒนาพฤตินิสัยของกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น ยังไม่ได้รวมถึงการจำแนกซ้ำ การจำแนกหลังปล่อยหรือเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของหน่วยงานภารกิจพัฒนาพฤตินิสัยเห็นควรเพิ่มกระบวนการในจำแนกดังนี้

1. แสดงปัจจัยรายบุคคลเพื่อให้สามารถพัฒนาพฤตินิสัยได้ตรงจุด

2. ควรมีการจัดเก็บข้อมูลสำหรับการจำแนกซ้ำหรือระหว่างที่อยู่ในกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย เช่น กิจกรรมที่ผู้กระทำผิดเข้าร่วม คะแนนความประพฤติหรือคะแนนที่ได้จากกิจกรรม การจัดชั้นผู้ต้องขังเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาให้ อนุญาตให้โทษ เช่น เหตุแห่งการลดวันต้องโทษ/พักการลงโทษ หรือการได้รับพระราชทานอภัยโทษ

3. จำแนกลักษณะผู้กระทำผิดเมื่อพ้นโทษหรือออกจากกระบวนการ

4. มีระบบทำนายข้อหาหรือฐานความผิดที่อาจจะกลับมากระทำผิดซ้ำเพื่อการติดตามเฝ้าระวังเตือนภัยและยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญให้ศูนย์เฉพาะกิจเฝ้าระวังความปลอดภัยของประชาชน (Safety Observation Ad hoc Center, Ministry of Justice: JSOC) ซึ่งเป็นการเฝ้าระวังผู้ที่เคยก่อเหตุคดีอุกฉกรรจ์ ใน 7 ฐานความผิด ได้แก่ ฆ่าเด็กหรือฆังฆืนเด็ก (Child Murder or Child Rape and Homicide) ฆ่าฆังฆืน (Rape-Murders Crimes) ฆาตกรต่อเนื่อง (Serial Murders) ฆาตกรโรคจิต (Crimes

Committed by a Sociopath or a Psychopath) สังหารหมู่ (Mass Murders) ขิงทรัพย์/ปล้นทรัพย์โดยการฆ่า (Robbery-Homicide Crimes) และนักค้ายาเสพติดรายสำคัญ (Major Drug Dealers)

5. การจำแนกที่สามารถแสดงรายละเอียดครอบคลุมมากขึ้น เช่น การแยกปัญหาทางร่างกายและปัญหาทางจิต (สุขภาพจิต) ความต้องการในตัวเอง เช่น การประกอบอาชีพ ความต้องการด้านรายได้ในการดำรงชีพ เมื่อพ้นโทษ ความต้องการด้านการศึกษา

6. ควรมีการเพิ่มประเด็นตัวแปรที่เกี่ยวกับผู้ที่กระทำความผิดโดยไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

แผนปฏิบัติการเพื่อผลักดันสู่การปฏิบัติที่สามารถจำแนกความเสี่ยงและความจำเป็น

การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิดเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดประสบผลสำเร็จ เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขพฤติกรรม การปรับปรุงพื้นฐานการศึกษา การอบรมฝึกอาชีพหรือการจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดที่แท้จริง การค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำรวมถึงการจำแนกเพื่อการกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุม

การพัฒนาเครื่องมือจำแนกผู้กระทำผิดที่มีความสามารถจำแนกความเสี่ยงและความจำเป็น (risk and needs) ในการบำบัดพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบที่จำเป็น 3 ประการดังนี้

1. พัฒนาระบบข้อมูลผู้กระทำผิดเพื่อการวิเคราะห์ที่มีมาตรฐานและมีข้อมูลดิจิทัลครบทุกมิติ

ข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร (data-driven) การใช้ประโยชน์จากข้อมูลช่วยให้การตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น เข้าใจสถานการณ์ ช่วยคาดการณ์อนาคต มองเห็นแนวโน้มและโอกาสต่าง ๆ การต่อยอดนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสนับสนุนในการออกนโยบาย วางแผนกลยุทธ์ วางมาตรการ รวมถึงการพัฒนารูปแบบการให้บริการสาธารณะที่ตรงจุด ตอบสนองต่อความต้องการทั้งของประชาชนผู้เสียภาษีและรัฐบาลผู้บริหารกิจการบ้านเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการนำข้อมูลมาเรียบเรียง จัดกลุ่ม/แยกประเภท ชุดข้อมูลหาความสัมพันธ์ของชุดข้อมูลแต่ละชุดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อหาความหมาย หรือคำตอบตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ต่าง ๆ จนได้ “ข้อมูลเชิงลึก” (insight) หรือ “ข้อสรุป” (conclusion) ที่ช่วยให้เข้าใจสถานการณ์หาสาเหตุช่วยสนับสนุนการตัดสินใจได้การที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์สูงสุดจึงต้องมีกระบวนการและองค์ประกอบดังนี้

1. คุณภาพข้อมูล (data quality)

คุณภาพข้อมูล หมายถึง ข้อมูลที่ดีได้มาตรฐานตามที่กำหนด กล่าวคือ ผลรวมของคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่พึงประสงค์ทุกประการของผลการปฏิบัติงานตามดัชนีตัวชี้วัดคุณภาพและองค์ประกอบที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่เหมาะสมกับการใช้งาน ตอบสนองต่อความต้องการที่กำหนดและตรงตามวัตถุประสงค์ (Digital Government Development Agency (Public Organization) (DGA), 2022)

ข้อมูลที่มีคุณภาพ หมายถึง การมีมาตรการในการควบคุมและพัฒนาคุณภาพข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วน พร้อมใช้งาน

เป็นปัจจุบัน มั่นคงปลอดภัยและไม่ถูกละเมิด ความเป็นส่วนบุคคล รวมทั้งสามารถเชื่อมโยง แลกเปลี่ยน บูรณาการและใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าขององค์กร การดำเนินงานและการบริการต่าง ๆ ล้วนพึ่งพาและอาศัยข้อมูลในการสร้างมูลค่าและเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการ ประกอบกับกระแสการใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะช่วยในการดำเนินงานและการทำความเข้าใจถึงความต้องการของผู้รับบริการในด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าข้อมูลที่มีไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่และองค์กรส่วนใหญ่อาจยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูล (data quality) ที่จะนำมาใช้ในทุกมิติ จึงทำให้ไม่อาจใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่ได้อย่างสูงสุด

ดังนั้น กระทรวงยุติธรรม จึงต้องมีแผนปฏิบัติการในการสร้างข้อมูลดิจิทัลที่มีคุณภาพ มีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล รวมถึงการดำเนินการด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในคุณภาพข้อมูลด้วย

2. มาตรฐานข้อมูล (data standard)

มาตรฐานข้อมูล เป็นการจัดทำข้อมูลให้อยู่ในลักษณะรูปแบบกลาง (neutral format) โดยเนื้อหาของมาตรฐานข้อมูลหลัก ๆ ได้แก่ ระบบอ้างอิง (preference systems) โครงสร้างข้อมูล (data models) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเนื้อหา และคุณลักษณะของข้อมูลรวมทั้งวิธีการผลิต การจัดเก็บข้อมูล และการใช้ข้อมูล เป็นต้น จะต้องมีกำหนดคำศัพท์ (data dictionaries) และข้อมูลจะต้องมีคุณภาพของข้อมูล (data quality) และในด้านคำอธิบายข้อมูล (metadata)

ซึ่งเป็นรายละเอียดบอกถึงเนื้อหาคุณลักษณะของข้อมูล (National Science and Technology Development Agency, 2022)

มาตรฐานข้อมูลอ้างอิงถึงมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการข้อมูลและการใช้ข้อมูล ซึ่งเป็นกลไกอย่างหนึ่งในธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและลดความหลากหลายของวิธีการปฏิบัติ เช่น มาตรฐานเมทาดาทา (metadata standard) มาตรฐานชุดข้อมูล (datasets standard) มาตรฐานการจัดชั้นความลับของข้อมูล (data classification standard) (Ratchakitcha, 2023)

การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูล (data-driven) อย่างเช่นปัจจุบันจะอาศัยข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นหลัก ซึ่งมีกระบวนการบูรณาการข้อมูล (data integration) หากข้อมูลมีมาตรฐานย่อมง่ายที่จะทำการรวบรวมข้อมูลให้เป็นชุดเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น กระทรวงยุติธรรม จึงต้องมีแผนปฏิบัติการในการจัดทำมาตรฐานข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความครบถ้วนของข้อมูล (completeness)

ข้อมูลที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ หมายถึงข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาต้องเป็นข้อมูลที่ให้ข้อเท็จจริง (facts) หรือข่าวสาร (information) ที่ครบถ้วนทุกด้านทุกประการ มิใช่ขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไป (National Statistical Office, 2022)

ข้อมูลบางประเภทหากไม่ครบถ้วน จัดเป็นข้อมูลที่ด้อยคุณภาพได้เช่น ข้อมูลประวัติผู้กระทำผิด หากไม่มีข้อหาหรือฐานความผิด จะไม่สามารถใช้ได้ในการพิจารณาเสนอสิทธิ

ข้อหาหรือฐานความผิดที่มีผู้กระทำผิดมากที่สุด หรือข้อมูลที่ได้รับบริการกรอกผ่านแบบฟอร์มขอรับบริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งมีชื่อ-นามสกุลผู้ขอรับบริการ แต่ขาดการเก็บข้อมูลพื้นที่หรือจังหวัดที่ก่อเหตุ จะทำให้ไม่สามารถนำเสนอข้อมูลในเชิงพื้นที่ได้หรือหากหน่วยงานต้องการที่จะจัดทำระบบแนะนำหลักสูตรการฝึกอบรมหรือกิจกรรมที่จะสามารถทำให้ผู้กระทำผิดมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ขึ้น แต่หน่วยงานกลับไม่ได้จัดเก็บประวัติการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการฝึกอบรมของผู้กระทำผิดไว้ ย่อมไม่สามารถวิเคราะห์และแนะนำหลักสูตรตามความต้องการและความจำเป็นได้

ดังนั้น กระทรวงยุติธรรม จึงต้องมีแผนปฏิบัติการในการสร้างข้อมูลดิจิทัลที่มีความครบถ้วน สมบูรณ์มีกระบวนการจัดการวงจรชีวิตข้อมูล ซึ่งเริ่มตั้งแต่กระบวนการสร้าง (create) การจัดเก็บ (Storage) การใช้ (use) การเผยแพร่ (publish) การจัดเก็บถาวร (archive) และการทำลายข้อมูล (destroy)

2. การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิดโดยใช้ AI และ Big Data

การจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดนอกจากจะเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดประสบผลสำเร็จแล้วยังสามารถส่งเสริมให้เป็นเครื่องมือสำคัญของเจ้าหน้าที่ในการทำงานจำแนกและการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นข้อมูลในการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ แจ้งเตือนชุมชน การสอดส่องดูแลและป้องกันเหตุ การที่จะทำให้การพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิด

มีประสิทธิภาพและใช้งานได้จริงตามวัตถุประสงค์ กระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีแผนปฏิบัติการ ในการพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิดโดยให้มีการดำเนินการดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการพัฒนาระบบจำแนกผู้กระทำผิด สาขา การเรียนรู้ของเครื่อง (machine learning) ประเภทการเรียนรู้แบบมีผู้สอน (supervised learning) และกำหนดการวิเคราะห์ขั้นสูง เพื่อสร้างแบบจำลองการทำนาย (predictive model) ด้วย Classification Algorithm เทคนิค Gradient Boosting Classifier ซึ่งเป็นคุณสมบัติ ของระบบจำแนกที่ได้จากโครงการพัฒนาระบบ จำแนกผู้กระทำผิด ปีที่ 2 นี้ รวมถึงส่งเสริมให้ มีการดำเนินการด้านวิทยาศาสตร์ข้อมูล (data science) หรือกระบวนการงานด้านข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) โดยเฉพาะกระบวนการ ETL (Extract Transform Load) เพื่อจัดการข้อมูลก่อนที่จะ นำเข้าสู่โมเดลการทำนาย รวมถึงการนำเสนอ อัตโนมัตินี้ (Business Intelligence: BI) ด้วยกระดานอัตโนมัติ (dashboard) เพื่อนำเสนอ ข้อมูลสถิติและแนวโน้ม

2.2 ส่งเสริมให้มีการใช้ตัวแปรรวม ที่ใช้เป็นเครื่องมือกลางในการจำแนกลักษณะ ผู้กระทำผิด ปีที่ 2 จำนวน 16 ตัวแปร เนื่องจาก เป็นตัวแปรที่มีลักษณะร่วมกันของหน่วยงาน การกิจพัฒนาพหุคูณทั้ง 3 กรมและเป็นข้อมูล ที่เป็นดิจิทัล (digitize data) ทั้งหมด

2.3 ส่งเสริมให้มีการพิจารณาใช้ตัวแปร ที่สามารถจำแนกตามลักษณะของปัจจัยในการ เปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงได้ และปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และตัวแปร

ที่สามารถจำแนกตามความจำเป็นในการ แทรกแซงซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ (1) กลุ่มผู้ที่ไม่จำเป็นต้องมีการแทรกแซงก็มี แนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำ (2) กลุ่มผู้ที่ หากได้มีการแทรกแซง ก็จะลดความน่าจะเป็น ในการกระทำผิดซ้ำ (3) กลุ่มผู้ที่ไม่ได้มีการ แทรกแซงก็ยังคงมีแนวโน้มว่าจะกระทำผิดซ้ำ ซึ่งตัวแปรทั้ง 2 ประเภท ไม่ได้มีการศึกษาใน โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาาระบบจำแนก ผู้กระทำผิด ปีที่ 2 นี้

2.4 ส่งเสริมให้มีการใช้ระบบจำแนก ผู้กระทำผิด ทั้งในหน่วยปฏิบัติของหน่วยงาน พัฒนาพหุคูณสืบตามวัตถุประสงค์ของการใช้ ข้อมูลสารสนเทศในการบำบัด แก่ไข พ้นฟู ผู้กระทำผิดและในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการ ให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ แจ้างเดือนชุมชน การสอดส่องดูแลและป้องกันเหตุ

3. การพัฒนากระบวนการแก้ไข บำบัด พ้นฟูผู้กระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ

กระบวนการพัฒนาพหุคูณ ประกอบไปด้วย (1) การจำแนกลักษณะผู้กระทำผิด ซึ่งมี 2 ส่วน คือ การจำแนกเพื่อการควบคุมเพื่อวัตถุประสงค์ ในการพิจารณาระดับการควบคุมและการจำแนก เพื่อการแก้ไขเพื่อวัตถุประสงค์ในการวางแผน ปฏิบัติในการแก้ไข (2) การนำเสนอ คณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาระดับการควบคุม และวางแผนปฏิบัติในการแก้ไข เช่น ให้ความรู้ การฝึกวิชาชีพ การอบรมพัฒนาจิตใจ การใช้ แรงงาน ชุมชนบำบัด (3) การดำเนินการตามมติ คณะกรรมการฯ (4) การติดตามผลการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิด (5) การจำแนกซ้ำ (6) การวางแผน เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและ (7) การประสาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ

การแจ้งเตือนชุมชน หรือส่งต่อข้อมูลเพื่อการ
สอดส่องดูแลและป้องกันเหตุ

กระทรวงยุติธรรม ควรจะมีแผนปฏิบัติการ
ในการพัฒนาพฤตินิสัย โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ
ที่ได้จากระบบจำแนกผู้กระทำผิดประกอบการ
ตัดสินใจทั้ง 7 กระบวนพัฒนาพฤตินิสัยดังที่
กล่าวมา

■ บรรณานุกรม

Andrews, D., & Bonta, J. (2010). *The Psychology of Criminal Conduct* (5th ed.). LexisNexis Matthew Bender.

Data EXchange Center. (2024, June 15). *The number of recidivisms classified by agency*. <https://public.tableau.com/app/profile/nswj/viz/12254/BIO1-01-00>.

Digital Government Development Agency (Public Organization) (DGA). (2022, September 27). *Data quality*. <https://www.dga.or.th/frontpage/>.

Hilterman, E.L.B., Nicholls, T.L., and Nieuwenhuizen, C. (2014). Predicting validity of risk assessments in juvenile offenders: Comparing the SAVRY, PCL: YV, and YLS/CMI with unstructured clinical assessments. *Assessment*, 21(3), 324-339.

Jones, N. J., Brown, S. L., Robinson, D., & Frey, D. (2016). Validity of the youth assessment and screening instrument: A juvenile justice tool incorporating risks, needs, and strengths. *Law and Human Behavior*, 40(2), 182-194.

National Statistical Office. (2022, September 27). *Completeness*. <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/know/estat1.html>.

National Science and Technology Development Agency. (2022, September 16). *Data Standard*. <https://www.nstda.or.th/en/>.

Office of Justice Affair. (2024, June 15). *Updating Thai Criminal Justice 2022*. <https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2023/09/updating-thai-criminal-justice-2022-new.pdf>.

Rachakitcha. (2023, June 1). *Announcement of the Digital government development committee subject: Good governance of government data*. https://www.rachakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/074/T_0047.PDF.

Teera Sindecharak et al. (2020). *Development of an offender classification tool*. Bangkok: Office of Justice Affair.

Veenunkarn Rujiprak, Nunrapat Chaiakkapong and Krisda Saengcharoensap. (2021). *The development of risk and need assessments for juvenile rehabilitation in Juvenile Detention Center*. Bangkok: Department of Juvenile Observation and Protection.

แนวทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการติดตาม คนหายและศพนิรนาม ภายใต้ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 Guideline of Dissemination for Tracking Missing Persons and Unidentified Remains of Personal Data Protection Act B.E. 2562

พลอยศมน เอี่ยมศิลา*

Ploisamon Iamsila

สุภัทรชัย อุทัยทอง**

Supattarachai Uthaitong

■ บทคัดย่อ

ในปัจจุบันนี้มีปัญหาในเรื่องของคนหายและศพนิรนามเป็นจำนวนมาก ที่จะต้องติดตามค้นหาและต้องตรวจพิสูจน์เพื่อระบุตัวตน สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีอำนาจและหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลของคนหายและศพนิรนามให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อเป็นช่องทางในการช่วยเหลือและสนับสนุนการติดตามคนหาย และการพิสูจน์ศพนิรนามของหน่วยงานของรัฐ แต่อย่างไรก็ตามการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ในปัจจุบันนั้นต้องตระหนักถึงผลกระทบที่ตามมา และความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากจากการเผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้น เพราะเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) หรือทางอินเทอร์เน็ต มากยิ่งขึ้น ทำให้ข้อมูลต่าง ๆ สามารถโอนถ่ายและรับ-ส่งกันได้อย่างสะดวก

* นักนิติวิทยาศาสตร์ชำนาญการ กองพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
Forensic Scientist Professional Level, Division of Missing and Unidentified Person System Development, Central Institute
of Forensic Science

** พนักงานคดีปกครองปฏิบัติกร สำนักงานศาลปกครองกลาง
Administrative Case Officials, Administrative Court of Thailand

Received: 27 January 2023 Revised: 10 July 2024 Accepted: 12 July 2024

และใช้เวลาเพียงไม่นาน แต่ความก้าวหน้าด้วยความรวดเร็วนี้ทำให้เกิดผลกระทบที่มีความเสี่ยงสูงมากยิ่งขึ้นตามมา เช่น การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งมีผลให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและความเสียหายขึ้นกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของส่วนบุคคล จากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2565 เป็นต้นมา ได้มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับหนึ่งขึ้น คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือที่ได้ยินเป็นการทั่วไปว่า PDPA : Personal Data Protection Act เพื่อเป็นการรับรองการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

บทความนี้มีจุดประสงค์ช่วยแนะนำแนวทางในการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของคนหายและศพนิรนาม เพื่อคำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลและให้การเผยแพร่ข้อมูลนั้นเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ส่งผลให้สามารถช่วยเหลือในการติดตามคนหายและศพนิรนามได้อย่างรวดเร็ว เข้าถึงง่าย ขยายวงกว้างมากขึ้น มีช่องทางในการแจ้งหรือให้ข้อมูลได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามคนหายและศพนิรนามเพื่อให้พวกเขาได้กลับบ้านหรือญาติสามารถติดตามหาเพื่อนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้มากยิ่งขึ้น เพื่อดำรงความยุติธรรมต่อสังคมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สืบต่อไป

คำสำคัญ : การเผยแพร่, คนหาย, ศพนิรนาม

■ Abstract

Currently, there are many cases of missing persons and unidentified remains whose identities have to be tracked and verified. The Central Institute of Forensic Sciences in Thailand is an institution that has the authority and responsibility to disseminate information about missing persons and unidentified remains to the public as a means of helping and supporting government agencies in tracking missing persons and identifying unidentified remains. However, disseminating information currently requires awareness of the consequences and privacy of individuals who will be affected by such dissemination due to the rapid advances in technology with greater use of social media or the internet. As a result, transferring or transmitting data is convenient and fast. This leads to more high-risk impacts, such as violations of the privacy rights of personal data, which results in nuisance and damage to the owners of personal data. The Personal Data Protection Act B.E. 2562, commonly known as the PDPA: Personal Data Protection Act to ensure the protection of personal data of data subjects, has been enforced since June 1, 2022.

This article introduces guidelines for disseminating the personal information of missing persons and unidentified remains to account for the potential consequences of disseminating information. Moreover, such information should be disseminated with caution. Accordingly, this guideline can help in tracking missing persons and unidentified remains quickly. This approach is easily accessible, is gradually expanding and is a simple and convenient channel for informing or providing information. For these reasons, it aims to increase the efficiency of tracking missing persons and unidentified remains. It is primarily to return them to their homes or to perform religious ceremonies among their relatives. Finally, this can be further applied to maintain social justice and human dignity.

Keyword: Dissemination, Missing Persons, Unidentified Remains

■ บทนำ

เนื่องจากในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีนั้น ได้มีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีการใช้สื่อกลางทางอิเล็กทรอนิกส์หรือทางอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น ทำให้ข้อมูลต่างๆ สามารถโอนถ่ายรับ ส่งกันได้อย่างสะดวก ใช้เวลาเพียงไม่นาน แต่ความก้าวหน้าด้วยความรวดเร็วนั้นก็ทำให้เกิดผลกระทบที่มีความเสี่ยงสูงมากยิ่งขึ้นตามกัน เช่น การถูกละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของข้อมูล

ส่วนบุคคล สร้างความเดือดร้อนรำคาญและความเสียหายขึ้นกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของส่วนบุคคล จึงเป็นเหตุสมควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นการทั่วไปขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหลักการทั่วไปเพื่อคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้องค์กรหรือหน่วยงานปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2565 ได้มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับหนึ่งขึ้นคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือที่ได้ยินเป็นการทั่วไปว่า PDPA : Personal Data Protection Act เพื่อเป็นการรับรองการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหาย และการพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม พ.ศ. 2564 ได้กำหนดให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาระบบการติดตามคนหาย และการพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม(ค.พ.ศ) โดยมีผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เป็นฝ่ายเลขานุการของ ค.พ.ศ. และคณะอนุกรรมการทั้ง 3 คณะ (The Regulation of the Office of the Prime Minister on Search of Missing Person and Identification of Unidentified Persons and Remains B.E. 2564) ซึ่งมีกองพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม ช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ค.พ.ศ.

และจากการประชุมคณะทำงานภาคประชาสังคม ด้านคนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม มีข้อเสนอให้ฝ่ายเลขาธิการศึกษาและจัดทำแนวทาง รวมถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลและภาพคนหายและศพนิรนาม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางเดียวกันของหน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม เป็นการลดข้อโต้แย้งในการเผยแพร่ข้อมูล และตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ให้การเผยแพร่ข้อมูลอยู่ในกรอบของการคุ้มครองสังคมและช่วยเหลือประชาชนเป็นหลัก การเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเมื่อพบคนหายและศพนิรนามได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวก และดำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คนหาย คือ บุคคลที่หายไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่สามารถติดต่อได้ หรือไม่มีใครรู้แน่ชัดว่า บุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ และศพนิรนาม คือ ศพหรือชิ้นส่วนอวัยวะของมนุษย์ที่ทำให้เชื่อหรือมีเหตุอันควร สงสัยว่ามีบุคคลใดเสียชีวิต โดยไม่สามารถระบุได้ว่า ศพหรือชิ้นส่วนอวัยวะเป็นบุคคลใด จึงต้องมีการติดตามหา โดยใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง รวมทั้งจะทำให้มีการแจ้งเบาะแสเพิ่มเติม เพิ่มประสิทธิภาพในการติดตาม เพื่อให้ประสบผลสำเร็จพบตัวบุคคลหรือยืนยันบุคคลศพนิรนามและนำกลับสู่ครอบครัวได้

การศึกษาในครั้งนี้เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลทางระบบสารสนเทศในประเทศไทยยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน จึงได้ศึกษารูปแบบ

การเผยแพร่ข้อมูลคนหายและศพนิรนามจากหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับคนหายและศพนิรนาม และนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย เพื่อต้องการให้การเผยแพร่ข้อมูลเป็นไปในแนวทางเดียวกันและเพื่อให้การนำเสนอภาพหรือข้อมูล ไม่เป็นการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะช่วยในการติดตามคนหาย และพิสูจน์ศพนิรนาม

วัตถุประสงค์ของการศึกษากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กับการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการติดตามคนหายและศพนิรนาม เพื่อเข้าใจในหลักการพื้นฐานของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 สร้างความตระหนักรู้ต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นมากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางในการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคนหายและศพนิรนาม ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับคนหายและศพนิรนาม เพื่อช่วยแนะนำแนวทางในการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของคนหาย และศพนิรนาม และคำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลและให้การเผยแพร่ข้อมูลนั้นเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ส่งผลให้สามารถช่วยเหลือในการติดตามคนหายและศพนิรนามได้อย่างรวดเร็ว เข้าถึงง่าย ขยายวงกว้างมากขึ้น มีช่องทางในการแจ้งหรือให้ข้อมูลได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามคนหายและศพนิรนามเพื่อให้พวกเขาได้กลับบ้านหรือญาติสามารถติดตามหาเพื่อนำมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้มากยิ่งขึ้น เพื่อดำรงความยุติธรรมต่อสังคมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สืบต่อไป

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ถูกตราขึ้นโดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อป้องกันการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยไม่ได้แจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบ และไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล สามารถอธิบายได้ว่าองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลมีฐานทางกฎหมาย เพื่ออ้างได้ว่ามีสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดในการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ในการประมวลผลจะนำข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไปใช้ทำอะไร ภายใต้หลักความปลอดภัยและสมเหตุสมผล เป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าข้อมูลส่วนบุคคลจะไม่ถูกนำไปใช่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย หรือนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกกฎหมาย สร้างความตระหนักรู้ต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล (personal data) หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล ซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม แต่ไม่รวมถึงข้อมูลของผู้ถึงแก่กรรมโดยเฉพาะ (มาตรา 6)

ข้อมูลส่วนบุคคลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

1. ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป เช่น ชื่อ, ที่อยู่, เบอร์โทรศัพท์, e-mail
2. ข้อมูลส่วนบุคคลประเภทอ่อนไหว เป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ แต่มีความละเอียดอ่อนและเสี่ยงต่อการถูกใช้ในการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ (มาตรา 26) เช่น ข้อมูลสุขภาพ, ความคิดเห็นทางการเมือง,

พฤติกรรมทางเพศ, ประวัติอาชญากรรม, ข้อมูลชีวภาพ

ผู้เกี่ยวข้อง 3 บทบาทในพระราชบัญญัติฉบับนี้

1. เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (data subject) คือ บุคคลธรรมดาผู้มีสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งข้อมูลนั้นได้บ่งชี้ไปถึงบุคคลดังกล่าวไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

2. ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (data controller) คือ บุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ เช่น การจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ในกรณีที่ต้องให้ข้อมูลส่วนบุคคลแก่บุคคลหรือนิติบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ต้องดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้นั้นใช้หรือเปิดเผยข้อมูลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบ ฯลฯ

3. ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (data processor) คือ บุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งดำเนินการในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องไม่ใช่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ เช่น ดำเนินการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามคำสั่งที่ได้รับจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเท่านั้น เว้นแต่เป็นคำสั่งที่ขัดต่อกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติฉบับนี้ จัดทำและเก็บรักษาบันทึกรายการของกิจกรรมการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลไว้

หลักการพื้นฐานสำคัญใน หมวดที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ตามหลักการของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้มีการกำหนดขอบเขตในเรื่องหลักการดำเนินการและหลักการปฏิบัติ ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติจะมีความเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้ข้อมูล รวมไปถึงการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล มีลักษณะและวิธีการปฏิบัติ โดยจะต้องให้บุคคลนั้นได้รับความยินยอมที่ ประกอบด้วยลักษณะของความยินยอมที่จะต้องถึงค่านึงถึงความปลอดภัย การควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่จะต้องได้รับความยินยอม เป็นต้น ซึ่งความยินยอมนั้นต้องทำโดยชัดแจ้ง โดยจัดทำเป็นหนังสือ หรือทำโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรืออาจกระทำด้วยวิธีอื่นก็ได้ และในการขอความยินยอมนั้น ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องทำการแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

ลักษณะของการขอความยินยอม

- ข้อความการขอความยินยอมต้องแยกส่วนออกจากข้อความอื่นอย่างชัดเจน
- มีลักษณะของแบบหรือข้อความที่เข้าใจเข้าถึงได้ ใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจได้ง่าย
- ไม่มีลักษณะเป็นการหลอกลวงหรือทำให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเข้าใจผิดในวัตถุประสงค์
- คำนึงในความเป็นอิสระของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในการให้ความยินยอม มีทางเลือกในการปฏิเสธให้ความยินยอมแม้จะไม่มี การให้ความยินยอมในบางส่วนก็ยังคงได้รับบริการอยู่
- ต้องไม่มีเงื่อนไขในการให้ความยินยอม

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่มีความจำเป็นหรือเกี่ยวข้องสำหรับการเข้าทำสัญญาหรือขอรับบริการ (อย่าเก็บอะไรที่ไม่จำเป็นหรือเกี่ยวข้อง)

หากการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นทำโดยไม่ชอบตามที่กำหนด จะไม่มีผลผูกพันเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และไม่ทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลสามารถอ้างความยินยอมเพื่อทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้ (มาตรา 19)

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่จำเป็นต้องขอความยินยอมทุกครั้ง (มาตรา 24) หากเป็นการใช้ข้อมูลดังกล่าวต่อไปนี้

- (1) ทำเอกสารประวัติศาสตร์ วิจัย สถิติ
- (2) เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคล
- (3) เป็นการจำเป็นเพื่อปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเป็นคู่สัญญา หรือเพื่อใช้ในการดำเนินการตามคำขอของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนเข้าทำสัญญานั้น
- (4) เป็นการจำเป็นเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือในการใช้อำนาจอธิปไตยที่ได้อนุญาตแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล
- (5) เป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือของบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่ประโยชน์ดังกล่าวมีความสำคัญน้อยกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานในข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล
- (6) เป็นการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

การเก็บข้อมูลที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลประเภทอ่อนไหว (มาตรา 26) ที่เกี่ยวกับ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ความพิการ ข้อมูลสหภาพแรงงาน ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ หรือข้อมูลอื่นใดซึ่งกระทบต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในทำนองเดียวกันจะกระทำไม่ได้ หากไม่ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

(1) เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคล ซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถให้ความยินยอมได้ ไม่ว่าด้วยเหตุใด

(2) เป็นการดำเนินการกิจกรรมโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีการคุ้มครองที่เหมาะสม โดยไม่ได้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นออกไปภายนอก

(3) เป็นข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะด้วยความยินยอมโดยชัดแจ้งของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(4) เป็นการจำเป็นเพื่อการก่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย หรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

(5) เป็นการจำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

2. ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ ก่อนหรือขณะที่เก็บรวบรวม จะกระทำไปในทางที่แตกต่างจากวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ไม่ได้ กล่าวคือ ผู้ควบคุมข้อมูล

ส่วนบุคคลต้องไม่กระทำการอันนอกเหนือวัตถุประสงค์

แต่ได้มีข้อยกเว้นไว้ว่า ถ้าหากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้แจ้งวัตถุประสงค์ใหม่แก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ทราบและให้ความยินยอมแล้วก่อนกระทำการใด หรือในกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้กระทำได้ (มีกฎหมายให้อำนาจ) (มาตรา 21)

และการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเก็บรวบรวมได้เท่าที่จำเป็นภายใต้วัตถุประสงค์ที่ขอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อป้องกันการเก็บข้อมูลที่มากเกินไปจนความจำเป็น (มาตรา 22)

3. สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(1) สิทธิได้รับการแจ้งให้ทราบรายละเอียด (สิทธิพื้นฐานที่ทุกคนได้รับ) (privacy notice) เพื่อให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้ทราบว่า จะนำข้อมูลไปใช้เพื่ออะไร (มาตรา 23) และโดยหลักแล้วนั้นการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลต้องเก็บจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลโดยตรง (มาตรา 25)

(2) สิทธิในการถอนความยินยอม (right to withdraw consent)

(3) สิทธิขอเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูลส่วนบุคคล (right to access)

(4) สิทธิขอให้โอนข้อมูลส่วนบุคคล (right to data portability) (มาตรา 31)

(5) สิทธิคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (right to objection) (มาตรา 32)

(6) สิทธิขอให้ลบหรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ (right to erasure)

(7) สิทธิขอให้ระงับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 34)

(8) สิทธิขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 35)

4. เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPO : Data Protection Officer) ของตน ในกรณีนี้

(1) เป็นหน่วยงานของรัฐตามที่ คณะกรรมการประกาศกำหนด

(2) การดำเนินกิจกรรม จำเป็นต้อง ตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลหรือระบบอย่าง สม่ำเสมอโดยเหตุที่มีข้อมูลส่วนบุคคลเป็น จำนวนมาก (เช่น ธนาคาร) ตามที่คณะกรรมการ ประกาศกำหนด

(3) กิจกรรมหลักเป็นการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 26

เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อาจเป็นพนักงานของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลหรือเป็นผู้รับจ้างให้บริการตามสัญญากับผู้ควบคุมข้อมูล ส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ก็ได้

5. เหตุการณ์ละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล

ความเสี่ยงที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิและ เสรีภาพของบุคคล ต้องแจ้งเหตุการณ์ละเมิดข้อมูล ส่วนบุคคลแก่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ชักช้าภายใน 72 ชั่วโมง

นับแต่ทราบเหตุเท่าที่สามารถจะทำได้ และ แจ้งเหตุการณ์ละเมิดให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทราบพร้อมกับแนวทางการเยียวยาโดยไม่ชักช้า

6. การจัดทำบันทึกรายการ (มาตรา 39)

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องจัดทำและ จัดเก็บรักษาบันทึกรายการกิจกรรมประมวลผล ข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละประเภทกิจกรรมไว้ จัดให้อยู่ในรูปแบบหนังสือหรืออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และสามารถเข้าถึงง่าย เมื่อมีการร้องขอต้อง สามารถแสดงข้อมูลให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และสำนักงานคณะกรรมการฯ ตรวจสอบได้

7. สิทธิร้องเรียน (มาตรา 73)

เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิร้องเรียน ในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวล ผลข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงลูกจ้างหรือผู้รับจ้าง ของบุคคลดังกล่าว ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม พระราชบัญญัตินี้หรือประกาศที่ได้ออกตาม พระราชบัญญัตินี้ และการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัตินี้ อาจมีความรับผิดชอบ ทางแพ่ง ทางอาญา และโทษทางปกครองใน ต่างประเทศ (Personal Data Protection Act B.E. 2562)

การเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการติดตามคนหาย และศพนิรนาม

ตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ผู้เขียนจึงได้ จัดทำตัวอย่างซึ่งเป็นรูปแบบในการเผยแพร่ ข้อมูลของคนหาย และศพนิรนามไว้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ภาพรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลคนหาย

รูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลคนหาย

การเผยแพร่รูปคนหายควรเน้นใช้รูปหน้าตรง หรือรูปที่เห็นใบหน้าชัดเจน รูปที่เป็นปัจจุบันที่สุดที่สามารถหาได้ ณ ขณะนั้น และสามารถเผยแพร่ได้มากกว่า 1 ภาพ ภาพครึ่งตัว ภาพด้านข้าง ภาพการแต่งกาย ภาพอิริยาบถต่างๆ หรืออาจจะใช้ภาพเสมือน หรือภาพวาดของคนหายก็ได้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการติดตามคนหาย

ชื่อ-นามสกุล หรือ ชื่อเล่น
เพศ
วันที่หาย
สถานที่หาย
อายุ ณ วันที่หาย
น้ำหนัก
ส่วนสูง
สาเหตุการหาย
รูปร่างพรรณสัณฐาน : เช่น ลักษณะสีผิว รูปร่าง สีมผม ทรงผม
ลักษณะเด่น : เช่น รอยสัก แผลเป็น ตาหนี ไร ฟันที่คนทั่วไปสามารถมองเห็น หรือจดจำได้
เครื่องแต่งกายและทรัพย์สินติดตัว หรือเครื่องประดับที่ใส่เป็นประจำ
ข้อมูลเพิ่มเติม เช่น หายตัวไปพร้อมรถจักรยานยนต์ สี ยี่ห้อ เลขทะเบียนอะไร
ข้อมูลติดต่อ : หากพบเห็นคนหายให้ติดต่อผู้ใด

ที่มา: พลอยศมน เอี่ยมศิลา สถาบันนิติวิทยาศาสตร์

ภาพที่ 2 ภาพรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลศพนิรนาม

รูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลศพนิรนาม

การเผยแพร่ภาพศพจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิในกรณีที่มีภาพลักษณะรุนแรง มีเลือดบนใบหน้า หรือลักษณะ น่าเบียด อืด บวม หรือภาพที่จะทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ว่าที่จะเผยแพร่ลงสื่อออนไลน์ หากมีความจำเป็นต้องเผยแพร่ภาพที่มีลักษณะรุนแรงหรือน่ากลัว ควรมีการนำภาพมาลดความคมชัดหรือเบลอภาพบริเวณที่มีความน่ากลัว ข้อมูลที่เผยแพร่ต้องระวังผลกระทบต่อจิตใจของประชาชน การสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือไม่ ต้องยึดในเจตนาคำว่าการให้ญาติหรือผู้ติดตามมาหาพบข้อมูลและพบเจอญาติของตนเอง

การเผยแพร่ข้อมูลศพนิรนามสามารถทำได้เฉพาะหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น หากไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐแต่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลศพนิรนามต้องได้รับความยินยอมจากหน่วยงานภาครัฐที่เป็นเจ้าของข้อมูลเท่านั้น

ชื่อ-นามสกุล หรือ ชื่อเล่น : หากทราบชื่อศพที่พบ (ที่คาดว่าจะสงสัยว่าเป็นบุคคลนั้น)
เพศ : เพศโดยแท้จริงของศพที่พบ
วันที่พบศพ : วันที่เวลาที่พบศพ
สถานที่พบศพ : สถานที่พบศพ บริเวณใด ตำบล อำเภอ จังหวัด
ข้อมูลรูปร่างพรรณสัณฐาน : เช่น ลักษณะสีผิว รูปร่าง ความสูง
เครื่องแต่งกายและทรัพย์สินติดตัว : เสื้อผ้าเครื่องประดับ ยี่ห้อที่สวมใส่ ขณะที่พบศพ
ลักษณะเด่น : เช่น รอยสัก แผลเป็น ตาหนี ไร ฟัน ปาน ที่คนทั่วไปสามารถมองเห็น หรือจดจำได้
ลักษณะพิเศษ : เช่น นิ้วด้วน ตาเหล่ แขนขาด้วน
ข้อมูลเพิ่มเติม : รายละเอียดเพิ่มเติมที่ต้องการแจ้งเพื่อช่วยในการติดตาม เช่น พบศพอยู่ในรถ สี ยี่ห้อ อะไร
ข้อมูลติดต่อ : หากพบศพนิรนามให้ติดต่อผู้ใดหรือหน่วยงานใด

ภาพหน้าตรงศพ

ที่มา: พลอยศมน เอี่ยมศิลา สถาบันนิติวิทยาศาสตร์

■ บทสรุป

จากการศึกษาหลักการพื้นฐานของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อมาปรับใช้กับงานเผยแพร่ข้อมูลคนหาย และศพนิรนาม อันเป็นงานเกี่ยวกับด้านนิติวิทยาศาสตร์ อยู่ภายใต้หน้าที่ตามกฎหมายของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามมาตรา 4(2) ที่มีให้นำพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับกับการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์ การทำงานตามหน้าที่ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐจึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่อย่างไรก็ดีสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องจัดให้มีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วย

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหาย และการพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม พ.ศ. 2564 ในข้อ 13(5) ที่กำหนดให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาระบบการติดตามคนหายและพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม และให้มีหน้าที่และอำนาจในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับคนหายคนนิรนาม และศพนิรนาม ให้ประชาชนได้รับทราบเพื่อเป็นช่องทางในการช่วยเหลือและสนับสนุนการติดตามคนหาย และการพิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนามของหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น สถาบันนิติวิทยาศาสตร์จึงมีอำนาจเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวให้ประชาชนทราบได้

ดังข้างต้น การเผยแพร่ข้อมูลเป็นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) ในการสื่อสารข้อมูลให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ เช่น Facebook, Line, Twitter, Instagram, Application ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อช่วยในการติดตามคนหายและศพนิรนามที่รวดเร็ว เข้าถึงง่าย และกว้างขวางกว่าในอดีตสามารถช่วยแชร์ข้อมูลที่เผยแพร่ได้ และมีช่องทางในการแจ้งหรือให้ข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นสามารถขยายโอกาสในการติดตามคนหายและศพนิรนามเพื่อให้สามารถระบุตัวบุคคลได้

แม้จะไม่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่ก็สามารถนำหลักการพื้นฐานของพระราชบัญญัตินั้นมาเป็นแนวทางการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล ป้องกันไม่ให้ถูกนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงในการถูกละเมิด ในภายหลัง ช่วยสนับสนุนการช่วยเหลือประชาชนคุ้มครองสังคมและอำนวยความสะดวก เช่น

(1) การเผยแพร่ข้อมูลของคนหายและศพนิรนามนั้น ต้องได้รับความยินยอมจากญาติหรือผู้มีส่วนได้เสียซึ่งเป็นผู้แจ้งข้อมูลก่อนที่จะมีการเผยแพร่ข้อมูลนั้น โดยการยินยอมต้องทำโดยชัดแจ้ง ควรมีการขอความยินยอมเสมอและทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐานในการแจ้งได้ ทั้งต้องแจ้งวัตถุประสงค์แก่ผู้แจ้งว่าจะนำข้อมูลอะไรไปใช้ในการเผยแพร่ มีทางเลือกให้ผู้แจ้งว่าต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลใด มีระยะเวลาเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลาเท่าใด ผู้เผยแพร่ก็ต้องเผยแพร่ข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับความยินยอมเท่านั้น และหากผู้แจ้งต้องการถอนความยินยอมดังกล่าวก็สามารถ

กระทำได้โดยไม่ต้องกระทำโดยง่ายเช่นเดียวกับการให้ความยินยอม หน่วยงานต้องมีช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และเมื่อมีการขอลอความยินยอมแล้วให้หน่วยงานนั้นยกเลิกและลบข้อมูลที่ได้มีการเผยแพร่ไปโดยเร็ว หรือกรณีที่ได้บรรลุวัตถุประสงค์แล้วจึงหมดความจำเป็นในการเก็บรักษาข้อมูลนั้นไว้ให้มีการยกเลิกและลบข้อมูลนั้นทันที เช่น เมื่อได้มีการพบตัวคนหายหรือสามารถระบุตัวของศพนิรนามได้แล้วให้มีการจำหน่ายชื่อออกจากฐานข้อมูล และทำการลบข้อมูลที่ได้เผยแพร่ไปแล้วโดยเร็ว

(2) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลคนหายและศพนิรนามต้องกระทำด้วยความระมัดระวังคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่ได้รับความยินยอมเก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็น และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่เจ้าของข้อมูล หรือประชาชนที่จะได้รับ เพื่อการติดตามและพิสูจน์โดยไม่มีการลดทอนคุณค่าและอ้างศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์และอำนวยความยุติธรรมคุ้มครองสังคมได้

ทั้งนี้ การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลคนหายคนนิรนาม และศพนิรนามนั้น ต้องกระทำในขอบเขตภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 32 อันเป็นกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงสุด ที่กำหนดให้ การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560)

ดังนั้น การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว

ต้องกระทำโดยไม่กระทบต่อสิทธิหรือทำให้ผู้นั้นต้องเสียหาย และต้องไม่นำข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เว้นแต่เพื่อประโยชน์สาธารณะและต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งการเผยแพร่ข้อมูลคนหายและศพนิรนามเป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนในการติดตามบุคคลสูญหายให้กลับมาสู่ถิ่นที่อยู่กับครอบครัว และการระบุตัวของศพนิรนามได้เป็นการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นผู้ใดซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ต้องการตามหาให้พบก็เป็นได้ จึงเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 นั้นเอง

■ ข้อเสนอแนะ

บทความนี้นอกจากจะต้องทำให้การเผยแพร่ข้อมูลคนหายและศพนิรนามเป็นไปอย่างถูกต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังเคารพต่อความเป็นส่วนตัวของผู้สูญหายและครอบครัว เนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์หลากหลายสามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วและเป็นวงกว้าง ควรสร้างความตระหนักรู้จัดอบรมหรือเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการประกาศคนหายและศพนิรนาม การประสานงานกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและขอความช่วยเหลือ ส่งเสริมให้คนในสังคมมีความระมัดระวังและมีความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลให้เพิ่มโอกาสในการค้นหาคนหายและศพนิรนามได้กลับคืนสู่ครอบครัว การเผยแพร่ข้อมูลคนหายและศพนิรนามจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและสามารถส่งผลดีต่อสังคมในหลายด้าน

บรรณานุกรม

Constitution of the Kingdom of Thailand,

B.E. 2560 (2017)

Personal Data Protection Act B.E. 2562

The Regulation of the Office of the Prime

Minister on Search of Missing Person

and Identification of Unidentified Persons

and Remains B.E. 2564

ขั้นตอนการส่งบทความ (Submission)

ขั้นตอนที่ 1 : การเข้าสู่ระบบวารสาร

1. เข้าสู่เว็บไซต์วารสารกระบวนการยุติธรรม URL : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/>
2. สมัครสมาชิก (Register) กรณีที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรม ให้คลิกที่ปุ่ม **“ลงทะเบียน”** และสร้างข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อผู้ใช้, Email, รหัสผ่าน รายละเอียดต่าง ๆ ที่แสดงในระบบ และยืนยันตัวตนผ่าน Link ที่ระบบส่งไปยัง Email ของท่าน
3. กรณีที่เป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ให้พิมพ์ ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่าน จากนั้นคลิกที่ปุ่ม เข้าสู่ระบบ

2. คลิก “ลงทะเบียน”
กรณียังไม่เป็นสมาชิก

3. คลิก “เข้าสู่ระบบ”
กรณีเป็นสมาชิก

3. พิมพ์ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่าน

3. คลิกที่ลิงก์ เข้าสู่ระบบ

ขั้นตอนที่ 2 : เข้าหน้า Dashboard

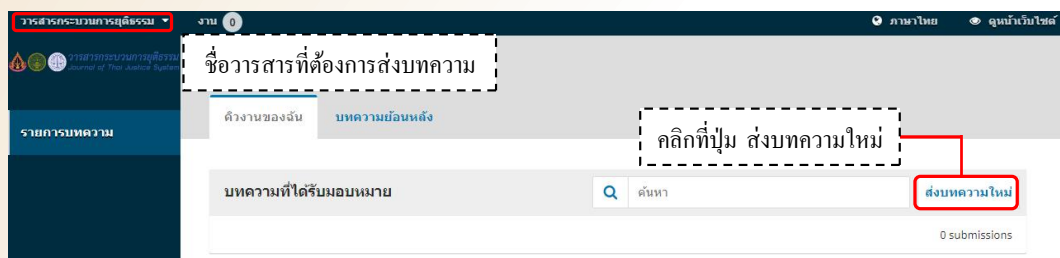
เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วชื่อผู้ใช้จะแสดงที่มุมบนด้านขวาของเว็บไซต์ผู้ส่งบทความ คลิกที่ชื่อผู้ใช้ และคลิก แดชบอร์ด

คลิกที่ แดชบอร์ด

แดชบอร์ด

ขั้นตอนที่ 3 : เข้าสู่กระบวนการส่งบทความ (Submission)

ระบบจะนำเข้าสู่หน้าของผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) คลิกที่ปุ่ม ส่งบทความใหม่

จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการส่งบทความ 5 ขั้นตอน ดังนี้

Step 1 : เริ่มต้น

- 1.1 ภาษาของบทความที่จะส่งตีพิมพ์ เช่น ภาษาไทย หรือ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น
- 1.2 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น
- 1.3 ผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) จะต้องอ่านข้อกำหนดในการส่งบทความ และคลิกยอมรับทุกข้อกำหนด เพื่อยืนยันว่าท่านทำตามเงื่อนไขที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด
- 1.4 หากผู้แต่ง (Author) ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้กรอกข้อความในกล่องข้อความ ถึงบรรณาธิการ โดยข้อความที่ส่งถึงบรรณาธิการจะไม่ถูกเผยแพร่ และใช้ในวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการตีพิมพ์บทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม
- 1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ เพื่อไปยังกระบวนการถัดไป

ส่งบทความ

1. เริ่มการส่ง 2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ 3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata) 4. ยืนยันการส่ง 5. ขั้นตอนต่อไป

รับทราบค่าแกล้งลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารกระบวนการยุติธรรม แต่ความผิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาบทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

- ☒ ข้าพเจ้ายอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของค่าแกล้งลิขสิทธิ์

ภาษาบทความ

ภาษาไทย ▼

เลือกภาษาหลักของบทความที่ท่านต้องการตีพิมพ์กับวารสาร*

1.1 ภาษาของบทความ

ประเภทบทความ *

บทความวิจัย ▼

บทความต้องอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งของวารสาร*

1.2 ประเภทของบทความ

ข้อกำหนดในการส่ง

ท่านต้องอ่านทำความเข้าใจ และรับทราบว่าท่านได้ทำตามข้อกำหนดด้านล่างทั้งหมดแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการส่งบทความ

- ☒ 1. ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่าบทความที่ส่งมายังวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่บทความแปลหรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้เขียนบทความจะรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว
- ☒ 2. ผู้เขียนบทความได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรมของสำนักงานกิจการยุติธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
- ☒ 3. ผู้เขียนบทความจะส่งบทความตามรูปแบบที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด
- ☒ 4. ผู้เขียนบทความจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิง ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของภาษาอังกฤษ และไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม
- ☒ 5. ผู้เขียนบทความจะปรับแก้ข้อบกพร่องตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่รับแก้ผู้เขียนจะต้องชี้แจงเหตุผลมายังกองบรรณาธิการอย่างเป็นทางการ

1.3 คลิกเลือกทุกช่อง เพื่อยืนยันว่าบทความของผู้แต่ง (Author) เป็นไปตามเงื่อนไขที่วารสารกำหนด

ข้อความถึงบรรณาธิการ

1.4 ข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor)

* ถ้าไม่ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้เว้นว่างไว้

Powered by TinyMCE

คำชี้แจงสิทธิ์ส่วนบุคคล

The names and email addresses entered in this journal site will be used exclusively for the stated purposes of this journal and will not be made available for any other purpose or to any other party.

บันทึกและดำเนินการต่อ

1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

* หมายถึงข้อมูลที่เป็นต้องกรอก

Step 2 : อัปโหลดไฟล์บทความ

2.1 เลือกประเภทของไฟล์ โดยบทความฉบับเต็ม (Full Text) ให้เลือก “ไฟล์บทความ”

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์

2. รายละเอียด

3. ยืนยัน

ไฟล์ของบทความ *

ไฟล์บทความ

เลือกข้อมูลเนื้อหาบทความ

ไฟล์บทความ

เครื่องมือการวิจัย

วัสดุการวิจัย

ผลการวิจัย

ใบบันทึกผล

ข้อมูลการวิเคราะห์

ชุดข้อมูลการวิจัย

ข้อความต้นฉบับ

อื่น ๆ

ไปต่อ

ยกเลิก

2.1 เลือกไฟล์บทความ

2.2 อัปโหลดบทความฉบับเต็ม (Full Text) โดยคลิกที่ปุ่ม Upload File

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์

2. รายละเอียด

3. ยืนยัน

ไฟล์ของบทความ *

ไฟล์บทความ

ลากและวางไฟล์ที่นี่เพื่อเริ่มต้นการอัปโหลด

2.2 คลิกที่ปุ่มอัปโหลดไฟล์

อัปโหลดไฟล์

[ระมัดระวังเรื่อง Blind Review](#)

ไปต่อ

ยกเลิก

162

* หากต้องการเปลี่ยนไฟล์ที่จะแนบให้คลิกที่ปุ่ม เปลี่ยนไฟล์

อัปโหลดไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์

2. รายละเอียด

3. ยืนยัน

ไฟล์ของบทความ *

ไฟล์บทความ

author_admin, ผู้แต่ง, บทความ (ตัวอย่าง).docx

เปลี่ยนไฟล์

ระมัดระวังเรื่อง Blind Review

2.3 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

ไปต่อ

ยกเลิก

คลิกกรณีต้องการเปลี่ยนไฟล์

* หากต้องการแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ ให้คลิกที่ แก้ไข

ออปทไฟล์บทความ

1. อัปโหลดไฟล์ 2. รายละเอียด 3. ยืนยัน

author_admin, ผู้แต่ง, บทความ (ตัวอย่าง).docx แก้ไข

กรณีต้องการแก้ไขชื่อไฟล์

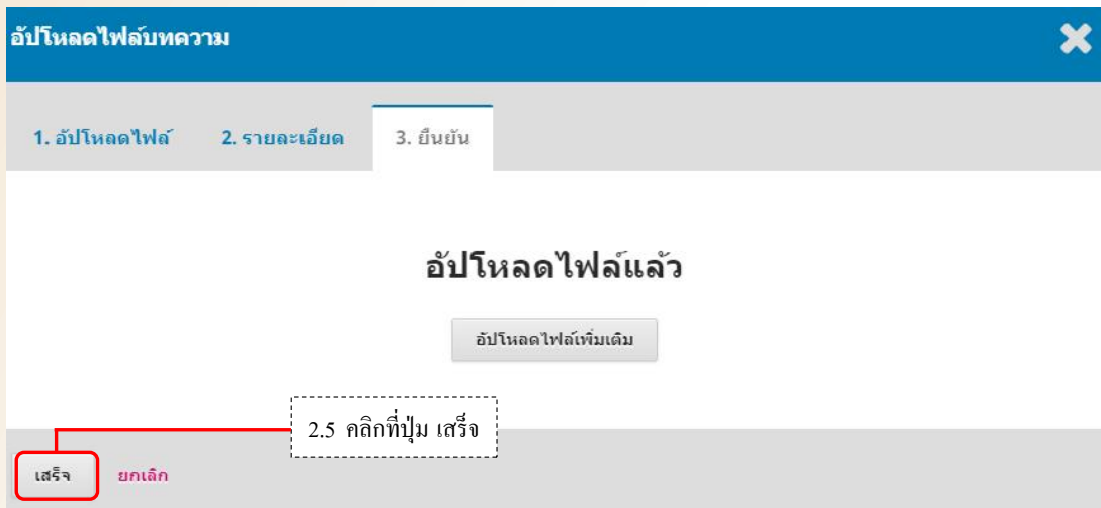
docx 11KB

ไปต่อ ยกเลิก

2.4 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

2.5 คลิกที่ปุ่ม เสร็จ

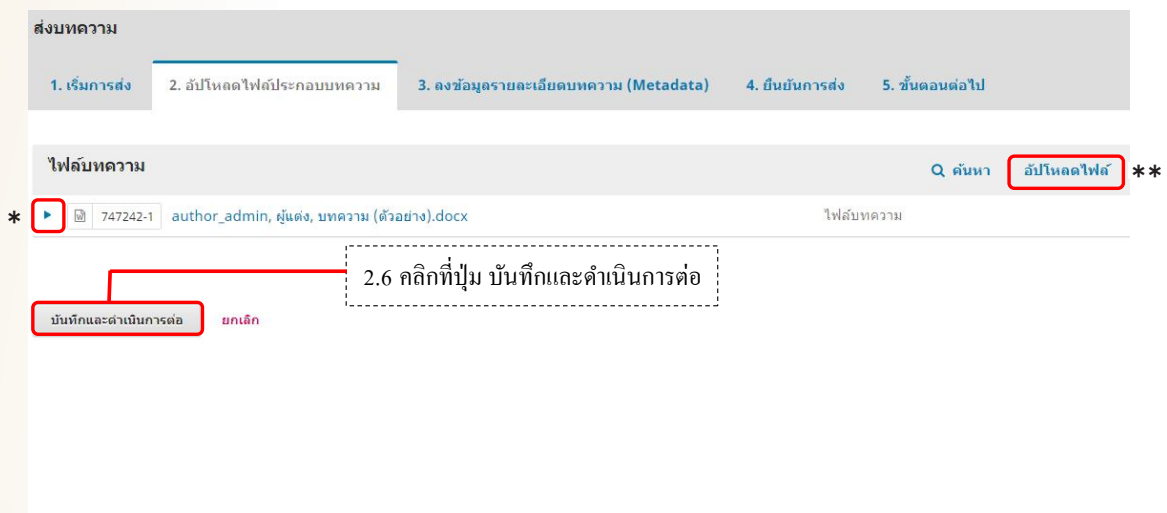
* หากต้องการอัปโหลดไฟล์แนบอื่นๆ ให้คลิกที่ปุ่ม อัปโหลดไฟล์เพิ่มเติม โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่นๆ

2.6 คลิก บันทึกและดำเนินการต่อ

* กรณีต้องการแก้ไขไฟล์ ให้คลิกที่สัญลักษณ์ ► และกดที่ลิงก์ ลบ เพื่อลบไฟล์ จากนั้นคลิก อัปโหลดไฟล์เพื่อแนบไฟล์ใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 2.1 - 2.5

** หากต้องการอัปโหลดไฟล์อื่นๆ เพิ่มเติม ให้คลิกที่ อัปโหลดไฟล์ โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่นๆ

Step 3 : การลงรายละเอียดบทความ

3.1 ขอบบทความ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก) เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา

ส่งบทความ

1. เริ่มการส่ง 2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ 3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata) 4. ยืนยันการส่ง 5. ขั้นตอนต่อไป

Prefix

ตัวอย่าง: A, The

ชื่อเรื่องรอง

ชื่อเรื่องรองจะปรากฏหลังเครื่องหมาย colon(:) ต่อจากชื่อเรื่องหลัก

ชื่อเรื่อง *

3.1 ขอบบทความ

การจัดทำระบบทดลองการเชื่อมโยงข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ และกำหนดมาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูลและกระบวนการ

The Pilot E-Justice System and Data Exchange Standardization for the Criminal Justice of insurgency Offence in the South

3.2 บทคัดย่อ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก) เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา

บทคัดย่อ *

3.2 บทคัดย่อ (Abstract)

English

The pilot test of the E-justice and data exchange system concentrates on enhancing the effectiveness of the criminal justice practice by the information technology in the Southern Border Province where the justice has become a doubt and distrust as well as a main problem of the southern insurgency conflict. This study analysed the current information technology system and the real practice of officer in the criminal justice process including police, prosecutor, court, prison warden, probation officer, and youth justice officer. Based on the findings on the problem in the use of IT technology and the real practice, this study also attempted to develop some pilot test programmes to improve the justice administration in the insurgency cases with the improvement of operational drawbacks, decrease of duplicate work, data sharing mechanism, and data exchange standardization. The findings from this study confirm the possibility of the IT technology to reduce unnecessary workload and time as well as to enhance administration and operation efficiency, both for the justice practice within the southern border area and the Thai justice information system as a whole.

ข้อกำหนดเหล่านี้อิงตามชุดข้อมูลเมทาตาต้าแบบ Dublin Core ซึ่งเป็นมาตรฐานสากลที่ใช้เพื่ออธิบายเนื้อหาของวารสาร

3.3 ข้อมูลผู้แต่ง

3.3.1 ค่าเริ่มต้น (default) ของระบบ ผู้แต่ง คือ ผู้ใช้ ที่เข้าสู่ระบบเพื่อส่งบทความ หากต้องการเพิ่มเติมข้อมูล หรือแก้ไขคลิกที่สัญลักษณ์ ► จากนั้นคลิกที่ แก้ไข

3.3.2 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้คลิกที่ เพิ่มผู้เกี่ยวข้องกับบทความ

3.4 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

3.5 คำสำคัญ โดยการใส่ทีละคำ แล้วกด Enter เพื่อใส่คำถัดไป (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก 🌐 เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

3.6 หน่วยงานที่สนับสนุน/ให้ทุน กรณีไม่มีหน่วยงานสนับสนุน/ให้ทุน ให้เว้นว่างไว้ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก 🌐 เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใส่ข้อมูลเอกสารอ้างอิงของบทความ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

บันทึกและดำเนินการต่อ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

Step 4 : ยืนยันการส่ง

4.1 หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของรายละเอียดบทความทั้งหมดเรียบร้อยแล้วให้คลิกที่ปุ่ม ยืนยันการส่งบทความ

4.2 คลิกที่ปุ่ม ตกลง เพื่อเสร็จสิ้นกระบวนการส่งบทความ (Submission)

* หากคลิกที่ปุ่ม ตกลง แล้ว จะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขข้อมูลได้

รายละเอียดในการส่งบทความวิจัย / บทความวิชาการ เพื่อตีพิมพ์วารสารกระบวนการยุติธรรม

ความเป็นมา

วารสารกระบวนการยุติธรรม จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่ง คือ การประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม จัดประชุม สัมมนา ฝึกอบรม หรือเสนอแนะหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม ดังนั้น สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจหนึ่งคือการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการในกระบวนการยุติธรรม จึงได้จัดทำวารสารกระบวนการยุติธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นเวทีหรือสื่อกลางสำหรับแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้า วิจัยใหม่ ๆ หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป พร้อมกระตุ้นให้เกิดการวิจัยการพัฒนาระบบองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎี และเชิงปฏิบัติ ที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

หลักเกณฑ์การส่งบทความ

1. เป็นบทความวิจัย หรือบทความวิชาการทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยมีขอบเขตวารสาร อาทิ

- การบริหารงานยุติธรรม
- กฎหมายและการบังคับใช้
- อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา
- ยุติธรรมทางเลือก และยุติธรรมสมานฉันท์
- นิติวิทยาศาสตร์
- การพัฒนาพฤตินิสัย
- เทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมด้านกระบวนการยุติธรรม
- สิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2. เป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการเสนอขอลงพิมพ์ในวารสาร/สิ่งพิมพ์อื่น ไม่ใช่นวนิยายหรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้เขียนบทความจะเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

3. วารสารกระบวนกฤษฎีธรรมกำหนดให้มีรูปแบบการพิจารณาบทความแบบ Double - blinded ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double - blind peer review)

4. เนื้อหาด้านฉบับเป็นผลงานที่สรุปแล้วมีความยาว 10-20 หน้า (A4) อักษรภาษาไทยพิมพ์ด้วย TH Sarabun PSK ขนาด 16 อักษรภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วย Times New Roman ขนาด 12 ในส่วนของการอ้างอิงใช้รูปแบบ APA (American Psychological Association) **โดยผู้เขียนจะต้องจัดรูปแบบบทความให้ถูกต้องตามที่วารสารกระบวนกฤษฎีธรรมกำหนดก่อนการส่งต้นฉบับ**

5. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนต้องลงทะเบียนในระบบออนไลน์โดยผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS พร้อมแนบเอกสาร ดังนี้

5.1 บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Word เท่านั้น

5.2 แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนกฤษฎีธรรม

6. บทความที่ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประเมินคุณภาพทางวิชาการของบทความ 3 ท่านต่อบทความ โดยพิจารณาบทความแบบ Double - blind peer review และจะติดต่อผู้เขียนในกรณีมีข้อแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทางผู้เขียนนำไปดำเนินการแก้ไข เมื่อผู้เขียนแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ให้จัดส่งบทความทางระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS ของวารสารกระบวนกฤษฎีธรรมอีกครั้ง

การเสนอต้นฉบับบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงาน หรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน
3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) การวิเคราะห์และสรุปผล (Results Conclusion)
4. คำสำคัญ (Keywords) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญในงานวิจัย
6. วัตถุประสงค์ของเรื่องที่น่าสนใจ

7. วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) กล่าวถึงการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยเรียบเรียงลำดับขั้นตอน
8. ผลการวิจัย (Result) รายงานและอธิบายผลที่สำคัญที่เป็นจริง มีตารางหรือภาพประกอบตามความจำเป็นและเหมาะสม ซึ่งคำอธิบายใต้ภาพและตาราง ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
9. สรุปและอภิปรายผล (Discussion) นำประเด็นที่สำคัญของผลการศึกษา อภิปราย วิเคราะห์ ตามลำดับการเสนอว่าเหมือนหรือแตกต่างจากการศึกษาของผู้อื่นอย่างไร โดยมีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือการนำผลประยุกต์ใช้
10. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
11. การอ้างอิงในเนื้อหา เชิงบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA โดยกำหนดเป็นภาษาอังกฤษ

การเสนอต้นฉบับบทความวิชาการ

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงาน หรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน
3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ความสำคัญของบทความ และบทสรุป
4. คำสำคัญ (Keywords) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญทางวิชาการ
6. วัตถุประสงค์ของเรื่องที่น่าสนใจ
7. แก่นหลักของเรื่อง อธิบายโดยผสมผสานกับข้อวิจารณ์ซึ่งประกอบด้วยประเด็นย่อยหรือหัวข้อย่อย และข้อเสนอแนะที่ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ หากมีคำอธิบายใต้ภาพและตาราง ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
8. บทสรุป (Conclusion)
9. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
10. การอ้างอิงในเนื้อหา เชิงบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA โดยกำหนดเป็นภาษาอังกฤษ

รูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) กำหนดเป็นรูปแบบภาษาอังกฤษ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงชื่อผู้แต่งก่อนข้อความ

ผู้แต่ง 1 คน	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname/(Year,p./xx or pp./xx-xx) ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname/(Year,p./xx or pp./xx-xx) **p. = อ้างหน้าเดียว/pp. = อ้างมากกว่า 1 หน้า
	ตัวอย่าง : Maslow (1970, pp. 21-23)
ผู้แต่ง 2 คน	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname ¹ /and/Name/Surname ² /(Year,p./xx or pp./xx-xx) ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname ¹ /and/Surname ² /(Year,p./xx or pp./xx-xx)
	ตัวอย่าง : Hatch and Roegman (2017, pp. 20)
ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname ¹ /et/al./(Year,p./xx or pp./xx-xx) ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname ¹ /et/al./(Year,p./xx or pp./xx-xx)
	ตัวอย่าง : Reynolds et al. (2016, pp.1026-1027)
ผู้แต่งเป็นองค์กร หรือ นิติบุคคล สามารถใช้ชื่อย่อได้	Organization/(Year,p./xx or pp./xx-xx)
	ตัวอย่าง : - Ramkhamhaeng University (RU, 2016, pp. 15-16) (อ้างอิงครั้งแรก) - RU (2016, pp. 11-12) (อ้างอิงครั้งต่อไป) **RU = Ramkhamhaeng University
ชื่อผู้แต่งเป็น “นิรนาม” หรือ “Anonymous”	Anonymous/(Year,p./xx or pp./xx-xx)
	ตัวอย่าง : Anonymous, (2018)
ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง	Title/(Year,p./xx or pp./xx-xx)
	ตัวอย่าง : As indentified in 100 Years (2009, p. 55)
หมายเหตุ : 1. เครื่องหมาย “ / ” หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ 2. ผู้แต่งเป็นคนไทยระบุเฉพาะชื่อ ชื่อสกุล ไม่ใส่คำนำหน้า ซึ่งรวมถึงผู้แต่งที่มียศทางทหาร ดำรง มีตำแหน่งวิชาการ ไม่ต้องใส่ยศ และตำแหน่งทางวิชาการด้วยเช่นกัน สำหรับผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ระบุเฉพาะชื่อสกุล 4. ผู้แต่งที่มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ให้ใส่ชื่อ, ตามด้วยฐานันดรศักดิ์ เช่น Sukhumphan Boriphat, (M.R.) 5. ผู้แต่งเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่า PHRA (พระ) PHRAMAHA (พระมหา) นำหน้าชื่อ เช่น PharamahaWanchai สำหรับผู้แต่งเป็นพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์ เช่น Somdet Phra Nyanasamvara (Charoen Suwattano) 6. ผู้แต่งใช้นามแฝง ให้ใส่นามแฝงตามที่ปรากฏในงาน เช่น Thommayanti	

1.2 การอ้างอิงชื่อผู้แต่งหลังข้อความ

ผู้แต่ง 1 คน	ผู้แต่งคนไทย : (Name/Surname,/ Year,/p./xx or pp./xx.-xx) ผู้แต่งต่างประเทศ : (Surname,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Maslow, 1970, pp. 21-23)
ผู้แต่ง 2 คน	ผู้แต่งคนไทย : (Name/Surname ¹ / &/Name/Surname ² ,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx) ผู้แต่งต่างประเทศ : (Surname ¹ / &/Surname ² ,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Hatch & Roegman, 2017, pp. 20)
ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป	ผู้แต่งคนไทย : (Name/Surname ¹ /et/al.,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx) ผู้แต่งต่างประเทศ : (Last Name/et/al.,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Reynolds et al., 2016, pp.1026-1027)
ผู้แต่งเป็นองค์กร หรือ นิติบุคคล สามารถใช้ชื่อย่อได้	(Organization,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Ramkhamhaeng University [RU], 2016, pp. 11-12) (การอ้างอิงครั้งแรก) (RU, 2016, pp. 11-12) (การอ้างอิงครั้งต่อไป)
ชื่อผู้แต่งเป็น “นิรนาม” หรือ “Anonymous”	(Anonymous,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Anonymous, 2018, p.6)
ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง	(Title,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (100 Years, 2009, p.55)
หมายเหตุ : การอ้างอิงมากกว่าสองแหล่งข้อมูลให้เขียนเรียงตามลำดับอักษร เช่น - การวัดที่มีตัวแปรแฝงหลายตัว (Embretson & Reise, 2000; Marvelde et al., 2006)	

1.3 การอ้างอิงข้อมูลจากเว็บไซต์

ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname,/Year,/month/Date ผู้แต่งต่างประเทศ : Last Name,/Year,/month/Date
ตัวอย่าง : - ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) คือแนวคิดแนวปฏิบัติที่ให้พลเมืองได้เรียนรู้และมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด มีการบริหารจัดการ กำกับตนเองได้ รวมถึงรู้เท่าทันและสามารถปกป้องตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (Sommut Namwong, 2021, November 18) ตัวอย่าง : - Blockchain technology is a structure that stores transactional records, also known as the block, of the

public in several databases, known as the “chain,” in a network connected through peer-to-peer nodes. Typically, this storage is referred to as a ‘digital ledger.’ (Simplilearn, 2022, February 21)

หมายเหตุ

- กรณีที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใช้คำว่า (n.d.) คือ no date ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) ต่อจากชื่อผู้แต่ง
- กรณีไม่ระบุ วัน/เดือน ให้ใช้ปีพิมพ์ ค.ศ. ในเครื่องหมายวงเล็บ ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) ต่อจากชื่อผู้แต่ง
- กรณีที่สิ่งพิมพ์ ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์แล้ว แต่ยังไม่อยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์ให้ระบุคำว่า (in press) สำหรับเอกสารไว้ในวงเล็บแทนปีพิมพ์

2. การระบุที่มาของข้อมูลรูปภาพ และตาราง

การอ้างอิงข้อมูลรูปภาพและตาราง : ให้เขียนด้านบน ชิดซ้าย ดังนี้

Figure x หรือ Table x

ชื่อภาพ หรือ ชื่อตาราง (ตัวเอียง)

รูปภาพ/ตาราง

Note. From...

รูปแบบการอ้างอิงข้อมูลรูปภาพและตาราง

จากวารสาร หรือนิตยสาร	<i>Note./From/“Article,”/by/Author,/A./A.,/Year/Journal,/Volume(issue),/p./x or pp./xx-xx/(URL หรือ DOI)/Copyright/Permission.</i>
จากหนังสือ	<i>Note./From หรือ Adapted from/Book/(p./x or pp./xx-xx),/by/Author,/A./A.,/Year,/Publisher./(URL)/Copyright/Permission.</i>
จากเว็บไซต์	<i>Note./From/Article,/by/Author,/A./A.,/Year,/Site Name/(URL)/Copyright Permission.</i>

3. การเขียนอ้างอิง/บรรณานุกรม (Reference)

3.1 รูปแบบการลงรายการชื่อผู้แต่ง

	ผู้แต่งคนไทย	ผู้แต่งชาวต่างประเทศ
ผู้แต่ง 1 คน	Name/Surname	สกุลผู้แต่ง./อักษรย่อชื่อต้น./ตามด้วยอักษรย่อชื่อกลาง.(ถ้ามี)
ผู้แต่ง 2 คน	Name/Surname ^{คนที่ 1} & Name/Surname ^{คนที่ 2}	สกุล ^{คนที่ 1} ./อักษรย่อชื่อต้น./&/สกุล ^{คนที่ 2} ./อักษรย่อชื่อต้น.
ผู้แต่ง 3-20 คน	Name/Surname ¹ ./Name/Surname ² ./Name/Surname ³ ./Name/Surname ⁴ ./Name/Surname ⁵ ./&/Name/Surname ⁶	Surname./A. ¹ ./Surname./B. ² ./Surname./C. ³ ./Surname./D. ⁴ ./Surname./E. ⁵ ./&/Surname./F. ⁶
ผู้แต่งตั้งแต่ 21 คนขึ้นไป	Name/Surname ¹ ./Name/Surname ² ./Name/Surname ³ ./Name/Surname ⁴ ./เขียนจนครบ 19 คน././&/Name/Surname ^{คนสุดท้าย}	Surname./A. ¹ ./Surname./B. ² ./Surname./C. ³ ./เขียนจนครบ 19 คน././&/Surname./N. คนสุดท้าย
หมายเหตุ : เครื่องหมาย “ / ” หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ		

3.2 รูปแบบการเขียนอ้างอิง/บรรณานุกรม

1. บทความในวารสารแบบรูปเล่ม	
ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./Article./ Journal ./ Volume number (Issue number) ./First page-Last page. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year) ./Article./ Journal ./ Volume number (Issue number) ./First page-Last page.	
ตัวอย่าง : - Woravith - Chansuvarn. (2014). The Design of Chemosensors for Naked-Eye Detection of Mercury(II) Ion. <i>KKU Science Journal</i>, 42(4), 748-760. - Chansuvarn, W., Tuntulani, T. & Imyim, A. (2015). Colorimetric detection of mercury(II) based on gold nanoparticles, fluorescent gold nanoclusters and other gold-based nanomaterials. <i>TrAC Trends in Analytical Chemistry</i>, 125(65), 83-96. **หมายเหตุ. การขึ้นบรรทัดใหม่ บรรทัดที่สองให้เว้นวรรค 5-7 ระยะ	
2. บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์	
2.1 มีเลข DOI	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./Article./ Journal ./ Volume number (Issue number) ./First page-Last page./DOI ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year) ./Article./ Journal ./ Volume number (Issue number) ./First page-Last page./DOI
ตัวอย่าง : Herbst-Damm, K. L., & Kulik, J. A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. <i>Health Psychology</i>, 24(4), 225-229.	

	https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225
2.2 ไม่มีเลข DOI (URL)	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./Article./ Journal ./ Volume number (Issue number) ./First page-Last page./URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year) ./Article./ Journal ./ Volume number (Issue number) ./First page-Last page./URL ตัวอย่าง : - Felder, R. M., & Brent, R. (1999). FAQs-2. Chem. ERgr. Education, 33(4), 276-277. http://www.ncsu.edu/felder-public/Columns/FAQs-2.html
3. หนังสือ (Book)	
3.1 หนังสือ	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./ Book ./ (Edition ed.) ./Publisher. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year) ./ Book ./ (Edition ed.) ./Publisher. ตัวอย่าง : - Woravith Chansuvarn. (2022). <i>Analytical Chemistry: Principle and Quantitative Calculation</i> (2 nd ed.). The Chulalongkorn University Press. - Shotton, M. A. (1989). <i>Computer addiction? A study of computer dependency</i>. Taylor & Francis. กรณีที่ผู้แต่งเป็นนิติบุคคล เช่น หน่วยงาน องค์กร บริษัท และเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ให้ใส่ชื่อย่อหรือใส่ข้อความสั้นๆ ในส่วนของสำนักพิมพ์หรือ ผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ได้ เนื่องจากได้เขียนชื่อเต็มไว้ในส่วนของผู้แต่ง เช่น WHO, The Association, The Institute, The Foundation, The Council, The Society, เป็นต้น - World Health Organization. (2013). <i>The world health report 2013: Research for universal health coverage</i>. WHO
3.2 บทความหรือบทในหนังสือ (Chapter in book)	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./Chapter or Article./In/Editor/(Eds.) ./ Book ./ (Edition ed.) ./ (pp.-xx-xx) ./Publisher. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year) ./Chapter or Article./In/Editor/(Eds.) ./ Book ./ (Edition ed.) ./ (pp.-xx-xx) ./Publisher. ตัวอย่าง : - Wanlapat Suksawas. (2018). Gaetano Mosca's Concept of Political Elite: A Case Study of Thai Political Elite in Malanumthai Period. In Watcharapol Supajakwattana & Watcharabon Buddhakarsa (Eds.), <i>On Theories of Political Science and Public Administration</i> (2nd Ed.). (pp. 47-68). Naresuan

	University Publishing House. - Sparks, D.L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In D.L. Sparks (Eds.), <i>Environmental Soil Chemistry</i> (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.
4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์	
4.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มี DOI	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./Book./ (Edition ed.) ./DOI ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./ (Year) ./Book./ (Edition ed.) ./DOI
	ตัวอย่าง : - Aron, L., Botella, M., & Lubart, T. (2019). <i>Culinary arts: Talent and their development</i>. In R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, & F. C. Worrell (Eds.), <i>The psychology of high performance: Developing human potential into domain-specific talent</i> (pp. 345–359). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/0000120-016
4.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มี DOI (URL)	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surmane./ (Year) ./Book./ (Edition ed.) ./URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./ (Year) ./Book./ (Edition ed.) ./URL
	ตัวอย่าง : - Woravith Chansuvarn. (2022). <i>Analytical Chemistry: Principle and Quantitative Calculation</i>. (2nd Ed.). https://www.chulabook.com/en/main-ebook - O' Keefe, E. (n.d.). <i>Egoism & the crisis in Western values</i>. http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp.
4.3 บทความหรือบทในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Chapter in e-book from database)	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year) ./Title of the chapter./In Editor/(Eds.) ./Book/ (Edition ed.) ./pp. xx-xx) /URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./ (Year) ./Title of the chapter./In Editor/(Eds.) ./Book/ (Edition ed.) ./pp. xx-xx) /URL
	ตัวอย่าง : - Thamsumet, N., Ittibenjapong, C., Kanjanahitanon, P., Chaichamni, P. & Panich, S. (2021). 1 Green Synthesis of Silver Nanoparticles from <i>Catunaregam</i> <i>Tomentosa</i> Extract. In P. Ramasami (Eds.), <i>Volume 2 Green and Sustainable Processing</i> (pp. 1-12). De Gruyter. https://doi.org/10.1515/9783110726145-001

5. วิทยานิพนธ์ (Theses & Dissertations)	
5.1 วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิตที่ไม่ได้ ตีพิมพ์	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year)/ Thesis title/[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]/University. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./ (Year)/ Thesis title/[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]/University.
	ตัวอย่าง : - Alisa Mithranon. (2022). <i>Influencing factors of electronic book's customer behavior :a case study of Thammasat University students</i> [Unpublished master's thesis]. Thammasat University. - Chansuvarn, W. (2012). <i>Spectrometric analysis of mercury(II) ion using gold nanoparticles stabilized by dithia-diaza ligands</i> [Unpublished doctoral dissertation]. Chulalongkorn University.
5.2 วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต และวิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิตจาก เว็บไซต์ (ไม่อยู่ในฐานข้อมูล เชิงพาณิชย์)	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year)/ Thesis title [Doctoral dissertation or Master's thesis]/Website name/URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./ (Year)/ Thesis title [Doctoral dissertation or Master's thesis]/Website name/URL
	ตัวอย่าง : - Miller, T. (2019). <i>Enhancing readiness: An Exploration of the New Zealand Qualified Firefighter Programme</i> [Master's thesis, Auckland University of Technology].Tuwhera.https://openrepository.aut.ac.nz/handle/10292/12338
5.3 วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต และวิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิตจาก ฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year)/ Thesis title/(UMI number or other number)/[Doctoral dissertation or Master's thesis, University name]/Database name. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./ (Year)/ Thesis title/(UMI number or other number)/[Doctoral dissertation or Master's thesis, University name]/Database name.
	ตัวอย่าง : - Becker, J. C. (2013). <i>Landscape-level influences on community composition and ecosystem function in a large river ecosystem</i> (Publication No. 3577776) [Doctoral dissertation, Graduate Council of Texas State University – San Marcos]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
6. รายงานการประชุมเชิงวิชาการ (Proceeding)	
6.1 รูปแบบหนังสือ	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year)/ Article./In/Editor/(Ed. or Eds.)/Meeting topic./ Meeting Title/(pp./xx-xx)/database.

	ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year)/Article./In/Editor/(Ed. or Eds.)/Meeting topic./Meeting Title/(pp./xx-xx)/database. หมายเหตุ กรณีมีเลข DOI หรือ URL ให้เติมต่อท้ายจากฐานข้อมูล ตัวอย่าง : - Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). <i>A multi-touch surface using multiple cameras</i>. In Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), <i>Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems</i> (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9
6.2 รูปแบบวารสาร	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year)/Title: Sub-title./Journal./Volume (Issue number)/First page-Last page./URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year)/Title: Sub-title./Journal./Volume (Issue number)/First page-Last page./URL ตัวอย่าง : - Chaudhuri, S., & Biswas, A. (2017). External terms-of-trade and labor market imperfections in developing countries: Theory and evidence. <i>Proceedings of the Academy of Economics and Economic Education</i>, 20(1), 11-16. https://search-proquest-com.elibrary.jcu.edu.au/docview/1928612180?accountid=16285
7. รายงาน/การสัมมนา/อภิปราย	
7.1 รายงานที่จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น	Organization./ (Year)/Title./Publisher./URL (if any) ตัวอย่าง : - Office of the Civil Service Commission. (2018). <i>21 Century. annual report 2561</i>. https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_annual_report_2561.pdf - National Cancer Institute. (2019). <i>Taking time: Support for people with cancer (NIH Publication No. 18-2059)</i>. U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. https://www.cancer.gov/publications/patient-education/takingtime.pdf
7.2 รายงานที่จัดทำโดยผู้เขียนรายบุคคลสังกัดหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรอื่น	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./ (Year)/Title./Publisher./URL (if any) ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./ (Year)/Title./Publisher./URL (if any)

7.3 รายงานการประชุม/ การสัมมนา/อภิปราย	Organization./Year./Title./Meeting topic./Meeting title./Meeting venue. ตัวอย่าง : - Thai Dietetic Association. (2020). Dietitian in a Disruptive Innovation Era. <i>Integrating Holistic wellness into dietetic Practice 2020</i>. Bangkok.
8. หนังสือพิมพ์/แผ่นพับ/จุลสาร	
8.1 หนังสือพิมพ์และ หนังสือพิมพ์ออนไลน์	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./Year./month/date./Column title./Newspaper./Volume number./Pages number. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./Year./month/date./Column title./Newspaper./Volume number./Pages number.
8.2 นิตยสาร	ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./Year./month/date./Article./Magazine./Volume number./Pages number. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./Year./month/date./Article./Magazine./Volume number./Pages number.
9. ราชกิจจานุเบกษา	
Name of the law./year, month date./Royal Thai Government gazette./Rule number/Session number./pp/xx-xx.	
ตัวอย่าง : - The Equitable Education Fund Act B.E. 2561 (2018). (2018, May 10). <i>Royal Thai Government gazette</i>. No.135 Chapter33 Gor. pp. 1-18.	
10. เว็บไซต์ หรือเว็บเพจบนเว็บไซต์	
ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./year/month/date)/Article./Website Name./URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname./A./year/month/date)/Article./Website Name./URL	
ตัวอย่าง : - Tomoyuki Ohe. (2019, August 29). <i>The chemical structure of drugs affects their toxicity</i>. Keio Research Highlights. https://research-highlights.keio.ac.jp/2019/08/b.html	

****กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ไม่ต้องเขียนชื่อเว็บไซต์**

- Association of Massage Therapists. (n.d.). *Benefits of massage*. <http://www.amt.org.au/massage-and-you/benefits-of-massage.html>

****กรณีไม่สามารถระบุผู้เขียนได้ ให้ใช้ชื่อเรื่อง (ตัวเอียง) แทน**

- *Researchers replicate famous marshmallow test, make new observations*. (2018, May 25). Medical Xpress. https://medicalxpress.com/news/2018-05-replicate-famousmarshmallow.html?utm_source=tabs&utm_medium=link&utm_campaign=story-tabs

****Wikipedia**

- Global warming. (2019, December 9). In *Wikipedia*. http://en.wikipedia.org/wiki/Global_warming Psychometric assessment. (n.d.). In The psychology wiki. Retrieved January 28, 2009, from http://psychology.wikia.com/wiki/Psychometric_assessment

****Blog Post & Comment**

- Stafford, T. (2018, January 3). The backfire effect is elusive. *Mind Hacks*. <https://mindhacks.com/2018/01/03/the-backfire-effect-is-elusive/>

หมายเหตุ

- สี่เหลี่ยมเน้นข้อความ หมายถึง ตัวเอียง
- การขึ้นบรรทัดใหม่ บรรทัดที่สองให้เว้นวรรค 5-7 ระยะ
- กรณีที่ไม่มีวันที่เผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ (n.d.)
- กรณีที่มีปรากฏเฉพาะ พ.ศ. หรือ ค.ศ. ให้ใส่แค่ (ปี ค.ศ.) เท่านั้น
- กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก
- กรณีไม่สามารถระบุผู้เขียนได้ ให้ใช้ชื่อเรื่อง (title) แทน (เป็นตัวเอียง)

ถ้าไม่มีพินัยกรรม ตายแล้ว มรดก เป็นของใคร?

กองมรดก

ผู้มีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย

*เฉพาะคู่สมรสและทายาทที่จดทะเบียน

ทรัพย์สิน

เช่น เงิน รถยนต์ บ้าน

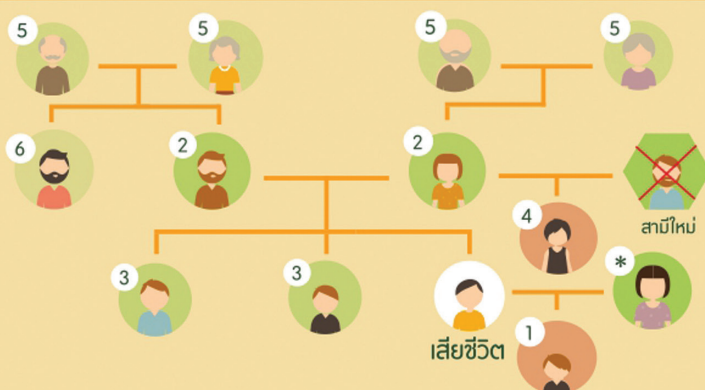
ความรับผิด

เช่น หนี้ ค่าเสียหาย

สิทธิหน้าที่

เช่น สิทธิครอบครองที่ดิน เข้าทรัพย์สิน

*คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกตามสัดส่วน (ถ้าทายาทลำดับที่ 1 หรือ 2 มีชีวิตอยู่ ทายาทลำดับอื่นๆ จะไม่ได้รับมรดก)

1 ผู้สืบสันดาน
(ลูก, หลาน, เหลน)

2 พ่อ แม่

3 พี่น้องแท้ๆ

4 พี่น้อง
คนละพ่อแม่

5 ปู่ ย่า
ตา ยาย

6 ลุง ป้า
น้า อา

สัดส่วนการแบ่งมรดกให้คู่สมรสและทายาท

คู่สมรส | ลูก | พ่อแม่ | พี่น้องแท้ๆ | พี่น้อง
คนละพ่อแม่ | ปู่ ย่า
ตา ยาย | ลุง ป้า
น้า อา

● เสียชีวิต และไม่มีสิทธิได้รับมรดก
○ มีชีวิตอยู่ และมีสิทธิได้รับมรดก

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสและลูกได้รับมรดกเท่าๆกัน ตามจำนวนคน

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่งหนึ่งพ่อแม่ได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่งหนึ่งพ่อแม่ได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง พี่น้องแท้ๆ แบ่งตามจำนวนคน

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสได้รับมรดก 2 ส่วน พี่น้องคนละพ่อแม่ ได้รับมรดก 1 ส่วน

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสได้รับมรดก 2 ส่วน ปู่ ย่าตา ยาย ได้รับมรดก 1 ส่วน

คู่สมรส + ลูก + พ่อแม่ + พี่น้องแท้ๆ + พี่น้องคนละพ่อแม่ + ปู่ ย่าตา ยาย + ลุง ป้า น้า อา = คู่สมรสได้รับมรดก 2 ส่วน ลุง ป้า น้า อา ได้รับมรดก 1 ส่วน

7 ข้อควรรู้ เมื่อไฟแนนซ์มา “ยึดรถ”

1. ค่างค่าเช่าซื้อ รวม 4 งวด ถึงโดนยึดรถ

ไฟแนนซ์จะยึดรถเราได้ต่อเมื่อ...
เราค้างชำระค่าเช่าซื้อ 3 งวดติดต่อกันขึ้นไป
ก่อนยึดรถอีก 1 เดือน รวมเป็น 4 เดือน

2. ไฟแนนซ์เรียกค่าเสียหายได้ ตามที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น

ไฟแนนซ์ไม่สามารถเรียกค่าใช้จ่าย
ได้ตามอำเภอใจ เรียกได้ตามค่าเสียหาย
ที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น

3. ไฟแนนซ์จะยึดรถไม่ได้ หากเราไม่ยินยอม

หากมีการรู้ บังคับ หรือไล่ให้ผู้เช่าซื้อลงจากรถ
เอากุญแจรถไป/เอากุญแจสำรองมาเปิดรถ
ถือว่าทำความผิดต่อเสรีภาพ (ปอ. มาตรา 309)

4. หากถูกไฟแนนซ์ยึดรถ จะหมดอำนาจต่อรองทันที

ถ้าคุณไม่ได้แค่การติดแบล็กลิสต์
เครดิตบูโร ไม่ควรให้ไฟแนนซ์ยึดรถ
ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

5. หากไฟแนนซ์แจ้งค่าเสียหายสูง สามารถหาทนายสู้คดีได้

ถ้าถูกยึดรถไปแล้ว ไฟแนนซ์มีหนังสือ
แจ้งให้ชำระหนี้ส่วนที่เหลือ ด้วยค่าเสียหาย
ที่สูงจนเวอร์ ให้หาทนายสู้คดี
ศาลอาจพิพากษาให้จ่ายเพียง 30%
ครั้งเดียวเท่านั้น

6. หากแพคดี ไม่มีใครเดือดร้อน เพราะคุณแน่นอน

ไฟแนนซ์จะยึดทรัพย์
เพื่อชดเชยค่าเสียหาย แต่ถ้าเราไม่มีทรัพย์
ไฟแนนซ์ไม่สามารถกระทำการใด ๆ ได้

7. ถ้าไม่มีเงินจ่ายจะติดคุกหรือไม่?

คำตอบ : ไม่ เพราะเป็นคดีแพ่งไม่ใช่คดีอาญา

และการเป็นหนี้สินถือเป็นเรื่องส่วนตัว

ไฟแนนซ์ไม่สามารถนำเรื่องส่วนตัวไปประจานให้ผู้อื่นรับรู้ได้
ถ้าทำถือว่ามีคามผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งเราสามารถฟ้องได้

4 ทางเลือก

เมื่อกำลังจะโดนยึดทรัพย์

#LAWGET

ชำระหนี้
บางส่วน

ประนีประนอมหนี้
กับเจ้าหนี้

ต่อสู้คดี
ในชั้นศาล

ตรวจสอบทรัพย์สิน
ที่จะถูกยึด
ว่าถูกต้องหรือไม่?

กรณีที่ลูกหนี้แพ้คดี และถึงขั้นตอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้ว
ลูกหนี้ควรตรวจสอบว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดไปนั้น ดำเนินการถูกต้องตามกระบวนการหรือไม่
และมีการประเมินราคาต่ำกว่าความเป็นจริงหรือไม่ เพื่อที่จะได้ไม่เสียประโยชน์ในส่วนนี้

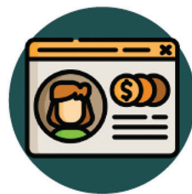
4 ขั้นตอน การยึด หรือ อายัดทรัพย์สิน

ส่งหมายบังคับคดี
ทางไปรษณีย์/ปิดหมาย
ที่หน้าบ้าน

เจ้าพนักงาน
มีอำนาจในการค้นบ้าน
หรือร้านค้า

เจ้าพนักงาน
มีอำนาจยึดและตรวจสอบ
สมุดบัญชี เอกสารต่างๆ

เจ้าพนักงาน
ดำเนินการได้
ในเวลาปกติเท่านั้น

ถ้าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินให้ยึดเลย จะทำอย่างไร ?

เมื่อเริ่มกระบวนการบังคับคดีแล้ว หากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ ที่สามารถยึดหรืออายัดได้เลย
(ภายในเวลา 10 ปี นับแต่วันพิพากษาคดี) เมื่อลูกหนี้มีทรัพย์สินที่สามารถยึดได้ขึ้นมา พนักงานบังคับคดี
ก็สามารถยึด/อายัดทรัพย์สินดังกล่าวได้ทันที จนกว่าลูกหนี้จะชำระเงินครบตามจำนวนโดยไม่มีกำหนดเวลา

สำนักงานกิจการยุติธรรม

@weareoja

สอบถามเพิ่มเติม > กรมบังคับคดี โทร. 0 2881 4999

จำเลยไม่ผิด

ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี "ปรากฏภายหลังว่าไม่ผิด"
และถอนฟ้อง หรือ มีคำพิพากษาลงโทษว่าจำเลยไม่ได้ทำความผิด

ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่ "จำเลยไม่ผิด" มีสิทธิ์ได้รับ

กรณีทั่วไป

ค่าทดแทนการถูกคุมขัง
ในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขัง
แทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
วันละ 500 บาท

ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้
ตั้งแต่วันที่ไม่สามารถทำงานได้
จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
ในจังหวัดที่ทำงาน

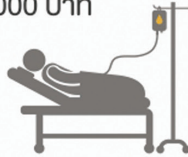

ค่ารักษาพยาบาล

ความเจ็บป่วยจากการตกเป็นจำเลยโดยตรง
จ่ายตามจริง แต่ไม่เกิน 40,000 บาท

ค่าห้อง ค่าอาหาร

วันละไม่เกิน 1,000 บาท

ค่าฟื้นฟูสภาพ ร่างกาย จิตใจ

ผลจากการตกเป็นจำเลยโดยตรง
จ่ายตามจริง แต่ไม่เกิน 50,000 บาท

ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ค่าทนาย

จ่ายตามจริง ไม่เกินอัตรา
ตามกฎหมายกำหนด

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

จ่ายตามจริง
แต่ไม่เกิน 30,000 บาท

กรณีเสียชีวิตจากการตกเป็นจำเลยไม่ผิด

ค่าทดแทน
ทดแทน 100,000 บาท

ค่าจัดการศพ
20,000 บาท

ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู
ไม่เกิน 40,000 บาท

ค่าความเสียหายอื่น
ไม่เกิน 40,000 บาท

เกณฑ์การพิจารณาค่าทดแทนแก่ "จำเลยไม่ผิด"

1. พฤติการณ์แห่งคดี
2. ความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับ
3. โอกาสที่จำเลยไม่ผิดจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่น

"จำเลยไม่ผิด" ขอรับความช่วยเหลือได้

- สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)
- สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

สายด่วนกระทรวงยุติธรรม
1111 กด 77

ยื่นคำขอ ภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถอนฟ้องหรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า
"จำเลยไม่ได้กระทำความผิด"

ให้ความรู้กฎหมาย เป็นเรื่องง่ายสำหรับคุณ...

สมุดภาพ อินโฟกราฟิก กฎหมาย

หมวดหมู่ความรู้

- กระบวนการยุติธรรมและความผิดอาญา
- ครอบครัว มรดก เด็กและสตรี
- สัญญา หนี้ ซื้อ-ขาย บ้าน รถ ที่ดิน
- สิทธิและความคุ้มครองตามกฎหมายอื่น
- ขอบความช่วยเหลือกระทรวงยุติธรรม

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

FREE
COPY

ฉบับปรับปรุง ปี 2566

บทความประจำฉบับ

บทความวิจัย

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาต่อการคุกคามทางเพศผ่านคอมพิวเตอร์

ฉัตรวรรณ นาควิเศษ

แนวทางการพัฒนาโปรแกรมติดตามและสังเคราะห์ผู้พันโทษ

เปรมฤดี เพ็ชรกุล และคณะ

การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสารเคมีเรืองแสง Bluestar และ Luminol จากคราบเลือดบนผ้าขนหนูด้วยเตี๋ยและด้วยคู่มือที่กำหนดความสะอาด

ด้วยผลิตภัณฑ์ซักล้าง

รัตนกร พงษา และวัชรชัย พุทธวงศ์

การพัฒนาเครื่องช่วยหึ่งปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์เพื่อการรับรองมาตรฐานสากล

ปริญญา สีลาพันธ์

แนวทางการนำหลักการรับทรัพยากรสินค้านามค่ามาใช้กับคดียาเสพติด

ธัญพวงค์ สังข์เพชร และอัศกร ไชยพงษ์

โครงการการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหารัษฎีค่างายทอดตลาด

ชวนิสต์ เจนการ และคณะ

หลักความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักในต่างประเทศ

ธนภัทร บังฉิมน์

การพัฒนาแบบจำลองการทำผิด ปีที่ 2

อัศกร ไชยพงษ์, วชิรวิชญ์ อิทธิธนาสุภวิชญ์ และประคอง โพ

บทความวิชาการ

แนวทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการติดตามคนหายและศพนิรนามภายใต้

พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

พลอยศมน เอี่ยมศิลา และสุภัทกรชัย อุทัยทอง

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ

ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0 2141 3741 โทรสาร 0 2143 8930

ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ www.oja.go.th/TH/jtjs/